UNIVERSUL JURIDIC

Cosmin DARIESCU

Fundamentele dreptului internaţional privat

Ediţia a V-a,
revăzută şi adăugită

II 466 480
BCU IASI

UJ

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

II 466 480
BCU IASI

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Cosmin DARIESCU

FUNDAMENTELE DREPTULUI INTERNAȚIONAL PRIVAT

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Dariescu Cosmin

◘ Studii:

Licenţiat în ştiinţe juridice (1997 - Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi), competenţe în cercetarea ştiinţifică; doctor în drept (2004 - Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi).

◘ Activitatea:

Din 2016 este conferenţiar la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, unde predă: cursurile „Probleme de Drept internaţional privat în Dreptul afacerilor" şi „Instituţii în dreptul comerţului internaţional", cu seminariile aferente în cadrul Programului de studii aprofundate în Dreptul afacerilor; cursurile „Drept internaţional privat" şi „Sociologie juridică" cu seminariile aferente în cadrul studiilor de licenţă.

◘ Publicaţii:

Dintre cărţile autorului:

- Istoria statului şi dreptului românesc în epoca contemporană
- Istoria statului şi dreptului românesc din antichitate până la Marea unire
- Fundamentele dreptului internaţional privat (patru ediţii).

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Cosmin DARIESCU

799154

FUNDAMENTELE DREPTULUI INTERNAŢIONAL PRIVAT

Ediția a V-a, revăzută și adăugită

0 000011 08630 BCU IAŞI

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ "M. EMINESCU" • IAŞI •
3 FEB. 2021
ADO

Universul Juridic
București
-2018-

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Editat de **Universul Juridic SRL.**
Editura **Universul Juridic** este acreditată CNATDCU (lista A2) și este considerată editură cu prestigiu recunoscut.

Copyright © 2012, 2013, 1014, 2016, 2018, **Universul Juridic SRL.**
Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin **Universul Juridic SRL.**
Nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul scris al **Universul Juridic SRL.**

Niciun exemplar din prezentul tiraj nu va fi comercializat fără ștampila și semnătura Editurii sau, după caz, a Autorului/Autorilor, aplicate pe interiorul ultimei coperte.

Respect pentru autorii noștri, respect pentru profesia aleasă!

Prezenta lucrare, în tot sau în parte, este purtătoare de drepturi de autor, aflate sub protecția Legii nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe. Întrucât, în contemporaneitate, aceste drepturi sunt ignorate și încălcate într-o măsură alarmantă, în pofida sistemului valorilor și convențiilor sociale nescrise, a devenit necesară apărarea lor prin forța și sub sancțiunea legii.

UNIVERSUL JURIDIC SRL, titular al dreptului de autor asupra prezentei lucrări, precizează pentru cititorii săi:

- conform art. 140 din Legea nr. 8/1996, constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la o lună la un an sau cu amendă reproducerea, fără autorizarea sau consimțământul titularului drepturilor recunoscute de lege, a operelor purtătoare de drepturi de autor sau a produselor purtătoare de drepturi conexe;
- conform art. 14 din Legea nr. 8/1996, prin reproducere se înțelege realizarea, integrală sau parțială, a uneia ori a mai multor copii ale unei opere, direct sau indirect, temporar ori permanent, prin orice mijloc și sub orice formă, inclusiv realizarea oricărei înregistrări sonore sau audiovizuale a unei opere, precum și stocarea permanentă ori temporară a acesteia cu mijloace electronice.

Editura își rezervă dreptul de a acționa, prin mijloace legale și prin implicarea autorităților competente, în vederea protejării drepturilor patrimoniale de autor al căror deținător este în baza contractelor de editare.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
DARIESCU, COSMIN
Fundamentele dreptului internațional privat / Cosmin Dariescu. - Ed. a 5-a, rev. și adăug. - București : Universul Juridic, 2018
Conține bibliografie
ISBN 978-606-39-0215-4

341.9(100)

UNIVERSUL JURIDIC

Redacție:
tel.: 0732.320.666
e-mail: redactie@universuljuridic.ro

Distribuție:
tel.: 021.314.93.15
fax: 021.314.93.16
e-mail: distributie@universuljuridic.ro

editurauniversuljuridic.ro

Universul Juridic
nihil sine iure

Portal:
tel.: 0725.683.560
e-mail: portal@universuljuridic.ro

universuljuridic.ro

ujmagro

Librăria UJmag:
tel.: 0733.673.555; 021.312.22.21
e-mail: comenzi@ujmag.ro

ujmag.ro

BUCUREȘTI / COPYRIGHT UNIVERSITY LIBRARY

INTRODUCERE

Progresul tehnologic în domeniul mijloacelor de transport şi industrializarea războaielor în cursul ultimelor două veacuri a intensificat circulaţia bunurilor şi persoanelor în lume. Traversarea frontierelor statale a generat, pe lângă probleme sociale, sanitare sau culturale şi probleme de natură juridică. S-au multiplicat raporturile juridice susceptibile de a fi guvernate de unul sau mai multe sisteme de drept pozitiv statal precum şi litigiile legate de astfel de raporturi. De asemenea, circulaţia bunurilor şi a persoanelor a fost dublată de o mobilitate extraordinară a hotărârilor judecătoreşti (în sensul larg al termenului). Tot mai des, instanţele unui stat au fost solicitate să acorde efecte unor hotărâri jurisdicţionale pronunţate în străinătate.

Soluţionarea conflictelor apărute între legile unor state diferite cu privire la un raport juridic de drept privat, între instanţele unor ţări diferite cu privire la un litigiu de drept privat ori a conflictelor privind recunoaşterea drepturilor dobândite legal în străinătate sau a hotărârilor jurisdicţionale străine reprezintă menirea dreptului internaţional privat (prescurtat în lucrare prin acronimul DIP). Complexitatea domeniului determină şi complexitatea ştiinţei juridice a dreptului internaţional privat.

Lucrarea de faţă îşi propune să călăuzească primii paşi ai cititorului în înţelegerea mecanismelor teoretice şi a normelor Dreptului internaţional privat. Acest obiectiv impune o selecţie a problemelor discutate, insistând doar asupra celor esenţiale. Astfel, lucrarea debutează cu trei capitole de prezentare a noţiunilor preliminare (obiectul cursului, tipurile de conflicte soluţionate de dreptul internaţional privat, avantajele metodei dreptului internaţional privat, izvoarele acestei ramuri juridice, natura normelor etc.) pentru ca, apoi, pe parcursul altor paisprezece să prezinte noţiunile de specialitate ale disciplinei conform etapelor obligatorii pentru corecta soluţionare a litigiului civil cu element străin. Desigur, cele şaptesprezece capitole nu pot fi acoperite în integralitate de-a lungul celor paisprezece lecţii impuse oricărui curs din învăţământul superior românesc prin adoptarea modelului Bologna. Pe de altă parte, am simţit nevoia să

tratez toate aspectele pe care le-am considerat importante pentru ca cititorul să ducă la bun sfârşit un proces civil internațional. În acest fel, cartea se transformă dintr-un simplu curs într-un ghid, apt să-l călăuzească atât pe student cât şi pe profesionist (tânăr avocat, notar, magistrat ori comerciant) printre capcanele acestei discipline juridice dificile, câştigându-şi locul în bibliotecă pe o durată mai îndelungată decât cea rezervată, în mod obişnuit, scrierilor didactice.

Necesitatea condensării cunoştințelor fundamentale într-un număr cât mai redus de pagini m-a îndemnat să mă inspir (pentru teoria generală a conflictelor de legi) din cursul de drept internațional privat susținut de reputatul profesor brazilian Haroldo Teixeira Vălladao (5 septembrie 1901-7 aprilie 1987), la Academia de Drept Internațional de la Haga în 1971. Personal, am fost fermecat de stilul curgător şi de erudiția acestui magistru, care-ți oferea o imagine panoramică asupra principiilor dreptului internațional privat fără a neglija savanții care au contribuit la cristalizarea acestor idei călăuzitoare. Prezentarea normelor româneşti de drept internațional privat s-a făcut luându-se în considerare doctrina românească şi prevederile în materie ale Codului civil şi ale Codului de procedură civilă, incluzând modificările legislative survenite până-n decembrie 2017.

Spre deosebire de precedenta ediție, Ediția a V-a cuprinde următoarele modificări: completarea capitolelor II (Izvoarele formale ale dreptului internațional privat), III (Natura normelor de Drept internațional privat), V (Soluționarea conflictelor de competență internațională), XI (Norme conflictuale privind persoana fizică), XIII (privind legea aplicabilă bunurilor) şi rescrierea Capitolului al XIV-lea privind legea aplicabilă moştenirii.

Ca elemente bibliografice, am folosit principalele cursuri şi tratate de drept internațional privat românesc apărute din anul 2011 până în decembrie 2017, lucrări ale unor autori străini consacrați, articole de specialitate de dată recentă, publicate în periodice sau pe world wide web, precum şi o serie de acte normative de drept internațional privat din diverse state ale lumii.

Sper că osteneala cititorului de a parcurge cu răbdare şi până la capăt paginile acestei cărți îi va fi răsplătită prin îmbogățirea culturii juridice şi că îi va fi îndemn pentru aprofundarea acelor chestiuni care nu sunt pe deplin desluşite în paginile ei (în multe locuri,

fiindu-i recomandate cititorului cărțile și actele normative necesare). Un alt dar al efortului de a parcurge această carte constă în formarea și cizelarea *respectului reciproc* și a *deschiderii spre dialog* între indivizi și popoare. Dreptul internațional privat ne învață să prețuim creația juridică și culturală a altor popoare și să o valorizăm, aplicând-o în toate acele situații în care este necesar acest lucru. Străinii nu mai sunt considerați dușmani ai confortului și ordinii autohtone, ci parteneri egali, îndreptățiți să fie guvernați, în majoritatea situațiilor de viață, de reglementări juridice edictate de un alt stat. Creația legislativă a altor popoare este considerată egală cu cea a forului. Este la fel de prețioasă și la fel de validă! Juriștii formați în state diferite trebuie să coopereze, să se consulte și să accepte aplicarea legilor străine raporturilor juridice care prin elementul lor internațional solicită acest lucru. Dreptul internațional privat stimulează cooperarea și dialogul între juriștii lumii! Respectul reciproc și disponibilitatea pentru dialog sunt trăsături de caracter atât de necesare omului contemporan care se manifestă frecvent ca o ființă egoistă, centrată doar pe bunăstarea personală, intolerantă sau în cel mai bun caz indiferentă față de suferințele tuturor acelora care nu îi împărtășesc sistemul de valori și pe care nu îi cunoaște personal!

Iași, 26 decembrie 2017

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul I
NOŢIUNI PRELIMINARE

1.1. Obiectul cursului

Acest curs nu îşi propune să prezinte toate cunoştinţele de drept internaţional privat. Aceasta este sarcina unei lucrări cu mult mai ample şi mai ambiţioase (intitulată *tratat*). Tratatul este, în general, fie rezultatul unui efort colectiv fie produsul unui singur specialist, căruia vârsta şi experienţa îi îngăduie o privire panoramică dar detaliată asupra unei ştiinţe anumite. Întrucât nu mă aflu în niciuna din cele două situaţii, se impune, după exemplul altor specialişti, să fac o selecţie[1]. Vom începe cu *noţiunile preliminare*, apoi vom urmări algoritmul *soluţionării litigiilor civile cu element de extraneitate*. Astfel, cititorul va fi iniţiat în problematica *conflictelor de competenţă jurisdicţională internaţională* (aflând ţara în care ne vom judeca), apoi va desluşi modalitatea de stabilire a *legii ce guvernează procedura* de soluţionare a litigiului (aflând etapele procesuale şi actele ce trebuie îndeplinite). Într-un nou stadiu al procesului de învăţare, cititorul va asimila conceptele fundamentale ale *conflictelor de legi* (mecanism care stabileşte legea ce reglementează drepturile şi obligaţiile părţilor respectivului litigiu civil cu element internaţional) şi *normele conflictuale speciale* utilizate de autorităţile româneşti în diverse materii. Iniţierea cititorului în ştiinţa dreptului internaţional privat se va încheia prin explicarea *eficienţei internaţionale a hotărârilor jurisdicţionale* (adică a metodelor

---

[1] A se vedea Haroldo Valladão, *Développement et intégration du droit international privé, nottamment dans les rapports de famille (Cours général de droit international privé)*, în *Recueil des Cours de L'Académie de droit international de la Haye*, Tome 133 (1971), p. 422; Sergiu Deleanu, *Drept internaţional privat. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2013; Dragoş-Alexandru Sitaru, *Drept internaţional privat. Partea generală. Partea specială - Normele conflictuale în diferite ramuri şi instituţii ale dreptului privat*, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2013; Ernestina Ungureanu, *Drept internaţional privat*, Partea I şi Partea a II-a, Ed. Cugetarea, Iaşi, 1999, 2000; Ernestina Ungureanu şi Adrian Constantin Tatar, *Drept internaţional privat. Partea generală actualizată*, Ed. Lumen, Iaşi, 2014.

LAW LIBRARY

prin care hotărârile ce rezolvă un litigiu civil cu element străin își vor produce toate efectele dincolo de granițele puterii suverane de care depinde autoritatea jurisdicțională ce a emis hotărârea).

1.2. Diversitatea sistemelor de drept pozitive şi varietatea raporturilor sociale în spaţiu şi timp

Dreptul pozitiv existent în lume (ce include legile, cutumele și jurisprudența) nu este nici universal și nici perpetuu. El se împarte într-un mare număr de sisteme juridice, fiecare autonom, cu norme proprii, adesea divergente care se aplică într-o anumită epocă, pe un anumit teritoriu, anumitor persoane. Să luăm spre exemplu legile fiecărui stat, ale statelor federate, ale anumitor provincii sau ale diverselor religii sau rituri. Pe de altă parte, în afara acestei diversități legislative spațiale și temporale, faptele juridice se nasc, se dezvoltă, produc efectele și sunt adesea judecate cu caracteristicile lor de continuitate în epoci și în locuri diferite. Omul nu este limitat în activitatea sa, asemeni legilor. Efectele vieții sale pot avea legătură cu teritorii diferite, cu o varietate de indivizi și se pot prelungi în epoci diferite. Spre exemplu, să luăm naşterea, căsătoria, dobândirea de bunuri, delictele, moartea, fapte care intervin într-o țară, într-un moment precis și care prin situarea domiciliului sau reședinței persoanelor implicate, prin situarea bunurilor și prin timpul scurs ajung să fie judecate într-o altă țară sau într-o altă epocă.

1.3. Conflictele de jurisdicţie, conflictele de legi în spaţiu şi conflictele de legi în timp şi spaţiu. Izvorul lor: raportul juridic cu element de extraneitate

Aceste fapte intră în relație, în epoci și în zone geografice diferite, cu legi autonome și divergente care nasc în spiritului celui interesat (al avocatului, al autorității, al judecătorului) o îndoială atât asupra autorității competente să stabilească drepturile și obligațiile persoanelor implicate în aceste fapte cât și asupra legii ce va reglementa aceste drepturi și aceste obligații: legea proprie (aceea a autorității care o aplică, numită *legea forului*) sau legea străină, sau, pe de-o parte, legea actuală a forului și pe de alta, legea străină veche ce a permis naşterea unui drept într-un alt stat.

Aceste stări de îndoială ce se nasc în mintea persoanelor implicate sunt denumite în limbajul juridic:

- ✓ **conflicte de jurisdicții** *(cele dintre organele jurisdicționale ale statului în care lucrează judecătorul, arbitrul, avocatul sau funcționarul public și organele jurisdicționale ale unui alt stat implicat),*
- ✓ **conflicte de legi în spațiu** *(dintre legea forului și legea străină) și*
- ✓ **conflicte de legi în timp și spațiu** *(cele privind recunoașterea sub legea actuală a forului a efectelor unui drept dobândit de o persoană conform legii străine vechi)*[1].

Tipurile de conflicte de mai sus sunt generate de **raporturile juridice cu element de extraneitate (cu element străin)**, adică de acele *raporturile juridice care prin anumite elemente au legătură cu mai multe sisteme de drept*[2].

Elementul de extraneitate nu reprezintă un element de structură distinct al raportului juridic, alături de subiecte, conținut și obiect, ci oricare dintre acestea, dacă se află sub incidența unei legi străine, devine element de extraneitate. În doctrină, principalele elemente de extraneitate ce pot apărea în legătură cu cele trei elemente ale raportului juridic civil au fost prezentate astfel:

- ➢ *în legătură cu subiectele raportului juridic*: cetățenia, reședința obișnuită, religia (pentru persoana fizică), sediul, reședința obișnuită, naționalitatea, fondul de comerț (pentru persoane juridice);
- ➢ *în legătură cu conținutul raportului juridic:* anumite elemente materiale relevante pentru conținut precum locul încheierii actului juridic sau al executării lui, sau acordul de voință al părților sau locul săvârșirii delictului sau cel al producerii prejudiciului sunt guvernate de o lege a altui stat;

---

[1] Pentru o definiție completă a conflictelor de legi în timp și spațiu a se vedea mai jos 1.7.

[2] Sergiu Deleanu, *Drept internațional privat. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 11.

BCU Cluj / Central University Library

- *în legătură cu obiectul derivat al raportului juridic:* bunul este situat în străinătate sau deşi este în țara noastră se supune unei legi străine (bunurile unei ambasade în România)[1].

Raportul juridic cu element de extraneitate poate da naştere, frecvent, unui litigiu între părți în legătură cu drepturile şi obligațiile lor. *Activitatea prin care instanța rezolvă acest litigiu derivat din raportul juridic cu element de extraneitate se numeşte proces civil internațional.*

1.4. Soluţiile oferite de dreptul internaţional privat. Definiţii

Pentru soluționarea conflictelor de jurisdicții, de legi în spațiu şi a celor în timp şi spațiu, dreptul şi-a dezvoltat o ramură distinctă. *Este vorba de dreptul internațional privat.* În unele state (Spania, Argentina etc.) dreptul internațional privat nu reglementează conflictele de jurisdicții, ci doar conflictele de legi. În respectivele state, conflictele de jurisdicții fac obiectul dreptului procesual civil internațional.

Dreptul internațional privat reprezintă acea ramură a dreptului care reglementează raporturile juridice cu element de extraneitate, indicând autoritatea competentă să soluționeze litigiile legate de aceste raporturi, legea aplicabilă acestora precum şi efectele pe care hotărârile jurisdicționale le au în alt stat decât cel de origine[2]. O altă definiție interesantă şi uşor de reținut este cea potrivit căreia *dreptul internațional privat reprezintă totalitatea normelor juridice conflictuale şi materiale prin care se soluționează conflictele de legi şi conflictele de jurisdicții, precum şi normele materiale privind condiția juridică a străinului*[3]. Această definiție are meritul că precizează atât obiectul dreptului internațional privat cât şi metoda acestei ramuri de drept, aşa cum va afla cititorul în paginile următoare.

Dreptul internațional privat reglementează faptele juridice care intră într-o relație spațială cu legi autonome şi divergente. Dreptul

---

[1] Dragoş-Alexandru Sitaru, *Drept internațional privat. Partea generală. Partea specială - Normele conflictuale în diferite ramuri şi instituții ale dreptului privat*, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2013, p. 1-2.

[2] O formă contrasă a acestei definiții se găseşte la Ioan Macovei, *Tratat de drept internațional privat*, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2017, p. 16.

[3] Sergiu Deleanu, *Drept internațional privat. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2013, p. 25.

internațional privat reglementează, practic, faptele juridice în translare, care pe un spațiu geografic trec dintr-un sistem de drept într-altul. El stabilește aplicarea unei legi dincolo de teritoriul și de persoanele pentru care a fost făcută și de către alte autorități decât cele obligate să o respecte ca lege proprie. El facilitează schimburile umane între sisteme juridice opuse, asigurând continuitatea juridică a indivizilor care trec din teritoriul unui sistem juridic în teritoriul altuia. În literatura juridică, un specialist îl definea drept „îngerul păzitor" al călătorilor, al străinilor care se deplasează pe harta lumii pentru a se distra, a învăța, pentru a munci și chiar pentru a se stabili ca emigranți[1].

Din cele de mai sus, rezultă că dreptul internațional privat există ca ramură distinctă în toate sistemele de drept contemporane și că această ramură a dreptului românesc este singura ce îi permite juristului român să-și exercite profesia și să-și folosească cunoștințele în străinătate. De aceea, tinerii cititori care doresc să-și încerce norocul în diaspora ar trebui să acorde o atenție suplimentară acestei discipline.

1.5. Legătură strânsă și influență reciprocă dintre dreptul internațional privat și dreptul intertemporal. Respectarea legii străine și a celei vechi

Între dreptul internațional privat și dreptul intertemporal există o puternică legătură și influență reciprocă. *Dreptul intertemporal soluționează conflictele de legi în timp, reglementând faptele juridice în relația lor temporală cu legi divergente. El reglementează faptele în tranziție, care trec de-a lungul timpului de la o lege la alta a aceluiași stat.* El asigură activitatea unei legi dincolo de epoca sa, drept pentru care a mai fost numit și *drept tranzitoriu, conflict de legi în timp sau teorie a retroactivității legilor*[2].

---

[1] Haroldo Valladão, *Développement et intégration du droit international privé, nottamment dans les rapports de famille (Cours général de droit international privé)*, în *Recueil des Cours de L'Académie de droit international de la Haye*, Tome 133 (1971), p. 422-423.

[2] Haroldo Valladão, *Développement et intégration du droit international privé, nottamment dans les rapports de famille (Cours général de droit international privé)*,

În primele izvoare juridice formale moderne, dreptul internațional privat și dreptul intertemporal au fost „frați gemeni". Ambele ramuri au făcut obiectul aceleiași științe juridice, numită *știința izvoarelor dreptului*, disciplină care studia legile, natura lor, efectele lor și modul de aplicare. Principiile acestor ramuri de drept au fost formulate în primele titluri ale codificărilor generale vechi, începând cu Titlul I, Cartea I a Codului lui Iustinian[1] și terminând cu articolele 2 și 3 ale Codului civil francez din 1804 și cu articolele 4 și 5 din Codul civil austriac din 1811[2]. Reamintim că și Codul civil român din 1864 formula principiile dreptului internațional privat și dreptului tranzitoriu (intertemporal) în articolele 1 și 2 ale Titlului preliminar. Astfel, articolul 1 prevedea că legea dispune numai pentru viitor, ea neavând putere retroactivă. Articolul 2 avea trei alineate, după modelul art. 3 Cod civil francez. Potrivit celui dintâi alineat, numai imobilele aflătoare în cuprinsul teritoriului României sunt supuse legilor române,

---

în *Recueil des Cours de L'Académie de droit international de la Haye*, Tome 133 (1971), p. 423.

[1] Constituția împăratului Theodosius (347-395 d. Chr.) „Cunctos populos..." (Toate popoarele...), redată în Codul lui Iustinian în Cartea I, Titlul I, C.1.1.1. obliga toate semințiile aflate sub cârmuirea împăratului roman să devină creștini catolici adică să urmeze învățăturile Primului Sinod Ecumenic de la Niceea (325). În secolul al XIII-lea, constituția a făcut obiectul unei glose (adnotări) a juristului Francisco de Accursio (1182-1260), cunoscut sub numele latinizat Accursius. Această glosă, potrivit căreia un cetățean al Bologniei chemat în fața instanțelor din Modena nu trebuie judecat după reglementările Modenei, pentru că el nu este supus acestora, reprezintă certificatul de naștere al dreptului internațional privat, deoarece deschide calea aplicării extrateritoriale a reglementărilor străine mai ales în materia statului personal. Pentru o traducere engleză a constituției a se consulta http://www.uwyo.edu/lawlib/blume-justinian/ajc-edition-2/books/book1/book%201-1rev.pdf (accesată pe 23 februarie 2016). Pentru glosa accursiană și raționamentul complex al acestui mare jurist a se consulta Jorge Alberto Silva Silva, *La Lex Cunctos Populos. Un impulso al razionamento iusinternacional privatista contemporáneo* în Universidad Autonoma de Ciudad de Juarez, *Heurística jurídica*, Año I, Núm. 2, Enero-Junio de 2011, p. 11-22, disponibil la următoarea adresă web: http://sirio.uacj.mx/difusion/publicaciones/Documents/Heuristica/Revista%20Heuristica%20a1%20n2.pdf (accesată pe 23 februarie 2016).

[2] Haroldo Valladão, *Développement et intégration du droit international privé, nottamment dans les rapports de famille (Cours général de droit international privé)*, în *Recueil des Cours de L'Académie de droit international de la Haye*, Tome 133 (1971), p. 423.

„chiar când ele se posedă de străini". Cel de-al doilea alineat prevedea că legile relative la starea civilă și la capacitatea persoanelor urmăresc pe români, chiar când ei au reședința în străinătate. În sfârșit, ultimul alineat al articolului 2 Cod civil român 1864 dispunea supunerea formei exterioare a actelor legilor țării unde se întocmește actul[1].

În prezent, dezvoltarea ramurii dreptului internațional privat a impus abandonarea acestui mod de reglementare. Raporturile de drept internațional privat beneficiază de o reglementare extinsă cuprinsă fie în Codul civil și în Codul de procedură civilă (a se vedea Cartea a VII-a a Codului civil român din 2009 sau a Codului românesc de procedură civilă din 2010), fie într-o lege separată (spre exemplu, Legea nr. 218/1995, Reforma sistemului italian de drept internațional privat[2], Legea Republicii Populare Chineze privind raporturile juridice civile cu element străin[3], Legea poloneză din 4 februarie 2011 privind dreptul internațional privat[4]).

În doctrină, s-a subliniat puternica legătură existentă între dreptul internațional privat și dreptul intertemporal. Cele două ramuri de drept se influențează reciproc. Există chestiuni de drept internațional privat (spre exemplu cele privind recunoașterea divorțurilor străine nefrauduloase sau cele ale recunoașterii timpului de lucru prestat de un străin) a căror soluție este identică cu cea oferită de dreptul intertemporal (privind efectele produse, după abrogarea legii ce permitea desfacerea căsătoriei prin divorț, a divorțurilor pronunțate sub legea veche sau în materia timpului de muncă prestat de un lucrător înainte de intrarea în vigoare a noii reglementări)[5]. Conflictele de legi în

---

[1] Codul civil. Colecția „I.N. Fințescu", No.1, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1935, p. 5.

[2] Disponibilă la următoarea adresă web: http://www.jus.unitn.it/cardozo/obiter_dictum/codciv/legge218_95.htm (accesată pe 29 februarie 2016).

[3] Disponibilă la: http://conflictoflaws.net/News/2011/01/PIL-China.pdf (accesată pe 29 februarie 2016).

[4] Disponibilă la: http://pil.mateuszpilich.edh.pl/New_Polish_PIL.pdf (accesată pe 29 februarie 2016).

[5] Haroldo Valladão, *Développement et intégration du droit international privé, nottamment dans les rapports de famille (Cours général de droit international privé)*, în *Recueil des Cours de L'Académie de droit international de la Haye*, Tome 133 (1971), p. 424.

spațiu au, în general, o dimensiune temporală. Ar fi inexact să considerăm că, întotdeauna, conflictele de legi în spațiu se desfășoară numai la timpul prezent (în momentul prezent). Există conflicte de legi în spațiu unde *lex fori* este îndeobște legea nouă, iar legea străină este legea veche. *Aceste conflicte de legi între legea sub imperiul căruia s-a născut un drept și legea altui stat unde se solicită recunoașterea lui sunt denumite în doctrina de drept internațional privat conflicte de legi în timp și spațiu pentru a le deosebi de cele exclusiv în spațiu (născute între legile unor state diferite la momentul nașterii, modificării, transmiterii sau stingerii unui drept) și cele exclusiv temporale (apărute între reglementările juridice succesive aparținând aceluiași stat și cu privire la același drept)*[1]. Pe de altă parte, conflictele de drept intertemporal nu privesc doar faptele trecute, ele considerând și problemele prezentului (spre exemplu, o prescripție în curs sau contractele care nu au fost încă încheiate). Iată de ce dreptul intertemporal utilizează deopotrivă principiul aplicării imediate a noii legi și principiul respectării drepturilor dobândite.

Atât dreptul internațional privat (pe care-l vom abrevia prin DIP) cât și dreptul intertemporal respectă legea străină și legea veche pentru a asigura continuitatea spațială și temporală a vieții juridice a persoanelor cu excepția limitărilor impuse de principiile fraudei la lege și ale ordinii publice.

1.6. Multitudinea conflictelor interspațiale și interpersonale și integrarea lor în obiectul dreptului internațional privat. Explicația denumirii

Conflictele care fac obiectul DIP cuprind conflicte de legi autonome care aparțin fie unui stat, fie unui stat membru, fie unei provincii sau regiuni, fie sistemelor juridice personale (sisteme juridice unde persoanelor fizice li se aplică un set de norme de drept privat deter-

[1] A se vedea Ernestina Ungureanu și Adrian Constantin Tatar, *Drept internațional privat. Partea generală actualizată*. Ed. Lumen, Iași, 2014 p. 106 și Ioan Macovei, *Tratat de drept internațional privat*, Ed. Universul Juridic, București, 2017, p. 108.

BCU IASI / CENTRUL UNIVERSITAR

minat de religia sau de semința căreia îi aparțin). Un reputat specialist considera că distincția frecventă în doctrina europeană între conflictele de legi internaționale şi cele interprovinciale, distincție obținută utilizându-se criteriul suveranității este vetustă[1]. Toate aceste conflicte intră în obiectul DIP, soluțiile fiind extrem de asemănătoare. Diferențele între modul de soluționare a acestor conflicte sunt rare, limitate şi de o importanță redusă.

În secolul al XIX-lea şi chiar în secolul al XX-lea, conflictele de legi, în spațiu (care țin de DIP), sau în timp (care țin de dreptul intertemporal), includeau atât conflictele între normele de drept public cât şi între cele de drept privat[2]. Aceasta pe considerentul că, în conflictele de legi, se recunoaşte şi se aplică dreptul public străin. Să ne gândim, spre exemplu, la legile străine privind cetățenia, sau la actele administrative ori de procedură străine. Astfel, întemeietorul ştiinței DIP, judecătorul american Joseph Story considera în lucrarea sa din 1834, *Commentaries on the Conflict of Laws Foreign and Domestic...*[3] că în obiectul disciplinei intrau şi conflictele de legi de procedură şi conflictele de reglementări materiale penale. La fel se considera şi în America Latină (a se vedea Tratatul de la Montevideo din 1889 şi 1940, Convenția de la Havana din 1928 - Codul Bustamante şi doctrina din epocă). În Europa, propagatorii denumirii de drept internațional privat (inventată de Joseph Story), adică Schafner în Germania (1841) şi Foelix în Franța (1840 şi 1843) nu dădeau cuvintelor „internațional privat" conotația pe care doctrina

[1] Haroldo Valladão, *Développement et intégration du droit international privé, nottamment dans les rapports de famille (Cours général de droit international privé)*, în *Recueil des Cours de L'Académie de droit international de la Haye*, Tome 133 (1971), p. 425. Pentru detalii asupra caracteristicilor conflictelor de legi interprovinciale a se consulta Ernestina Ungureanu, Adrian Constantin Tătar, *Drept internațional privat. Partea generală actualizată*, Ed. Lumen, Iaşi, 2014, p. 134-136.

[2] Haroldo Valladão, *Développement et intégration du droit international privé, nottamment dans les rapports de famille (Cours général de droit international privé)*, în *Recueil des Cours de L'Académie de droit international de la Haye*, Tome 133 (1971), p. 425.

[3] Lucrarea poate fi consultată la următoarea adresă web https://books.google.ro/books?id=4Ao9AAAAIAAJ&printsec=frontcover&hl=ro&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false (accesată pe 29 februarie 2016).

posterioară europeană a susținut-o, adică aceea privind conflictele de legi suverane doar în materia dreptului privat și comercial. De altfel, în secolul al XIX-lea, dreptul procedural și dreptul penal erau considerate „drept privat" și nu „drept public", ca în zilele noastre[1].

Doctrina europeană contemporană consideră, în majoritatea ei, că dreptul internațional privat reglementează doar raporturile juridice de drept privat cu element de extraneitate[2]. Iată de ce disciplina studiată de noi cuprinde în denumirea sa adjectivul „privat".

Celălalt adjectiv, „internațional" se explică prin prezența elementului de extraneitate în raporturile juridice de drept privat reglementate de această ramură a dreptului. Acest epitet este înșelător, deoarece pentru neinițiați poate sugera o legătură cu dreptul internațional public ce reglementează relațiile dintre state și dintre state și organizații internaționale. În realitate, legătura dintre cele două ramuri de drept este mai relaxată decât lasă să se înțeleagă denumirea, deși influențele reciproce există. O doză redusă de drept internațional public se găsește în dreptul internațional privat. În doctrina engleză, această concluzie este ilustrată astfel: atunci când este vorba despre confiscarea sau naționalizarea de către state a proprietății private, atât timp cât bunul confiscat se afla pe teritoriul statului ce l-a confiscat, dreptul internațional privat va recunoaște validitatea acestui act juridic, indiferent de prevederile de drept internațional public privind condițiile adoptării unei astfel de măsuri și a plății compensațiilor datorate de respectivul stat[3]. Adjectivul „internațional" nu face trimitere nici la natura izvoarelor formale ale acestei ramuri de drept.

---

[1] Haroldo Valladão, *Développement et intégration du droit international privé, nottamment dans les rapports de famille (Cours général de droit international privé)*, în *Recueil des Cours de L'Académie de droit international de la Haye*, Tome 133 (1971), p. 426.

[2] Dragoș-Alexandru Sitaru, *op. cit.*, p. 7; Sergiu Deleanu, *op. cit.*, p. 7-8; Claudiu-Paul Buglea, *Dreptul internațional privat român*, ed. a II-a revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 9; C.M.V. Clarkson, Jonathan Hill, *The Conflict of Laws. Third Edition.*, Oxford University Press, Oxford UK, 2006, p. 3; Adrian Briggs, *The Conflict of Laws. Third Edition*, Clarendon Law Series, Oxford University Press, Oxford UK, 2013, p. 2-3.

[3] Adrian Briggs, *The Conflict of Laws. Third Edition*, Clarendon Law Series, Oxford University Press, Oxford UK, 2013, p. 2.

Aşa cum se va vedea la momentul potrivit, izvoarele juridice interne au un rol preponderent în configurarea dreptului internaţional privat, de aceea această ramură de drept este considerată o ramură internă şi nu internaţională[1].

În jurisdicţiile de common law (Marea Britanie, Statele Unite ale Americii, majoritatea provinciilor Canadei, Australia etc.), această ramură de drept este cunoscută sub denumirea de „The Conflict of Laws". Această denumire este criticată pe motiv că diminuează semnificaţia conflictului de jurisdicţii (conflictele de competenţă şi recunoaşterea şi executarea hotărârilor străine) şi pentru că atrage atenţia doar asupra unui aspect care pentru juriştii de common law vine, în ordinea importanţei, după pasul stabilirii competenţei instanţelor proprii şi după cel al identificării efectelor pe care hotărârile străine le au în Marea Britanie, respectiv S.U.A., Canada etc.[2] Iată de ce şi în sistemul de common law, în epoca contemporană, se generalizează denumirea de „Private International Law"[3].

1.7. Eşecul măsurilor radicale şi totalitare de soluţionare a conflictelor de legi în spaţiu şi a celor în spaţiu şi timp

Dreptul internaţional privat este o ramură de drept intern indispensabilă oricărui stat contemporan deoarece conflictele de legi în spaţiu şi cele în spaţiu şi timp nu pot fi suprimate. Suprimarea lor ar implica fie imobilizarea persoanelor într-un singur sistem juridic, fie uniformizarea tuturor sistemelor de drept din lume. Imobilizarea persoanelor într-un singur sistem juridic ar însemna interzicerea schimburilor umane, interzicerea deplasării persoanelor, interzicerea raporturilor cu persoane ce trăiesc sub imperiul altor sisteme juridice. Aceste măsuri deşi au fost încercate, de-a lungul istoriei, în mod total sau parţial (a se

---

[1] A se vedea în acest sens, Claudiu-Paul Buglea, *Dreptul internaţional privat român*, ed. a II-a revăzută şi adăugită, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2015, p. 12-13.

[2] Adrian Briggs, *op. cit.*, p. 1.

[3] C.M.V. Clarkson, Jonathan Hill, *The Conflict of Laws. Third Edition*, Oxford University Press, Oxford UK, 2006, p. 2-3.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

vedea exemplul Chinei imperiale[1], al Japoniei din epoca Shogunatului Tokugawa[2] sau pe cel al interzicerii căsătoriei autohtonilor cu străini), au fost întotdeauna abandonate (uneori sub presiunea armatelor străine, așa cum s-a întâmplat în cazul ambelor imperii asiatice).

1.8. Imposibilitatea unui drept uniform mondial. Încheierea unor convenţii privind conflictele de legi paralele celor privind o lege uniformă. Noi izvoare formale cu dispoziţii uniformizatoare

Unificarea tuturor sistemelor juridice din lume ar presupune stingerea totală a personalității indivizilor și a autonomiei legislative a grupurilor umane atât de numeroase pe mapamond. Încercările de unificare a sistemelor de drept din lume au fost timide și cu rezultate precare. În general, era vorba de materii specifice reglementate prin convenții, mai ales de drept comercial sau de dreptul transporturilor. Convențiile de acest tip sunt fie convenții de drept uniform (privind cambia, cec-ul etc.) sau convenții asupra conflictelor de legi privind o anumită materie. Aceste convenții au fost ratificate de un număr redus de țări și cu rezerve. Dreptul uniform presupune o interpretare unitară, ceea ce ar fi o utopie, la nivel mondial, căci ar presupune instituirea unei instanțe unice, supreme și universale care ar trebui să asigure interpretarea unitară a prevederilor legale uniforme. În epoca contemporană, încercările de unificare a sistemelor juridice europene, în anumite materii se concretizează în regulamentele adoptate de

[1] În perioadele dinastiilor Ming (1368-1644) și Qing (1644-1911), supușilor chinezi li s-a interzis, adeseori, să plece pe mare sau să treacă dincolo de Marele Zid, spre deosebire de epocile dinastiilor Song (960-1279) și Yuan (1271-1368), când negustorii chinezi călătoreau în Persia, Nepal, Japonia și Coreea, iar corăbiile lor, ghidate de busolă, străbăteau cu iuțeală mările Sudului. Pentru detalii a se vedea Bai Shouyi (coordonator), *Scurt tratat de istoria Chinei,* Ed. Enciclopedică, București, 1997, p. 288-291 și 366.

[2] Între 1636-1638, shogunul Tokugawa Iemitsu adoptă o serie de edicte care transformă Japonia în țară închisă (*sakoku*). Singurii străini cărora li se îngăduia să trăiască pe teritoriul japonez, pe o peninsulă artificială construită în dreptul portului Nagasaki, erau olandezii, chinezii și coreenii. Japonezii nu aveau voie să emigreze, iar celor stabiliți peste hotare li se interzicea revenirea în țară. A se vedea în acest sens, Robert Calvet, *Istoria samurailor*, Ed. Herald, București, 2015, p. 151-155.

organele abilitate ale Uniunii Europene, regulamente care se aplică direct în fiecare stat membru şi a căror interpretare unitară este asigurată de Curtea de Justiţie a Uniunii Europene (a se vedea spre exemplu Regulamentul nr. 593/2008 al Parlamentului European şi al Consiliului din 17 iunie 2008 asupra legii aplicabile obligaţiilor contractuale-Roma I sau Regulamentul nr. 864/2007 al Parlamentului European şi al Consiliului din 11 iulie 2007 asupra legii aplicabile obligaţiilor extracontractuale - Roma II).

1.9. Soluţionarea conflictelor de legi prin dreptul internaţional privat respectă persoana umană, autonomia legislativă a diverselor grupuri sociale, asigurând continuitatea juridică spaţială şi temporală a vieţii oamenilor. Principiul adaptării

Cea mai bună soluţie a conflictului de legi în spaţiu constă, aşadar, în alegerea uneia dintre legile în conflict pentru a guverna raportul juridic de DIP. Aceasta ar fi o soluţie democratică şi integratoare, furnizată de DIP, care respectă astfel atât personalitatea umană cât şi autonomia legislativă a diverselor grupuri umane. De asemenea, în acest mod se asigură continuitatea juridică, spaţială şi temporală a indivizilor.

DIP-ul selecţionează, cu dreptate şi echitate, dintre legea străină şi legea forului pe aceea care are incidenţă în conflictul de legi în cauză şi care va reglementa în tot sau în parte actele, faptele juridice născute, în curs de desfăşurare sau săvârşite în cursul circulaţiei oamenilor între diversele sisteme juridice ale lumii.

Determinarea legii alese presupune întotdeauna o adaptare a legii străine alese dar şi a legii forului. Această tentativă constructivă înseamnă o cântărire a dispoziţiilor celor două legi şi poate însemna chiar modificări ale uneia sau ambelor legi, modificări cerute de echitate, de justiţie. Adaptarea aceasta este necesară pentru că legea străină competentă trebuie integrată în sistemul juridic al forului. În cadrul acestei operaţiuni, se pune şi problema limitei fundamentale impusă de ordinea publică a forului[1].

---

[1] Haroldo Valladão, *Développement et intégration du droit international privé, nottamment dans les rapports de famille (Cours général de droit international privé),*

De asemenea, DIP este singura soluție echitabilă, conformă principiilor juridice fundamentale ale Dreptului internațional public, ce poate fi dată conflictelor de jurisdicție. Normele de competență jurisdicțională internațională constituie o indispensabilă călăuză a persoanelor fizice sau juridice implicate în litigii civile cu element internațional, indicându-le statul unde este cel mai potrivit să își soluționeze disputa. Prin regulile privind recunoașterea și încuviințarea executării silite a hotărârilor judecătorești străine, DIP ia în considerare rezultatele activității jurisdicționale a tuturor statelor lumii, stabilind condițiile în care soluțiile pronunțate peste hotare în litigii civile cu element străin vor produce efecte pe teritoriul unui anumit stat.

În concluzie, DIP este singura modalitate prin care se poate oferi predictibilitate (spre a împlini nevoia profundă de siguranță a individului), asigurând în același timp respectarea diversității legislative și jurisdicționale contemporane.

În continuare, vom prezenta izvoarele juridice ale DIP.

în *Recueil des Cours de L'Académie de droit international de la Haye*, Tome 133 (1971), p. 429.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul II

IZVOARELE FORMALE ALE DREPTULUI INTERNAŢIONAL PRIVAT

2.1. Definiţia şi clasificarea izvoarelor formale ale DIP

Izvoarele formale ale dreptului internațional privat sunt formele sub care se prezintă normele de DIP. Aceste izvoare sunt identice cu cele ale altor ramuri ale dreptului, cum ar fi ale dreptului civil, industrial, al muncii, aerian sau de procedură.

Izvoarele DIP pot fi clasificate în:

- Izvoare internaționale;
- Izvoare interne;
- Izvoare convenționale;
- Izvoare doctrinare;
- Dreptul natural, după unii autori[1].

Diferă doar gradul de utilizare al fiecărei categorii de izvoare. Astfel, în materiile clasice este folosită mai ales legea, în materiile moderne şi contemporane sunt folosite tratatele, în altele, unde legislația este incompletă, preponderența o deţin doctrina şi jurisprudența, iar alte materii sunt supuse autonomiei de voință, declarațiilor şi convențiilor, acordurilor bilaterale etc.

2.2. Izvoarele internaţionale

În epoca contemporană, izvoarele internaționale s-au dezvoltat foarte mult.. Au proliferat în special tratatele şi actele normative internaționale a căror forță juridică derivă din alte tratate (a se vedea regulamentele de DIP adoptate în Uniunea Europeană).

---

[1] *Ibidem*, p. 444 şi 449.

BCU "I. C. Brătianu" UNIVERSITY LIBRARY

Normele internaționale fundamentale care privesc recunoașterea și exercitarea unor drepturi fondate pe o lege străină sunt rare[1].

În rândul izvoarelor internaționale, *cutuma bilaterală* sau plurilaterală este arareori un izvor formal de drept internațional privat.

Izvoarele internaționale convenționale exprese (acte internaționale, convenții, tratate etc.) sunt frecvent utilizate ca izvoare de DIP. Putem exemplifica în acest sens tratatele de la Lima (1879), de la Montevideo (1889 și 1940), convențiile de la Haga din 1894, 1902, 1905, 1931, 1954 etc., Convenția de la Havana (1928), convențiile de la Geneva (1930, 1931), convențiile țărilor scandinave din 1931 etc. Spre exemplu, pentru dreptul internațional privat brazilian, izvorul internațional cel mai important de drept internațional privat este Convenția de la Havana din 28 februarie 1928 prin care a fost adoptat un Cod de drept internațional privat, denumit în onoarea principalului său autor, Codul Bustamante. Acest tratat a fost ratificat de cincisprezece state latino-americane, nouă din America Centrală (Cuba, Republica Dominicană, Panama, Haiti, Costa Rica, Nicaragua etc.) și șase din America de Sud (Chile, Bolivia, Ecuador, Brazilia, Venezuela etc.). Însă, anumite state (Chile, Costa Rica, Ecuador etc.) au formulat importante rezerve ce lasă loc de acțiune pentru propriile dispoziții legislative.

Un tip special de izvor internațional de DIP specific epocii contemporane îl reprezintă „Legea model" (*Legea-tip sau Legea-cadru*) elaborată în cadrul unei organizații internaționale ce grupează state dintr-o anumită regiune a globului. Această lege-tip de DIP reprezintă un model, un tipar pe care statele membre ale respectivei organizații internaționale pot să-l respecte în adoptarea propriilor legi de DIP. Așadar, *Legea-tip* nu are o forță juridică proprie, dar dobândește putere de constrângere prin adoptarea ei, separată, de către fiecare stat membru al organizației respective, ca lege internă. Iată de ce, *Legea-cadru* este considerată un instrument de *soft law*, permițând statelor să o adopte ca urmare a voinței naționale proprii și nu în executarea obligatorie, constrângătoare a prevederilor unei convenții

[1] A se vedea nota 31 din Haroldo Valladão, *Développement et intégration du droit international privé, nottamment dans les rapports de famille (Cours général de droit international privé)* în *Recueil des Cours de L'Académie de droit international de la Haye*, Tome 133 (1971), p. 445.

internaționale. Ca exemplu de Lege-tip de DIP menționăm *Proiectul Legii Model O.H.A.D.A.C.*[1] *privind dreptul internațional privat*[2].

2.3. Izvoarele interne

Izvoarele interne de DIP au cunoscut o evoluție surprinzătoare. De la câteva norme risipite mai ales în textele introductive sau preliminare ale codurilor sau legilor speciale, în epoca contemporană, reglementările interne de drept internațional privat au sporit în volum și în sistematizare, transformându-se, adesea, în adevărate coduri de DIP. Spre exemplu, în dreptul belgian sau în dreptul românesc, de la câteva principii generale stabilite de doctrină pe baza unor reglementări pozitive laconice, s-a ajuns în prezent la Codul de drept internațional privat belgian din 16 iulie 2004[3] sau la Cartea a VII-a a Codului civil român din 2009, completată cu Cartea a VII-a a Codului de procedură civilă din 2010 și cu Titlul al III-lea al Legii nr. 85/2014 privind procedurile de prevenire a insolvenței și de insolvență (Codul insolvenței).

Obiceiul intern (în realitate, un izvor formal convențional) este o sursă importantă pentru complinirea lacunelor sau chiar pentru modificarea normelor de DIP existente[4]. Această cutumă internă exprimă tradiția și opinia publică spontană și rămâne în vigoare, pe întreg

---

[1] O.H.A.D.A.C. înseamnă Organizația pentru Armonizarea Dreptului Afacerilor în Caraibe. Ea cuprinde treizeci și patru de state, unele din America de Sud (Venezuela) sau Centrală (Mexic, Honduras). Site-ul oficial al organizației este: http://www.ohadac.com/?lang=fr (accesat pe 14 martie 2016).

[2] Disponibilă la următoarea adresă web: http://www.ohadac.com/textes/5/draft-ohadac-model-law-relating-to-private-international-law.html?lang=fr (accesată pe 14 martie 2016).

[3] Disponibil la următoarea adresă web: http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=fr&la=F&cn=2004071631&table_name=loi (accesată pe 5 iulie 2016).

[4] A se vedea exemplul dat de Valladão, în opera citată, la pagina 447, al instanțelor braziliene care admiteau în virtutea cutumei sechestrul asupra navelor străine în contra dispozițiilor articolului 482 din Codul de comerț sau care modificau regimul matrimonial al unor soți cetățeni ai unui stat a cărui lege prevedea separația de bunuri, într-unul de comunitate de bunuri, în ciuda prevederilor articolului 8 din Introducerea la Codul civil brazilian, articol care supunea regimul matrimonial legii naționale.

parcursul jurisprudenței, în toate țările din lume. În ultimele decenii, cutuma internă, şi-a pierdut din importanță, datorită noilor şi amplelor codificări ale DIP în numeroase sisteme de drept, inclusiv în cel românesc. De cele mai multe ori, cutuma a devenit normă scrisă. Rolul cutumei nu este, însă, cu totul înlăturat pentru că noile norme de DIP sunt adeseori neclare şi greu de aplicat ca atare, ceea ce va genera o nouă cutumă, exprimată prin jurisprudență, sprijinită sau criticată de doctrină.

2.4. Izvoarele convenționale

Izvoarele convenționale, adevărate legi particulare sau private, exprimând dreptul voluntar, provin din autonomia de voință şi sunt concretizate în acorduri internaționale (fie ale statelor, adică tratate şi convenții), fie ale asociațiilor, întreprinderilor, indivizilor sau în acorduri interne (adică în interiorul fiecărui stat, dar privind acelaşi gen de asociații şi persoane fizice). Prin intermediul acestor acorduri, s-au creat şi dezvoltat, dincolo de regulile etatice şi supraetatice, alte norme juridice bilaterale sau multilaterale, care s-au aplicat cotidian şi care guvernează multe activități de foarte mare însemnătate internă şi internațională, cum ar fi chestiunile religioase, ştiințifice, literare, sportive, economice, ale camerelor de comerț, ale contractelor de adeziune, ale asigurărilor etc. Spre exemplu, în comerțul internațional cu diamante, participanții şi-au creat un drept propriu independent de cel etatic, cu instituții proprii (cum ar fi forma orală a contractului de vânzare-cumpărare[1]) cu un sistem specific de sancțiuni morale (reputația nepătată este esențială în acest comerț) şi de rezolvare a litigiilor prin arbitraj[2].

---

[1] Contractul se încheie cu o strângere de mână şi prin rostirea frazei „Mazel u'broche".

[2] Pentru detalii a se consulta Lisa Bernstein, *The Choice between Public and Private Law: The Diamond Industry's Preference for Extra-legal Contracts and a Private Law System of Dispute Resolution*, disponibil la următoarea adresă web: http://www.law.harvard.edu/programs/olin_center/papers/pdf/Bernstein_72.pdf (accesat pe 14 martie 2016).

BCU IAŞI - CENTRUL UNIVERSITAR

Această formă voluntară, fie *expresă* (exprimată prin intermediul acordurilor) sau *tacită* (exprimată prin cutume și uz) cuprinde o producție juridică spontană, directă a celor interesați, a grupurilor, a oamenilor, dincolo și deasupra statului, a dreptului internațional și a dreptului intern. Orice stat, prin intermediul autorităților și al tribunalelor, trebuie să recunoască și să aplice acest tip de drept, refuzându-i aplicarea doar în mod excepțional, atunci când acesta este în mod vădit contrar ordinii publice[1].

Și în țara noastră, însemnătatea izvoarelor convenționale și a modalităților alternative de soluționare a litigiilor este în plină ascensiune. Astfel, în temeiul Ordonanței Guvernului nr. 38/26 august 2015 privind soluționarea alternativă a litigiilor dintre consumatori și comercianți, prin Hotărârea Consiliului Autorității de Supraveghere Financiară din data de 19 noiembrie 2015, s-a înființat în cadrul Autorității de Supraveghere Financiară, *Entitatea de Soluționare Alternativă a Litigiilor în Domeniul Financiar Non-Bancar (Sal-Fin[2])*. Sal-Fin-ul reprezintă o structură ce permite consumatorilor să acceseze în mod gratuit modalitatea de soluționare alternativă a litigiilor naționale și trans-frontaliere dintre un comerciant care desfășoară activități în România și se supune autorizării și un consumator cu reședința în Uniunea Europeană[3]. Consumatorul de servicii financiare non-bancare va alege dintre două tipuri de proceduri de soluționare alternativă a litigiului: procedura de propunere a unei soluții sub supravegherea și îndrumarea unui conciliator din cadrul Sal-Fin și procedura de impunere a unei soluții fie de către un singur conciliator, fie de către o comisie alcătuită din trei conciliatori ai Sal-Fin. În

---

[1] Haroldo Valladão, *Développement et intégration du droit international privé, nottamment dans les rapports de famille (Cours général de droit international privé)*, în *Recueil des Cours de L'Académie de droit international de la Haye*, Tome 133 (1971), p. 447.

[2] Pentru detalii a se consulta *Regulamentul nr.4/27 aprilie 2016 al A.S.F. privind organizarea și funcționarea Entității de Soluționare Alternativă a Litigiilor în domeniul financiar non-bancar,* disponibil la următoarea adresă web: http://www.salfin.ro/legislatie-organizare-si-functionare/ (accesată pe 29 iunie 2017).

[3] *Ghidul Sal-Fin* din august 2016, disponibil la următoarea dresă web: http://www.salfin.ro/solutionare-litigii/ (accesată pe 29 iunie 2017).

această din urmă procedură, părțile nu se mai pot retrage, odată ce consumatorul a ales-o și sunt obligate să respecte soluția găsită de conciliatori, chiar dacă aceasta este diferită de soluția la care ar fi ajuns instanțele de judecată dacă ar fi soluționat litigiul conform legislației în vigoare. Așadar, în cadrul Sal-Fin, litigiul poate fi soluționat și în echitate sau potrivit izvoarelor convenționale, independente de cele etatice.

2.5. Însemnătatea doctrinei, jurisprudenței, dreptului natural

Având în vedere numeroasele dificultăți ridicate de interpretarea și aplicarea normelor pozitive de DIP, *doctrina*, *precedentul judiciar* și chiar *dreptul natural* (în opinia unor specialiști) joacă un rol foarte important în evoluția acestei ramuri de drept.

Sursele doctrinare furnizează baza științifică a dreptului internațional privat. Ele dau o formă concretă idealurilor juridice, dreptului viitor și sunt reprezentate de lucrări specializate, individuale (cursuri, articole, consultații, pledoarii, lucrări ale profesorilor, ale jurisconsulților, ale avocaților) sau colective (studii, dezbateri, rezoluții ale unor asociații și congrese, ale conferințelor juriștilor specializați în materie).

Jurisprudența instanțelor superioare, regulile juridice proclamate în hotărâri repetate, constituie, mai ales în țările de limbă engleză, un izvor juridic formal expres. În celelalte state, ea reprezintă doar un izvor teoretic, deși în fapt, jurisprudența se constituie și acolo într-o sursă pozitivă de drept. Influența deciziilor instanțelor superioare în dezlegarea unor probleme de DIP nu are nevoie de consacrare legislativă. Instanțele inferioare se vor conforma acestor interpretări, pentru că judecătorii sunt direct interesați ca hotărârile lor să nu fie casate în căile de atac, un număr prea mare de hotărâri desființate afectându-le dosarul profesional și șansele de promovare. Jurisprudența tribunalelor furnizează, astfel, juriștilor soluțiile nepreyăzute sau incomplet ori mai puțin avute în vedere de legislator. Această jurisprudență cu rol de izvor de drept este strict necesară. Astfel, alături de lege, se naște un drept jurisprudențial, mai plastic, pasibil de a fi modificat chiar de

instanțe, mai viu, mai particularizat. Acesta este un drept pozitiv curent.

În concepția unui reputat specialist[1], ultimul izvor juridic formal al dreptului internațional privat îl reprezintă *dreptul natural*. Teoria dreptului natural, în toate variantele sale, susține ideea că cel puțin o parte din legi își întemeiază autoritatea nu pe niște convenții umane preexistente, ci pe relația lor logică cu regulile morale. Cu alte cuvinte, anumite norme juridice au forță obligatorie datorită conținutului lor moral chiar dacă nu există un consens formal care să transforme fondul moral al normei în criteriu de validitate juridică[2]. Potrivit teologului şi filosofului Toma D'Aquino (1225-1274), există patru tipuri de drept:

1. Dreptul etern;
2. Dreptul divin;
3. Dreptul natural;
4. Dreptul uman.

Dreptul etern cuprinde legile ce guvernează universul etern, adică toate legile ştiințifice prin care universul este organizat. *Dreptul divin* cuprinde regulile, cerințele pe care cineva trebuie să le respecte pentru a obține Mântuirea Veşnică („Răspuns bun la Înfricoşătoarea Judecată", cum spun creştinii ortodocşi). Aceste reguli nu pot fi identificate doar prin forța rațiunii omenești. Ele sunt cunoscute de oameni doar prin revelație dumnezeiască. *Dreptul natural cuprinde acele reguli ale dreptului etern care guvernează ființele dotate cu rațiune şi cu liber arbitru.* Cea mai importantă regulă a dreptului natural este să faci bine şi să eviți răul, binele şi răul având o realitate obiectivă şi universală, derivată din natura rațională a ființelor umane. *Dreptul uman*, constituit din legile adoptate de oameni, este valid doar în măsura în care este conform dreptului natural. O lege nedreaptă, adică care se abate de la dreptul natural, își pierde calitatea de normă

---

[1] Haroldo Valladão, *Développement et intégration du droit international privé, nottamment dans les rapports de famille (Cours général de droit international privé)*, în *Recueil des Cours de L'Académie de droit international de la Haye*, Tome 133 (1971), p. 449.

[2] Pentru detalii a se vedea *Natural Law* în *Internet Enciclopedy of Philosophy*, disponibilă la următoarea adresă web: http://www.iep. utm.edu/natlaw/ (accesat pe 14 martie 2016).

juridică devenind doar o perversiune a dreptului. Juristul şi omul politic englez Sir William Blackstone (1723-1780) considera că dreptul natural, având aceeaşi vârstă cu omenirea şi fiind dictat de însuşi Dumnezeu este superior în obligativitate oricărei alte legi. El este obligatoriu pe tot globul, în toate statele şi în toate epocile: nicio lege umană nu are forță juridică dacă îi este potrivnică; iar legile umane valide îşi întemeiază toată forța lor şi toată autoritatea, mediat sau imediat, din acest original[1].

Dreptul natural se manifestă atunci când toate celelalte izvoare juridice formale dau greş, când orice lumină se stinge. În această situație limită, dreptul natural apare ca un soare care luminează şi încălzeşte întregul univers, dar care nu o face în aceeaşi manieră pentru toate ființele şi care îngăduie şi lumina şi căldura artificiale. Aşadar, în lipsa unor reguli clare de drept internațional privat, juristul şi mai ales judecătorul trebuie să respecte drepturile fundamentale ale omului prescrise de natura umană şi de instrumentele juridice ce le garantează în epoca noastră.

2.6. Conflictul între diversele izvoare ale DIP

Între diferitele izvoare formale ale dreptului internațional privat se pot ivi conflicte, care trebuie soluționate într-un mod logic. În cazul conflictelor dintre izvoarele formale internaționale, normele fundamentale generale prevalează asupra tratatelor, convențiilor şi regulilor ce le încalcă, şi care devin astfel acte internaționale lipsite de validitate. În cazul conflictelor dintre izvoarele formale interne de DIP, dispozițiile constituționale prevalează asupra celor legale şi ambele asupra celor date în aplicarea legii (regulamentare). Cutumele prevalează asupra textelor scrise care nu sunt respectate în practică. În cazul izvoarelor convenționale, dispozițiile lor nu pot fi înlăturate decât în fața preceptelor internaționale sau interne imperative în vigoare, scrise sau cutumiare. Jurisprudența instanțelor are preferință în fața dispozițiilor legii, deoarece legea scrisă are forță juridică în forma şi în

[1] *Natural Law* în *Internet Enciclopedy of Philosophy*, disponibilă la următoarea adresă web: http://www.iep. utm.edu/natlaw/ (accesat pe 14 martie 2016).

măsura în care instanțele judecătorești o aplică[1]. Sistemul judiciar al unui stat are puterea să adauge sau să modifice legea, atât timp cât își păstrează unitatea, respingând căile de atac împotriva hotărârilor „inovatoare". Totul ține de voința instanței supreme a respectivului stat și de autoritatea publică ce garantează independența magistraților.

2.7. Conflictul dintre izvoarele internaționale și cele interne

O problemă delicată este reprezentată de divergența dintre izvoarele formale internaționale și cele interne de DIP. În virtutea monismului juridic, normele internaționale au prioritate față de regulile interne, iar între acestea din urmă, normele constituționale prevalează asupra celor legale și ambele prevalează asupra celor regulamentare. Normele federale prevalează asupra normelor statelor membre ale federației.

Norma internațională are propria formă de abrogare. Este vorba de denunțare. Denunțarea tratatului ce conține norma juridică internațională reprezintă o cauză de încetare a tratatului specifică tratatelor bilaterale. În cazul tratatelor multilaterale, echivalentul denunțării îl reprezintă retragerea părții contractante de la acel tratat, fără a influența aplicarea tratatului între celelalte state părți. Denunțarea sau retragerea dintr-un tratat internațional sunt acte unilaterale ale statelor și reprezintă expresia suveranității acestora[2]. Norma internațională nu poate fi modificată decât printr-o normă internațională de aceeași categorie sau de o categorie superioară și niciodată printr-o regulă inferioară internă sau națională.

Ca regulă, dispoziția internă este de ordin general, în vreme ce dispoziția internațională, mai ales dacă este convențională, este de ordin special, circumscrisă doar statelor contractante (principiul relativității efectelor tratatului fiind consacrat în articolele 26 și 34 ale

---

[1] Această abordare realistă a soluționării conflictelor dintre izvoarele formale de DIP este expusă în Haroldo Valladão, *Développement et intégration du droit international privé, nottamment dans les rapports de famille (Cours général de droit international privé)*, în *Recueil des Cours de L'Académie de droit international de la Haye*, Tome 133 (1971), p. 449.

[2] Carmen, Moldovan, *Drept internațional public:principii și instituții fundamentale*, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 251.

Convenției de la Viena din 1969 asupra dreptului tratatelor[1]). Compatibilitatea dintre aceste dispoziții poate exista, dar dispoziția internațională constituie întotdeauna o excepție de la imperiul absolut al normei interne. Astfel, art. 27 al Convenției de la Viena din 1969 prevede că un stat-parte nu poate invoca dispozițiile dreptului său intern pentru a justifica încălcarea unui tratat, cu excepția îndeplinirii uneia dintre condițiile restrictive ale nulității unui tratat, reglementate de art. 46 din convenție[2]. Aşadar, dispoziția internă, chiar de natură constituțională, nu poate prevala asupra unui precept fundamental în vigoare de drept internațional sau de drept convențional internațional (adică dintr-un tratat valid şi în vigoare). Norma internațională convențională poate fi încălcată doar dacă a fost aprobată şi ratificată după intrarea în vigoare a unui text constituțional contrar. Aceasta deoarece norma internațională decurge dintr-un act internațional lipsit de validitate şi care nu putea fi nici aprobat şi nici ratificat în mod legal.

Codul civil român (Legea nr. 287/2009 cu modificările şi completările introduse prin Legea nr. 71/2011) prevede în art. 2557 alin. 3, o serie de reguli privind soluționarea conflictelor dintre izvoarele formale de DIP. Astfel, dispozițiile Cărții a VII-a a Codului civil sunt aplicabile în măsura în care convențiile internaționale la care România este parte, dreptul Uniunii Europene sau dispozițiile din legi speciale nu stabilesc o altă reglementare. Se observă că legiuitorul român este adeptul monismului juridic şi că în concepția sa nici doctrina, nici jurisprudența şi nici cutuma nu ar avea statut de izvor formal de drept internațional privat. Cu toate acestea, toate aceste trei componente ale sistemului juridic românesc pot influența indirect soluționarea litigiilor cu element de extraneitate.

[1] Carmen, Moldovan, *Drept internațional public:principii şi instituții fundamentale*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2017, p. 231.

[2] *Ibidem*, p. 231.

BCU IASI / BIBLIOTECA UNIVERSITARĂ

Capitolul III

NATURA NORMELOR DE DREPT INTERNAŢIONAL PRIVAT

3.1. Cele trei tipuri de norme juridice de DIP

Dreptul internațional privat operează cu trei tipuri de norme juridice:

- Norme materiale,
- Norme de aplicare imediată şi
- Normele conflictuale (specifice acestei ramuri de drept).

În cele ce urmează vom studia fiecare categorie de norme de DIP, în parte, subliniindu-i trăsăturile specifice.

3.2. Normele juridice materiale

Doctrina potrivit căreia dreptul internațional privat este o ramură de drept substanțial al forului, doctrină ce a dominat în perioada interbelică gândirea juridică italiană, a avut ca efect apariția şi dezvoltarea normelor materiale ca instrumente de reglementare ale dreptului internațional privat.

Normele materiale cârmuiesc în mod direct raporturile juridice cu element de extraneitate. Aceste norme au fost special construite pentru a reglementa în mod nemijlocit raporturilor juridice de drept internațional privat[1], deosebindu-se astfel de normele conflictuale care doar indică, aşa cum vom vedea în continuare, legea competentă să reglementeze în mod substanțial, direct, raportul juridic cu element de extraneitate. Cu alte cuvinte, normele materiale ar putea fi comparate cu un motor care este proiectat şi construit în funcție de destinația sa: într-un fel trebuie gândit şi realizat dacă va pune în mişcare un automobil şi într-un alt mod dacă va fi montat pe un avion.

---

[1] Dragoş-Alexandru Sitaru, Dragoş-Alexandru Sitaru, *Drept internațional privat. Partea generală. Partea specială - Normele conflictuale în diferite ramuri şi instituții ale dreptului privat*, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2013, p. 20.

CUJ UNIVERSITY LIBRARY

Normele materiale se subclasifică, la rândul lor, în norme de drept material sau substanțial (de drept civil, de dreptul familiei etc.) și în norme de drept procesual.

Cele mai importante norme materiale aparținând dreptului internațional privat sunt cele care reglementează două instituții principale ale acestei ramuri de drept și anume:

- Condiția juridică a străinului persoană fizică sau juridică în România (articolele 2.579, 2.582, 2.583 din Codul civil și 1.083-1.087 din Codul de procedură civilă);
- Efectele hotărârilor judecătorești și arbitrale străine în România (articolele 1.094-1.132 din Codul de procedură civilă)[1].

În cadrul normelor materiale de drept internațional privat, o poziție specială o ocupă normele de aplicare imediată sau necesară.

3.3. Normele de aplicare imediată

Doctrina modernă de DIP admite existența normelor de aplicare imediată sau de aplicare necesară. Dar acest concept nu beneficiază de o definiție unică, în literatura de specialitate fiind utilizate mai multe puncte de vedere pentru a-l explica[2]. Din rațiuni didactice, ne vom limita la o singură definiție a acestei noțiuni atât de importante în dreptul internațional privat modern.

Normele de aplicare imediată (necesară[3]) reprezintă acele norme juridice ale forului care ocrotesc interese sociale atât de importante încât exclud din capul locului conflictele de legi în acea materie și posibilitatea aplicării legii străine, ca urmare a soluționării acestor

---

[1] A se vedea în acest sens și Dragoș-Alexandru Sitaru, *Drept internațional privat. Partea generală. Partea specială - Normele conflictuale în diferite ramuri și instituții ale dreptului privat*. Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 20.

[2] A se vedea în acest sens Ion P. Filipescu, Andrei Filipescu, *Tratat de drept internațional privat*, ediție revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2007, p. 40-41.

[3] Cunoscute sub denumirea de *lois de police* (în limba franceză) sau de *mandatory rules* (în limba engleză).

BCU "ASTRA" UNIVERSITY LIBRARY

conflicte. În doctrina franceză definiția de mai sus a fost exprimată laconic și plastic, totodată astfel: normele de aplicare imediată „ucid în ou conflictele de legi"[1].

În doctrina românească de drept internațional privat s-a subliniat faptul că determinarea în concret a normelor de aplicare necesară din dreptul forului depinde în cea mai mare măsură de aprecierea judecătorului sau a autorității solicitate cu rezolvarea unor aspecte ale raportului juridic cu element de extraneitate[2]. În doctrina franceză, s-au oferit câteva exemple de norme de aplicare necesară: normele de dreptul muncii (uneori vorbindu-se de teritorialismul acestei ramuri de drept), normele locale privind ocrotirea copilului în primejdie, care se aplică indiferent de legea ce guvernează, potrivit regulii conflictuale, autoritatea parentală sau tutela și regulile privind regimul matrimonial primar stabilite în articolelor 212-225 din Codul civil francez și care sunt aplicabile prin simplul fapt al căsătoriei, oricare ar fi regimul matrimonial al soților[3]. Despre normele de aplicare necesară vorbește și art. 3 alin. (3) al Regulamentului (CE) nr. 593/2008 al Parlamentului European și al Consiliului din 17 iunie 2008 privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale (Roma I).În dreptul internațional privat românesc, putem exemplifica normele de aplicare necesară cu ajutorul articolului 6 al Legii nr. 16/2017 privind detașarea salariaților în cadrul prestării de servicii transnaționale[4], potrivit căruia, indiferent de legea aplicabilă raportului juridic de muncă, salariații detașați pe teritoriul României sunt guvernați de dispozițiile dreptului românesc și ale contractului colectiv de muncă (încheiat la nivel sectorial cu aplicabilitate extinsă la întregul domeniu de activitate) în materia următoarelor condiții de muncă: durata maximă a timpului de lucru și cea minimă a repaosului, durata minimă a concediilor plătite, salariul

---

[1] Yvon Loussouarn, Pierre Bourel, Pascal de Vareilles-Sommières, *Droit international privé*, 8e édition, Dalloz, Paris, 2004, p. 338.

[2] Mihai Vasile Jakotă, *Drept internațional privat*, vol. I, Ed. Fundației „Chemarea", Iași, 1997, p. 62.

[3] Bernard Audit, *Droit international privé*, Quatrième édition, Economica, Paris, 2006, p. 97 și 535-536.

[4] Publicată în M. Of. nr. 196/21 martie 2017.

minim inclusiv compensarea sau plata muncii suplimentare, condițiile de punere la dispoziție a salariaților de către agenții de muncă temporară, sănătatea și securitate în muncă, măsurile de protecție ale gravidelor sau ale lehuzelor și ale copiilor și tinerilor și egalitatea de tratament dintre bărbați și femei.

Normele de aplicare imediată și cele materiale constituie o *etapă premergătoare rezolvării conflictului de legi*, în sensul că autoritatea solicitată cu rezolvarea unui litigiu de drept internațional privat va trebui întâi să cerceteze propriul drept în căutarea normelor de aplicare imediată în materie, în lipsă, a normelor materiale și dacă acestea nu există, atunci va proceda la soluționarea conflictului de legi[1]. A se vedea în acest sens dispozițiile articolului 2.566 Cod civil.

3.4. Normele conflictuale (indirecte, indicatoare ale legii competente în speță)

Norma conflictuală, specifică dreptului internațional privat, este o normă indirectă, formală care se limitează să indice alte reguli juridice menite să guverneze raportul juridic cu element de extraneitate. Ea prescrie aplicarea altei reguli juridice care are incidență asupra aceluiași fapt juridic. Norma juridică aplicabilă în temeiul normei conflictuale poate fi în tot sau în parte legea aceluiași legislator care a edictat și norma conflictuală (mai pe scurt, legea forului) sau legea altui legislator, stat membru, provincie, religie (adică mai pe scurt legea străină)[2]. Norma conflictuală ar putea fi comparată cu un indicator rutier pe marginea unui drum național care ne indică direcția pe care trebuie să o urmăm pentru a ajunge într-un anumit oraș (acesta fiind sistemul de drept aplicabil în concret raportului juridic cu element străin). Ea ar putea fi asemănată și cu un macaz feroviar prin

---

[1] Ion P. Filipescu, Andrei Filipescu, *Tratat de drept internațional privat*, ediție revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2007, p. 41.

[2] Haroldo Valladão, *Développement et intégration du droit international privé, nottamment dans les rapports de famille (Cours général de droit international privé)*, în *Recueil des Cours de L'Académie de droit international de la Haye*, Tome 133 (1971), p. 453.

intermediul căruia un întreg tren (raportul juridic cu element de extraneitate) este transferat, într-o gară, de pe o linie (adică de sub imperiul legii forului) pe altă linie (legea străină).

Așadar, norma conflictuală poate fi definită drept norma juridică care selectează dintre legile în conflict, aparținând unor state diferite, legea ce va guverna raportul juridic cu element de extraneitate.

Datorită funcției ei, de normă de trimitere, de indicator, norma conflictuală are o structură proprie. *Orice normă conflictuală are un conținut și o legătură. Conținutul normei conflictuale* reprezintă ipoteza acesteia, partea ce cuprinde raporturile juridice la care se referă norma conflictuală. Spre exemplu, potrivit art. 2.572 alin. (1) al Codului civil românesc, starea civilă și capacitatea persoanei fizice sunt cârmuite de legea sa națională dacă prin dispoziții speciale nu se prevede altfel. Conținutul acestei norme conflictuale este reprezentat de „starea civilă și capacitatea persoanei fizice". *Legătura normei conflictuale* este partea care indică sistemul de drept aplicabil pentru conținutul normei conflictuale[1]. În exemplul dat, legătura normei conflictuale este reprezentată de „legea sa națională". În funcție de formularea legăturii, norma conflictuală poate fi unilaterală (se precizează când anume este competentă legea română) sau bilaterală (se precizează competența unei anumite legi care poate fi legea română sau cea străină). Norma conflictuală din exemplu este o normă conflictuală bilaterală.

Structura normei conflictuale poate fi reținută mai ușor folosind imaginea unui șarpe cobra ce a mușcat un șoarece de câmp și acum se pregătește să-l înghită. Șoarecele este raportul juridic de DIP. Cobra este norma conflictuală și are două părți: capul șarpelui este conținutul normei conflictuale (prin el, șarpele se prinde de șoarece), iar coada șarpelui reprezintă legătura normei conflictuale (ce indică legea substanțială aplicabilă raportului juridic cu element străin).

Punctul de legătură este elementul concret prin care se stabilește relația dintre raportul juridic ce constituie conținutul normei conflictuale și un anume sistem de drept (legătura normei conflictuale).

[1] Dan Lupașcu și Diana Ungureanu, *Drept internațional privat,* Ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 19.

Punctul de legătură localizează raportul juridic într-un anumit sistem de drept[1]. Iată câteva exemple de puncte de legătură utilizate dreptul internațional privat românesc: cetățenia (naționalitatea) persoanei fizice, reședința obișnuită a persoanei fizice și juridice, sediul social al persoanei juridice, locul situării bunului, pavilionul navei, locul încheierii contractului etc.

Soluționarea conflictelor de legi prin intermediul normelor conflictuale, adică prin alegerea uneia dintre legile competente, este foarte veche, avându-și rădăcinile doctrinare, respectiv legale în secolul al XIII-lea, în *Glosa* (Adnotarea) *Ordinară a juristului Francisco de Accursio (1182-1260)*, zis și *Accursius*, la Constituția împăratului Theodosius (347-395 d. Chr.) „Cunctos populos…" (Toate popoarele…), redată în Codul lui Iustinian în Cartea I, Titlul I, C.1.1.1.[2] și în legiuirea castiliană *Siete Partidas (Codul în șapte părți)*, redactată în timpul domniei regelui Alfons al X-lea (1252-1284), cod ce reprezintă apogeul carierei juristului italian *Giacomo Giunta* zis și *Jacobo de las Leyes* (decedat la Murcia pe 2 mai 1294)[3]. *Siete Partidas constituie prima lege scrisă din lume care conține norme conflictuale* (regulile schițate de Accursius și de glosatorii italieni fiind reguli doctrinare). Dintre normele conflictuale instituite de *Siete Partidas,* amintim: legea aplicabilă regimului matrimonial este legea domiciliului soțului, contractele sunt guvernate de legea locului

[1] *Ibidem*, p. 20.

[2] Pentru detalii asupra *Glosei Ordinare* și a raționamentului lui Accursius ce stă la temelia dreptului internațional privat a se consulta și adresa web: http://www.jus.unitn.it/cardozo/obiter_dictum/codciv/legge218_95.htm (accesată pe 29 februarie 2016).

[3] Pentru detalii asupra personalității juristului Jacobo de las Leyes și asupra lucrării acestuia *Florile Dreptului* a se vedea Javier Carrascosa González, *Las primeras normas de conflicto escritas de la historia.Bolonia, Murcia y Jacobo de las Leyes*, p. 2 (disponibil la următoarea adresă web: https://www.academia.edu/12018542/Las_primeras_normas_de_conflicto_escritas_de_la_Historia._Bolonia_Murcia_y_Jacobo_de_las_Leyes) și Antonio Pérez Martin, *La obra juridica de Jacopo de las Leyes*: *Las Flores Del Derecho*, în Cahiers de linguistique hispanique médiévale, Année 1998, Vol.22, Numéro 1, p. 248-249, articol disponibil la următoarea adresă web: http://www.persee.fr/doc/cehm_0396-9045_1998_num_22_1_896 (accesată pe 15 martie 2016).

încheierii lor şi drepturile reale sunt guvernate de legea locului unde este situat sau se află bunul[1].

Metoda utilizării normelor conflictuale a fost preluată de codurile şi de legile moderne ale Bavariei (1750), ale Prusiei (1794) şi a supraviețuit în codurile şi legile veacurilor al XIX-lea şi al XX-lea[2], până la ultimele texte apărute în domeniu, cum ar fi Legea nr. 91/2012 de Drept internațional privat (Republica Cehă) sau Legea nr. 544-14 din 15 octombrie 2014 asupra Dreptului internațional privat al Republicii Dominicane sau în actele normative din dreptul Uniunii Europene (Regulamentul 2016/1103 al Consiliului din 24 iunie 2016 de punere în aplicare a unei cooperări consolidate în domeniul competenței, al legii aplicabile şi al recunoaşterii şi executării hotărârilor judecătoreşti în materia regimurilor matrimoniale).

În concluzie, normele conflictuale sunt norme juridice indirecte care delimitează competența altor norme juridice, la fel ca normele de drept intertemporal (cum ar fi acelea care dispun asupra intrării în vigoare şi abrogării legii) sau privind interpretarea normelor juridice.

Normele conflictuale au o funcție comună cu cele de drept intertemporal în sensul că ele fixează frontierele domeniului dreptului național sau ale dreptului străin.

Juriştii nu trebuie să se teamă să aplice legea altui stat, stat membru, regiune, provincie, religie sau cutumă, atât timp cât această aplicare este ordonată de regula conflictuală a juristului şi atât timp cât legea străină respectă ordinea publică a statului pentru care lucrează juristul.

---

[1] Javier Carrascosa González, *Las primeras normas de conflicto escritas de la historia.Bolonia, Murcia y Jacobo de las Leyes*, p. 2 (disponibil la următoarea adresă web: https://www.academia.edu/12018542/Las_primeras_normas_de_conflicto_escritas_de_la_Historia._Bolonia_Murcia_y_Jacobo_de_las_Leyes (accesată pe 15 martie 2016).

[2] Haroldo Valladão, *Développement et intégration du droit international privé, nottamment dans les rapports de famille (Cours général de droit international privé)*, în *Recueil des Cours de L'Académie de droit international de la Haye*, Tome 133 (1971), p. 454.

Capitolul IV

NOŢIUNI FUNDAMENTALE PRIVIND SOLUŢIONAREA CONFLICTELOR DE JURISDICŢIE

4.1. Noţiunea de proces civil internaţional. Problemele ridicate de procesul civil internaţional şi ordinea soluţionării lor. Cele două sensuri ale conceptului de conflict de jurisdicţii

Procesul civil internațional reprezintă procesul civil (în sensul larg al termenului) ce are ca obiect litigiul ce derivă dintr-un raport juridic cu element de extraneitate[1]. Într-o altă viziune, *procesul civil internațional reprezintă procesul privat cu element de extraneitate care se desfășoară în fața instanțelor naționale*[2].

Procesul civil internațional ridică următoarele probleme care trebuie soluționate în următoarea ordine (altfel spus, acesta este *algoritmul*[3] de soluționare al procesului civil internațional):

- determinarea instanței competente de a soluționa litigiul (problema competenței în DIP);
- determinarea legii aplicabile procedurii de judecată;
- soluționarea conflictului de legi (determinarea sistemului de drept aplicabil raportului juridic dedus judecății)[4] şi
- eficacitatea internațională a hotărârii judecătoreşti obținute (problema recunoaşterii şi executării hotărârii judecătoreşti

---

[1] Dan Lupaşcu şi Diana Ungureanu, *Drept internațional privat,* Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2012, p. 297.

[2] Flavius George Păncescu, *Drept procesual civil internațional*, Ed. Hamangiu, 2014, Bucureşti, p. 3.

[3] Algoritmul reprezintă succesiunea de operații necesare rezolvării unei probleme oarecare.

[4] Ovidiu Ungureanu, Călina Jugastru, Adrian Circa, *Manual de drept internațional privat*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2008, p. 235.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

străine). Așa cum se va observa în paginile următoare, etapele doi și trei de mai sus trebuie rezolvate concomitent de către judecător și nu succesiv, așa cum lasă impresia această prezentare. Totuși, din necesități didactice, cele două etape trebuie prezentate distinct, pentru a fi corect învățate. După lecturarea în întregime a acestei cărți, cititorul va dobândi abilitatea de a parcurge aproape concomitent etapa stabilirii legii procedurale și etapa determinării legii materiale aplicabile fondului litigiului.

Literatura de specialitate folosește pentru procesul civil internațional și expresia „conflict de jurisdicții" în sensul ei cel mai larg. *Lato sensu, conflictul de jurisdicții înseamnă o sumă de probleme de drept internațional privat: competența jurisdicțională, lex causae în litigiul cu element străin precum și eficacitatea hotărârilor străine în statul forului. Stricto sensu, suntem în prezența conflictului de jurisdicții ori de câte ori instanța sesizată cu un litigiu de drept internațional privat trebuie să se pronunțe, mai întâi, asupra propriei competențe*[1].

4.2. Sediul juridic al reglementărilor privind procesul civil internațional

Sediul juridic al reglementării procesului civil internațional este alcătuit din următoarele acte normative:

- dreptul comun este reprezentat de prevederile Cărții a VII-a a noului Cod de procedură civilă[2], carte intitulată „Procesul civil internațional";

[1] Ioan Leș (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei. *Tratat de drept procesual civil. Volumul II. Căile de atac. Procedurile speciale. Executarea silită. Procesul civil internațional. Conform Codului de procedură civilă republicat*, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 734.

[2] Legea nr. 134 din 1 iulie 2010, republicată în M. Of. nr. 545 din 3 august 2012 și intrată în vigoare pe 15 februarie 2013.

- dispoziții speciale se găsesc în izvoare formale internaționale, cum ar fi regulamente ale Uniunii Europene și în tratate internaționale[1].

Cartea a VII-a a Codului de procedură civilă este structurată în patru titluri dedicate competenței internaționale, legii aplicabile procedurii, eficacității hotărârilor străine și arbitrajului internațional. Este de reținut faptul că normele acestei cărți au caracter special față de normele generale ale Codului de procedură civilă, dedicate procesului civil intern[2].

[1] Dan Lupaşcu și Diana Ungureanu, *Drept internațional privat,* Ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 298.

[2] Flavius George Păncescu, *op. cit.*, p. 10.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul V

SOLUŢIONAREA CONFLICTELOR DE COMPETENŢĂ JURISDICŢIONALĂ INTERNAŢIONALĂ

5.1. Noţiunea de competenţă jurisdicţională în dreptul internaţional privat. Competenţa generală. Conflicte pozitive şi negative de competenţă. Forul de necesitate

Competența în dreptul internațional privat reprezintă abilitatea conferită de lege instanțelor unui stat în raport cu instanțele celorlalte state, de a soluționa litigiul civil cu element de extraneitate[1]. Într-o altă formulare, competența internațională este prerogativa conferită de lege jurisdicțiilor unui anumit stat de a soluționa litigiile civile cu element de extraneitate[2].

Competența în DIP mai este numită și *competență generală*[3]. Se numește competență generală, întrucât în concret, într-un proces civil internațional, primul lucru ce trebuie stabilit este acela dacă litigiul revine organelor jurisdicționale românești sau organelor jurisdicționale străine. Din această cauză, competența internațională a fost numită și competență generală sau competență internațională de atribuire. După ce determinăm dacă litigiul cu element de extraneitate este de competența autorităților jurisdicționale românești trebuie rezolvată o a doua chestiune de competență, dar care, de această dată, se referă la competența din dreptul intern, și nu la cea din dreptul internațional. Astfel, trebuie să stabilim instanța românească care în concret este competentă material și teritorial să soluționeze litigiul cu element de extraneitate.

---

[1] *Ibidem*, p. 299.

[2] Ioan Leș (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 748.

[3] Ovidiu Ungureanu, Călina Jugastru, Adrian Circa, *Manual de drept internațional privat*, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 235.

BCU IAȘI - TEAM UNIVERSITY LIBRARY

În procesul civil internațional, în materia competenței jurisdicționale internaționale, nu există principii fixe, cu excepția regulii conform căreia pârâtul trebuie chemat în fața instanțelor de la domiciliul său (reședința sa obișnuită, cum se numește domiciliul în izvoarele juridice formale internaționale contemporane). Din această cauză, într-un litigiu internațional, mai multe state pot pretinde competența jurisdicțională *(conflicte pozitive de competență)* sau pot să refuze competența jurisdicțională a propriilor autorități *(conflicte negative de competență)*. Conflictele pozitive de competență se pot rezolva prin *convenția de alegere voluntară a forului (convenția de prorogare voluntară de competență),* prin care părțile selectează cel mai convenabil stat unde se vor judeca. În situația conflictului negativ de competență, remediul îl reprezintă *forul de necesitate* (instanța unuia dintre statele ce refuză competența, instanță care prezintă o legătură suficientă cu cauza, devine competentă să o soluționeze, întrucât nu este posibilă introducerea acțiunii în străinătate).

Conflictele pozitive sau negative prezintă interes pentru partea cea mai abilă a procesului civil internațional, care va depune toate eforturile pentru a se judeca în fața acelei instanțe care, cel mai probabil, îi va da o hotărâre favorabilă (procedeu numit *forum shopping*). Unele jurisdicții și-au creat reputația de a-l proteja pe reclamant în sensul că acceptă să soluționeze litigii cu element internațional care fie au o legătură foarte slabă, fie niciuna cu statul unde funcționează. Astfel de jurisdicții sunt S.U.A. (preferate pentru competența personală extinsă și pentru climatul favorabil proceselor) și Marea Britanie (preferată atât pentru normele juridice ce sancționează defăimarea cât și pentru generoasele acorduri de divorț[1]).

Determinarea instanțelor competente să soluționeze litigiul cu element de extraneitate prezintă interes din mai multe puncte de vedere[2]:

---

[1] A se consulta în acest sens articolul *Forum shopping* disponibil la următoarea adresă web: https://en.wikipedia.org/wiki/Forum_shopping (accesată pe 21 martie 2016).

[2] Ion P. Filipescu, Andrei Filipescu, *Tratat de drept internațional privat*, ediție revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2007, p. 425.

a) determinarea instanțelor competente atrage după sine aplicarea unui anumit sistem de DIP, pentru că instanțele competente vor aplica normele conflictuale ale statului căruia îi aparțin;
b) soluția litigiului poate diferi în funcție de statul ale cărui instanțe vor soluționa cauza cu element de extraneitate, chiar dacă normele conflictuale ar fi identice. Aceasta se întâmplă deoarece legile la care trimit normele conflictuale pot fi diferite de la un stat la altul;
c) uneori, părțile litigiului pot renunța, expres sau tacit, la aplicarea dreptului străin competent, solicitând aplicarea dreptului forului (dar numai în cazul normelor conflictuale fără caracter imperativ). În funcție de statul ale cărui instanțe sunt competente să soluționeze litigiul, în această situație, soluția procesului va fi diferită;
d) în cazul în care, în mod excepțional, nu se poate stabili conținutul legii străine, instanța va aplica legea proprie (dreptul material propriu). Aşadar, şi în această situație soluționarea litigiului civil internațional va fi diferită, în funcție de statul a cărui instanță hotărăşte în cauză;
e) determinarea instanțelor competente determină şi stabilirea normelor de procedură aplicabile, care sunt diferite de la o țară la alta (instanțele unui stat aplică procedura statului de care depind).

5.2. Sediul juridic al competenţei internaţionale şi caracterul normelor ce determină competenţa. Prioritatea normelor de competenţă din tratatele internaţionale, din dreptul Uniunii Europene şi din legile speciale

Cadrul juridic general pentru determinarea competenței în DIP român îl reprezintă dispozițiile articolelor 1.066-1.082 din Cartea a VII-a a Codului de procedură civilă. Întrucât articolul 1065 Cod procedură civilă prevede prioritatea de aplicare a tratatelor internaționale, a dreptului U.E. sau a legilor speciale, rezultă că normele de competență internațională din Codul de procedură civilă vor fi

înlocuite în anumite spețe de regulile de competență internațională prevăzute fie în tratatele de asistență juridică în materie civilă încheiate de țara noastră cu alte state[1], fie în tratate internaționale multilaterale (cum ar fi spre exemplu, Convenția internațională pentru unificarea anumitor reguli privind competența în materie de abordaj-Bruxelles, 10 mai 1952 sau Convenția privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea, executarea și cooperarea cu privire la răspunderea părintească și măsurile privind protecția copiilor - Haga, 1996[2]), fie în regulamente ale Uniunii Europene dintre care amintim Regulamentul (UE) nr. 1215/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 12 decembrie 2012, privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (Brussels I revizuit sau Brussels I bis) sau Regulamentul (UE) nr. 650/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 4 iulie 2012 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești și acceptarea și executarea actelor autentice în materie de succesiuni și privind crearea unui certificat european de moștenitor[3].

Normele de competență în DIP nu sunt norme conflictuale, ci de aplicare imediată[4], ce se aplică direct raportului juridic litigios, înainte de momentul determinării legii aplicabile procedurii litigioase și înainte de aflarea normei apte să soluționeze conflictul de legi ridicat de acel raport de drept privat cu element de extraneitate.

În general, normele de competență internațională sunt unilaterale (fiecare stat determinând competența jurisdicțională a instanțelor proprii). Cu toate acestea, tratatele de asistență juridică și regle-

---

[1] Pentru o listă a acestor convenții bilaterale a se consulta Flavius George Păncescu, *op. cit.*, p. 27-33.

[2] Pentru o listă a tratatelor multilaterale încheiate de România, tratate dintre care unele au și norme de competentă internațională a se consulta Flavius George Păncescu, *op. cit.*, p. 32-38.

[3] Pentru o listă a regulamentelor europene aplicabile în procesul civil internațional, dintre care unele conțin și norme de competență internațională a se vedea Ioan Leș (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 742-744 și Flavius George Păncescu, *op. cit.*, p. 38-39.

[4] Dan Lupașcu și Diana Ungureanu, *Drept internațional privat,* Ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 299.

mentările comunitare oferă suficiente exemple de norme de competență internațională bilaterale sau chiar multilaterale (deși, în aceste cazuri, se inversează ordinea de soluționare a litigiilor de drept internațional privat, în sensul că adesea competența jurisdicțională este influențată de soluționarea conflictului de legi în materie).

Normele de competență, la rândul lor, pot fi relative (adică alternative) sau absolute (adică exclusive). Normele de competență internațională exclusive proclamă că numai autoritățile unui stat (cel căruia îi aparțin și normele de competență internațională) sunt abilitate să soluționeze anumite litigii de DIP, în vreme ce normele de competență relativă instituie competența jurisdicțională a autorităților statului respectiv asupra unor litigii de DIP, acceptând însă și competența autorităților altor state. Normele de competență relative îngăduie părților litigiului să aleagă statul ale căror instanțe judecătorești vor soluționa litigiul.

În continuare vom prezenta normele de competență internațională din Cartea a VII-a a Codului de procedură civilă. Având în vedere dispozițiile art. 1065 al Codului de procedură civilă, vom prezenta, de asemenea, și cele mai importante norme de competență internațională conținute în regulamente europene.

5.3. Regula generală în materia competenței internaționale conform Codului de procedură civilă. Cazul mai multor pârâți (litisconsorțiu subiectiv pasiv)

În Monitorul Oficial nr. 485 din 15 iulie 2010 a fost publicată Legea nr. 134 din 1 iulie 2010 privind Codul de procedură civilă. Intrată în vigoare pe 15 februarie 2013 (conform, art. I al Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 4/2013 privind modificarea Legii nr. 76/2012), această lege, a fost modificată prin mai multe acte normative dintre care ultimul este Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 1/2016 (publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 85 din 4 februarie 2016). Codul de procedură civilă, modificat, a fost republicat, până-n prezent, de trei ori[1].

[1] Textul Codului de procedura civilă cu toate modificările introduse până-n prezent poate fi consultat la următoarea adresă web: http://www.dreptonline.ro/

Titlul I („Competența internațională a instanțelor române") al Cărții a VII-a („Procesul civil internațional") a noului Cod de procedură civilă este împărțit în două capitole. Primul capitol (art. 1.066-1.078) conține dispoziții generale, în vreme ce al doilea capitol (art. 1.079-1.082) conține dispoziții speciale de competență internațională a instanțelor române.

Conform art. 1.066 Cod procedură civilă, regula generală în materia competenței internaționale este următoarea: instanțele române sunt competente dacă pârâtul își are domiciliul, reședința obișnuită (în lipsa domiciliului), respectiv sediul principal, sediul secundar (în lipsa celui principal) sau fondul de comerț în România la data introducerii cererii introductive de instanță.

Credem că redactarea acestei reguli generale consacrate de alin. (1) al art. 1.066 Cod de procedură civilă este defectuoasă, întrucât noțiunea de reședință obișnuită reprezintă de fapt un sinonim al noțiunii de domiciliu al persoanei fizice. Potrivit doctrinei, noțiunea de *reședință obișnuită* este o noțiune juridică cu o calificare autonomă. Ea a fost inventată și folosită cu precădere în cadrul convențiilor internaționale încheiate sau alcătuite, după 1951, sub egida Conferinței de la Haga de Drept Internațional Privat. Prin utilizarea acestei noțiuni s-a dorit evitarea termenului de *domiciliu*, termen care, din pricina numeroaselor înțelesuri (diferite nu doar între state dar chiar și între ramurile aceluiași sistem juridic), dă naștere unei multitudini de conflicte de calificare[1] ce sunt de natură să compromită eficacitatea normelor conflictuale uniforme convenite prin tratatele adoptate sub egida Conferinței de la Haga[2]. În ciuda acestui rol atât de important, comisiile speciale însărcinate cu redactarea tratatelor Conferinței de la Haga au evitat să acorde o definiție legală acestei noțiuni, mulțumindu-se doar să sublinieze faptul că „reședința obișnuită semnifică o situație de fapt, opusă, astfel, <<domiciliului>>, care

legislatie/codul_de_procedura_civila_noul_cod_de_procedura_civila_legea_134_2010.php (accesată pe 23 martie 2016).

[1] Dintre aceste conflicte de calificare pe care le naște domiciliul, cel mai evident este cel dintre judecătorii din Marea Britanie și Irlanda și judecătorii din statele Europei continentale.

[2] Bernard Audit, *Droit international privé,* Quatrème Édition, Ed. Economica, Paris, 2006, p. 129 și Mihail Vasile Jakotă, *Drept internațional privat,* vol. I, Ed. Fundației Chemarea Iași, 1997, p. 225.

este un concept legal". S-a încercat, astfel, să se lase instanțelor sarcina de a decide, pe baza circumstanțelor de fapt disponibile și a simțului comun, dacă o persoană își are reședința obișnuită într-un anumit stat sau nu[1]. Fiind o noțiune cu un conținut atât de fluid, în funcție de circumstanțele fiecărei spețe și de scopul normei care o folosește, reședința obișnuită a fost preluată de regulamentele comunitare. Fiind folosită de dreptul Uniunii Europene, noțiunea de *reședință obișnuită* a atras atenția Curții de Justiție. Aceasta a definit-o în mai multe rânduri drept „locul unde persoana interesată și-a fixat, cu intenția de a-i conferi un caracter stabil, centrul permanent sau obișnuit al intereselor sale". Aceeași instanță recomanda ca pentru aflarea reședinței obișnuite să se țină seama de „toate elementele de fapt constitutive ale acesteia (ale reședinței – n.a.)"[2]. Prin urmare, pentru judecătorul român, reședința obișnuită a unei persoane fizice coincide, în majoritatea situațiilor, cu domiciliul acesteia (așa cum este definit el în dreptul românesc - vezi și art. 87 și 2570 din Codul civil). Însă, în stabilirea situării reședinței obișnuite a unei persoane fizice, judecătorul român este obligat să dea prioritate elementelor de fapt și nu celor de drept (cum ar fi, spre exemplu, mențiunea domiciliului în actul de identitate etc.).

Așadar, alin. (1) al art. 1.066 trebuia să utilizeze doar noțiunea de reședință obișnuită, și nu pe cea de domiciliu și pe cea de reședință obișnuită[3].

În ceea ce privește sediul, acesta îndeplinește pentru persoana juridică funcțiile pe care le îndeplinește domiciliul pentru persoana fizică. Sediul poate fi de două feluri: *principal* (adică locul unde se află, conform actului constitutiv sau statutului, centrul principal de

---

[1] L.I. de Winter, *Nationality or Domicile? The present State of Affairs*. În *Recuiel des Cours de L'Academie de droit international de La Haye*, vol. 128, 1969/III, p. 428.

[2] Allegria Borras, *Rapport explicatif relatif à la convention établie sur la base de l'article K.3 du Traité sur l'Union Européenne concernant la compétence, la reconnaissance et l'exécution des decisions en matière matrimoniale*, paragraful 32, p. 12. Raport disponibil la următoarea adresă web: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/fr/oj/1998/c_221/c_22119980716fr00270064.pdf (consultată pe 6 noiembrie 2010).

[3] Pentru o opinie similară a se vedea Ioan Leș (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 760-767.

conducere şi de gestiune a activităţii persoanei juridice) şi *secundar* (are rolul de a identifica o persoană juridică în raport cu un anumit tip de activitate, dintr-o gamă mai largă de activităţi prevăzute în actul constitutiv sau în raport cu o anumită unitate teritorială dacă activitatea sa se extinde pe teritoriul altor localităţi sau state decât locul unde se află sediul principal). Sediile secundare sunt, de obicei, structurile societare de tipul reprezentanţelor, sucursalelor sau punctelor de lucru[1]. Pentru determinarea sediului principal al unei persoane juridice, sunt clarificatoare dispoziţiile art. 2.570 alin. (3) şi (4) din Codul civil. Conform acestora, sediul (stabilimentul) principal al persoanei juridice este la locul unde aceasta şi-a stabilit administraţia centrală. Sediul principal reprezintă reşedinţa obişnuită a persoanei juridice şi în anumite cazuri determină şi naţionalitatea persoanei juridice (a se vedea în acest sens art. 2.571 Cod civil).

În cazul mai multor pârâţi (situaţie denumită şi *litisconsorţiu subiectiv pasiv*[2]), instanţele române sunt competente, conform art. 1.066 alin. (2) Cod procedură civilă, dacă unul dintre pârâţi îşi are reşedinţa obişnuită, sediul principal sau secundar sau fondul de comerţ pe teritoriul României. Doar dacă se demonstrează că instanţele române au fost sesizate doar pentru a sustrage un alt pârât de la jurisdicţia domiciliului (a reşedinţei obişnuite) sau a sediului principal sau secundar din străinătate, atunci instanţele române nu mai sunt competente să judece respectiva cerere.

Alineatul (3) al art. 1.066 al Codului de procedură civilă instituie competenţa instanţelor române asupra cererilor privind activitatea de la sediul secundar aflat în România (la data introducerii cererii) a unei persoane juridice care îşi are sediul principal în străinătate.

5.4. Competenţa exclusivă a instanţelor române conform Codului de procedură civilă

Fiecare stat are norme de competenţă internaţională exclusivă, prin care anumite litigii cu element de extraneitate pot fi judecate doar de autorităţile jurisdicţionale proprii, în scopul protejării suveranităţii sau al bunei administrări a justiţiei. Competenţa exclusivă are un

[1] *Ibidem*, p. 767.

[2] Flavius George Păncescu, *op. cit.*, p. 110.

caracter absolut în sensul că normele de competență exclusivă se impun cu forță obligatorie atât părților cât și instanței de judecată, derogarea de la aceste norme prin convenții de prorogare încheiate de părți fiind nulă. De asemenea, hotărârile pronunțate de instanțele străine în litigii de competența exclusivă a instanțelor unui stat nu vor fi recunoscute și nici executate silit pe teritoriul acelui stat[1].

Iată de ce învățarea normelor de competență exclusivă a instanțelor române are o însemnătate capitală pentru soluționarea oricărui proces civil internațional, în care juristul român este chemat să acționeze.

Competența exclusivă a instanțelor române este reglementată în articolele 1079 și 1080 Cod procedură civilă.

Art. 1079 din Codul de procedură civilă prevede competența exclusivă a instanțelor române în litigii cu element de extraneitate în materia statutului personal (în sensul stării civile, capacității și relațiilor de familie[2]). Astfel, instanțele române sunt exclusiv competente să judece litigii referitoare la:

1) **actele de stare civilă (în sens de instrument de probațiune) privitoare la persoane fizice domiciliate în România, cetățeni români sau apatrizi.** Majoritatea statelor lumii și-au rezervat competența exclusivă în materia actelor de stare civilă referitoare la proprii cetățeni. Este, de asemenea, util să amintim aici despre dreptul cetățenilor români de a solicita serviciilor publice românești de evidență a persoanelor, eliberarea unor extrase multilingve ale actelor de stare civilă în temeiul prevederilor Convenției nr. 16 a Comisiei Internaționale de Stare Civilă, semnată la Viena în 8 septembrie 1976 și ratificată de țara noastră prin Legea nr. 65/2012[3];
2) **încuviințarea adopției minorului cetățean român sau apatrid și domiciliat în România;** În practica judecătorească,

---

[1] A se vedea în acest sens Ioan Leș (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 772.

[2] Ioan Leș (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 772. În sensul necesității includerii în acest articol și a competenței exclusive în materia succesiunilor a se vedea Flavius George Păncescu, *op. cit.*, p. 139.

[3] Flavius George Păncescu, *op. cit.*, p. 140-141. Pentru detalii asupra extraselor multilingve a se consulta spre exemplu: http://www.evp-oradea.ro/evp5/index.php (accesat pe 23 martie 2016).

s-a decis că reședința din Irlanda, existentă la data formulării cererii de adopție a unui minor cetățean român de către petenți cetățeni irlandezi, nu este de natură să schimbe statutul adoptatului de cetățean român cu domiciliul în România, atât timp cât statul irlandez nu îi asigură adoptatului un statut legal similar conceptului de domiciliu din dreptul românesc[1]. Această dispoziție este înlocuită de prevederile corespunzătoare din tratatele de asistență juridică în materie civilă încheiate de România cu diverse state precum Albania, Bosnia-Herțegovina, Cehia, Republica Democratică Populară Coreea, Croația, Republica Moldova etc.[2];

3) **tutela și curatela în scopul protejării unui cetățean român sau apatrid, domiciliat în România**. Importanța practică a acestei dispoziții de competență exclusivă este considerată în doctrină ca fiind redusă din cauza convergenței cu instrumente internaționale și europene care prevalează (spre exemplu, Regulamentul CE nr. 2201/2003 sau tratatele de asistență juridică în materie civilă sau Convenția de la Haga din 19 octombrie 1996, ratificată de țara noastră prin Legea nr. 361/2007, la care se va adăuga și Convenția de la Haga din 13 ianuarie 2000 asupra protecției internaționale a adulților, în momentul în care acest tratat, recomandat spre aderare de Parlamentul European[3], va fi ratificat de România[4]);

---

[1] Ioan Leș (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 773-774 unde se menționează Decizia nr. 328 din 7 martie 2005 a Curții de Apel București, Secția a III-a civilă și pentru cauze cu minori și de familie. Pentru critica menținerii domiciliului ca temei al competenței exclusive în materia adopției în defavoarea reședinței obișnuite și pentru omiterea din textul legal a competenței în materia încetării adopțiilor internaționale și a recunoașterii adopțiilor încuviințate în străinătate a se vedea Flavius George Păncescu, *op. cit.*, p. 143.

[2] Pentru lista completă a statelor, a se consulta Flavius George Păncescu, *op. cit.*, p. 143, nota de subsol 2.

[3] A se consulta documentul European Parliament, Direcția Generală Politici Interne, Departamentul Tematic C: Drepturile Cetățenilor și Afaceri Constituționale, Afaceri Juridice, *Convenția de la Haga din 13 ianuarie 2000, Notă*, PE 462.496, Ro, disponibil la adresa: http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201301/20130110ATT58889/20130110ATT58889RO.pdf (accesată pe 25 martie 2016).

[4] Flavius George Păncescu, *op. cit.*, p. 145-148.

4) **punerea sub interdicție judecătorească a unei persoane fizice domiciliate în România.** Jurisdicția care a dispus punerea sub interdicție este competentă exclusiv și asupra cererii de ridicare a interdicției dacă au încetat cauzele care au condus la luarea măsurii de protecție[1];

5) **desfacerea, nulitatea sau anularea căsătoriei și alte litigii dintre soți, cu excepția celor privind imobile situate în străinătate, dacă, la data cererii, ambii soți sunt domiciliați în România, iar cel puțin unul dintre ei este cetățean român sau apatrid.** În legislația de drept internațional privat a altor state s-a renunțat la competența exclusivă în această materie. Înainte de sesizarea instanțelor române cu astfel de litigii, doctrina recomandă să se verifice posibilitatea recunoașterii divorțului românesc în statul unde s-a încheiat căsătoria, deoarece textul legal românesc nu limitează competența exclusivă a desfacerii doar la căsătoriile încheiate în țara noastră[2]. În doctrină, se susține că dacă la desfacerea căsătoriei, soții nu se învoiesc asupra partajului bunurilor comune, partajul se poate face pe calea arbitrajului. Cu alte cuvinte, art. 1079 Cod procedură civilă nu înlătură posibilitatea soluționării unor litigii prin arbitraj[3]. De asemenea, instanțele române au competență exclusivă internațională și pentru litigiile personale sau patrimoniale dintre foștii soți, izvorâte însă din căsătorie[4].

Formularea art. 1.079 din Codul de procedură civilă contrastează, prin utilizarea constantă a noțiunii de domiciliu, cu normele de drept internațional privat din Codul civil, unde noțiunea de domiciliu este înlocuită prin cea de reședință obișnuită. Acest contrast a apărut din cauza sensului diferit pe care redactorii Codului de procedură civilă

---

[1] Ioan Leș (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 774 și Flavius George Păncescu, *op. cit.*, p. 149.

[2] Flavius George Păncescu, *op. cit.*, p. 150.

[3] Ioan Leș (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 775.

[4] Flavius George Păncescu, *op. cit.*, p. 150.

l-au acordat noțiunii de reședință obișnuită (a se vedea, în acest sens, art. 1066 din Codul de procedură civilă, discutat mai sus). Oricum, din rațiuni de consistență, de coeziune a dreptului internațional privat românesc contemporan, propunem modificarea art. 1.079 din Codul de procedură civilă în sensul înlocuirii noțiunii de domiciliu cu cea de reședință obișnuită.

Art. 1.080 al Codului de procedură civilă instituie competența exclusivă a instanțelor române în litigiile cu element de extraneitate referitoare la:

- **imobile situate pe teritoriul României.** Doctrina consideră că această regulă de competență tradițională se întemeiază pe de-o parte pe prezumția că aspectele principale privind imobilele în procesele internaționale sunt strâns legate de locul situării acestora și pe de altă parte pe ușurința administrării probelor în statul unde se află imobilul[1]. Spre deosebire de legislația germană care reglementează competența exclusivă a instanțelor germane pentru imobile situate pe teritoriul Republicii Federale, proclamând, totodată, necompetența lor în privința imobilelor situate în străinătate, Codul de procedură civil român face același lucru într-o manieră mai puțin evidentă, necompetența instanțelor române în materia imobilelor din străinătate fiind afirmată atât în art. 1079 pct. 5 (în materia litigiilor dintre soții cu domiciliul în România, dintre care unul e cetățean român) cât și în art. 1081 punctul 6 (în materia acțiunilor succesorale personale privind succesiunea de cuiusului cu domiciliu în țara noastră), ambele din Codul procedură civilă. Deoarece unele state ale lumii nu cunosc această regulă de competență internațională exclusivă, dar altele o consacră, judecătorul român trebuie să se abțină să judece litigii privind imobile situate în străinătate, deoarece pe de-o parte încalcă spiritul normelor de competență internațională exclusivă din Codul de procedură civilă și pe de altă parte pentru că hotărârea pe care o va pronunța riscă să devină o hârtie fără valoare prin nerecunoașterea ei de către statul unde se află

[1] Ioan Leș (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 776.

imobilul și, în consecință, prin imposibilitatea executării ei silite[1];

- **bunuri lăsate în România *de cuius*-ul cu ultimul domiciliu în România.** Sunt avute în vedere atât bunurile mobile cât și cele imobile (inclusiv cele imobile prin destinație) situate în țara noastră. Reamintim că imobilele din străinătate ale de cuius-ului cu ultimul domiciliu în România sunt de competența instanțelor străine (de la locul situării lor)[2]. În doctrină, s-a afirmat că legiuitorul ar fi putut evita dubla condiție a situării bunurilor și a ultimului domiciliu al decuius-ului, păstrând competența exclusivă a instanțelor române doar pentru imobilele succesiunii (imobile care în temeiul punctului precedent erau de competența exclusivă a instanțelor românești și în situația unui de cuius domiciliat peste hotare) și transformând competența asupra bunurilor succesorale mobile într-o competență alternativă (preferențială), reglementată împreună cu cea privind acțiunile succesorale preferențiale din art. 1081 alin. (1) pct. 6 Cod procedură civilă[3];
- **contracte încheiate cu consumatori având reședința obișnuită în România, pentru prestații de consum curent destinate uzului personal sau familial al acestora, fără legătură cu activitatea lor comercială sau profesională, dacă furnizorul a primit comanda în România sau dacă încheierea contractului a fost precedată în România de o ofertă sau publicitate și consumatorii au îndeplinit (tot în România) actele necesare încheierii contractului.** Această normă de competență exclusivă este efectul prezumției de protejare a consumatorului cu reședința obișnuită în România de către legislația română specială în materia consumului, deoarece el este partea mai slabă în contractele încheiate între furnizori și

[1] Pentru o opinie nuanțată, a se vedea Flavius George Păncescu, *op. cit.*, p. 158-159.

[2] Ioan Leș (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 776.

[3] Flavius George Păncescu, *op. cit.*, p. 160-161.

consumatori[1]. Competența exclusivă există atât pentru acțiunile introduse de consumator contra furnizorului cât și invers. Paleta contractelor încheiate cu consumatorii acoperă contractele încheiate prin mijloace electronice, vânzarea de bunuri, prestarea de servicii, inclusiv cele turistice și financiare, cu excepția celor de transport, asupra cărora instanțele române au, așa cum vom vedea în continuare, doar o competență preferențială. De asemenea, doctrina consideră că sunt exceptate de la această regulă de competență internațională exclusivă contractele de asigurare[2].

Și în cuprinsul acestui articol, la punctul 3, textul autentic al Codului de procedură civilă folosește noțiunea de reședință obișnuită cu sensul incorect de reședință a persoanei fizice în loc de domiciliu al persoanei fizice, așa cum impune art. 2.570 coroborat cu articolul 87, ambele din Codul civil. Aceleași rațiuni de coeziune a DIP românesc impun reformularea art. 1.080 din Codul de procedură civilă în sensul înlocuirii noțiunii de domiciliu cu cea de reședință obișnuită. Este de neconceput ca în cadrul aceleiași ramuri de drept (dreptul internațional privat), aceeași noțiune să aibă două conținuturi! Din pricina sensului eronat acordat de autorii Codului de procedură civilă noțiunii de reședință obișnuită, în continuare ne vom îngădui să reformulăm normele de competență internațională, substituind noțiunea de domiciliu cu cea de reședință obișnuită.

5.5. Competența exclusivă a instanțelor române rezultată din convenția părților sau din prezentarea și apărările pârâtului (prorogarea voluntară de competență). Efectele convenției de arbitraj (excepția de arbitraj)

Prin prorogare de competență în procesul civil internațional se înțelege extinderea sau prelungirea competenței unei instanțe judecătorești române în detrimentul alteia străine precum și situația inversă

[1] Ioan Leș (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 776-778.

[2] Flavius George Păncescu, *op. cit.*, p. 163.

când o instanță străină își extinde competența în detrimentul unei instanțe românești[1].

Conform art. 1.067 din Codul de procedură civilă, instanțele române devin singurele competente să soluționeze litigiile actuale sau eventuale privind drepturi de care se poate dispune liber, conform legii române (deci drepturi evaluabile în bani), dacă părțile au convenit valabil competența instanțelor române. De asemenea, dacă pârâtul, se prezintă în fața instanței române ce l-a citat (deși aceasta nu era competentă internațional) și formulează apărări pe fond, fără a invoca excepția de necompetență până la terminarea cercetării procesului, atunci instanța română devine singura competentă să judece cauza respectivă, cu excepția situațiilor în care legea română prevede altceva. În aceste două situații avem de-a face cu o *prorogare de competență a instanțelor românești* [în alin. (1) expresă, în alin. (2), tacită]. Însă, prorogarea de competență poate fi respinsă de instanțele române (împreună cu cererea), dacă litigiul nu prezintă nicio legătură semnificativă cu România (fapt apreciat din ansamblul circumstanțelor).

În art. 1.068 din Codul de procedură civilă se detaliază condițiile de fond și de formă ale convenției valabile a părților ce stă la baza prorogării de competență a instanțelor române și se reglementează două cauze de ineficiență ale convenției de alegere a forului ce nu au legătură cu nerespectarea condițiilor de fond și de formă. Același articol precizează și situațiile în care forul desemnat de părți nu se poate declara necompetent în condițiile art. 1.067 alin. (3) Cod de procedură civilă. Astfel, convenția de alegere a forului este posibilă numai în litigii în materie patrimonială. Din punctul de vedere formal, convenția poate fi încheiată printr-un înscris, telegramă, telex, telecopiator sau orice mijloc de comunicare ce permite probarea printr-un text. În privința efectelor convenției de alegere a forului, art. 1.068 Cod procedură civilă dispune că *forul desemnat dobândește competență exclusivă asupra respectivului litigiu.* Totuși, convenția de alegere voluntară a forului nu produce vreun efect (adică este nulă), dacă ea conduce la lipsirea abuzivă a uneia dintre părți de protecția

[1] În acest sens, a se vedea Ioan Leș (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 788.

asigurată de o instanță prevăzută de legea română[1], sau când instanța aleasă este străină, dar litigiul este de competența exclusivă a instanței române, fie când instanța este română, dar litigiul este de competența exclusivă a unei instanțe străine. Astfel, legiuitorul asigură caracterul imperativ al normelor de competență internațională exclusivă din articolele 1.079 și 1.080 Cod procedură civilă, caracter afirmat plenar și în art. 1081 din același cod prin interzicerea oricăror convenții de alegere a forului care le-ar încălca[2]. Remarcăm că și nesocotirea normelor străine de competență internațională exclusivă constituie o cauză de nulitate a convenției de alegere a forului.

Instanța română, desemnată printr-o convenție de alegere voluntară a forului, nu se poate declara necompetentă, în condițiile art. 1.067 alin. (3) Cod procedură civilă, dacă în circumscripția acelei instanțe se află reședința obișnuită, respectiv un sediu secundar al uneia dintre părți sau dacă, potrivit dreptului internațional privat român, litigiului trebuie să i se aplice legea română. Considerăm că alin. (3) al art. 1.068 din Codul de procedură civilă se referă doar la situațiile prevăzute de art. 1.067 alin. (3) Cod procedură civilă, nu și la situațiile reglementate de art. 1.068 alin. (2) Cod de procedură civilă, deoarece textul legal e foarte clar: „Instanța aleasă...", ceea ce înseamnă că pactul de alegere a forului produce efecte, lucru care nu s-ar întâmpla în condițiile alin. (2) al art. 1.068 Cod de procedură civilă.

O reglementare specială a convenției de alegere a forului se găsește în *Convenția de la Haga asupra acordurilor de alegere a forului*[3], *încheiată pe 30 iunie 2005*, sub auspiciile Conferinței de

---

[1] Un exemplu de convenție de alegere a forului nulă este clauza abuzivă (care nu a fost negociată) prin care consumatorul este obligat să se supună competenței exclusive a instanței de judecată de la sediul profesionistului, în condițiile în care aceasta este foarte îndepărtată de reședința obișnuită a consumatorului sau îl supune pe acesta la cheltuieli de judecată prohibitive. Pentru detalii, a se consulta Ioan Leș (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 798-802.

[2] O opinie asemănătoare în Ioan Leș (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 792.

[3] Textul autentic poate fi consultat la următoarea adresă web: http://ec.europa.eu/world/agreements/downloadFile.do?fullText=yes&treatyTransId=13223 (accesată pe 4 februarie 2015). Versiunea în limba română poate fi consultată la următoarea adresă web: http://www.ipex.eu/IPEXL-WEB/dossier/

Drept Internațional Privat. Acest tratat a fost ratificat, pe 26 septembrie 2007, de către Statele Unite Mexicane (Mexic) iar pe 4 decembrie 2014, de Uniunea Europeană (implicit și de țara noastră), prin Decizia Consiliului nr. 2014/887/EU[1]. A intrat în vigoare pe 1 octombrie 2015[2], aplicându-se în relațiile dintre statele membre ale Uniunii Europene și Mexic.

Conform art. 1, convenția are ca obiect acordurile de alegere exclusivă a forului încheiate în litigii cu element de extraneitate, în materie civilă și comercială. Sfera noțiunii de „materie civilă și comercială" utilizată de articolul 1 al convenției este extrem de cuprinzătoare, chiar vagă, ca și sfera noțiunilor de „materii având ca obiect drepturi de care ele dispun liber" [articolul 1067 alin. (1) Cod procedură civilă] sau „în materie patrimonială" (articolul 1068). De aceea, precizările art. 2 ale tratatului internațional, unde sunt enumerate litigiile cu element de extraneitate excluse din domeniul de reglementare al tratatului, sunt binevenite. În cazul convenției de prorogare a competenței instanței române, doctrina românească a încercat să explice textul legal atât de laconic, făcând apel la prevederile art. 126 Cod procedură civilă[3]. Comparând cazurile enumerate în art. 2 al tratatului cu cele din art. 126 Cod procedură civilă, constatăm că tratatul internațional exclude din domeniul său de reglementare, convențiile de alegere a forului în materia raporturilor juridice cu element de extraneitate stabilite cu consumatorii [art. 2 alin. (1) lit. a)], convenții supuse unei restricții în dreptul intern românesc prin art. 126 alin. (2) Cod procedură civilă (convențiile în această materie se consideră nescrise dacă dreptul la despăgubire nu era născut în momentul în care au fost încheiate). Tratatul internațional exclude din domeniul său de reglementare convențiile de alegere exclusivă a forului în raporturi internaționale de dreptul muncii [art. 2 alin. (1) lit. b)]. Cu alte cuvinte, tratatul

files/download/082dbcc54314a3a30143e2b6d0352942.do (accesată pe 5 februarie 2016).

[1] Publicată în Jurnalul Oficial L353/5 din 10 decembrie 2014.

[2] Conform statului convenției disponibil la următoarea adresă web: https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=98 (accesată pe 16 februarie 2016).

[3] Flavius George Păncescu, *Drept procesual civil internațional*, Ed. Hamangiu, București, 2014, p. 126.

acceptă că și în aceste litigii cu element de extraneitate se poate încheia o astfel de convenție dar nu o reglementează. În alin. 2 al art. 2 al tratatului sunt descrise materiile în care nu este posibilă încheierea unei convenții de alegere exclusivă a forului (aici intră atât litigii civile cu element de extraneitate privind drepturi neevaluabile în bani, dar și cauze cu un obiect evaluabil în bani: succesiunile, insolvența și concordatul, transportul de pasageri, îngrădirea concurenței, încălcarea drepturilor de proprietate intelectuală etc.). Coroborând dispozițiile art. 2 din tratat cu cele ale art. 126 Cod procedură civilă și cu formulările vagi ale articolelor 1067 și 1068 Cod procedură civilă, concluzionăm că art. 126 Cod procedură civilă este destinat mai ales litigiilor civile interne, în vreme ce sfera litigiilor cu element de extraneitate în care este posibilă încheierea unor acorduri de alegere exclusivă a forului trebuie conturată prin apelul la art. 2 al Convenției de la Haga din 2005. Nu putem accepta ca România să permită încheierea unor convenții de alegere a forului în litigii în care, pe plan european, nu se acceptă astfel de acorduri. Articolul 126 Cod procedură civilă ar putea avea doar două aplicări internaționale, în lipsa unei prevederi speciale: contractele încheiate cu consumatorii și contractele individuale de muncă cu element de extraneitate. În concluzie, articolul 2 al Convenției de la Haga din 2005 complinește o lacună a legislației românești de drept internațional privat, căreia nici doctrina nu-i oferise o soluție atotcuprinzătoare. Legiuitorul român ar trebui să introducă un articol separat în Codul de procedură civilă prin care să transpună art. 2 al Convenției de la Haga din 2005 în dreptul internațional privat comun.

Articolul 3 al convenției conține o definiție a acordului de alegere exclusivă a forului. Comparând textul acestui articol cu dispozițiile din articolele 1067 alin. (1) și 1068 alin. (1) Cod procedură civilă, constatăm că și în textul tratatului și în legea română de procedură, instituția juridică are aceleași trăsături: un acord încheiat în formă scrisă sau prin alte mijloace de comunicare care permit accesarea ulterioară a informațiilor (telex, E-mail, telegramă, telecopiator, Whatsapp[1] etc.), acordul privește stabilirea competenței

[1] Rafael Arenas, *La aprobación por la UE del Convenio de la Haya sobre acuerdos de elección de foro: un cruce de caminos*, p. 8, articol disponibil la următoarea adresă web: https://www.academia.edu/10368527/La_aprobaci%C3%B3n_por_la_UE_del_Convenio_de_La_Haya_sobre_acuerdos_de_elecci%C3%B3n

jurisdicționale a instanțelor unui stat sau a unei instanțe determinate dintr-un stat asupra litigiilor actuale (deși articolele românești de lege includ și acordurile privind litigiile eventuale[1]), acordul reprezintă un temei de competență jurisdicțională exclusivă, cu excepția unei stipulații contrare. Textul art. 3 al convenției mai precizează, spre deosebire de Codul de procedură civilă românesc, independența validității clauzei de alegere a forului de validitatea contractului din care face parte.

Conform art. 5 al tratatului internațional, instanțele sau instanța desemnate prin acordul de alegere a forului dobândesc competența de a soluționa litigiul respectiv (reamintim că este vorba de o competență internațională exclusivă) cu excepția cazului în care acordul respectiv este nul potrivit legislației forului ales. Aliniatul 2 precizează că forul ales în baza acordului nu poate respinge soluționarea litigiului pe motiv că acesta este de competența instanțelor dintr-un alt stat parte. Aliniatul 3 prevede că dispozițiile din alineatele precedente nu pot afecta (a se citi " nu pot contraveni") normele privind competența în funcție de tipul litigiului și valoarea cererii (aici intrând în opinia mea și dispozițiile de competență internațională exclusivă[2]) sau cele privind repartizarea internă a competențelor între instanțele unui stat contractant. Utilizarea atributului „internă" este o dovadă a faptului că normele de competență în funcție de tipul litigiului sau valoarea cererii au, în intenția redactorilor, sensul de norme de competență internațională exclusivă. Numai competența internațională exclusivă nu este negociabilă din punctul

---

_de_foro_un_cruce_de_caminos (accesat pe 4 februarie 2015) și publicat în revista La Ley-Unión Europea no. 22 din ianuarie 2015.

[1] Includerea în cuprinsul articolelor 1067 alin. (1) și 1068 Cod procedură civilă a acordurilor privind alegerea forului în cazul litigiilor eventuale nu prezintă o mare importantă practică, deoarece aceste acorduri pot fi înlocuite cu altele atunci când apar litigiile actuale. De abia în acel moment, acordul părților prezintă o adevărată semnificație de angajare. Până în momentul izbucnirii conflictului este posibil ca părțile să încheie acordul doar ca pe o formalitate, sperând că acesta nu-și va produce efectele, deoarece nu vor apărea neînțelegeri între ele.

[2] Traducerea românească „competență materială" poate fi înșelătoare, ducându-l cu gândul pe jurist doar la normele de competență materială internă, ignorându-le pe cele de competență internațională exclusive.

de vedere al statelor, cea preferențială dând posibilitatea părților litigiului să aleagă forul unde își vor tranșa neînțelegerea cu element de extraneitate. Coroborând dispozițiile alineatelor doi și trei, concluzionăm că forul ales poate respinge cererea de soluționare a litigiului civil internațional doar dacă prin acordul de desemnare a forului s-a încălcat competența internațională exclusivă a altui stat sau dacă acordul încalcă normele de competență internă materială și teritorială ale statului de care aparține.

Comparând situațiile în care forul ales poate refuza competența jurisdicțională internațională exclusivă conform art. 5 al Convenției de la Haga din 2005 cu cele prevăzute în alin. (3) al art. 1067 și în alin. (3) al art. 1068 Cod procedură civilă, constatăm că instanțele române se bucură, conform Codului de procedură civilă, de o mult mai mare libertate de a refuza competența internațională exclusivă conferită lor de către părți, decât potrivit Convenției de la Haga din 2005 (care trebuie aplicată în temeiul art. 1065 Cod procedură civilă). Prin urmare, actuala reglementare a acordului de alegere a forului în Dreptul internațional privat românesc creează o discriminare între părțile unui litigiu civil internațional care aleg instanțele românești, după cum părțile își au reședința obișnuită sau sediul principal în state ce au ratificat Convenția de la Haga din 2005 sau nu. Șansa părților de li se respecta manifestarea de voință în favoarea instanțelor române crește dacă acordul lor intră sub incidența Convenției de la Haga din 2005.

Art. 6 al tratatului reglementează obligațiile instanțelor nealese. O instanța a unui stat contractant care nu a fost desemnată este obligată să suspende judecata sau să respingă cererea, dând astfel efect acordului de alegere a forului. Acest acord nu trebuie respectat de către o instanță ce nu a fost aleasă în următoarele cazuri:

a) acordul este nul potrivit legii statului forului ales (este o condiție menționată și în aliniatul 1 al art. 5 al tratatului);

b) una dintre părți nu a avut capacitatea de a încheia un astfel de acord potrivit legii statului instanței sesizate dar nealese;

c) aplicarea acordului creează o nedreptate evidentă sau contravine flagrant ordinii publice a statului instanței sesizate;

d) din motive excepționale, independente de părți, acordul nu poate fi executat sau

e) dacă instanța aleasă a refuzat judecarea cauzei.

Dintre cazurile enumerate, se observă că cele de la punctele c) și b) asigură respectarea normelor de competență internațională exclusivă ale statului instanței sesizate dar nedesemnate de către părți. Motivul de la punctul b a fost inclus, deoarece se poate afirma că părțile nu au capacitatea juridică de a încheia convenții ce lezează ordinea publică a statului instanței nealese, prin încălcarea normelor de competență exclusivă ale acestuia.

Dintre motivele de ineficiență ale acordului de alegere a forului, enumerate de tratat în art. 6, doar cele de la litera c se regăsesc în Codul de procedură civilă în articolele 1068 alin. (2) și în art. 1082. Este vorba despre cazul în care alegerea instanței conduce la lipsirea în mod abuziv a uneia dintre părți de protecția pe care i-o asigură o instanță prevăzută de legea română și de cazul în care sunt încălcate fie normele de competență internațională exclusivă românești prin alegerea unui for străin, fie cele de competență internațională exclusivă străine prin desemnarea unei instanțe române. Art. 1082 lipsește de efecte juridice convențiile de alegere a forului care desemnează o instanță străină pentru a soluționa litigiile aflate în competența personală sau patrimonială exclusivă a instanțelor române.

Din cele de mai sus, putem afirma că alegerea forului de către părți trebuie să respecte atât competența internațională exclusivă a instanțelor române dar și competența internațională exclusivă a instanțelor străine (potrivit articolelor 5 și 6 literele b și c din convenție și potrivit articolelor 1068 și 1082 Cod procedura civilă).

O contribuție majoră a Convenției de la Haga din 2005 la dezvoltarea dreptului internațional privat constă în aceea că oferă soluții uniforme conflictelor de legi privind condițiile de validitate ale înțelegerii de alegere a forului. Condițiile de formă ale convenției de alegere a forului sunt supuse normei materiale din art. 3 lit. c) din tratat și au fost descrise mai sus. Condițiile de fond sunt guvernate de legea statului forului ales (articolul 5), cu excepția capacității părților de încheia acordul. În doctrina spaniolă, s-a afirmat opinia potrivit căreia capacitatea juridică ar fi singura condiție de fond a acordului

de alegere a forului care ar fi guvernată nu de legea forului ales ci de legea forului derogat, în temeiul art. 6 lit. b) din tratat[1]. Aceasta opinie este doar parțial adevărată. Capacitatea juridică este guvernată atât de legea forului ales cât și de legea statului forului derogat, deoarece pe de-o parte capacitatea juridică este una din condițiile de fond ale înțelegerii de alegere a forului, deci va fi supusă legii statului forului ales și pe de altă parte, legea statului instanței derogate trebuie să confirme capacitatea părților de a desemna o instanță străină [art. 6 literele a) și b) din tratat]. O aplicare cumulativă asemănătoare a două sisteme de drept capacității juridice de a încheia un act juridic se întâlnește în dreptul internațional privat român în materia condițiilor de fond ale adopției (art. 2607 Cod civil). Convenția de la Haga nu conține vreo prevedere care să excludă retrimiterea, de aceea legea forului ales sau cea a forului sesizat vor cuprinde și normele lor conflictuale [art. 2559 alin. (3) Cod civil nu se aplică în acest caz][2].

Dreptul internațional privat român nu are reglementări asemănătoare privind legea ce guvernează condițiile de fond ale convenției de alegere a forului. Această chestiune este soluționată de doctrină prin declararea lui lex causae drept competentă, cu luarea în considerare a restricțiilor din *lex fori prorogati* (pentru convențiile de prorogare de competență)[3] sau prin supunerea validității de fond a convențiilor de derogare lui *lex fori derogati*. În cazul în care prin aceeași înțelegere are loc atât o derogare cât și o prorogare, doctrina recomandă respectarea condițiilor de validitate pentru ambele convenții[4]. Prin urmare, o normă conflictuală care să sintetizeze dispozițiile articolelor 5 alin. (1) și (6) literele a) și b) din tratat ar trebui introdusă în art. 1067 Cod procedură civilă, devenind un text juridic extrem de util care ar conferi mai multă siguranță juriștilor români decât soluțiile doctrinare propuse până acum.

---

[1] Rafael Arenas, *op. cit.*, p. 9.

[2] Rafael Arenas, *op. cit.*, p. 9.

[3] În sensul că validitatea convenției de prorogare este guvernată de normele conflictuale în materia contractelor, iar liceitatea ei (acceptarea ei) de legea română, a se vedea Ioan Leș (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 795.

[4] Flavius George Păncescu, *op. cit.*, p. 118, 119, 123-124.

În locul abrogărilor și introducerilor de texte în Codul de procedură civilă, în art. 1067 și 1068, sau în preajma lor, o soluție mult mai comodă și mai eficientă pentru legiuitorul român ar putea fi abrogarea art. 1067 și 1068 Cod procedură civilă și înlocuirea lor cu un articol de trimitere la Convenția de la Haga din 2005. O tehnică legislativă asemănătoare a fost utilizată în dreptul internațional privat românesc pentru reglementarea legii aplicabile autorității părintești și protecției copiilor (art. 2611 Cod civil), obligației de întreținere (art. 2612 Cod civil) sau obligațiilor contractuale (art. 2640 Cod civil) ori necontractuale (art. 2641 Cod civil)[1].

Art. 1.069 din Codul de procedură civilă reglementează excepția de arbitraj (adică efectele unei convenții de arbitraj valide). Existența validă a unei convenții arbitrale (fie în forma compromisului sau în cea a clauzei compromisorii) obligă instanța română sesizată cu judecarea litigiului patrimonial cu element de extraneitate să-și decline competența în favoarea tribunalului arbitral prevăzut în convenția arbitrală. Doar în trei situații expres prevăzute, instanța română poate judeca litigiul respectiv, în ciuda convenției arbitrale:

- *atunci când pârâtul nu a invocat convenția de arbitraj până la primul termen la care a fost legal citat* (reamintim că potrivit art. 208 alin. (1) și 201 Cod procedură civilă, întâmpinarea este obligatorie și se depune în termen de 25 de zile de la comunicarea cererii de chemare în judecată). Instanța poate proceda la judecarea litigiului numai dacă tribunalul arbitral nu a fost sesizat cu tranșarea litigiului respectiv. În caz contrar, tribunalul arbitral va avea prioritate în soluționarea cauzei, conform art. 1119 Cod procedură civilă[2];

---

[1] Pentru detalii, Cosmin Dariescu, *Influența Convenției de la Haga din 2005 asupra reglementării acordului de alegere a forului în dreptul internațional privat românesc*, în Institutul de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu" al Academiei Române, Simplificarea-imperativ al modernizării și ameliorării calității dreptului. Comunicări prezentate la Sesiunea Științifică a Institutului de Cercetări Juridice, 17 aprilie 2015, București, Ed. Universul juridic, București, 2015, p. 124-131.

[2] Ioan Leș (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 811.

- *atunci când instanța constată că respectiva convenție de arbitraj este fie caducă, fie inoperantă.* Acest caz de inopozabilitate a compromisului (clauzei compromisorii) este o transpunere în Codul de procedură civilă român a art. II pct. 3 al *Convenției pentru recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine* (New York,10 iunie 1958);
- *Și, în sfârșit, atunci când, din cauze imputabile în mod vădit pârâtului, tribunalul arbitral nu se poate constitui.*

Formularea art. 1069 Cod procedură civilă a fost criticată în doctrină pentru utilizarea noțiunii de „declinare de competență" a instanței de judecată în favoarea tribunalului arbitral. Declinarea de competență este posibilă doar în litigii fără element de extraneitate, în litigiile de drept internațional privat, instanțele române nu-și pot declina competența în favoarea tribunalului arbitral pentru că acesta face parte dintr-o altă formă de jurisdicție (dintr-un alt sistem jurisdicțional decât cel al instanțelor de judecată române) și pentru că cel mai adesea, în momentul invocării excepției de arbitraj, tribunalul arbitral nu este încă constituit[1].

5.6. Competența preferențială a instanțelor române conform Codului de procedură civilă

Competența internațională preferențială (adică relativă sau alternativă) a instanțelor române este limitativ reglementată în cele paisprezece cazuri prevăzute în art. 1.081 Cod procedură civilă[2]. Astfel, instanțele române sunt competente să judece litigiile în care:

a) *reclamantul din cererea privind obligația de întreținere are reședința obișnuită în România.* Această normă de competență internațională se referă la toate cererile privind stabilirea întreținerii precum și modificarea întinderii acesteia. Hotărârea judecătorească pronunțată în materie de întreținere nu beneficiază, nici în procesul civil cu element de extraneitate, de autoritate de lucru judecat, în sensul că se poate pronunța oricând o nouă hotărâre, dacă s-au

[1] *Ibidem*, p. 812.
[2] *Ibidem*, p. 778.

modificat împrejurările avute în vedere inițial de instanța de judecată[1]. Doctrina subliniază faptul că acest temei de competență internațională este prevăzut în majoritatea legislațiilor lumii, oferind, astfel, o eficiență internațională sporită hotărârilor judecătorești în materia întreținerii[2];

b) *locul unde a luat naștere sau trebuia executată (chiar în parte) o obligație contractuală se află în România.* Această normă de competență internațională nu se aplică contractelor încheiate cu consumatorii, contractelor de asigurări, contractelor de transport, contracte pentru care există dispoziții exprese[3]. Locul nașterii sau executării obligației se determină potrivit lui *lex fori.* Din cauza numeroaselor dificultăți ridicate de determinarea locului unde a luat naștere o obligație contractuală, mai ales pentru contractele încheiate la distanță sau între absenți, o parte a doctrinei solicită renunțarea la acest criteriu de competență și păstrarea doar a locului executării obligației[4]. Această tendință a triumfat în normele de competență europene prevăzute în Regulamentul (UE) nr. 1215/2012;

c) *locul unde a intervenit un fapt juridic care naște obligații extracontractuale sau unde se produc efectele acestuia se află în România.* Distincția între obligații contractuale și obligații extracontractuale nu este una netă și se va stabili conform dreptului românesc. Locul unde s-a produs faptul juridic a fost ales de legiuitor datorită echilibrului pe care-l instaurează între reclamant și pârât, al ușurinței administrării probelor și stabilirii situației de fapt și al utilității pe care o prezintă în cazul prejudiciilor ce se produc la distanță, cum ar fi în cazul delictelor de presă, al accidentelor ecologice sau al concurenței neloiale. Utilizarea ca temei de competență internațională a celor două locuri este justificată și de dorința legiuitorului de a armoniza dreptul substanțial aplicabil cu *lex fori.* Această normă de competență internațională se aplică atât pentru faptul juridic licit cât și pentru cel

---

[1] *Ibidem*, p. 780-781.

[2] Flavius George Păncescu, *op. cit.*, p. 169.

[3] Ioan Leș (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 781 și Flavius George Păncescu, *op. cit.*, p. 171.

[4] Flavius George Păncescu, *op. cit.*, p. 171-172.

ilicit, cu excepția delictelor privind proprietatea intelectuală, abordajul (coliziunea) și răspunderea pentru produsele defectuoase, pentru care există norme de competență internațională speciale[1]. Caracterul de licit sau ilicit al faptului juridic se stabilește potrivit legii statului unde s-a produs acel fapt juridic[2];

d) stația feroviară sau rutieră ori portul sau aeroportul de îmbarcare/încărcare sau debarcare/descărcare a pasagerilor se află în România. Această regulă de competență internațională privește toate tipurile de transporturi internaționale, dar nu se referă la litigiile legate de abordajul navelor sau de asigurările maritime, pentru care există norme de competență distincte. În general, contractele de transport, conțin convenții de alegere a forului, care pot deroga de la competența alternativă prevăzută în Codul de procedură civilă. În tot cazul, acest temei de jurisdicție internațională este util pentru protejarea pasagerului, ca parte mai slabă, în cazul în care reședința sa obișnuită coincide cu unul din cele două locuri distincte indicate. În materia transporturilor, au prioritate de aplicare o serie de norme de competență internațională incluse într-o serie de tratate multilaterale precum Convenția de la Geneva din 19 mai 1956 (pentru transportul rutier de marfă, ratificată de România prin Decretul nr. 451/1972), Convenția de la Montreal din 28 mai 1999 (privind transportul aerian internațional și ratificată de România prin Ordonanța Guvernului nr. 107/2000), Regulile de la Hamburg din 31 martie 1978 (privind transportul maritim și ratificate de țara noastră prin Decretul nr. 343/1981) etc.[3];

e) *bunul asigurat sau locul producerii evenimentului asigurat se află pe teritoriul țării noastre.* Această normă de competență internațională se referă la asigurările internaționale de persoane, la cele de bunuri și la cele de răspundere civilă. În privința materiei reasigurărilor, doctrina românească este divizată. Într-o opinie, se susține că materia reasigurărilor internaționale nu este cuprinsă în domeniul de aplicare al acestei norme de competență, regula de competență

[1] Flavius George Păncescu, *op. cit.*, p. 172 și 176-177.

[2] Ioan Leș (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 782

[3] Flavius George Păncescu, *op. cit.*, p. 178-179.

potrivită pentru reasigurări fiind cea pentru obligațiile contractuale[1]. Într-o altă opinie, se susține că în lipsa unei distincții operate de către legiuitor, și reasigurările internaționale sunt incluse în domeniul normei de competență internațională studiate[2]. Ne raliem opiniei care susține excluderea materiei reasigurărilor internaționale din domeniul normei de competență, întrucât legiuitorul ar fi avut posibilitatea ca pe lângă adjectivul "asigurat" să-l fi introdus și pe cel de „reasigurat" dacă ar fi dorit să cuprindă aici și litigiile privind reasigurările. Formularea dispoziției legale lasă să se înțeleagă că ea stabilește competența internațională pentru toate cererile formulate de toate părțile contractului de asigurare. Asiguratului i se creează un dezavantaj prin imposibilitatea utilizării instanțelor din statul unde își are reședința sa obișnuită. Asigurătorul mai poate fi acționat în judecată și în statul unde își are reședința obișnuită (sediul principal);

f) *ultima reședință obișnuită a de cuius-ului se afla în România (fără a se aduce atingere competenței exclusive străine asupra imobilelor de cuius-ului din străinătate).* Această normă de competență internațională privește acțiunile succesorale *in personam*[3];

g) *este vorba de ocrotirea cetățeanului român minor sau pus sub interdicție și cu reședința obișnuită în străinătate;*

h) *soțul reclamant, având reședința obișnuită pe teritoriul românesc de cel puțin un an la data introducerii cererii, solicită divorțul.* Această normă de competență internațională vizează situația în care soții trăiesc separat în fapt. Criteriul stabilirii reședinței obișnuite pe teritoriul țării noastre este decisiv. Norma de competență internațională studiată poate duce la încălcarea competenței internaționale a instanțelor de la domiciliul pârâtului în materia capătului accesoriu de cerere privind răspunderea părintească, în situația în care copii sunt la soțul pârât din străinătate. Ea face inaplicabilă, ca normă specială, dispoziția prevăzută în alin. (2) al art. 915 Cod procedură civilă, conform căreia în situația în care nici unul dintre soți nu domiciliază în România,

[1] *Ibidem*, p. 181.

[2] Ioan Leș (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 783.

[3] Flavius George Păncescu, *op. cit.*, p. 183.

instanțele române pot deveni competente să judece divorțul prin convenția soților[1];

i) *se încearcă declararea judecătorească a morții unui cetățean român, chiar dacă acesta se afla în străinătate la data când a dispărut* (măsurile provizorii luate de instanța străină își păstrează validitatea până când instanța română ia propriile măsuri provizorii). Această declarare prezintă însemnătate pentru succesori atunci când majoritatea bunurilor succesiunii se află pe teritoriu românesc. Doctrina recomandă ca în examinarea unor cereri de acest gen să se acorde o atenție deosebită interesului invocat de reclamant precum și existenței altor puncte de legătură a cauzei cu România în afara cetățeniei dispărutului[2];

j) *acte sau fapte de stare civilă înregistrate în România sunt puse în discuție între părți cu reședința obișnuită în străinătate, dintre care cel puțin una este cetățean român.* Acest temei genera în textul inițial al Codului de procedură civilă, competența exclusivă a instanțelor românești. Prin Legea nr. 76/2012, acest motiv de jurisdicție internațională a fost transferat în cuprinsul temeiurilor de competență internațională preferențială, considerându-se că circulația internațională facilă a actelor de stare civilă face ca judecarea litigiului în străinătate să fie mai convenabilă, pentru părțile stabilite acolo, decât obligatoria deplasare în fața instanțelor românești[3]. Această normă de competență internațională nu se poate aplica în litigii în care cealaltă parte este un cetățean al unui stat membru al U.E. deoarece Regulamentul (UE) nr. 1215/2012 le consideră, prin art. 24 pct. 3, de competența *exclusivă* a instanțelor române;

k) *se încearcă ocrotirea în străinătate a proprietății intelectuale a unei persoane cu reședința obișnuită în România (cetățean român sau apatrid). Excepție: existența unei convenții de alegere a forului.* Doctrina consideră că, din punctul de vedere al competenței materiale interne, aceste cereri vor fi date spre soluționare tribunalului. Situația este mult mai complicată în privința stabilirii competenței teritoriale interne. Întrucât, în astfel de acțiuni, pârâtul este domiciliat de cele mai

[1] *Ibidem*, p. 184.
[2] Flavius George Păncescu, *op. cit.*, p. 185.
[3] *Ibidem*, p. 185.

multe ori în străinătate, doctrina consideră că Tribunalul București este instanța competentă teritorial în temeiul art. 1072 alin. (2) Cod procedură civilă. În literatura de specialitate, s-au manifestat îndoieli privind eficiența internațională a hotărârilor românești pronunțate în astfel de litigii, deoarece Tribunalul București poate încălca involuntar competența internațională în materie a instanțelor statului străin. În Uniunea Europeană, astfel de litigii sunt date în competența exclusivă a instanțelor statului unde s-au îndeplinit formalitățile ce au dat naștere respectivului drept de proprietate intelectuală (art. 24 pct. 4)[1]. În cazul încălcării brevetelor europene sau a celor cu protecție uniformă, litigiile vor fi, în curând, de competența exclusivă a Curții Unice în Materie de Brevete;

l) *părțile sunt străini, obiectul litigiilor fiind reprezentat de drepturi patrimoniale privind bunuri sau interese ale unor persoane din România.* Pentru ca instanțele române să dobândească această competență este necesar *acordul expres al părților.* Plasarea acestui temei de competență în art. 1081 este inutilă, deoarece convenția părților de alegere a forului conferă instanțelor române competență exclusivă, potrivit articolelor 1067 și 1068 Cod procedură civilă[2];

m) *este vorba despre abordajul navelor sau coliziunea aeronavelor sau despre asistența și salvarea unor persoane sau bunuri în marea liberă ori într-un spațiu nesupus suveranității vreunui stat* dacă nava (aeronava) avea *pavilion sau era înmatriculată în România* sau *dacă locul de destinație* (primul port sau aeroport în care nava sau aeronava a ajuns) *este în România,* sau dacă nava sau aeronava a fost *sechestrată la noi* în țară sau dacă pârâtul își are *reședința obișnuită în România.* Această normă de competență transpune în dreptul internațional privat intern dispozițiile esențiale din Convenția privind unificarea anumitor reguli privind competența civilă în materie de abordaj (Bruxelles, 1952) și din Convenția privind unificarea anumitor reguli asupra sechestrului asigurător de nave maritime (Bruxelles, 1952)[3];

---

[1] Flavius George Păncescu, *op. cit.*, p. 186-187.

[2] Flavius George Păncescu, *op. cit.*, p. 187.

[3] Ratificate de România prin Legile nr. 89 și 91 din 1995. A se vedea Flavius George Păncescu, *op. cit.*, p. 188.

n) *este vorba despre răspunderea civilă pentru prejudiciile cauzate de produse originare din România.* În doctrină, s-au exprimat îndoieli cu privire la utilitatea acestei norme de competență în condițiile în care importatorul produselor românești și persoana vătămată își au sediul, respectiv reședința obișnuită peste hotare. În aceste condiții, regula de competență este inutilă, persoana vătămată având tot interesul să se judece în străinătate, cât mai aproape de reședința ei obișnuită[1].

5.7. Instanțele române – for de necesitate

Forul de necesitate reprezintă situația în care o persoană demnă de protecție nu poate să intenteze acțiune în fața unei instanțe străine (spre exemplu cel care și-a părăsit patria din motive politice)[2].

Art. 1.070 Cod procedură civilă reglementează competența internațională a instanțelor române ca for de necesitate. Astfel, dacă legea română nu prevede competența instanțelor române asupra cauzei, dar se dovedește că introducerea acțiunii în străinătate este fie imposibilă, fie nu se poate pretinde rațional ca acțiunea să fie introdusă acolo, instanța română de la locul care are o legătură suficientă cu cauza va deveni competentă să o soluționeze. Dacă reclamantul aflat în situația de mai sus are cetățenia română sau este apatrid cu domiciliul în România (sau persoană juridică de naționalitate română), competența instanței române nu mai este facultativă, ci obligatorie. Comparând această dispoziție cu cea din art. 153 al Legii nr. 105/1992 (în prezent abrogată) cu privire la reglementarea raporturilor de drept internațional privat, se observă că prin noul Cod de procedură civilă s-a încercat extinderea competenței internaționale a instanțelor române, ca for de necesitate. Aceasta întrucât, pe de-o parte, art. 1.070 îngăduie și altor persoane decât cetățenii români să se folosească de această competență internațională de necesitate a instanțelor române, în vreme ce art. 153 se referea strict la cetățenii români, iar pe de altă parte, întrucât art. 1.070 nu cere, ca art. 153, o tentativă a reclamantului,

[1] Flavius George Păncescu, *op. cit.*, p. 188.

[2] Ioan Leș (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 786.

respinsă pe motiv de necompetență, de a obține o hotărâre judecătorească străină, ci doar dovedirea în fața instanței române a imposibilității sau ineficienței raționale a introducerii unei acțiuni în străinătate. În opinia noastră se impune o reformulare a art. 1.070 Cod procedură penală, deoarece actuala redactare nu ține seama de uriașa diferență care există între a introduce o acțiune în instanță (lucru pe care-l poate face oricine, oricând și cu orice cerere) și a obține concursul instanței respective pentru soluționarea litigiului (situație posibilă doar dacă sunt îndeplinite toate condițiile prevăzute de dreptul procedural al instanței respective). Noua redactare a alineatului (1) al art. 1.070 Cod procedură civilă va trebui să menționeze că „nu se poate pretinde în mod rezonabil ca ea să fie introdusă în străinătate pentru că ar fi respinsă pe motiv de necompetență sau pe alte motive procedurale".

Doctrina românească a sintetizat astfel condițiile necesare unei instanțe românești pentru a deveni for de necesitate:

a) existența unei legături între litigiu și instanța română sesizată (se stabilește luând în considerare circumstanțele de fapt ale speței, spre exemplu cetățenia reclamantului);
b) necompetența altor instanțelor străine (dovedită fie prin hotărârile respectivelor instanțe, fie prin certificate de legislație străină)[1]; Vom adăuga aici și imposibilitatea rațională a introducerii acțiunii în fața instanțelor străine competente, imposibilitate care poate fi determinată fie de un război civil[2], fie de o catastrofă naturală[3] sau de o epidemie[4].

---

[1] Flavius George Păncescu, *op. cit.*, p. 113-114.

[2] Ce reclamant ar fi fost atât de viteaz încât să introducă o acțiune în revendicarea la instanțele din orașul sirian Ar-Raqqah, între 2013-2017, perioadă în care orașul (devenit capitală a Statului Islamic al Irakului și al Levantului) a fost mereu bombardat și asediat fie de forțele guvernamentale siriene, fie de ruși, fie de americani, fie de Forțele Democratice Siriene? Sau ce reclamant s-ar încumeta să se judece în așa-zisele Republici Populare Donetsk sau Luhansk, asediate de armata ucraineană?

[3] Pe 25 aprilie 2015, Nepalul a fost afectat de un cutremur de 8.1 grade pe scara Richter, cutremur ce a provocat 8857de decese, 21952 de răniți, 3,5 milioane de persoane fără adăpost și pagube de 10 miliarde de dolari americani (reprezentând jumătate din PIB-ul Nepalului).

[4] Spre exemplu, Liberia și Sierra Leone au fost afectate între 2013-2016 de temutul virus Ebola ce a provocat în Liberia, 4809 decese, iar în Sierra Leone, 3955

Fundamentul existenței instituției forului de necesitate îl reprezintă necesitatea de a preveni situațiile de denegare de dreptate. Astfel, se garantează accesul la justiție al reclamantului în condițiile în care nu poate să obțină ajutorul unei instanțe străine. Pe de-o parte este nefiresc ca instanța română să sustragă litigiul instanței străine competente, dar, pe de altă parte, este inadmisibil ca reclamantul să nu poată sesiza instanța străină normal competentă[1].

Forul de necesitate trebuie utilizat cu precauție, deoarece are un mare neajuns: posibilul refuz de către un alt stat (mai cu seamă de statele afectate de război sau de alte urgii) a recunoașterii sau executării silite a hotărârii obținute astfel.

5.8. Verificarea din oficiu a competenței internaționale și determinarea concretă a instanței române competente

Art. 1.071 din Codul de procedură civilă dispune în alineatul (1) ca instanța română să-și verifice din oficiu competența internațională, procedând conform regulilor interne privind competența, iar dacă descoperă că instanțele române nu sunt competente să judece acel litigiu, instanța este obligată să respingă acțiunea, cu excepția situației în care instanța română trebuie să soluționeze litigiul ca for de necesitate. Respingerea acțiunii pe motiv de necompetență este supusă recursului la instanța superioară. Conform alin. (2) al art. 1.071, necompetența internațională a instanței române se poate invoca în orice fază procesuală, chiar și direct în căile de atac, fără a se putea ocoli prevederile art. 1.067 Cod procedură civilă privind prorogarea voluntară de competență în favoarea instanțelor române. Coroborând art. 1.071 alin. (2) și art. 1.067 alin. (2) Cod procedură civilă concluzionăm că excepția de necompetență nu se poate invoca de către pârât în orice fază procesuală ori direct în căile de atac atât timp cât acesta s-a prezentat în fața primei instanțe române, a formulat apărări pe fond, fără a invoca această excepție până la terminarea cercetării

---

de decese. A se vedea: http://www.cdc.gov/vhf/ebola/outbreaks/2014-west-africa/case-counts.html (accesat pe 12 aprilie 2016).

[1] Ioan Leș (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 785.

procesului [art. 1.067 alin. (2)]. Mai greu de conciliat ni se par dispozițiile art. 1.067 alin. (2) cu cele ale art. 1.071 Cod procedură civilă. Aceasta întrucât dacă prima instanță română își verifică din oficiu competența internațională potrivit legii proprii și pune în discuția părților excepția de necompetență la primul termen când părțile sunt legal citate [articolele 131 și 1.071 alin. (1) Cod procedură civilă] este improbabil ca pârâtul să mai aibă ca răstimp de gândire, în privința invocării excepției de necompetență a instanțelor române, termenele de până la terminarea cercetării procesului. Este greu de crezut că, în practică, prima instanță românească, descoperind că este necompetentă, va mai cerceta procesul chiar dacă pârâtul se prezintă și prin apărările pe fond utilizate semnalează că ar dori să fie judecat de instanțele române. Considerăm că intervenția legiuitorului pentru lămurirea acestei probleme este obligatorie. Comparând textele articolelor 1.067 alin. (2) și 1.071 Cod procedură civilă și intuind dorința legiuitorului de a da efect dispozițiilor art. 1.067 alin. (2), considerăm că alin. (1) al art. 1.071 trebuie reformulat în sensul introducerii în text, la excepții, și a art. 1.067 alin. (2) Cod procedură civilă, pe lângă art. 1.070 Cod procedură civilă. Legiuitorul român ar avea și posibilitatea de a modifica cele două articole în sensul invocării excepției de necompetență internațională doar la primul termen când părțile sunt legal citate în fața primei instanțe și al reluării invocării acestei excepții în apel, numai dacă excepția invocată a fost respinsă de prima instanță. A treia posibilitate ar consta în menținerea regulii din art. 1.071 Cod procedură civilă concomitent cu abrogarea dispoziției din art. 1.067 alin. (2) Cod procedură civilă privind prorogarea tacită de competență *internațională* în favoarea instanțelor române prin simpla prezență a pârâtului. Aceasta deoarece prorogarea tacită de competență riscă să producă hotărâri judecătorești românești lipsite de eficacitate internațională. În doctrină s-a avansat ideea invocării excepției de necompetență internațională de către pârât, în cazul prorogării tacite de competență, doar până la primul termen când părțile au fost legal citate înaintea primei instanțe[1]. Oricum, decizia finală în privința

[1] Gabriel Boroi; Octavia Spineanu-Matei; Andreia Liana Constanda *et alii*, *Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole*, vol. II, Art. 527-1.133, București, Ed. Hamangiu, 2013, p. 691.

soluționării acestei contradicții între cele două articole de lege aparține legiuitorului!

Însemnătatea verificării din oficiu a competenței internaționale este subliniată de doctrină. Astfel, se consideră că această verificare este expresia suveranității statului și una din formele specifice de realizare a ordinii juridice internaționale. De asemenea, se insistă asupra faptului că aplicarea eronată a normelor de competență internațională are rezultate cu mult mai grave decât nesocotirea competenței interne, deoarece prin implicațiile pe care competența internațională le are asupra legii procedurale aplicabile și asupra normelor conflictuale aplicabile speței, părțile pot fi private de garanții procedurale imperative, soluția asupra fondului poate fi distorsionată, iar eficiența internațională a hotărârii obținute este periclitată[1].

Dacă instanțele române sunt competente internațional să soluționeze un litigiu cu element de extraneitate, determinarea instanței române care va judeca efectiv speța se va face, conform art. 1.072 Cod procedură civilă, avându-se în vedere normele de competență internă din Codul de procedură civilă sau din alte legi speciale. Dacă instanța română competentă nu poate fi determinată potrivit normelor menționate, litigiul va fi judecat fie de Judecătoria Sectorului 1 al Municipiului București, fie de Tribunalul București (cu respectarea normelor de competență materială).

5.9. Competența asupra chestiunilor preliminare și în materia litispendenței și conexității internaționale

Chestiunile preliminare reprezintă problemele de fapt, de drept sau de procedură care deși nu sunt întotdeauna de competența instanței învestite cu cererea principală vor fi soluționate pe cale incidentală de aceasta pentru a proceda apoi la rezolvarea cererii principale. Conceptul de *chestiuni preliminare* este un concept autonom al dreptului internațional privat român cu o sferă largă ce înglobează atât

[1] Ioan Leș (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 802 și Flavius George Păncescu, *op. cit.*, p. 110.

chestiunile prealabile cât și pe cele prejudiciale din dreptul procesual civil intern[1].

Conform art. 1.073 și 1.074 din Codul de procedură civilă, instanța română competentă să judece acțiunea principală este competentă, de asemenea, să soluționeze atât chestiunile care, deși nu intră în competența sa, trebuie soluționate pentru a se putea apoi decide asupra cererii principale (adică chestiunile preliminare), cât și cererea reconvențională și cererile de intervenție (cu excepția acelora ce au fost formulate cu unicul scop de a-l sustrage pe intervenient jurisdicției normal competente).

În doctrină, se subliniază caracterul derogatoriu al art. 1073 Cod procedură civilă față de dispozițiile art. 124 Cod procedură civilă (aplicabil doar în litigiile fără element de extraneitate) și se prescrie cumpătare judecătorului în extinderea competenței sale asupra chestiunilor preliminare, deoarece încălcarea competenței exclusive a unei instanțe străine pune în pericol eficienta internațională a hotărârii judecătorești obținute în România[2]. În privința cererilor de intervenție, doctrina consideră că art. 1074 Cod procedură civilă se referă atât la intervenția voluntară cât și la cea forțată, inclusiv la introducerea unui terț din oficiu[3].

În situații urgente, instanțele române sunt competente să instituie măsuri provizorii, conservatorii și de executare privind persoane și bunuri aflate în România la data introducerii cererii, chiar dacă ele nu sunt competente să judece fondul litigiului cu element de extraneitate (art. 1.075 Cod procedură civilă).

Art. 1.076 din Codul de procedură civilă este dedicat *litispendenței internaționale (situația în care o instanță renunță la judecarea procesului civil internațional, în virtutea existenței unei proceduri pendinte, având aceeași cauză, același obiect și aceleași părți, în fața unei instanțe străine)*[4]. Conform articolului de lege menționat, dacă o

---

[1] Ioan Leș (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 789.

[2] Flavius George Păncescu, *op. cit.*, p. 127.

[3] Flavius George Păncescu, *op. cit.*, p. 125 și Ioan Leș (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 791.

[4] Ioan Leș (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 805.

cauză este în curs de soluționare la o instanță străină (lucru determinat după legea statului unde are loc procesul), instanța română sesizată ulterior va suspenda judecarea cauzei până la pronunțarea hotărârii de către jurisdicția străină, dacă este previzibil ca hotărârea străină să fie recunoscută sau pusă în executare în România. Dacă cauza a fost deja soluționată de o instanță străină şi s-a pronunțat o hotărâre care este susceptibilă de a fi recunoscută în România potrivit dispozițiilor Cărții a VII-a a Codului de procedură civilă, atunci instanța română ulterior sesizată va respinge acțiunea. Dacă jurisdicția străină se declară necompetentă sau dacă hotărârea străină ce urmează a fi pronunțată nu este susceptibilă de recunoaştere în România, instanța română repune cauza pe rol, la cererea părții interesate.

Litispendența internațională reprezintă o formă validată jurisprudențial de cooperare între state prin care se realizează economie de procedură, riscul concursului şi contrarietății între hotărâri judecătoreşti dar şi tentația tergiversării proceselor internaționale. Această excepție a fost introdusă prin prevederile Legii nr. 134/2010 (Codul de procedură civilă), legea anterioară de drept internațional privat (Legea nr. 105/1992) făcând abstracție de ea, pe considerentul suveranității şi independenței statelor[1].

Instanța română competentă să judece o acțiune este, de asemenea, competentă să soluționeze şi orice altă *acțiune conexă* primei (adică aflată într-un raport atât de strâns încât ambele trebuie cercetate şi soluționate odată de aceeaşi instanță pentru a se evita soluțiile contradictorii). Din formularea textului de lege se înțelege că, întotdeauna, instanța română sesizată ulterior cu cererea conexă îşi va extinde competența cu privire la aceasta, deşi ea se află pe rolul unei instanțe străine. Doctrina consideră că soluția propusă de legiuitorul român duce la dezînvestirea instanței străine prin hotărârea interlocutorie a unei instanțe româneşti. O astfel de soluție nu este corectă din punctul de vedere al dreptului internațional, deoarece nesocotește suveranitatea statului străin ce presupune şi independența instanțelor străine de cele româneşti. Soluția corectă este, după caz, cea a suspendării judecății de către instanța română până la soluționarea cererii

[1] Ioan Leş (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 805-806.

conexe sau dezînvestirea instanței române, la cererea părții, în favoarea instanței străine[1].

Procedura în cazul reunirii celor două cauze conexe este cea prevăzută de legea statului unde are loc reunirea[2].

5.10. Norme de competenţă internaţională aplicabile între statele Uniunii Europene (Regulamentul nr. 1215/2012 - Brussels I bis)

Aşa cum am mai amintit, potrivit art. 1.065 al Codului de procedură civilă, normele de competență internațională prevăzute de tratatele internaționale la care țara noastră este parte contractantă, de dreptul Uniunii Europene sau de legile speciale românești au prioritate față de normele generale de competență internațională. Aşadar, de la 1 ianuarie 2007, dată de la care România a aderat la Uniunea Europeană, conflictele de jurisdicție apărute între România şi alte state membre ale Uniunii Europene vor fi soluționate[3] potrivit normelor înscrise în reglementări ale Uniunii Europene cum ar fi:

- Regulamentul (UE) nr.848/2015 al Parlamentului European şi al Consiliului din 20 mai 2015 privind procedurile de insolvență[4];
- Regulamentul (UE) nr. 1215/2012 al Parlamentului European şi al Consiliului din 12 decembrie 2012, privind competența judiciară, recunoaşterea şi executarea hotărârilor în materie civilă şi comercială (Brussels I revizuit sau Brussels I bis)[5]. Acest regulament a intrat în vigoare pe 1 ianuarie 2013, dar a

---

[1] *Ibidem*, p. 810-811.

[2] Flavius George Păncescu, *op. cit.*, p. 135.

[3] Temeiul juridic îl reprezintă art. 2 al Actului privind condițiile de aderare a Republicii Bulgaria şi a României şi adaptarea tratatelor pe care se întemeiază Uniunea Europeană, parte integrantă a Tratatului de aderare a României la UE, semnat pe 25 aprilie 2005, la abația Neumünster din Marele Ducat de Luxemburg.

[4] Şerban-Alexandru Stănescu, *Legislația privind raporturile de drept internațional privat. Îndrumar practic,* Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2017, p. 320.

[5] Textul acestui regulament poate fi consultat la următoarea adresă web: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:351:0001:0032:ro:PDF (accesat pe 19 iulie 2014).

fost implementat începând cu 10 ianuarie 2015 (art. 81 al regulamentului). El a fost modificat prin Regulamentul (UE) nr. 542/2014 al Parlamentului European și al Consiliului din 15 mai 2014 de modificare a Regulamentului (UE) nr. 1215/2012 în ceea ce privește normele aplicabile cu privire la Curtea Unică în Materie de Brevete și Curtea de Justiție din Benelux[1], regulament care se aplică tot de la 10 ianuarie 2015;

- Regulamentul (UE) nr. 650/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 4 iulie 2012 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești și acceptarea și executarea actelor autentice în materie de succesiuni și privind crearea unui certificat european de moștenitor;
- Regulamentul (CE) nr. 4/2009 al Consiliului din 18 decembrie 2008 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor și cooperarea în materie de obligații de întreținere;
- Regulamentul (CE) nr. 805/2004 al Parlamentului European și al Consiliului din 21 aprilie 2004 privind crearea unui Titlu Executoriu European pentru creanțele necontestate, cu modificările și completările ulterioare;
- Regulamentul (CE) nr. 2201/2003 al Consiliului din 27 noiembrie 2003 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești, de abrogare a Regulamentului nr. 1347/2000 (Brussels II), cu modificările și completările ulterioare[2];

Regulamentului (UE) nr. 1215/2012 al Consiliului din 12 decembrie 2012, privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (Brussels I bis) reprezintă un veritabil *drept comun al procedurii civile europene*, adică

[1] Acest regulament poate fi consultat la următoarea adresă web: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0542&from=RO (accesată pe 19 iulie 2014).

[2] Nicoleta Diaconu, *Drept internațional privat*, ed. a VI-a, Ed. Universitară, București, 2013, p. 337.

un corpus fundamental de reguli aplicabile în litigiile de drept privat cu element de extraneitate[1]. Iată de ce, în continuare, vom prezenta principalele dispoziții ale Regulamentului (UE) nr. 1215/2012 (Brussels I bis, în engleză, sau, în românește, Bruxelles I bis). Restul normelor de competență internațională comunitare vor fi studiate în cadrul programelor de studii aprofundate.

Regulamentul (UE) nr. 1215/2012 se aplică între toate statele membre ale Uniunii Europene, inclusiv Danemarcei, care a încheiat cu Comunitatea Europeană un acord privind Regulamentul nr. 1215/2012[2]. Modificările dreptului danez necesare implementării regulamentului au intrat în vigoare la 1 iunie 2013[3]. În contextul negocierilor legate de ieşirea Regatului Unit al Marii Britaniei şi al Irlandei de Nord din Uniunea Europeană, doctrina consideră că Regulamentul Brussels I bis va continua să se aplice cel puțin litigiilor începute până la data ieşirii efective din U.E.. După acest moment este de aşteptat o reglementare expresă, o posibilă soluție fiind şi aderarea Regatului Unit la Convenția de la Lugano din 2007 (convenție ce ar necesita o revizuire pentru a fi armonizată cu Regulamentul nr. 1215/2012)[4].

De ce se numeşte acest regulament Regulamentul Brussels I bis sau revizuit? Pentru a răspunde acestei întrebări avem nevoie de un strop de istorie.

Potrivit art. 220 al Tratatului de instituire a Comunității Economice Europene (Roma, 1957[5]) ce permitea statelor membre să inițieze negocieri în vederea simplificării „formalităților de care depinde

---

[1] Gheorghe-Liviu Zidaru, *Competența în materie civilă potrivit Regulamentului Bruxelles I bis (nr. 1215/2012)*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2017, p. 11.

[2] Acordul poate fi consultat la următoarea adresă web: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:079:0004:0004:EN:PDF (accesat pe 19 iulie 2014).

[3] Pentru detalii, a se vedea Atlasul judiciar european de materie civilă, disponibil la următoarea adresă web: https://e-justice.europa.eu/content_brussels_i_regulation_recast-350-ro.do?clang=ro (accesat pe 4 mai 2016).

[4] Gheorghe-Liviu Zidaru, *Competența în materie civilă potrivit Regulamentului Bruxelles I bis (nr. 1215/2012)*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2017, p. 76.

[5] Textul tratatului poate fi descărcat de la următoarea adresă web: http://www.institutiieuropene.ro/article/3451/Tratatul-de-la-Roma/1 (accesat pe 4 mai 2016).

recunoaşterea şi executarea reciprocă a hotărârilor judecătoreşti, precum şi a sentinţelor arbitrale", o comisie de experţi s-a reunit în 1960 pentru pregătirea unei convenţii care să stabilească norme comune asupra recunoaşterii reciproce a hotărârilor judecătoreşti. Negocierile au condus şi la formularea unui acord asupra normelor de competenţă internaţională a statelor membre. Lucrările comisiei s-au concretizat în „Convenţia privind competenţa judiciară şi efectele hotărârilor judecătoreşti în cadrul Pieţei Comune", semnată la Bruxelles pe 27 septembrie 1968. Acest tratat a intrat în vigoare între cele şase state membre pe 1 februarie 1973. Printr-un protocol semnat la Luxemburg, pe 3 iunie 1971, şi intrat în vigoare în 1975, Curtea de Justiţie a Comunităţilor a fost învestită cu puterea de a interpreta prevederile convenţiei. Pe măsură ce Comunitatea Economică Europeană s-a extins, şi această convenţie a fost revizuită în mai multe rânduri (1978, 1982, 1989).

Întemeindu-se pe art. K3 al Tratatului privind Uniunea Europeană, Comisia a început în 1997 demersul de a transforma Convenţia de la Bruxelles într-un instrument comunitar direct aplicabil. Astfel, a fost adoptat, pe 22 decembrie 2000, Regulamentul (CE) al Consiliului privind competenţa judiciară, recunoaşterea şi executarea hotărârilor în materie civilă şi comercială (numit şi Brussels I, pentru a-l diferenţia de Regulamentul nr. 1347/2000 – Brussels II privind competenţa, recunoaşterea şi executarea hotărârilor judecătoreşti în materie matrimonială). Regulamentul Consiliului (CE) nr. 44/2001 a intrat în vigoare pe 1 martie 2002[1]. Regulamentul în discuţie a fost modificat succesiv prin numeroase regulamente. La 21 aprilie 2009, Comisia a adoptat un raport privind aplicarea Regulamentului (CE) nr. 44/2001. Acest raport concluziona că regulamentul trebuie reformat pentru a câştiga în claritate, pentru a spori libera circulaţie a hotărârilor şi pentru a îmbunătăţi accesul la justiţie. Acest raport a stat la baza includerii în „Programul de la Stockholm - O Europă deschisă şi sigură în serviciul cetăţenilor şi pentru protecţia acestora" a obiectivelor eliminării procedurii de exequatur între statele membre şi a recunoaşterii reciproce a hotărârilor judiciare şi extrajudiciare în materie

[1] Bernard Audit, *Droit international privé*, Quatrième édition, Ed. Economica, Paris, 2006, p. 401-402.

civilă, în scopul dezvoltării spațiului de libertate, securitate și justiție în interiorul Uniunii Europene. Actul normativ care a pus în practică aceste obiective este Regulamentul (UE) nr. 1215 din 12 decembrie 2012 (art. 81 al regulamentului). Din necesitatea de a reglementa relația acestui regulament cu Acordul privind Curtea Unică în Materie de Brevete („Acordul U.P.C."), semnat la 19 februarie 2013, de 25 de state membre ale UE și cu Protocolul de modificare a Tratatului din 31 martie 1965 privind instituirea și statutul Curții de Justiție din Benelux, a fost adoptat Regulamentul (UE) nr. 542/2014 al Parlamentului European și al Consiliului din 15 mai 2014 de modificare a Regulamentului nr. 1215/2012 în ceea ce privește normele aplicabile cu privire la Curtea Unică în Materie de Brevete și Curtea de Justiție din Benelux.

Regulamentul (UE) nr. 1215/2012 se aplică în relațiile civile și comerciale dintre persoane fizice și/sau persoane juridice. Noțiunea generică de *relații civile și comerciale* (*de materie civilă și comercială*) trebuie interpretată autonom și nu prin referire la concepțiile diferite ale fiecărui stat membru cu privire la delimitarea dreptului privat de cel public și cu privire la competența diferitelor categorii de jurisdicții (civilă, socială, administrativă). Curtea de Justiție a Uniunii Europene include în această noțiune toate cauzele de drept privat (de drept civil în sens larg), materia comercială fiind enunțată doar exemplificativ, ca o subdiviziune a materiei civile[1]. Sunt excluse din sfera de aplicare a regulamentului următoarele materii: fiscală, vamală, administrativă, starea și capacitatea persoanelor fizice, regimurile matrimoniale, raporturile patrimoniale izvorâte din legături asimilate de legea aplicabilă acestora căsătoriei, obligațiile de întreținere izvorâte dintr-o relație de familie, de rudenie sau din deces, succesiunile, falimentele și concordatele (și alte proceduri similare), securitatea socială și arbitrajul. De asemenea, regulamentul nu se poate aplica nici răspunderii statului izvorâte din actele sau omisiunile sale săvârșite în exercitarea suveranității sale. În doctrină, s-a arătat că este inadmisibilă chemarea în judecată civilă a unui stat străin în fața instanțelor

[1] Gheorghe-Liviu Zidaru, *Competența în materie civilă potrivit Regulamentului Bruxelles I bis (nr. 1215/2012)*, Ed. Hamangiu, București, 2017, pp. 23-24.

românești, indiferent de gravitatea încălcării pretinse (chiar de ar fi o încălcarea unor drepturi fundamentale ale omului), deoarece s-ar nesocoti regula procedurală a imunității de jurisdicție care împiedică instanțele unui stat să-și asume puteri jurisdicționale asupra unui stat străin[1]. Conform doctrinei germane, excluderea materiilor de drept public din domeniul de aplicare al regulamentului este justificată și de principiul potrivit căruia actele de putere ale unui stat nu sunt susceptibile de a fi puse în executare pe teritoriul altui stat[2].

Potrivit art. 71b, introdus prin art. 1 al Regulamentului (UE) nr. 542/2014, competența Curții Unice în Materie de Brevete și cea a Curții de Justiție din Benelux se vor stabili în următorul mod:

- una din cele două instanțe comune va fi competentă în situația în care instanțele unui stat membru, parte la actul de instituire a acelei instanțe comune, sunt competente, potrivit Regulamentului (UE) nr. 1215/2012, într-un litigiu prevăzut în actul de instituire a instanței comune;
- potrivit dispozițiilor Capitolului al II-lea al Regulamentului (UE) nr. 1215/2012, dacă pârâtul nu e domiciliat într-un stat membru al UE și dacă regulamentul menționat nu conferă competență în alt mod, instanțele comune menționate au competența de a lua măsuri de conservare și provizorii, chiar dacă competența de soluționare pe fond a litigiului aparține instanțelor unui stat terț, adică nemembru;
- dacă una din cele două instanțe este competentă, într-un litigiu privind încălcarea unui brevet european de către un pârât domiciliat în afara UE, acea instanță este competentă să se pronunțe atât asupra prejudiciului produs prin acea încălcare în interiorul Uniunii, dar și pentru prejudiciul cauzat în afara granițelor UE. Această competență se poate institui doar dacă respectivul pârât deține bunuri situate pe teritoriul unui stat parte la actul de instituire a acelei instanțe comune și dacă litigiul are suficiente legături cu oricare din statele participante la actul de instituire a respectivei instanțe comune.

[1] Gheorghe-Liviu Zidaru, *Competența în materie civilă potrivit Regulamentului Bruxelles I bis (nr. 1215/2012)*, Ed. Hamangiu, București, 2017, pp. 30-32.

[2] *Ibidem*, p. 33.

Regula generală în materie de competență este, conform art. 4 alin. (1) al regulamentului, următoarea: competența jurisdicțională aparține instanțelor statului membru de la domiciliul pârâtului, indiferent de cetățenia acestuia.

Conform art. 62, calificarea domiciliului se face conform legii forului. Dacă o parte nu domiciliază pe teritoriul statului membru ale cărui instanțe au fost sesizate, instanța, pentru a determina dacă partea domiciliază pe teritoriul altui stat membru, va aplica legea acelui stat. Art. 63 conține dispoziții privind stabilirea domiciliului persoanei juridice. Aceasta este domiciliată acolo unde își are fie sediul statutar, fie administrația centrală, fie punctul principal de activitate. În cazul Regatului Unit și al Irlandei, „sediul statutar" trebuie înțeles ca sediul social (registered office) sau, în lipsa acestuia, ca locul de înregistrare (place of incorporation) sau, în lipsa acestuia, locul în care a avut loc constituirea (formation).

Domiciliul trust-ului pe teritoriul statului ale cărui instanțe au fost sesizate se determină potrivit dreptului internațional privat al statului respectiv.

Conform art. 4 alin. (2), dacă pârâtul nu are naționalitatea statului membru pe teritoriul căruia domiciliază, el este supus normelor de competență aplicabile cetățenilor statului în cauză.

Potrivit art. 6, dacă pârâtul nu domiciliază pe teritoriul unui stat membru, competența instanțelor unui stat membru sesizate cu judecarea litigiului va fi stabilită conform legislației interne a forului, sub rezerva aplicării normelor din regulament privind dreptul consumatorului de a opta în materia unei acțiuni contra furnizorului între instanțele statului unde domiciliază consumatorul și cele ale statului unde domiciliază furnizorul [art. 18 alin. (1)], competența jurisdicțională alternativă privind un angajator care nu e domiciliat pe teritoriul unui stat membru (art. 21), competența exclusivă (art. 24) și prorogarea de competență (art. 25). Împotriva unui astfel de pârât, orice persoană domiciliată pe teritoriul unui stat membru, indiferent de naționalitatea sa, poate invoca normele de competență prevăzute de legislația internă a statului de domiciliu, mai ales normele comunicate Comisiei în temeiul art. 76 alin. (1) lit. (a), întocmai ca cetățenii statului de domiciliu.

Art. 5 al regulamentului dispune că persoanele domiciliate pe teritoriul unui stat membru pot fi acționate în fața instanțelor altui stat membru doar în temeiul normelor cuprinse în articolele 7-26 din regulament (adică al normelor privind competențele speciale, competența în materie de asigurări, în materia contractelor încheiate de consumatori, în materia contractelor individuale de muncă, precum și a normelor de competență exclusivă și a normelor privind prorogarea de competență). Împotriva acestor persoane nu pot fi invocate normele de competență internațională prevăzute de legislația internă a forului.

Dintre normele atributive de competență jurisdicțională internațională enumerate mai sus, cea mai mare însemnătate o au regulile de competență internațională exclusivă. De aceea, ne vom concentra întâi atenția asupra acestor norme.

Normele de competență internațională exclusivă își au sediul juridic în art. 24 al regulamentului (care singur constituie Secțiunea 6 a actului normativ comunitar). Potrivit acestui articol, indiferent de situarea domiciliului pârâtului, următoarele instanțe au competență jurisdicțională exclusivă în următoarele materii:

1. **instanțele din statul membru pe teritoriul căruia este situat imobilul**, în materia litigiilor privind drepturi reale imobiliare sau închirierea de imobile. În materia închirierii unor imobile, în vederea utilizării personale și temporare pe o perioadă de maximum șase luni consecutive, sunt de asemenea competente și instanțele din statul membru pe teritoriul căruia pârâtul este domiciliat, sub dubla condiție ca locatarul și proprietarul să domicilieze pe teritoriul aceluiași stat membru, diferit de statul de situare a imobilului, și locatarul să fie persoană fizică. Doctrina franceză a criticat includerea locațiunii imobiliare de scurtă durată în cadrul normelor de competență exclusivă, considerând soluțiile propuse prea rigide în raport cu marea varietate a contractelor care au acest obiect[1];

2. **instanțele din respectivul stat membru în materia constituirii, nulității, dizolvării persoanelor juridice cu sediul pe teritoriul unui stat membru** sau **în materia validității deciziilor** luate de organele acestor persoane juridice. Reamintim că sediul persoanei

[1] Ioan Leș (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 819.

juridice se determină potrivit dreptului internațional privat al instanței sesizate și că materia falimentului este reglementată în Regulamentul (UE) 2015/848 din 20 mai 2015 privind procedurile de insolvență (reformare)[1];

3. **instanțele din statul membru pe teritoriul căruia se păstrează registrul, în materia validității înregistrărilor făcute în registrele publice;**

4. **instanțele din statul membru pe teritoriul căruia depunerea sau înregistrarea a fost solicitată, a avut loc sau se consideră că a avut loc** (în temeiul unui instrument comunitar sau al unei convenții internaționale), **în materia înregistrării sau valabilității brevetelor, mărcilor, desenelor și modelelor industriale, precum și a altor drepturi similare**, supuse depunerii sau înregistrării. Această competență exclusivă este valabilă și în situația unei cereri principale privind înregistrarea și valabilitatea brevetelor, desenelor industriale etc., dar și în situația invocării pe cale de excepție a unui astfel de aspect. Instanțele din fiecare stat membru au competență exclusivă, indiferent de domiciliul pârâtului, în acțiunile privind înregistrarea sau validitatea unui brevet european acordat statului în cauză (fără ca astfel să se aducă atingere competenței Oficiului European pentru Brevete, competență acordată prin Convenția privind acordarea brevetelor europene - München, 5 octombrie 1973);

5. **instanțele din statul membru pe teritoriul căruia a fost sau urmează să fie executată hotărârea, în materia executării hotărârilor judecătorești.**

Competența unor instanțe sau a unei instanțe dintr-un anumit stat poate deveni exclusivă în temeiul art. 25 privind prorogarea de competență prin convenția părților. **Astfel, părțile (indiferent de domiciliul lor) pot conveni, printr-o convenție, competența unei instanțe sau a instanțelor dintr-un stat membru asupra unui litigiu ce a survenit sau poate surveni în legătură cu un raport juridic determinat. Această competență jurisdicțională internațională este exclusivă**, cu excepția convenției contrare a părților.

---

[1] Textul acestui regulament este disponibil la următoarea adresă web: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A32015R0848 (accesat pe 9 mai 2016).

Pentru a fi validă, convenția atributivă de competență jurisdicțională internațională trebuie să îndeplinească **condițiile de fond impuse de legea statului membru ale cărui instanțe devin competente.** În privința **condițiilor de formă, convenția este validă dacă** îndeplinește una din **următoarele cerințe:**

a) formă scrisă (se asimilează acestei forme și comunicarea electronică ce permite consemnarea durabilă a convenției);

b) forma verbală cu confirmare scrisă;

c) forma conformă cu obiceiurile statornicite între părți;

d) forma conformă cu uzanța din comerțul internațional pe care părțile o cunosc sau ar trebui să o cunoască și care este notorie și respectată cu regularitate de către părțile la contractele de tipul pe care îl implică domeniul respectiv.

Instanța sau instanțele dintr-un stat membru cărora printr-un act constitutiv de trust li s-a atribuit competență dobândesc **competență exclusivă** asupra oricărei acțiuni introduse împotriva unui fondator, trustee sau beneficiar al unui trust, acțiune legată de relațiile dintre aceste persoane sau de drepturile ori obligațiile acestora în cadrul trustului.

Convențiile atributive de competență sau stipulațiile similare din actele constitutive ale unui trust sunt lipsite de efecte juridice în următoarele cazuri:

a) contravin dispozițiilor următoarelor articole din regulament: art. 15 (convenții atributive de competență în materie de asigurări), art. 19 (convenții atributive de competență în materia contractelor încheiate cu consumatorii), art. 23 (convenții atributive de competență în materia contractelor individuale de muncă);

b) când aceste convenții sau stipulații derogă de la competența exclusivă a instanțelor, stabilită potrivit art. 24 din regulament.

Clauza atributivă de competență internațională jurisdicțională este autonomă față de contractul în care este inserată, ceea ce face ca valabilitatea ei să nu fie influențată de validitatea contractului [art. 25 alin. (5)].

Potrivit art. 26 al regulamentului, prezentarea pârâtului în fața unei instanțe dintr-un stat membru îi conferă acesteia competență jurisdicțională asupra litigiului. Excepții: competența altor instanțe asupra litigiului este reglementată prin alte prevederi ale regulamen-

tului (inclusiv cazul competenței exclusive prevăzute de art. 24 al regulamentului) sau înfățișarea pârâtului înaintea instanței are drept singur scop contestarea competenței acesteia. În litigii privind asigurările, contractele încheiate cu consumatorii sau contractele individuale de muncă, pârâtul (dacă este deținătorul poliței, asiguratul sau beneficiarul unui contract de asigurare sau partea vătămată, sau consumatorul, sau angajatul) trebuie să fie informat de instanță cu privire la dreptul său de a contesta competența instanței și cu privire la consecințele înfățișării sale.

În articolele 7, 8, 9, Regulamentul (UE) nr. 1215/2012 introduce norme de competență ce derogă de la regula din alin. (1) al art. 4 (competența instanțelor statului membru unde se află domiciliul pârâtului). Redactorul le-a numit impropriu „Competențe speciale", întrucât și celelalte articole, dincolo de articolul 9, introduc tot norme speciale de competență internațională adaptate asigurărilor, contractelor încheiate cu consumatorii sau celor individuale de muncă.

Potrivit celor trei articole deja menționate, **persoana care domiciliază pe teritoriul unui stat membru poate fi acționată în justiție într-un alt stat membru în următoarele situații:**

- în **materie contractuală, în fața instanțelor de la locul în care obligația ce formează obiectul cererii a fost sau urmează a fi executată.** În absența unei convenții contrare, locul executării obligației este, în cazul vânzării de mărfuri, locul dintr-un stat membru, unde au fost sau ar fi trebuit livrate mărfurile (potrivit contractului), iar în cazul prestărilor de servicii, locul dintr-un stat membru unde au fost sau ar fi trebuit să fie prestate serviciile;
- **în materie delictuală și cvasidelictuală, în fața instanțelor de la locul unde s-a produs sau riscă să se producă fapta prejudiciabilă;**
- **în cazul unei acțiuni civile în despăgubiri sau în restituire (izvorâtă din săvârșirea unei infracțiuni), în fața instanței sesizate cu acțiunea publică,** în măsura în care respectiva instanță, după dreptul forului, poate soluționa și acțiunea civilă;

- **în cazul unei acțiuni civile în recuperarea unui bun cultural** (definit în art. 1 punctul 1 al Directivei 93/7/CEE), inițiată de către proprietar, în fața instanțelor de la locul unde se află bunul la momentul sesizării instanței;
- **în privința unei contestații privind exploatarea unei sucursale, agenții sau a unei alte unități, în fața instanțelor de la locul unde se află sucursala**, agenția sau unitatea în cauză;
- **în calitatea sa de fondator, administrator de active (trustee) sau de beneficiar al unui trust** (constituit fie în aplicarea legii, fie prin înscris, fie printr-o convenție verbală confirmată prin înscris), **în fața instanțelor statului membru pe al cărui teritoriu trustul își are domiciliul (sediul);**
- **în materia litigiilor privind plata de remunerații pretinse pentru salvarea sau asistența de care a beneficiat o încărcătură sau o marfă, în fața instanței pe a cărei rază teritorială respectiva încărcătură sau marfă a fost sechestrată** (în vederea obținerii unei astfel de plăți) sau **ar fi putut fi sechestrată, însă a fost depusă o cauțiune sau o altă garanție.** Această regulă se aplică doar în cazul în care se pretinde că pârâtul are sau a avut un drept asupra încărcăturii la momentul operațiunii de salvare sau asistență;
- **în situația în care există mai mulți pârâți, în fața instanței domiciliului oricăruia dintre pârâți,** sub condiția ca cererile să fie atât de strâns legate între ele, încât să fie oportună judecarea lor în același timp, pentru a se evita riscul pronunțării unor hotărâri ireconciliabile în cazul judecării separate a cauzelor;
- **în cazul unei cereri de chemare în garanție sau de intervenție, în fața instanțelor sesizate cu cererea principală,** cu excepția situației în care această cerere are drept unic scop sustragerea persoanei care domiciliază într-un stat membru jurisdicției instanței normal competente în respectiva speță[1];

[1] Pentru o mai bună înțelegere a normelor privind competențele speciale, recomandăm consultarea versiunilor în limba engleză și franceză ale Regulamentului

- **în cazul unei cereri reconvenționale izvorâte în urma aceluiași contract sau fapt care fundamentează cererea principală, în fața instanței sesizate prin cererea principală;**
- **în materie contractuală, dacă acțiunea poate fi conexată cu o acțiune în materie de drepturi reale imobiliare îndreptată contra aceluiași pârât, în fața instanței statului membru pe al cărui teritoriu se află imobilul respectiv.**

Dacă, în temeiul Regulamentului (UE) nr. 1215/2012, o instanță dintr-un stat membru este competentă în soluționarea unor acțiuni legate de răspunderea pentru utilizarea sau exploatarea unei nave, instanța în cauză (sau orice altă instanță care i se substituie în temeiul legislației interne a statului membru) este competentă cu privire la cererile privind limitarea acestei răspunderi.

Restul normelor de competență internațională specială în materiile asigurărilor, contractelor încheiate cu consumatorii sau celor individuale de muncă (articolele 10-23) se vor studia pe larg în cadrul programelor de master.

Conform art. 27 al regulamentului, instanța dintr-un stat membru, sesizată pe cale principală cu un litigiu, este obligată să se declare, din oficiu, necompetentă dacă constată că, în temeiul art. 24 din regulament, sunt exclusiv competente instanțele altui stat membru.

Art. 28 al regulamentului dispune ca, în situația în care pârâtul (domiciliat pe teritoriul unui stat membru) este chemat în judecată în fața unei instanțe dintr-un alt stat membru și nu se înfățișează în fața acesteia, respectiva instanță trebuie să se declare din oficiu necompetentă, dacă se constată că din regulament nu rezultă competența sa. Declararea necompetenței în această situație se face numai dacă se știe cu certitudine că pârâtul a primit actul de sesizare a instanței sau un alt echivalent în timp util pentru pregătirea apărării sau că au fost întreprinse demersurile necesare în acest sens. Dacă însă nu se pot proba aceste aspecte, instanța este obligată să suspende acțiunea până la îndeplinirea lor.

(CE) nr. 44/2001, disponibile la următoarele adrese web: http://eur-lex. europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2001R0044:20100514:EN:PDF, respectiv http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2001R0044:20100514:FR:PDF (ambele accesate pe 6 octombrie 2010).

Comunicarea actului de sesizare a instanței sau a altui act echivalent dintr-un stat membru al UE într-un alt stat membru se face în conformitate cu art. 19 al Regulamentului (CE) nr. 1393/2007 al Consiliului din 13 noiembrie 2007 privind notificarea și comunicarea în statele membre a actelor judiciare și extrajudiciare în materie civilă sau comercială. În celelalte cazuri, se va aplica art. 15 din Convenția de la Haga din 15 noiembrie 1965 privind notificarea și comunicarea în străinătate a actelor judiciare și extrajudiciare în materie civilă sau comercială, dacă actul de sesizare a instanței sau alt act echivalent a trebuit să fie transmis în străinătate în conformitate cu prevederile acestei convenții.

În doctrina germană, s-a enunțat următoarea listă de verificare a competenței internaționale conform Regulamentului Brussels I bis:

a. este aplicabil rationae materiae Regulamentul?

daca da,

b. sunt aplicabile dispozițiile art. 24 privind competența exclusivă?

dacă nu,

c. sunt aplicabile dispozițiile art. 26, adică s-a prezentat pârâtul ori a formulat apărare în proces fără a invoca excepția de necompetență internațională a instanței?

dacă nu,

d. s-a încheiat o convenție valabilă de prorogare a competenței, conform art. 25?

dacă nu,

e. este vorba despre un litigiu în materie de asigurări (art. 10), o cauză legată de un consumator (art. 17), ori de un litigiu de muncă (art. 20)?

dacă nu,

f. pârâtul domiciliază într-un stat membru al U.E.?

dacă da,

g. acțiunea a fost introdusă la instanța căreia îi revine competența generală, potrivit art. 4?

dacă nu,

h. acțiunea a fost introdusă la instanțele competente conform art. 7-9 din Regulament[1]?

Suntem de acord în parte cu această procedură de verificare a competenței. În opinia noastră, literele c) și d) ale procedurii ar trebui inversate. Convenția de prorogare de competență instituie o competență exclusivă asemănătoare celei din art. 24 al regulamentului.

Articolele 29-34 din regulament se preocupă de litispendență și conexitate. Conform art. 29, dacă instanțe din state membre diferite sunt sesizate cu cereri având același obiect și aceeași cauză, introduse între aceleași părți, instanța sesizată ulterior suspendă din oficiu cauza până când prima instanță sesizată își stabilește competența. Atunci când prima instanță sesizată constată că este competentă, instanța ulterior sesizată își declină competența în favoarea primei. Iată o situație excepțională în care se poate vorbi de declinare de competență internațională. Datorită soluției inedite propuse de regulament, litispendența apărută între instanțe din state membre ale Uniunii Europene a fost numită în doctrina „litispendență europeană"[2]. La cererea unei instanțe sesizate cu litigiul, orice altă instanță sesizată este obligată potrivit alin. (2) al art. 29 al regulamentului, să informeze prima instanță cu privire la data la care a fost sesizată cu judecarea aceluiași litigiu.

Art. 30 al regulamentului încearcă să soluționeze cazul acțiunilor conexe (adică atât de strâns legate între ele încât trebuie soluționate împreună de aceeași instanță pentru a se evita pronunțarea unor hotărâri ireconciliabile) pendinte înaintea unor instanțe din state membre diferite. Ca regulă generală, instanța sesizată ulterior poate suspenda judecata. Dacă acțiunile conexe sunt pendinte în faza de primă instanță, instanța ulterior sesizată poate să-și decline competența în favoarea primei instanțe sesizate, dacă una dintre părți cere acest lucru și dacă sunt îndeplinite următoarele condiții:

a) prima instanță sesizată este competentă să judece acțiunea respectivă și

---

[1] Gheorghe-Liviu Zidaru, *Competența în materie civilă potrivit Regulamentului Bruxelles I bis (nr. 1215/2012)*, Ed. Hamangiu, București, 2017, pp. 86-87.

[2] Ioan Leș (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 832-833.

b) legislația internă a primei instanțe sesizate permite conexarea acestor acțiuni.

Articolul 31 dispune ca, atunci când acțiunile conexe intră în competența exclusivă a mai multor instanțe, toate instanțele sesizate ulterior trebuie să-și decline competența în favoarea celei sesizate inițial.

Jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene a hotărât că se pot conexa acțiuni ce rezultă din contract cu acțiuni ce rezultă din delict[1].

Atunci când este sesizată o instanță dintr-un stat membru căreia o convenție de prorogare de competență îi conferă competență exclusivă asupra litigiului, orice instanță dintr-un alt stat membru, indiferent de momentul sesizării ei, suspendă acțiunea până când instanța sesizată în temeiul convenției stabilește că nu este competentă. Dacă instanța desemnată prin convenție își declară competența asupra litigiului, orice altă instanță dintr-un stat membru, indiferent de momentul sesizării ei, își declină competența în favoarea acesteia. Prin această dispoziție, legiuitorul european conferă o forță juridică deosebită convenției părților privind instanța sau instanțele competente să soluționeze cauza. Aceste prevederi nu se aplică litigiilor privind asigurările, contractele încheiate de consumatori și contractele individuale de muncă, dacă:

- ✓ reclamantul este deținătorul poliței de asigurare, asiguratul, beneficiarul unui contract de asigurare sau partea vătămată, consumatorul sau angajatul și
- ✓ convenția de prorogare de competență nu este validă potrivit dispozițiilor speciale privind convențiile atributive de competență din aceste materii.

Cum se stabilește care instanță a fost sesizată inițial și care ulterior? Articolul 32 al regulamentului ne oferă răspunsul mult așteptat. Se consideră că o instanță este sesizată:

a) la data la care actul de sesizare a instanței sau un alt act echivalent a fost depus în instanță, sub condiția ca reclamantul să fi

[1] Ioan Leș (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 823.

BCU "Ion Creangă" UNIVERSITY LIBRARY

întreprins măsurile necesare notificării sau comunicării actului către pârât sau

b) la data la care actul de sesizare este primit de autoritatea responsabilă cu notificarea sau comunicarea acestuia (dacă actul trebuie să fie notificat sau comunicat înainte de a fi depus la instanță), dacă reclamantul a întreprins toate măsurile necesare pentru ca actul să fie depus la instanță. Această autoritate este considerată prima autoritate ce primește documentele.

Notarea datei depunerii actului de sesizare a instanței sau actului echivalent sau a actelor ce trebuie comunicate sau notificate este obligatorie și se face de instanța, respectiv de autoritatea însărcinată cu comunicarea.

Ce se întâmplă cu litispendența și conexitatea în situația în care în conflictul de jurisdicții sunt implicate o instanță dintr-un stat membru al UE și o instanță dintr-un stat terț, adică din afara uniunii?

Răspunsurile acestor întrebări se găsesc în articolele 33, respectiv 34 din regulament.

Astfel, dacă în momentul în care instanța din statul membru a fost sesizată cu o acțiune având aceleași părți, același obiect și aceeași cauză cu o acțiune aflată deja pe rolul unei instanțe dintr-un stat terț și dacă competența instanței din statul membru se întemeiază pe domiciliul pârâtului sau pe competențele speciale reglementate de articolele 7, 8 sau 9 din regulament, atunci instanța din statul membru poate suspenda judecarea acțiunii dacă hotărârea pronunțată de instanța din statul terț va putea fi recunoscută și executată în statul membru și dacă instanța din statul membru consideră că suspendarea acțiunii este necesară pentru buna administrare a justiției. Instanța din statul membru poate repune cauza pe rol în orice moment dacă survine una din următoarele situații:

- ✓ acțiunea în fața instanței din statul terț este suspendată sau întreruptă sau
- ✓ instanța din statul membru consideră că este puțin probabil ca acțiunea din statul terț să fie soluționată într-un interval rezonabil sau
- ✓ continuarea acțiunii este necesară pentru buna administrare a justiției.

Dacă instanța din statul terț a pronunțat o hotărâre ce poate fi recunoscută și executată în statul membru a cărui instanță judecă o acțiune identică, instanța din statul membru trebuie să încheie procedurile. Aceste dispoziții vor fi aplicate de instanța din statul membru la cererea părții interesate sau din oficiu, dacă legea forului îngăduie acest lucru (rolul activ al judecătorului).

Dacă în momentul în care instanța din statul membru a fost sesizată cu o acțiune civilă (asupra căreia are competență fundamentată pe domiciliul pârâtului sau pe competențele speciale reglementate de articolele 7, 8 sau 9 din regulament), pe rolul unei instanțe dintr-un stat terț se află o acțiune conexă, instanța din statul membru poate suspenda acțiunea dacă se preconizează că hotărârea judecătorească pronunțată de instanța din statul terț poate fi recunoscută și executată în statul membru respectiv, dacă este oportună judecarea cauzelor împreună, pentru a se evita pronunțarea unor hotărâri ireconciliabile și dacă suspendarea este necesară pentru buna administrare a justiției. Instanța din statul membru poate repune cauza pe rol în orice moment, dacă survine una din următoarele situații:

- instanța din statul membru consideră că nu mai există riscul pronunțării unor hotărâri ireconciliabile sau
- acțiunea în fața instanței din statul terț a fost suspendată sau întreruptă sau
- instanța din statul membru consideră că acțiunea în fața instanței statului terț nu se va încheia într-un interval rezonabil sau
- continuarea acțiunii este necesară pentru buna administrare a justiției.

Instanța din statul membru poate (deci nu e obligată, ca în cazul litispendenței) încheia procedurile dacă instanța din statul terț a pronunțat o hotărâre care poate fi recunoscută și executată în statul membru respectiv. Și dispozițiile art. 34 se aplică la cererea părții interesate, sau din oficiu, dacă dreptul forului îngăduie un rol activ judecătorului din statul membru sesizat.

Potrivit art. 71c, introdus în textul regulamentului prin Regulamentului (UE) nr. 542/2014, dispozițiile privind litispendența și conexitatea între instanțe din statele membre (articolele 29-32) se

aplică și în cazul unor acțiuni care au fost introduse la Curtea Unică în Materie de Brevete sau la Curtea de Justiție din Benelux și la o instanță dintr-un stat membru care nu este parte la instrumentul de constituire al respectivei curți. Aceleași dispoziții se vor aplica și în cazul acțiunilor privind brevetele care sunt introduse atât la Curtea Unică în Materie de Brevete, cât și la instanța competentă a unui stat membru parte la Acordul UPC, în perioada de tranziție prevăzută în art. 83 al acordului.

Conform art. 35 din regulament, măsurile provizorii și de conservare, dispuse de legislația unui stat membru, pot fi solicitate instanțelor statului respectiv, chiar dacă o instanță dintr-un alt stat membru este competentă să judece pe fond cauza.

Ajungând la finalul prezentării celor mai importante norme de competență internațională din dreptul internațional privat românesc, este momentul să ne concentrăm atenția asupra problemei legii procedurale aplicabile procesului civil internațional, ce va determina drepturile și obligațiile procesuale ale părților, modul de redactare al cererilor, termenele de introducere a cererilor și de exercitare a drepturilor procesuale precum și mijloacele de probă.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul VI

LEGEA APLICABILĂ DESFĂŞURĂRII PROCESULUI CIVIL INTERNAŢIONAL

6.1. Sediul juridic şi regula generală a aplicării legii forului

Normele juridice generale privind procedura în procesele de drept internațional privat sunt prevăzute de Titlul al II-lea al Cărții a VII-a a Codului de procedură civilă, în articolele 1083-1093. Reglementări suplimentare în acest domeniu se găsesc în Legea nr. 189/2003 privind asistența judiciară internațională în materie civilă şi comercială, republicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 392 din 4 iunie 2015[1].

În cazul proceselor civile internaționale desfăşurate între persoane fizice sau juridice românești şi persoane fizice sau juridice din state membre ale Uniunii Europene, sunt incidente următoarele reglementări specifice:

I. Regulamentul (CE) nr. 1393/2007 al Parlamentului European şi al Consiliului din 13 noiembrie 2007 privind notificarea sau comunicarea în statele-membre a actelor judiciare şi extrajudiciare în materie civilă sau comercială şi abrogarea Regulamentului (CE) nr. 1348/2000;
II. Regulamentul (CE) nr. 1206/2001 al Consiliului din 28 mai 2001 privind cooperarea între instanțele statelor membre în materia obținerii probelor în materie civilă şi comercială;
III. Regulamentul (UE) nr. 848/2015 al Parlamentului European şi al Consiliului din 20 mai 2015 privind procedurile de insolvență;
IV. Directiva 2003/8/CE a Consiliului din 27 ianuarie 2003 privind facilitarea accesului la justiție în cauzele transfrontaliere, prin stabilirea unor norme minime în ceea ce priveşte acordarea asistenței juridice gratuite în asemenea cauze;

---

[1] Nicoleta Diaconu, *Drept internațional privat*, ed. a VI-a, Ed. Universitară, Bucureşti, 2013, p. 364.

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

V. Decizia 2001/470/CE a Consiliului din 28 mai 2001 de creare a unei Rețele Judiciare Europene în materie civilă și comercială, cu modificările aduse prin Decizia nr. 568/2009/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 18 iunie 2009;

În materia litigiilor internaționale privindu-i pe consumatori, Uniunea Europeană promovează mijloacele alternative de soluționare, care se desfășoară în afara instanțelor de judecată. A se vedea în acest sens Rezoluția Consiliului 2000/C 155/01 din 25 mai 2000[1] referitoare la o rețea comunitară de instituții publice monostatale pentru soluționarea extrajudiciară a litigiilor în materia contractelor încheiate de consumatori, Directiva 2013/11/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 21 mai 2013 privind soluționarea alternativă a litigiilor în materie de consum... precum și următoarele instrumente privind contractelor de vânzare sau de prestări servicii încheiate on-line: Regulamentului (EU) nr. 524/2013 al Parlamentului European și al Consiliului din 21 mai 2013 privind soluționarea on-line a litigiilor în materie de consum... implementat prin Regulamentul (EU) nr. 1051 din 2015.

Potrivit art. 1088 Cod procedură civilă, *aspectele de procedură ale procesului civil internațional desfășurat în fața instanțelor române sunt guvernate de legea procesuală română sub rezerva unor prevederi contrare.* Acest articol consacră în dreptul internațional privat românesc, principiul universal acceptat, potrivit căruia *procedura de judecată a litigiului civil cu element de extraneitate va fi dictată de legea forului (adică de legea instanței sesizată cu soluționarea litigiului).*

Dar ce înseamnă „aspectele de procedură"? Procesul civil internațional implică două tipuri de aspecte:

- *Aspectele de procedură* (*ordinatoria litis*) ce cuprind principiile care conduc procesul, normele privind forma actelor, termenele procesuale, incidentele, dezbaterile și hotărârea și

[1] *Fișe tehnice privind Uniunea Europeană. Protecția consumatorilor*, disponibil la următoarea adresă web: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/ro/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.5.2.html (accesat pe 10 mai 2016).

- *Aspectele de fond* (*decisoria litis)* vizând drepturile și obligațiile părților izvorâte din raportul juridic cu element de extraneitate, devenit litigios.

Încadrarea unei chestiuni ridicate de litigiul de drept internațional privat într-o categorie sau alta se va face potrivit dreptului românesc, cu excepția instituțiilor juridice necunoscute dreptului românesc (art. 1089 Cod procedură civilă)[1].

În afară de conținut, cele două tipuri de aspecte ale litigiului civil cu element de extraneitate se deosebesc și prin legea ce le reglementează: *aspectele de procedură sunt reglementate de principiu de dreptul forului (lex fori), în vreme ce aspectele de fond vor fi reglementate fie de dreptul străin (lex causae), fie de cel al forului în funcție de ce dispune norma conflictuală a forului* pe care judecătorul trebuie să o aplice pentru a stabili sistemul de drept care va dicta drepturile și obligațiile părților raportului juridic cu element de extraneitate.

Aplicarea legii forului modului de desfășurare a procesului civil internațional se întemeiază pe următoarele considerente:

- ✓ instanțele judecătorești trebuie să apere valorile esențiale ale statului din care fac parte;
- ✓ procedura de judecată este o activitate exercitată de instanțele judecătorești în numele statului care este singurul îndreptățit să edicteze norme juridice în acest domeniu;
- ✓ normele de procedură sunt imperative ocrotind interesul general;
- ✓ actele de procedură se localizează pe teritoriul statului unde activează instanța de judecată;
- ✓ evitarea dificultăților pe care aplicarea unui drept procesual străin le poate ridica[2].

[1] Ioan Leș (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 840.

[2] Nicoleta Diaconu, *Drept internațional privat*, ed. a VI-a, Ed. Universitară, București, 2013, p. 365-366.

Din considerentul localizării actelor de procedură pe teritoriul statului unde activează instanţa de judecată, deducem că dreptul românesc (ca lex fori) va guverna doar actele de procedură efectuate pe teritoriul statului forului adică pe teritoriul României. Actele de procedură efectuate în străinătate, prin intermediul *comisiei rogatorii*[1], vor fi guvernate de legea procesuală a statului străin unde sunt efectuate. Acelaşi considerent justifică şi supunerea executării silite a hotărârii judecătoreşti ce tranşează litigiul cu element de extraneitate, dreptului procesual al statului unde are loc executarea (astfel, hotărârea românească obţinută va fi executată silit pe teritoriul României conform dreptului românesc, iar pe teritoriul Republicii Coreea (Coreea de Sud), potrivit legilor coreene[2].

6.2. Domeniul de aplicare a legii forului şi rolul dreptului străin în procesul civil internaţional

Obligaţia judecătorului român de a aplica dreptul românesc (ca drept al forului) desfăşurării procesului civil internaţional se traduce în datoria instanţei de judecată de a urma întocmai normele juridice din Codul de procedură civilă sau pe cele din tratatele de asistenţă juridică încheiate de ţara noastră sau din dreptul U.E. Această datorie presupune şi luarea în considerare a dreptului străin în situaţia în care normele româneşti privind desfăşurarea procesului civil internaţional consideră că un anumit aspect procesual trebuie să fie guvernat de legea indicată de normele conflictuale româneşti aplicabile fondului litigiului[3]. Dreptul străin nu se va aplica procesului civil internaţional

---

[1] În Valeriu Babără, *Drept internaţional privat*, ed. a IV-a revăzută şi adăugită, Tipografia Elan Poligraf, Chişinău, 2013, p. 328, *comisia rogatorie* este definită astfel: „delegaţia pe care un organ de jurisdicţie sesizat cu soluţionarea unui litigiu, numit instanţă solicitantă sau rogantă, o conferă unui organ de judecată din altă localitate, numită instanţă solicitată sau rogată, să efectueze anumite acte de procedură. În cazul când instanţa solicitantă şi cea solicitată se află în ţări diferite, comisia rogatorie este internaţională".

[2] În acelaşi sens a se consulta Ioan Leş (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 840-841.

[3] *Ibidem*, p. 842-843.

ce se desfăşoară în România, în virtutea puterii sale proprii ci pentru că dreptul românesc ordonă acest lucru.

Condițiile de exercitare a acțiunii în justiție sunt guvernate de legi diferite. Capacitatea procesuală a părților litigante este guvernată de legea națională a fiecăreia. Calitatea procesuală, obiectul şi cauza acțiunii civile în procesul civil internațional se stabilesc conform legii care guvernează fondul raportului juridic dedus judecății[1].

6.3. Capacitatea procesuală şi drepturile străinilor părți în procesul civil

Capacitatea procesuală de exercițiu este una dintre condițiile de exercitare a acțiunii civile. Ea este recunoscută tuturor persoanelor suficient de mature pentru a avea reprezentarea semnificației şi efectelor actelor juridice pe care le încheie. *Capacitatea procesuală de exercițiu (sau capacitatea de a sta în justiție) se definește drept aptitudinea unei persoane care are exercițiul unui drept, de a se angaja şi conduce personal procesul pentru valorificarea în justiție a dreptului litigios*[2]. Capacitatea procesuală de exercițiu se întemeiază pe capacitatea de folosință a persoanei[3].

Din cele de mai sus se observă că, în dreptul românesc, chestiunea capacității procesuale este considerată mai mult o chestiune care ține de starea şi capacitatea persoanei fizice sau juridice decât de procedura civilă propriu-zisă[4]. De aceea, şi legea ce guvernează această capacitate va fi identică cu legea ce guvernează starea civilă şi capacitatea persoanei, aşa cum vom descoperi la locul potrivit.

Deocamdată, precizăm că potrivit art. 1083 Cod procedură civilă, *capacitatea procesuală a fiecăreia dintre părțile în proces este*

---

[1] Ioan Leş (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 850.

[2] Nicoleta Diaconu, *Drept internațional privat*, ed. a VI-a, Ed. Universitară, Bucureşti, 2013, p. 369.

[3] Ioan Leş (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 850.

[4] A se vedea Claudiu-Paul Buglea, *Dreptul internațional privat român*, ed. a II-a revăzută şi adăugită, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2015, p. 206.

cârmuită de legea sa naţională. Pentru persoana fizică, legea naţională este, după caz, legea cetăţeniei (sau legea reşedinţei obişnuite, pentru apatrid, pentru persoana fizică cu mai multe cetăţenii sau pentru refugiaţi), iar pentru persoana juridică, legea statului pe teritoriul căruia, persoana juridică şi-a stabilit, prin actul constitutiv, sediul social (sau statul unde funcţionează sediul real, dacă persoana juridică are mai multe sedii în state diferite.

Capacitatea procesuală a dezmembrămintelor persoanei juridice va fi supusă unor legi diferite, în funcţie de tipul de dezmembrământ. Astfel, capacitatea procesuală a sucursalei, sau a altor dezmembrăminte fără personalitate juridică proprie (agenţie, punct de lucru etc.) este guvernată de legea naţională a persoanei juridice mamă. Capacitatea procesuală a filialei, datorită personalităţii juridice proprii, se supune legii statului pe al cărui teritoriu şi-a stabilit propriul sediu. Aceste concluzii rezultă din interpretarea alineatelor 2 şi 3 ale art. 2580 Cod civil[1].

Condiţia juridică a străinului ca parte în procesul civil internaţional este reglementată prin dispoziţiile art. 1084 Cod procedură civilă. *Persoanele fizice şi persoanele juridice străine au în faţa instanţelor române, aceleaşi drepturi şi obligaţii procesuale ca şi cetăţenii români, respectiv persoanele juridice române.* Legea românească poate impune străinilor anumite diferenţe sau condiţionări în exercitarea drepturilor şi obligaţiilor lor procesuale.

Străinii implicaţi într-un litigiu cu element de extraneitate judecat de instanţele româneşti se bucură de scutiri şi reduceri de taxe şi alte cheltuieli de procedură dar şi de asistenţă juridică gratuită, în aceeaşi măsură şi în aceleaşi condiţii ca şi cetăţenii români, sub condiţia reciprocităţii cu statul de cetăţenie sau de reşedinţă obişnuită a solicitantului.

Conform art. 1085 Cod procedură civilă, străinul (persoană fizică sau juridică) în calitate de reclamant, nu poate fi obligat, sub condiţia reciprocităţii, să depună cauţiune sau să ofere altă garanţie doar pentru motivul că este străin sau că nu are reşedinţa obişnuită sau sediul pe teritoriul ţării noastre.

---

[1] Ioan Leş (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 852.

Articolul 1086 Cod procedură civilă reglementează dreptul străinului persoană fizică cu capacitate de exercițiu restrânsă la un curator special, numit provizoriu de către instanța română, în situația în care judecata procesului tărăgănează din pricina neasigurării asistării sau reprezentării străinului în cauză conform legii sale naționale[1].

Prin articolul 1087 Cod procedură civilă, apatridului i se asigură aceeași situație procesuală ca și cetățeanului străin (conturată prin articolele 1084-1086 din același cod), fără a i se impune condiția reciprocității.

6.4. Calitatea procesuală, obiectul şi cauza acţiunii. Chestiunea legii aplicabile interesului

Conform articolului 1090 Cod procedură civilă, calitatea procesuală a părților, obiectul și cauza acțiunii în procesul civil internațional se stabilesc potrivit legii care guvernează fondul raportului juridic dedus judecății.

Calitatea procesuală (legitimatio ad causam) semnifică faptul că o anumită persoană este titularul unei acțiuni. Codul de procedură civilă oferă o *definiție legală* acestei noțiuni în art. 36, potrivit căreia *calitatea procesuală este identitatea dintre părți și subiectele raportului juridic litigios dedus judecății*[2].

Calitatea procesuală este o condiție fundamentală ce trebuie îndeplinită pentru ca o persoană să fie considerată de instanță parte la proces[3]. Justificarea calității procesuale aparține celui care invocă pretenții în fața instanței. Reclamantul va trebui să dovedească atât calitatea sa procesuală (activă) cât și calitatea procesuală a pârâtului (pasivă)[4].

---

[1] Nicoleta Diaconu, *Drept internațional privat*, ed. a VI-a, Ed. Universitară, București, 2013, p. 369.

[2] Ioan Leș (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 853.

[3] Nicoleta Diaconu, *Drept internațional privat*, ed. a VI-a, Ed. Universitară, București, 2013, p. 366.

[4] Ioan Leș (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 853.

BCU "CAROL I" UNIVERSITY LIBRARY

Lipsa calităţii procesuale se invocă pe calea excepţiei procesuale de fond absolute. Ea poate fi invocată şi din oficiu de către instanţă. Soluţia acestei excepţii constă în respingerea acţiunii.

Transmiterea calităţii procesuale reprezintă trecerea calităţii procesuale de la persoana care o deţine către o altă persoană care dobândeşte, astfel, legitimarea activă sau pasivă de a continua procesul[1]. Dobânditorul va prelua procesul civil internaţional în starea în care se găseşte în momentul transmisiunii[2]. *Legea care guvernează transmiterea calităţii procesuale este tot legea care reglementează fondul raportului juridic*[3].

Obiectul acţiunii reprezintă condiţia esenţială a acţiunii civile care constă în pretenţia concretă a reclamantului, incluzând şi dreptul subiectiv legat de respectiva pretenţie. Obiectul acţiunii trebuie să fie licit, posibil şi determinat[4]. Aceste calităţi vor fi evaluate după legea care cârmuieşte fondul raportului juridic, conform dispoziţiilor art. 1090 Cod procedură civilă, luându-se în calcul şi ordinea publică de drept internaţional privat românească (noţiunea care va fi dezvoltată în cadrul studierii soluţionării conflictelor de legi).

Cauza acţiunii reprezintă temeiul juridic al acesteia, fiind o condiţie esenţială a acţiunii civile. Ea nu trebuie confundată cu cauza raportului juridic litigios[5]. Cauza acţiunii se va stabili potrivit legii care cârmuieşte fondul raportului juridic litigios.

Interesul reprezintă o condiţie generală a procesului civil care trebuie împlinită atât cu prilejul promovării acţiunii cât şi la momentul îndeplinirii altor acte procedurale. El poate fi *definit drept folosul practic imediat pe care îl are partea prin punerea în mişcare a procedurii judiciare civile (folosul poate fi patrimonial sau moral).*

---

[1] Nicoleta Diaconu, *Drept internaţional privat*, ed. a VI-a, Ed. Universitară, Bucureşti, 2013, p. 366.

[2] Ioan Leş (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 853.

[3] Nicoleta Diaconu, *Drept internaţional privat*, ed. a VI-a, Ed. Universitară, Bucureşti, 2013, p. 366.

[4] Nicoleta Diaconu, *Drept internaţional privat*, ed. a VI-a, Ed. Universitară, Bucureşti, 2013, p. 367.

[5] *Ibidem*, p. 367.

În privința legii aplicabile interesului în litigiul civil cu element de extraneitate nu există o soluție legală. Incertitudinea stabilirii legii aplicabile interesului judiciar provine din dificultățile calificării acestei condiții de exercitare a acțiunii civile: chestiune de drept substanțial sau de drept procedural? Această calificare trebuie făcută, potrivit art. 1088 Cod procedură civilă, conform dreptului românesc. Codul de procedură civilă nu clarifică problema calificării interesului judiciar prin dispoziții exprese.

O parte a doctrinei consideră că este vorba de o problemă legată de fond, deci trebuie supusă legii aplicabile fondului raportului juridic cu element de extraneitate devenit litigios. Într-o altă opinie, se consideră că cerința ca interesul să fie născut și actual are natură procedurală, fiind supusă legii forului[1].

În opinia noastră, problema interesului judiciar ține de procedură, deci va fi supusă prevederilor Codului de procedură civilă românesc. *Deoarece art. 1090 din acest cod supune condițiile esențiale ale exercitării acțiunii civile legii ce guvernează fondul raportului juridic cu element de extraneitate, considerăm că și interesul judiciar va fi guvernat de legea aplicabilă fondului.*

6.5. Regimul probelor. Supralegalizarea

În sens larg, probele (sau dovezile) reprezintă mijloacele de convingere cu ajutorul cărora se stabilește existența ori inexistența unui fapt sau act juridic din care izvorăsc drepturi și obligații. În sens restrâns, probele reprezintă mijloacele utilizate pentru probațiune[2].

Sarcina probei este guvernată de *legea aplicabilă fondului raportului juridic (lex causae)*[3].

Conform dispozițiilor art. 1091 Cod procedură civilă, obiectul probațiunii va fi guvernat de legi diferite după cum trebuie dovedite acte juridice sau fapte juridice. Astfel, conform aliniatului întâi,

---

[1] Ioan Leș (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 855.

[2] Ioan Leș (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 858.

[3] *Ibidem*, p. 859.

mijloacele de probă ale actelor juridice sunt guvernate de legea aleasă de către părţi, atunci când o astfel de alegere este îngăduită de legea locului încheierii respectivului act juridic. *Dacă părţile nu au ales o astfel de lege* (fie din cauză că legea locului încheierii actului nu permitea această alegere, fie din cauză că părţile nu s-au folosit de acest drept), *mijloacele de probă ale actului juridic vor fi reglementate de legea locului încheierii actului juridic*. Se remarcă rolul însemnat, rezervat de legiuitorul contemporan, autonomiei de voinţă a părţilor în determinarea mijloacelor de probă ale actului juridic. Prevederile Legii nr. 105/1992 puneau pe picior de egalitate legea aleasă de părţi pentru a se aplica probaţiunii cu legea locului unde s-a încheiat actul juridic[1]. Potrivit celui de-al doilea aliniat al art. 1091 Cod procedură civilă, *dovada faptelor juridice (licite sau ilicite) este guvernată de legea locului unde fie au fost săvârşite, fie s-au produs*.

Prin excepţie de la regulile de mai sus, *probaţiunea actelor juridice şi a faptelor juridice va fi supusă legii româneşti în situaţia în care legea românească admite şi alte mijloace de probă decât cele prevăzute de legea străină aplicabilă* dovedirii actelor sau faptelor juridice, cum ar fi *proba cu martori sau prezumţiile judecătorului* (chiar şi în cazurile în care aceste mijloace de probă sunt interzise de legea străină declarată aplicabilă probelor). În doctrină se consideră că alin. (3) al art. 1091 Cod procedură civilă conţine norme de ordine publică în dreptul internaţional privat, înlăturând de la aplicare, legea indicată în primele două alineate[2].

Dorinţa de a asigura deplina siguranţă privind statutul persoanei fizice l-a îndemnat pe legiuitor să prevadă în cel de-al patrulea alineat al art. 1091 Cod procedură civilă că *actele de stare civilă şi proba stării civile sunt guvernate întotdeauna de legea locului unde au fost întocmite respectivele acte.*

Conform celui de-al cincilea alineat al art. 1091 Cod procedură civilă, *administrarea probelor este guvernată de legea română ca*

---

[1] Ioan Leş (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 860.

[2] Nicoleta Diaconu, *Drept internaţional privat*, ed. a VI-a, Ed. Universitară, Bucureşti, 2013, p. 367.

BCU INSTANT LIBRARY

lege a forului. Activitatea complexă, specifică instanțelor de judecată, prin care se stabilește situația de fapt și se stabilesc dispozițiile legale aplicabile, trebuie în mod logic să fie guvernată de legea instanței investite (*lex fori*)[1]. De asemenea, legea forului guvernează efectele procedurale ale hotărârii judecătorești, inclusiv autoritatea de lucru judecat, precum și căile de atac și termenele de exercitare a acestora.

Deși nu există o prevedere expresă în acest sens, doctrina consideră că *aprecierea probelor* (adică formarea convingerii intime a judecătorului) *se supune legii forului*[2].

Actele publice întocmite sau legalizate de o autoritate străină sau de către un agent public pot fi folosite în fața instanțelor românești doar dacă au fost *supralegalizate*[3]. Această condiție a supralegalizării este prevăzută ca o garanție a autenticității acestor acte, judecătorul român neputând verifica personal veridicitatea acestor acte, întrucât nu cunoaște toate dispozițiile legii străine în materie. Procedura supralegalizării este schițată prin prevederile art. 1093 Cod procedură civilă. Astfel, pentru certificarea autenticității semnăturilor și a sigiliului), instanțele române solicită supralegalizarea administrativă în statul de origine al documentului de către organul ierarhic superior emitentului, urmată de supralegalizarea efectuată fie de consulul sau misiunea diplomatică română din statul respectiv (dacă există), fie de misiunea diplomatică sau de consulul statului emitent în România. Procedura supralegalizării se definitivează doar prin certificarea autenticității acordată de către Ministerul Afacerilor Externe românesc. Legea care guvernează procedura administrativă a supralegalizării este, pentru fiecare fază a ei, legea forului, adică a autorității care trebuie să-și pună semnătura. Remarcăm redactarea defectuoasă a primelor două alineate ale art. 1095 Cod procedură civilă, cele două alineate aparținând unor versiuni diferite de redactare, fapt sugerat de neînțelegerile asupra misiunii diplomatice

---

[1] *Ibidem*, p. 860.

[2] Ioan Leș (coordonator), Călina Jugastru, Verginel Lozneanu, Adrian Circa, Eugen Hurubă, Sebastian Spinei, *op. cit.*, p. 861.

[3] Laura Cetean-Voiculescu, *Drept internațional privat român*, Ed. Pro Universitaria, București, 2017, pp. 127-128.

sau consulare care poate certifica supralegalizarea (în alineatul întâi, este vorba de misiunea română din respectiva ţară, iar în cel de-al doilea alineat, apare şi misiunea statului emitent din România).

Scutirea de supralegalizare este permisă în temeiul unui tratat internaţional la care România este parte contractantă (în curând, în temeiul unui regulament european), în temeiul legii speciale, a convenţiei părţilor sau al reciprocităţii [conform art. 2561 alin. (2) Cod civil, reciprocitatea de fapt este prezumată, până la proba contrară stabilită de Ministerul Justiţiei prin consultare cu Ministerul Afacerilor Externe]. Principalul tratat internaţional care aboleşte această procedură greoaie a supralegalizării este *Convenţia de la Haga* din 5 octombrie 1961, intrată în vigoare pe 24 ianuarie 1965 şi care numără în prezent 112 state contractante din întreaga lume[1]. Prin acest tratat, procedura supralegalizării este înlocuită printr-o *apostilă* (adică printr-o ştampilă aplicată de autorităţile competente ale unui stat parte la convenţie, pe actele oficiale întocmite în statul respectiv şi care certifică veridicitatea semnăturii, calitatea în care a acţionat semnatarul şi identitatea sigiliului sau a ştampilei). În România, autorităţile care pot aplica apostila sunt, în funcţie de tipul actului autentic: tribunalul, instituţia prefectului şi camerele notarilor publici[2].

În cazul actelor de stare civilă (naştere, căsătorie şi deces), formalităţile apostilei şi cea a supralegalizării pot fi ocolite prin intermediul extraselor multilingve, eliberate la cerere de către Compartimentul Stare Civilă din Cadrul Serviciului Public Comunitar Local de Evidenţă a Persoanelor din localitatea unde a fost înregistrat evenimentul, în temeiul Legii nr. 65/2012 prin care România a ratificat *Convenţia nr. 16 a Comisiei Internaţionale de Stare Civilă, semnată la Viena, pe 8 septembrie 1976*. Extrasele multilingve după actele româneşti de stare civilă menţionate pot fi utilizate ca atare

---

[1] Lista acestor state poate fi consultată la următoarea adresă web: https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=41 (accesată pe 27 mai 2016).

[2] Mai multe detalii în Uniunea Naţională a Notarilor Publici, *Apostilare, Supralegalizare - Arhiva, Apostila*, material disponibil la următoarea adresă web: http://www.uniuneanotarilor.ro/?p=4.3#panel-1 (accesat pe 27 mai 2016).

(fără traducere, legalizare sau altă formalitate echivalentă) în următoarele douăzeci și unu de state: Austria, Belgia, Bosnia-Herțegovina, Croația, Elveția, Franța, Germania, Grecia, Italia, Luxemburg, Macedonia, Muntenegru, Moldova, Olanda, Polonia, Portugalia, Spania, Slovenia, Serbia, Turcia. Extrasele multilingve au aceeași forță juridică ca și certificatele de stare civilă românești. Pe de altă parte, autoritățile românești trebuie să recunoască fără traducere, legalizare sau alte formalități, extrasele multilingve ale actelor de stare civilă eliberate de către celelalte douăzeci de state părți la convenție[1].

În momentul de față (iulie 2016), la nivelul Uniunii Europene, parcurge ultimele etape ale procesului legislativ comunitar, *Propunerea COM (2013) 228 final*[2] în forma de compromis, agreată de Consiliu, cuprinsă în *Interinstitutional File 2013/0119 (COD)*[3]. Această propunere vizează un regulament privind simplificarea cerințelor privind prezentarea documentelor publice (autentice) și de modificare a Regulamentului (UE) nr. 1024/2012. Acest viitor regulament dorește să suprime apostila ca cerință obligatorie pentru forța juridică extrateritorială a actelor autentice, inclusiv a cazierului și a actelor de stare civilă (printre care și certificatele de divorț). Apostila va mai putea fi acordată doar la cererea expresă a persoanei

---

[1] Pentru detalii a se consulta Elena Hogaș, *Actele de stare civilă - 21 de țări vor accepta extrasele multilingve fără traduceri și legalizări*, disponibil la următoarea adresă web: http://legestart.ro/actele-de-stare-civila-21-de-tari-vor-accepta-extrasele-multilingve-fara-traduceri-si-legalizari/ (accesat pe 23 iunie 2016).

[2] Propunerea COM (2013) 228 final de Regulament al Parlamentului European și al Consiliului privind promovarea liberei circulații a cetățenilor și întreprinderilor prin simplificarea acceptării anumitor documente oficiale în Uniunea Europeană și de modificare a Regulamentului (UE) nr. 1024/2012 este disponibilă la următoarea adresă web: http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2013/RO/1-2013-228-RO-F1-1.Pdf (accesată pe 5 iulie 2016).

[3] Forma de compromis agreată de Consiliu, în decembrie 2015, poate fi consultată la următoarea adresă web: http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14956-2015-INIT/en/pdf (accesată pe 23 iunie 2016). Pentru detalii asupra procesului legislativ, a se consulta Pietro Franzina, *The legislative process of the EU regulation on public documents reaches it is final stage*, disponibil la următoarea adresă web: http://conflictoflaws.net/2016/the-legislative-process-of-the-eu-regulation-on-public-documents-reaches-its-final-stage/ (accesată pe 23 iunie 2016).

interesate. Din domeniul de aplicare al regulamentului vor fi excluse extrasele multilingve menţionate mai sus.

Codul de procedură civilă conţine în art. 1092 o normă ce reglementează formalităţile de înregistrare şi de publicitate. Acestea se supun legii statului unde se efectuează (inclusiv în materie efectelor şi a autorităţilor competente). În cazul publicităţii drepturilor reale asupra unui imobil, formalităţile şi efectele juridice ale acestora sunt guvernate de legea statului pe teritoriul căruia se află imobilul. Această normă conflictuală din Codul de procedură civilă confirmă norma conflictuală prevăzută de art. 2626 Cod civil în materia formelor de publicitate, normă pe care o vom prezenta la momentul potrivit.

Aşa cum am văzut, stabilirea legii aplicabile desfăşurării procesului civil internaţional este influenţată de legea materială aplicabilă fondului litigiului, adică raportului juridic cu element de extraneitate. În cele ce urmează, ne vom îndrepta atenţia asupra ştiinţei soluţionării conflictelor de legi şi a normelor juridice ce ne îngăduie să ducem la bun sfârşit această sarcină dificilă.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul VII

INTERPRETAREA NORMELOR CONFLICTUALE ŞI CALIFICĂRILE

7.1. Interpretarea normelor conflictuale şi problema calificărilor

Normele materiale, respectiv cele de aplicare necesară, reglementează în mod nemijlocit raporturile juridice cu element de extraneitate, fără a mai ridica problema conflictului de legi. De aceea, interpretarea lor nu ridică probleme deosebite. Fiind o creaţie a sistemului de drept al forului şi reglementând nemijlocit raporturile juridice de DIP, ele vor fi interpretate potrivit sistemului de drept al forului.

Probleme de interpretare pot apărea doar în cazul normelor conflictuale care deşi sunt şi ele o creaţie a forului nu reglementează în mod nemijlocit raportul juridic cu element de extraneitate, ci desemnează doar sistemul de drept al forului sau străin competent să reglementeze acel raport. În cele ce urmează, ne vom concentra asupra chestiunilor legate de interpretarea termenilor pe care aceste norme le folosesc: cetăţenie, domiciliu, capacitate, drepturi de familie, succesiune etc.

Chestiunea interpretării conceptelor utilizate de normele juridice este comună tuturor ramurilor de drept. Dar în materia interpretării noţiunilor utilizate de normele conflictuale, clasicii doctrinelor aprioriste de DIP, pornind de la exclusivismul legii forului, pe o line de logică formală excesivă, au creat o nouă problemă, aceea a calificărilor[1].

---

[1] Haroldo Valladão, *Développement et intégration du droit international privé, nottamment dans les rapports de famille (Cours général de droit international privé)*, în *Recueil des Cours de L'Académie de droit international de la Haye*, Tome 133 (1971), p. 488.

BCU IAŞI CENTRALA UNIVERSITY LIBRARY

7.2. Sistemul sintetic tradiţional (al secolului al XIX-lea) al formulării normelor conflictuale

Problema calificărilor apare mai cu seamă în cazul normelor conflictuale formulate în mod tradiţional, adică, într-o manieră sintetică, după moda şcolilor statutare (şcoala franceză a lui Bertrand D'Argentré şi cea olandeză a lui Ulrik Huber, şcoli care au atins expresia cea mai înaltă în secolul al XVIII-lea, prin francezii Froland, Boullenois şi Bouhier). Statutarii împărţeau toate legile (statutele) în trei mari categorii: reale (privind lucrurile), personale (privind persoanele) şi mixte (al actelor juridice).

În epoca modernă, Joseph Story a abandonat această împărţire tradiţională a normelor juridice în favoarea celei a raporturilor juridice, pe care le-a împărţit în mai multe grupe pentru a studia conflictele de legi în cazul fiecărei categorii: capacitate, căsătorie, divorţuri străine, contracte străine, proprietate personală, proprietate reală, adică imobiliară, succesiuni, testamente, tutelă, administrare străină, competenţă şi căi de atac, hotărâri străine, impozite, delicte etc.[1]

Legislatorii secolului al XIX-lea au preferat, însă, o formulă mai sintetică, mai largă, creând nişte categorii, nişte grupe foarte extinse, pentru a reglementa conflictele de legi în cazul lor: stare şi capacitate, drepturi de familie, succesiuni. Acest tratament foarte generic al conflictelor de legi, consacrat în Codul Maximilian al Bavariei (1756) se va regăsi în Codul civil francez (1804), cu minimul de norme, în Codul civil austriac (1811), cu doar câteva articole (4-5, 34-37 şi 300) şi în celelalte coduri ale veacului al XIX-lea: Codul civil al Zürich-ului (1854), al Republicii Chile (1855), Codul civil român (1864), Codul civil italian (1865), Codul civil german (1900)[2] etc.

---

[1] *Ibidem*, p. 488-489.

[2] În Codul civil german existau norme conflictuale detaliate privind capacitatea şi familia, dar foarte lapidare în materia bunurilor şi obligaţiilor.

BCU IAŞI - CENTRUL UNIVERSITAR LIBRARY

7.3. Sistemul inovator al lui Freitas (Brazilia, 1860) al formulării analitice a regulilor conflictuale şi expansiunea lui în veacul al XX-lea

În Brazilia, prin *Schița Codului civil* (1860-1865), Teixeira de Freitas (se citeşte *Teişeira de Freitas*) a stabilit un sistem original, în întregime analitic, care consta în reglementarea într-un titlu preliminar a normelor conflictuale generale, însoțită apoi de formularea unor norme conflictuale specifice, risipite prin întregul cod. Această tehnică izvorâse din necesitatea adaptării DIP fiecărei materii în parte. Astfel, de Freitas a creat mai mult de o sută de norme conflictuale pentru capacitate, acte, impedimente, căsătorie etc. Această tehnică de formulare a normelor conflictuale a fost preluată în mare parte, de Codul civil argentinian din 1869 şi în codurile şi legile autonome din veacul al XX-lea. Chiar dreptul internațional privat românesc a utilizat această tehnică atât prin Legea nr. 105/1992, cât şi prin dispozițiile Cărții a VII-a a noului Cod civil.

Sistemul analitic al lui Freitas, de-a dota fiecare instituție juridică cu propria normă conflictuală, este în opinia unui specialist, de natură să elimine aproape complet problema calificărilor[1].

7.4. Definiția calificării şi soluția autonomă a problemei calificărilor, oferită chiar de DIP

Problema calificărilor (calificarea) reprezintă o problemă a interpretării noțiunilor utilizate de norma conflictuală atât în conținutul ei (obiectul reglementării) cât şi în legătură (legea aplicabilă raportului juridic). Fiind vorba de desluşirea înțelesului noțiunilor utilizate în conținutul unei norme conflictuale, calificarea poate fi definită şi pornind de la acte, fapte, raporturi sociale. A califica un act, un fapt juridic, un raport înseamnă a arăta în care din categoriile utilizate de

[1] Haroldo Valladão, *Développement et intégration du droit international privé, nottamment dans les rapports de famille (Cours général de droit international privé)*, în *Recueil des Cours de L'Académie de droit international de la Haye*, Tome 133 (1971), p. 489.

BCU "CAROL I" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

normele conflictuale ale forului se încadrează acel act, fapt, raport juridic[1].

Definirea noţiunilor utilizate de norma conflictuală trebuie făcută conform sistemului de drept respectiv. Dacă acesta nu furnizează explicaţia, aşa cum se întâmplă în cazul textelor engleze şi americane, atunci aceasta trebuie extrasă din natura şi funcţia fiecărei norme juridice sau drept.

Noţiunile utilizate în normele conflictuale sunt nişte noţiuni autonome în cadrul sistemului de drept de care depind, autonomia lor izvorând din orizontul larg al acestor norme, din perspectiva lor extra-naţională. DIP posedă, astfel, propriile concepte autonome. Aceste concepte sunt diferite de cele întâlnite în dreptul civil sau în alte ramuri de drept intern. Sfera noţiunilor este mai largă sau complet diferită faţă de cea din alte ramuri ale dreptului intern. Este posibil chiar ca anumite expresii utilizate de normele conflictuale să nu aibă o definiţie în dreptul material al forului[2].

Calificarea autonomă este rezultatul generalizării calificărilor diferite ale aceleiaşi noţiuni în legislaţiile statelor. Prin compararea acestor calificări se obţine o calificare care reprezintă generalizarea calificărilor aceleiaşi noţiuni. În cadrul mişcării internaţionale de uniformizare a normelor conflictuale de la sfârşitul secolului al XIX-lea, doctrina (şcoala franco-italo-belgiană şi Institutul de Drept Internaţional) precum şi convenţiile şi tratatele încheiate în această epocă (Tratatele şi Convenţia de la Lima, 1879, Montevideo, 1889, de la Haga, 1892, 1894, 1896 etc.), rezoluţiile şi proiectele legislative nu defineau conceptele utilizate, deoarece cultura juridică era comună, ceea ce implica definiţii aproape identice, calificarea autonomă nefiind foarte importantă. În prezent, calificarea autonomă este folosită în actele internaţionale sau în cele care ţin de dreptul Uniunii Europene şi

---

[1] Ion P. Filipescu, Andrei Filipescu, *Tratat de drept internaţional privat*, ediţie revăzută şi adăugită, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2007, p. 83.

[2] Haroldo Valladão, *Développement et intégration du droit international privé, nottamment dans les rapports de famille (Cours général de droit international privé)*, în *Recueil des Cours de L'Académie de droit international de la Haye*, Tome 133 (1971), p. 490.

care conțin norme de DIP. A se vedea spre exemplu, articolele I paragraful 2 şi II paragraful 2 din Convenția O.N.U. pentru recunoaşterea şi executarea sentințelor arbitrale străine (New York, 1958) sau articolul 2 paragrafele 1 şi 3 din Regulamentul (CE) nr. 864/2007 al Parlamentului European şi al Consiliului din 11 iulie 2007 asupra legii aplicabile obligațiilor extracontractuale (Roma II).

7.5. Legea după care se efectuează calificarea: *lex fori* sau *lex causae*?

Problema calificărilor a fost semnalată pentru întâia dată de doi juriști clasici: Franz Kahn, în Germania (1891) şi Etienne Bartin, în Franța (1898), ambii constatând imposibilitatea rezolvării în mod definitiv a conflictelor de legi, mai ales prin tratate internaționale, din pricina calificărilor diferite pe care fiecare stat-parte le dă fiecărei instituții juridice. Problema calificărilor trebuia să pună stavilă dezvoltării DIP prin excesul, prin abuzul de logică formală.

În maniera doctrinelor aprioriste, dominante în epocă, cei doi savanți susțineau că problema calificărilor poate fi rezolvată exclusiv prin definițiile de drept material oferite de lex fori, recunoscându-i, astfel, suveranitatea şi pentru a evita cercul vicios ce ar apărea prin recurgerea la definițiile oferite de o lege străină necunoscută.

Aşadar, conform acestei interpretări niciun act internațional (tratat, convenție etc.) şi nicio normă conflictuală ce depinde de conceptele de drept material intern nu poate să-şi atingă sarcina sa de armonizare sau de uniformizare, pentru că ea este supusă teribilului coroziv al calificărilor, care o dezintegrează. Mai mult, categoriile utilizate în normele conflictuale, în multe cazuri, nu sunt utilizate în dreptul material al forului sau cele care există în dreptul material al forului sunt obiectul unor interpretări divergente. Însă, comparația interpretărilor date categoriilor obişnuite de DIP în diverse state, arată că aceste categorii ajung să coincidă, în preocuparea jurisprudenței de a extinde aceste concepte pentru a le apropia între ele. În ipoteza foarte rară a imposibilității de conciliere a normelor conflictuale, ajungem la

conflictele pozitive sau negative ale acestor reguli, conflicte care vor fi studiate şi rezolvate în paginile următoare[1].

În doctrină, ca o reacţie de opoziţie faţă de soluţia lui Kahn şi Bartin, s-a propus teoria calificării după *lex causae*, adică după legea străină competentă, cu argumentul foarte important că procedând altfel, am încălca dreptul străin şi nu l-am aplica. Această teorie a avut partizani în Franţa, Italia şi Germania, toţi demonstrând că ar fi imposibil să aplicăm o lege străină prin prisma noţiunilor din legea forului. Ar fi ca şi cum s-ar încerca conjugarea unui verb străin prin sistemul de conjugare al limbii forului[2]. Susţinătorii acestei teorii considerau că, în realitate, este greşit să afirmăm că interpretul normelor conflictuale ale forului trebuie să înceapă prin a defini grupa de raporturi juridice la care se referă norma conflictuală (adică să înceapă întâi cu definirea conţinutului acesteia). El ar putea să plece de la legătura (mai ales când textul normei conflictuale începe prin indicarea lui), aşa cum se întâmplă în Brazilia cu art. 7 al Decretului-lege nr. 4657 din 4 septembrie 1942[3]). În acest mod, s-ar evita cercul vicios. Întâi mergem la legea străină pe care o aplicăm integral, urmându-i propriile calificări.

Din pricina acestor dezbateri sterile de logică formală, din cauza argumentului cercului vicios, în doctrină s-a manifestat un al treilea curent: curentul autonomist. Acesta s-a manifestat prin scrierile mai multor specialişti care propuneau interpretarea normelor conflictuale fie după principiile internaţionale, fie după criterii comparative, fie după cum consideră judecătorul în speţă, fie după calificări tip etc.[4].

Doctrina postbelică a depăşit aceste poziţii radicale, *lex fori* şi *lex causae*, ajungându-se la concluzia că interpretarea normei conflictuale este complexă, neputând fi rezolvată după un singur criteriu, cum ar fi de exemplu legea forului[5].

---

[1] *Ibidem*, p. 491.

[2] Pentru amănunte, *ibidem*, p. 491-492.

[3] Acest articol dispune că legea ţării unde este domiciliată persoana fizică guvernează capacitatea juridică a acesteia şi drepturile de familie.

[4] Pentru detalii, Haroldo Valladão, *Développement et intégration du droit international privé, nottamment dans les rapports de famille (Cours général de droit international privé)*, în *Recueil des Cours de L'Académie de droit international de la Haye*, Tome 133 (1971), p. 492.

[5] Pentru amănunte, Ion P. Filipescu, Andrei Filipescu, *Tratat de drept internaţional privat*, ediţie revăzută şi adăugită, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2007,

7.6. Soluţia autentică şi integratoare: calificarea primară după legea forului şi secundară după legea competentă. Reglementarea românească contemporană

Soluția unică și cea mai bună a problemei calificărilor constă în integrarea definițiilor date de legea forului și de dreptul străin conceptelor utilizate de norma conflictuală.

Pentru a înțelege această soluție este necesar să distingem între *calificarea primară (sau inițială) şi calificarea secundară*. Calificarea primară este calificarea care determină legea competentă să guverneze raportul juridic de DIP în discuție. Calificarea secundară este acea calificare prin care se determină semnificația noțiunilor folosite de legea materială declarată competentă să reglementeze raportul juridic respectiv[1].

Conform soluției integratoare propuse, calificarea primară va fi făcută potrivit legii forului, interpretată după propria sa finalitate, cu un larg respect al dreptului străin, luându-se în calcul toate drepturile în cauză, în acord cu destinația universalistă a DIP, de a da o soluție conflictelor de legi celor mai diferite. Această calificare este provizorie și aproximativă, constituind o etapă prealabilă. Dacă legea declarată în final competentă (de exemplu cea a domiciliului persoanei fizice) adoptă o calificare diferită a aceleiași noțiuni, prima calificare va fi corectată în acord cu calificarea secundară, care va fi cea definitivă.

Noul Cod civil român (Legea nr. 287/2009 așa cum a fost modificată și completată prin Legea nr. 71/2011) reglementează calificarea în dreptul internațional privat în art. 2558. Alin. (1) reglementează problema legii după care se face calificarea primară a unei instituții de drept sau a unui raport juridic. Calificarea primară se face după legea română. Aliniatele (2), (3), (4) și (5) ale art. 2.558 Cod civil consacră legislativ, într-un mod sintetic, excepțiile de la regula calificării potrivit *lex fori* (adică potrivit legii române). Astfel, alin. (2)

---

p. 89-90 şi Valeriu Babără, *Drept internațional privat*, ed. a IV-a revăzută și adăugită, Chișinău, 2013, p. 103.

[1] Dan Lupaşcu şi Diana Ungureanu, *Drept internațional privat,* Ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 71.

permite ca, în cazul retrimiterii, calificarea primară să se facă după legea străină ce retrimite la legea română. Calificarea bunurilor drept mobile sau imobile se face, potrivit alin. (3), în acord cu legea locului unde se află situate aceste bunuri (reţinem de aici, că şi legislativ se consacră regula calificării secundare potrivit lui *lex causae*[1]). Aliniatul (4) reglementează calificarea primară a unei instituţii juridice străine necunoscute sau cunoscute sub o altă denumire sau cu un alt conţinut de legea română. Calificarea primară a acestei instituţii juridice se va face potrivit legii străine (deşi norma juridică nu este imperativă în situaţia instituţiei cunoscute într-un fel sau altul de dreptul românesc). Aliniatul (5) dispune că atunci când părţile unui act juridic au stabilit înţelesul noţiunilor din acel act, calificarea acelor noţiuni se va face după voinţa părţilor (iată cum autonomia de voinţă este o altă excepţie de la principiul calificării primare după *lex fori*).

Deşi Codul civil nu menţionează expres, în alin. (5) al art. 2.558, excepţia autonomiei de voinţă implică şi respectarea calificărilor autonome utilizate în diferitele tratate internaţionale de DIP.

7.7. Minimalizarea problemei calificărilor în dreptul pozitiv

Examinarea dreptului pozitiv al tratatelor, al legilor şi al jurisprudenţei conduce la concluzia că problema calificărilor are o importanţă cu mult mai mică decât cea acordată de logica formală a exponenţilor doctrinelor aprioriste. Importanţa problemei calificărilor scade foarte mult în situaţia în care legile în conflict definesc în mod similar noţiunile din norma conflictuală[2].

---

[1] Conform art. 2.613 Cod civil, bunurile sunt guvernate în privinţa drepturilor reale, de legea situării lor. Calificarea primară, în cazul acestei norme conflictuale este foarte uşoară. Diviziunea bunurilor în mobile sau imobile se va face, însă, potrivit art. 2.558 alin. (3) conform legii situării bunurilor. De aceea, considerăm că prin alin. (3) al art. 2.558 Cod civil se consacră implicit principiul calificării secundare după *lex causae*.

[2] În acest sens a se vedea Haroldo Valladão, *Développement et intégration du droit international privé, nottamment dans les rapports de famille (Cours général de droit international privé)*, în *Recueil des Cours de L'Académie de droit international de la Haye*, Tome 133 (1971), p. 493 şi Ion P. Filipescu, Andrei Filipescu, *Tratat de drept internaţional privat*, ediţie revăzută şi adăugită, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2007, p. 84.

Capitolul VIII

CONFLICTELE SPAŢIALE DE NORME DE DREPT INTERNAŢIONAL PRIVAT - RESPECTAREA DREPTULUI INTERNAŢIONAL PRIVAT STRĂIN

8.1. Divergenţa spaţială a normelor de drept internaţional privat (DIP). Conflictele pozitive şi negative ale normelor de DIP: aceeaşi soluţie ca la conflictele dintre alte norme. Respectarea DIP străin în spiritul comunităţii de sisteme juridice

Normele de drept internațional privat, proprii fiecărui stat, stat membru, provincie etc. cunosc, asemeni altor norme juridice, problemele aplicării lor spațiale. Astfel, există fapte și raporturi sociale care sunt, adesea, în conexiune spațială cu legi de DIP autonome și divergente.

Aceste conflicte noi, de al doilea grad, au aceeași natură ca celelalte deja citate, ale legilor civile, comerciale și de procedură și integrează un grup spațial de conflicte pozitive și negative ale normelor de DIP.

Conflictele spațiale dintre normele de DIP (și mă gândesc mai ales la conflictele dintre normele conflictuale) trebuie să primească aceleași soluții generale utilizate în cazul celorlalte conflicte spațiale, adică trebuie respectată legea străină de DIP, se impune cercetarea oportunității aplicării sau neglijării aplicării ei, având în minte aceleași criterii de justiție, echitate și de armonizare, utilizate de legislator sau de judecător atunci când reglementează o problemă de DIP[1].

În doctrină, se consideră că, ori de câte ori instanța sau autoritatea trebuie să se pronunțe asupra unui raport juridic cu element de extraneitate, juristul trebuie să apeleze la norma conflictuală a forului (adică proprie) pentru a determina legea competentă să guverneze acel raport

[1] *Ibidem*, p. 463.

BCU "CAROL I" UNIVERSITY LIBRARY

juridic[1]. Interpretarea simplistă a acestui principiu poate duce la concluzia că judecătorul trebuie să aplice întotdeauna și exclusiv norma conflictuală proprie, care este o normă de ordine publică internațională, absolută și universală, ignorându-se complet DIP străin. În literatura de specialitate există opinii potrivit cărora această concluzie extremă a doctrinelor aprioriste trebuie respinsă, căci totalitarismul normei de DIP a forului reprezintă un atentat la vocația indiscutabilă a DIP de a lua în considerare și de a respecta legea străină, în scopul armonizării și echilibrului, cu dreptate și echitate, atunci când legea forului intră în conflict cu un alt sistem juridic. Idealul comunității de sisteme juridice între popoare (afirmată de Friedrich Karl von Savigny, în secolul al XIX-lea), care devine cu fiecare zi tot mai viu, nu poate fi limitat doar la legile civile și comerciale, cu excluderea celor de drept internațional privat[2].

8.2. Conflictul pozitiv: eșecul soluțiilor doctrinare, legislative, jurisprudențiale și convenționale. Respectul DIP străin și limitarea DIP al forului

Divergența spațială între normele de DIP poate implica un conflict pozitiv asemănător celui ce apare în dreptul procedural.

Conflictul pozitiv apare în momentul în care fiecare lege de DIP (a forului și cea străină) își indică propriul sistem de drept ca fiind competent să reglementeze raportul juridic cu element de extraneitate. Spre exemplu, vechiul DIP al SUA, conform lui Joseph Story, supunea bunurile mobile legii domiciliului proprietarului în vreme ce vechiul dreptul internațional privat al Italiei supunea mobilele legii cetățeniei proprietarului. Dar dacă aceste bunuri erau situate în Chile, dreptul internațional privat chilian le supunea legii chiliene, întrucât bunurile erau situate pe teritoriul acelui stat. Iată cum arată un conflict pozitiv

---

[1] Ovidiu Ungureanu, Călina Jugastru, Adrian Circa, *Manual de drept internațional privat*, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 18.

[2] Haroldo Valladão, *Développement et intégration du droit international privé, nottamment dans les rapports de famille (Cours général de droit international privé)*, în *Recueil des Cours de L'Académie de droit international de la Haye*, Tome 133 (1971), p. 463-464.

de norme de DIP (conflictuale, mai precis), fiecare indicând propriul sistem de drept ca fiind competent să guverneze speța. Un alt exemplu: DIP brazilian şi cel italian supun succesiunea, chiar şi pentru imobile, legii domiciliului decuius-ului, respectiv legii naționale, adică legii interne braziliene, dacă *de cuius*-ul este domiciliat în Brazilia sau legii italiene dacă acesta era cetățean italian. Dar dacă aceste bunuri sunt situate în Anglia sau în SUA, dreptul internațional privat al celor două state le supun legii engleze sau americane.

Maniera în care doctrina clasică a şcolilor aprioriste rezolvă aceste conflicte pozitive este foarte dezamăgitoare. Se proclamă doar că judecătorul forului va aplica întotdeauna şi indiscutabil propria lege de DIP. Conflictul pozitiv nu ar putea fi rezolvat prin ştiință şi nici nu ar putea exista, întrucât legile străine de DIP nu există, se sting complet în fața legii de DIP a forului. S-a spus că ar fi o absurditate ca statul forului să lase în grija altui stat desemnarea limitelor propriei suveranități etc.

În opinia altor specialişti, conflictele pozitive ale normelor de DIP nu pot fi rezolvate atât de radical. DIP străin trebuie luat în considerare cu aceeaşi grijă utilizată şi în cazul respectării dreptului civil străin[1]. Astfel, juriştii conştienți de realitățile obiective şi mai ales legislatorii şi instanțele au procedat de o manieră mult mai umană, au dialogat, au constatat diferența dintre regulile de DIP şi au căutat soluții cu aceleaşi criterii ale DIP de armonizare şi de dreptate.

8.3. Limitarea DIP care nu are legătură efectivă cu speța: coexistența şi integrarea celor două DIP în materie reală sau în materie personală. Exemple româneşti. Frauda la lege

Singura soluție pentru conflictele pozitive ale normelor de DIP o reprezintă principiul autolimitării (renunțării) DIP al forului. Potrivit acestui principiu, DIP al unui stat renunță în favoarea DIP al statului ce are o legătură efectivă cu raportul juridic în cauză[2].

---

[1] *Ibidem*, p. 465.

[2] Haroldo Valladão, *Développement et intégration du droit international privé, nottamment dans les rapports de famille (Cours général de droit international privé)*, în

Acest principiu al autolimitării DIP al forului a apărut pentru prima dată în Codul civil austriac din 1811, a fost preluat de Johann Kaspar Bluntschli (se pronunță Bluntşli) (1808-1881) în Codul civil al Zürich-ului (care în materie reală, supunea mobilele legii locului situării lor, cu excepțiile decurgând din raporturile cu diferitele legi locale şi naționale, iar în materie personală, aplica străinilor, legea țării lor, dacă acea lege solicita acest lucru) şi în majoritatea codurilor civile din America Latină şi chiar în Legea introductivă a Codului civil german din 1900[1].

Principiul renunțării este foarte potrivit pentru reglementarea statului juridic al bunurilor. Astfel, în SUA, atât Story, cât şi Codul civil al Californiei[2] din 1872, 1875 şi 1949 au consacrat următoarea regulă conflictuală ce implică autolimitarea: bunurile mobile sunt guvernate de legea domiciliului proprietarului, cu excepția situației în care legea sau cutuma de la locul situării mobilului dispune altfel[3].

În materie personală, principiul autolimitării, al renunțării DIP al forului nu a putut fi adoptat de o manieră generalizată, pentru că aici, el implică marele pericol al fraudei la lege, atunci când persoanele traversează frontierele încercând să scape de legea națională, de legea domiciliului sau a reşedinței obişnuite. Legea personală este limitată doar în privința anumitor acte juridice ce produc efecte în statul forului (Codul civil austriac, chilian etc.): capacitatea austriecilor, chilienilor etc. de a încheia anumite acte juridice ce produc efecte în Austria sau

---

Recueil des Cours de L'Académie de droit international de la Haye, Tome 133 (1971), p. 468.

[1] Pentru dezvoltarea istorică a ideii autolimitării DIP al forului a se vedea Haroldo Valladão, *Développement et intégration du droit international privé, nottamment dans les rapports de famille (Cours général de droit international privé)*, în *Recueil des Cours de L'Académie de droit international de la Haye*, Tome 133 (1971), p. 465-468.

[2] Textul art. 946 din Codul civil al Californiei din 1949 poate fi consultat la următoarea adresă web: http://www.leginfo.ca.gov/cgi-bin/displaycode?section=civ&group=00001-01000&file=946 (accesată pe 5 iulie 2016).

[3] Haroldo Valladão, *Développement et intégration du droit international privé, nottamment dans les rapports de famille (Cours général de droit international privé)*, în *Recueil des Cours de L'Académie de droit international de la Haye*, Tome 133 (1971), p. 465.

Chile, fiind supusă legii austriece, respectiv chiliene, indiferent de situarea domiciliului sau reședinței acestor cetățeni. În această materie, imperiul DIP al statului de cetățenie se autolimitează doar la capacitatea necesară cetățenilor de a încheia anumite acte ce produc efecte în statul de cetățenie, pentru alte acte juridice, ce produc efecte în străinătate, legea aplicabilă capacității juridice a cetățenilor fiind stabilită de DIP străin.

Am amintit mai sus de frauda la lege. *Frauda la lege este, în DIP, operația prin care părțile unui raport juridic cu element de extraneitate supun raportul lor juridic în mod artificial, unei alte legi decât cea aplicabilă în mod normal*[1]. *Sancțiunea fraudei la legea de DIP română, constă, potrivit art. 2.564 al noului Cod civil, în înlăturarea legii străine devenite competente fraudulos și în aplicarea legii materiale române.*

În dreptul internațional privat român, întâlnim un exemplu de autolimitare în art. 2.565 din noul Cod civil. Acest articol poartă denumirea marginală de „Înlăturarea excepțională a legii aplicabile". El dispune că dacă, datorită circumstanțelor cauzei, raportul juridic are o legătură foarte îndepărtată cu legea determinată de Codul civil român, atunci se va aplica legea cu care raportul juridic prezintă cele mai strânse legături. Întrucât potrivit art. 2.559 alin. (1) al Codului civil român, legea străină cuprinde atât dispozițiile materiale cât și pe cele conflictuale, de DIP proprii, rezultă că prin art. 2.565 al aceluiași act normativ, DIP românesc își autolimitează imperiul, lăsând dreptului străin care are legături mai strânse cu speța să dicteze legea aplicabilă. Aliniatul (2) al art. 2.565 al noului Cod civil prevede că dispozițiile alin. (1) (înlăturarea excepțională a legii desemnate de Codul civil român) nu sunt aplicabile în cazul legilor privind starea civilă sau capacitatea persoanei sau în cazul în care părțile au desemnat legea aplicabilă. Un alt exemplu de autolimitare a DIP românesc îl reprezintă art. 2.572 alin. (2) al Codului civil. Aici se

[1] Pentru detalii a se vedea Ion P. Filipescu, Andrei Filipescu, *Tratat de drept internațional privat*, ediție revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2007, p. 121-130.

prevede că incapacitățile speciale referitoare la un anumit raport juridic sunt supuse legii aplicabile acelui raport juridic.

8.4. Conflictul negativ al normelor de DIP: adoptarea aproape unanimă a retrimiterii în hotărârile judecătoreşti, textele legislative şi convenţionale

Conflictul negativ de norme de DIP apare în situația în care legile de DIP în prezență exclud aplicarea propriului sistem de drept asupra acelui raport juridic cu element de extraneitate. Spre exemplu, să ne gândim o procedură de succesiune deschisă în Brazilia a unui cetățean brazilian domiciliat la Roma. În această situație, judecătorul brazilian trebuie să aplice conform art. 10 al Decretului-lege nr. 4657 din 4 septembrie 1942, legea domiciliului, adică dreptul italian. Dar potrivit art. 46 al Legii nr. 218/31 mai 1995, dreptul internațional privat italian consideră că legea competentă ar fi legea națională, adică dreptul brazilian.

Jurisprudența instanțelor din aproape toate țările au rezolvat acest conflict negativ prin intermediul *teoriei retrimiterii. Astfel, judecătorul statului unde procedura este în curs acceptă retrimiterea pe care legea cauzei, legea declarată competentă de DIP al forului, o face fie către legea forului (retrimitere de gradul I), fie către o altă lege străină (retrimitere de gradul al II-lea).* În acord cu această soluție conciliatoare, judecătorul procesului privind succesiunea brazilianului domiciliat în Italia va aplica speței, dreptul material brazilian.

Prima speță unde s-a pus problema retrimiterii în DIP este celebra speță engleză Collier versus Rivas, privind bunurile rămase de la un englez care la momentul decesului era domiciliat în Belgia. Instanța din Canterbury a decis că judecătorul englez, atunci când e necesar să se pronunțe asupra statutului juridic al mobilelor decuius-ului, trebuie să se considere ca având sediul în străinătate, adică în Belgia (ca şi cum ar lucra în serviciul statului belgian). O altă speță celebră a fost speța Forgo, judecată în Franța, privind legea aplicabilă bunurilor mobile rămase pe teritoriul francez de la un bavarez stabilit în Franța

fără a-şi fixa acolo şi domiciliul. Curtea de Casație de la Paris a decis, în 1878 şi în 1882, că succesiunea mobiliară este guvernată de legea franceză din moment ce dispozițiile de drept internațional privat ale legii străine desemnate de norma conflictuală franceză declină oferta de competență şi retrimit la dreptul intern francez[1].

Soluția aceasta jurisprudențială a fost acceptată în aproape toate statele lumii şi a primit în majoritatea chiar o consacrare legislativă. În Codul civil român, art. 2559 reglementează retrimiterea. Potrivit alin. (1), legea străină cuprinde nu doar dispozițiile de drept material ci şi normele conflictuale, cu excepția unor dispoziții contrare. Conform alin. (2), retrimiterea la legea română sau la altă lege străină duce la aplicarea legii materiale române, dacă nu se prevede în mod expres altfel. Prin urmare, DIP românesc acceptă, în general, retrimiterea de gradul I. Aşa cum s-a arătat în doctrină, retrimiterea de gradul al II-lea este acceptată de Codul civil român în materia naționalității persoanei juridice [art. 2571 alin. (4) Cod civil[2]]. Conform alin. (3) al art. 2.559 Cod civil, legea străină nu cuprinde şi normele ei conflictuale în cazul în care părțile au desemnat legea străină aplicabilă, în cazul legii străine aplicabile formei actelor juridice şi obligațiilor extracontractuale, precum şi în alte cazuri speciale prevăzute de convențiile internaționale la care România este parte, de dreptul Uniunii Europene sau de lege. Aşadar, în aceste situații, retrimiterea este exclusă.

De asemenea, retrimiterea a fost consacrată şi în convenții internaționale, începând cu Convenția de la Haga din 1902 asupra căsătoriei şi continuând cu convențiile de la Geneva din 1930 şi 1931 asupra cambiei şi biletului la ordin şi asupra cecului sau cu Convenția de la Haga din 1955 pentru reglementarea conflictelor dintre legea națională şi cea a domiciliului etc.

---

[1] Pentru detalii a se consulta Bertrand Ancel şi Yves Lequette, *Les grands arrêts de la jurisprudence française de droit international privé*, 5e édition, Dalloz, Paris, 2006, p. 60-69.

[2] Alina Oprea, *Observații privind regimul persoanelor juridice în dreptul internațional privat român din perspectiva reglementărilor din noul Cod civil*, în Dan Andrei Popescu (coordonator), *Specificitate şi complementaritate în dreptul privat european. Conflictele de legi şi de jurisdicții şi integrarea juridică europeană*, Ed. Hamangiu, 2012, p. 211.

8.5. Reacţia iniţială virulentă a doctrinelor „aprioriste"

La sfârşitul secolului al XIX-lea şi la începutul celui de-al XX-lea, doctrina aprioristă a combătut virulent retrimiterea considerând-o ca pe o eroare capitală, funestă, produsul unei neînțelegeri. Aceste doctrine care neagă însemnătatea retrimiterii sunt desprinse de viață, fiind adepte ale absolutismului şi universalismului DIP dictat doar de dreptul forului[1].

8.6. Dezvoltarea şi integrarea doctrinei retrimiterii. Poziţia Institutului de Drept Internaţional asupra considerării normelor străine de DIP

În cele din urmă, în doctrină a prevalat opinia favorabilă retrimiterii, care a fost considerată drept o măsură ponderată, conciliatoare, obiectivă şi care trebuie acceptată fără absolutism. Chiar Institutul de Drept Internațional Privat în sesiunea sa de la Oslo din 1932 a adoptat retrimiterea făcută de legea națională la o altă lege în materie de capacitate, considerând că după 1900, un curent de ordin convențional, legislativ şi jurisprudențial s-a manifestat, în diverse țări, în favoarea aplicării retrimiterii.

După Al Doilea Război Mondial, curentul echilibrat în favoarea retrimiterii s-a îmbogățit prin „convertirea" diverşilor autori francezi care mai înainte respingeau în mod absolut retrimiterea, cea mai spectaculoasă schimbare de opinie fiind cea a lui Niboyet[2].

Codurile, legile şi proiectele de acte normative din a doua jumătate a veacului al XX-lea acceptă retrimiterea, mai ales cea de gradul I.

În doctrină se consideră că retrimiterea nu trebuie acceptată doar între legea națională şi legea domiciliului sau invers ci şi între toate celelalte criterii de soluționare a conflictelor de legi adoptate în DIP străin, inclusiv pentru conflictele interne: origine, reşedință, religie,

---

[1] Pentru detalii asupra criticilor aduse retrimiterii a se vedea Haroldo Valladão, *Développement et intégration du droit international privé, nottamment dans les rapports de famille (Cours général de droit international privé)*, în *Recueil des Cours de L'Académie de droit international de la Haye*, Tome 133 (1971), p. 471-472.

[2] *Ibidem*, p. 472.

etnie, vecinătate etc. Şi aceasta pentru că dreptul străin trebuie considerat în integralitatea sa, nefiind de competența judecătorului forului să schimbe coordonatele esențiale ale legii străine, data validității sale, dimensiunile spațiale sau temporale sau interpretarea. Judecătorul forului nu poate amputa sistemul de drept străin.

8.7. Argumente şi sofism

Normele conflictuale (substanța DIP) sunt în mod fundamental nişte norme de trimitere. Trebuie să le respectăm şi atunci când ele retrimit la alte sisteme de drept. Nu trebuie să le contrazicem cu argumente depăşite ce țin de suveranitate şi de exclusivismul legii forului. A retrimite este vocația proprie a oricărei norme conflictuale pentru a-şi atinge scopul final. Retrimiterea este dezvoltarea naturală a normei conflictuale pentru a se ajunge la dreptul material care impregnează raportul cu element de extraneitate în cauză. Nu trebuie să facem o nedreptate prin aplicarea unor legi care nu au nimic de-a face cu speța în cauză.

Argumentul potrivit căruia retrimiterea generală a DIP la legea străină este de fapt o retrimitere specială, doar la un anumit text substanțial al legii străine, ignoră faptul că, prin lege străină se înțelege sistemul juridic străin în plenitudinea lui. Un astfel de articol material dintr-un cod străin nu există izolat în vid. El este legat indisolubil de alte texte din legea străină care îi condiționează interpretarea, forța juridică, limitele spațiale şi temporale.

Argumentul cercului vicios care se naşte atunci când cele două sisteme juridice îşi pasează competența legislativă asupra raportului juridic de DIP fără ca niciunul să o accepte este un argument care nu se poate aplica retrimiterii de gradul al II-lea şi care chiar în cazul retrimiterii de gradul I constituie un sofism logic. El ar fi valabil doar în vid, dincolo de timp şi spațiu, dincolo de viața pământeană, dacă cineva s-ar plasa în poziția unui astronaut şi ar compara cele două norme conflictuale divergente. Acest argument conține o eroare de poziție. Aparține unui grup de raționamente utilizate de sofiştii greci care dispar la primul contact cu realitatea, cum ar fi spre exemplu cel al lui Ahile la întrecere cu broasca țestoasă.

8.8. Concluzii

Divergențele spațiale ale normelor de DIP se rezolvă în același spirit conciliant și ponderat utilizat la rezolvarea conflictelor dintre legile civile, comerciale etc.

După ce am vorbit despre respectarea regulilor străine de DIP ajungem la o altă etapă a dezvoltării subiectului nostru de studiu, mai precis la unul din principiile fundamentale ale DIP-ului: recunoașterea drepturilor dobândite legal în străinătate.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul IX

APLICAREA DIRECTĂ ŞI INDIRECTĂ A LEGII STRĂINE ŞI ADAPTAREA ACESTEIA FAŢĂ DE LEGEA FORULUI

9.1. Aplicarea directă şi indirectă a legii străine

O distincţie foarte importantă şi plină de efecte trebuie făcută între aplicarea directă şi cea indirectă de către for a legii străine.

Aplicarea directă a legii străine de către for priveşte aplicarea dinamică, imediată a dispoziţiilor străine faptelor survenite şi actelor încheiate pe teritoriul forului. Este o problemă de exerciţiu a drepturilor şi determină crearea sau stingerea de drepturi: spre exemplu, aplicarea legii străine pentru o căsătorie care este celebrată pe teritoriul forului, pentru o filiaţie care este acolo constatată, unui divorţ hotărât pe teritoriul forului[1]. Această aplicare imediată ridică tot felul de probleme fundamentale de DIP pentru for, mai ales cea a legii străine competente şi pe cea a limitelor aplicării acesteia (ordinea publică şi frauda la lege).

Aplicarea indirectă a legii străine de către for priveşte aplicarea statică, adică recunoaşterea de către for fie a efectelor aplicării acelei legi, aplicare ce a avut loc anterior undeva în străinătate asupra faptelor şi actelor juridice care s-au petrecut în străinătate, fie a hotărârilor judecătoreşti ce au fost pronunţate în străinătate. Aici avem de-a face cu problema respectării drepturilor dobândite în străinătate, a existenţei şi a efectelor acestor drepturi. În acest caz, de regulă, forul nu trebuie să aleagă legea competentă şi nici nu trebuie să ceară desemnarea legii competente după propriul DIP, pe care să o aplice imediat. Forul trebuie doar să se asigure că efectele drepturilor dobân-

---

[1] Haroldo Valladão, *Développement et intégration du droit international privé, nottamment dans les rapports de famille (Cours général de droit international privé)*, în *Recueil des Cours de L'Académie de droit international de la Haye*, Tome 133 (1971), p. 498.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

dite în străinătate nu lezează ordinea publică (mult mai puțin riguroasă în această situație) şi că aceste drepturi nu au fost dobândite prin fraudarea legii forului.

Această distincție fundamentală corespunde unei realități care a fost cel dintâi semnalată de către Friedrich Carl von Savigny (1779-1861) în dreptul intertemporal, între achiziția, dobândirea şi stingerea unui drept (guvernate de legea actuală) şi existența unui drept (guvernată de legea veche). Savigny a evidențiat distincția dintre aplicarea imediată a legii noi pentru a crea sau stinge un drept şi aplicarea legii vechi pentru respectarea situațiilor juridice anterior constituite şi pentru recunoaşterea drepturilor dobândite.

Această distincție a fost de asemenea prezentată în DIP de juristul elvețian Charles Antoine Brocher (1811-1884) în legătură cu ordinea publică care nu îngăduie să apară într-o țară un raport juridic pe care-l respinge, dar îi acceptă efectele când acesta s-a constituit în mod legal în străinătate. Charles Brocher a lansat expresia „respectarea drepturilor dobândite". Acest respect este indispensabil securității sociale. Opinia privind efectele atenuate ale ordinii publice în cazul aplicării indirecte a legii străine a fost preluată şi extinsă în Italia şi în Germania[1].

9.2. Conflictele de legi şi drepturile dobândite: coexistenţă în DIP

În realitate, principiul respectării drepturilor dobândite în străinătate, ca aplicare indirectă a legii străine, nu are caracterul de normă fundamentală şi unică de DIP, caracter susținut de juristul olandez Ulrick Huber (1636-1694), de juristul englez Albert Venn Dicey (1835-1922) şi de juristul american Joseph Henry Beale (1861-1943). Acest principiu coexistă cu principiul privind alegerea legii competente ca aplicare directă a legii străine. Un principiu nu impietează asupra celuilalt, pentru că ele se referă la situații distincte, mai

[1] Haroldo Valladão, *Développement et intégration du droit international privé, nottamment dans les rapports de famille (Cours général de droit international privé)*, în *Recueil des Cours de L'Académie de droit international de la Haye*, Tome 133 (1971), p. 498-499.

întâi în timp (factor indispensabil în orice conflict de legi) şi apoi în conținut (pe de-o parte avem crearea sau stingerea şi pe de altă parte, efectul drepturilor).

Orientarea dominantă în soluționarea conflictelor spațiale, de interpretare sau temporale (care vor fi studiate în următorul capitol) ale normelor de DIP, este de a respecta actele juridice şi situațiile constituite în străinătate, independent de normele conflictuale ale forului. Astfel, în recunoaşterea hotărârilor judecătoreşti străine nu se cere ca acestea să fie pronunțate după legea indicată de normele conflictuale ale statului solicitat cu recunoaşterea.

Numeroase exemple arată că prin intermediul principiului respectării situațiilor sau drepturilor dobândite în străinătate este posibil să se realizeze idealul de justiție şi echitate, ce formează fundamentul DIP. Să luăm spre exemplu hotărârile străine de divorț. Dacă o lege nouă interzice divorțul prin aplicarea ei imediată, divorțul nu mai poate fi pronunțat. Dar sunt recunoscute, prin aplicarea indirectă a legii vechi, divorțurile pronunțate anterior. În țările ce nu recunosc divorțul, acesta nu se pronunță (aplicare directă) chiar dacă este admis de legea străină competentă desemnată de DIP al statelor respective. Dar toate divorțurile sunt recunoscute (aplicare indirectă sau recunoaşterea drepturilor dobândite) dacă acestea au fost pronunțate în străinătate. Putem da şi alte exemple cum ar fi recunoaşterea anumitor efecte ale căsătoriilor poligame sau pentru filiația stabilită în străinătate, pentru căsătorii încheiate după legi diferite de cea desemnată de legea de DIP a forului. Dacă am restrânge DIP doar la normele de conflict, negând, pentru că nu s-a respectat DIP al forului, recunoaşterea şi efectele unui raport juridic ce s-a născut din bună-credință, la un moment dat, sub anumite legi, dar în orbita altui sistem juridic, atunci am provoca o inechitate şi am împiedica orice schimb între popoare.

Această idee a respectării, pentru anumite situații, a efectelor anumitor fapte sau acte juridice, conform legilor de la locul şi de la epoca unde s-au născut ele, reprezintă o constantă în raporturile umane, constantă ce a fost respectată şi practicată în instanțe şi în aplicările extrajudiciare ale normelor de DIP şi chiar în opinia publică[1].

[1] Haroldo Valladão, *Développement et intégration du droit international privé, nottamment dans les rapports de famille (Cours général de droit international privé),*

9.3. Aplicarea indirectă a legii străine, conform doctrinei româneşti (rezolvarea conflictelor de legi în spaţiu şi în timp)

În doctrina românească de DIP, aplicarea indirectă a legii străine este mai cunoscută sub denumirea „aplicării legii străine în cazul conflictelor în timp şi spaţiu" sau, mai simplu, sub denumirea „conflictele de legi în timp şi spaţiu".

În opinia unor specialişti români, conflictele de legi pot fi de două categorii: în spaţiu (atunci când două sau mai multe legi sunt competente să guverneze naşterea, modificarea, transmiterea sau stingerea unui raport juridic) sau în timp şi în spaţiu (atunci când este vorba de validarea, recunoaşterea unui drept sau a unei situaţii juridice, dobândit sau create în străinătate, după legea competentă acolo)[1]. Aşadar, aplicarea directă a legii străine, aşa cum este ea denumită de unii specialişti, ne duce cu gândul întotdeauna la conflictele de legi în spaţiu, în vreme ce aplicarea indirectă a legii străine sau luarea în considerare a legii străine ne duce mereu cu gândul la conflictele de legi în timp şi în spaţiu.

În cazul conflictului de legi în timp şi în spaţiu, legile în conflict sunt: legea statului unde a fost dobândit dreptul şi legea ţării unde, după un timp, se doreşte recunoaşterea şi valorificarea lui.

Împărţirea aceasta între conflictele de legi în spaţiu şi conflictele de legi în timp şi spaţiu, are următoarea importanţă:

- Soluţiile în cazul celor două tipuri de conflicte de legi sunt diferite. Astfel, doi străini nu s-ar putea căsători în ţara noastră doar prin simplul consimţământ mutual, aşa cum prevede legea lor naţională, dar ei pot invoca în România, căsătoria încheiată prin consimţământ mutual în ţara lor;
- Împărţirea legilor în teritoriale şi extra-teritoriale, este corectă doar din punctul de vedere al conflictului de legi în spaţiu, dar

---

în *Recueil des Cours de L'Académie de droit international de la Haye*, Tome 133 (1971), p. 500.

[1] Ernestina Ungureanu, *Drept internaţional privat, Partea I*, Ed. Cugetarea, Iaşi, 1999, p. 95 şi Ion P. Filipescu, Andrei Filipescu, *Tratat de drept internaţional privat*, ediţie revăzută şi adăugită, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2007, p. 131.

nu și din punctul de vedere al conflictelor de legi în timp și în spațiu. Unele legi sunt teritoriale dacă le considerăm din primul punct de vedere, dar sunt extrateritoriale din cel de-al doilea punct de vedere. Spre exemplu, instanța română recunoaște și aplică legea străină privind regimul juridic al bunurilor dobândite în țară străină, deși ea consideră că această lege străină este teritorială[1].

9.4. Condițiile și efectele recunoașterii unui drept dobândit legal în străinătate, potrivit DIP românesc. Efectele atenuate ale ordinii publice în cazul recunoașterii drepturilor dobândite în străinătate. Art. 2.567 Cod civil român

Eficacitatea internațională a unui drept, luarea în considerare a unui drept dobândit în mod legal în străinătate, este supusă următoarelor condiții:

- Dreptul să fie creat potrivit legii competente;
- Dreptul, raportul juridic să fi îndeplinit cerințele prevăzute de legea competentă;
- Dreptul, raportul juridic a cărui eficacitate se pretinde este cel care s-a dobândit, așa cum s-a dobândit, iar nu altul care s-ar fi substituit acestuia;
- Dreptul dobândit într-o țară va produce efecte într-o altă țară dacă între timp nu s-a creat în țara unde se invocă, un drept nou care-l include și pe acela creat în străinătate[2].

Efectele unui drept dobândit potrivit legii străine sunt supuse următoarelor reguli:

- Dreptul dobândit produce toate efectele pe care i le-a dat legea respectivă;
- Un drept dobândit potrivit legii străine nu poate produce în alt stat mai multe efecte decât ar produce conform legii ce l-a guvernat la naștere;

[1] Ion P. Filipescu, Andrei Filipescu, *Tratat de drept internațional privat*, ediție revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2007, p. 134.

[2] *Ibidem*, p. 134.

- Dreptul dobândit potrivit legii străine nu poate produce efecte în altă țară dacă contravine ordinii publice a acestei țări sau nu-şi poate produce toate efectele dacă unele dintre acestea ar contraveni ordinii publice[1]. Actele şi faptele juridice străine contrare ordinii publice nu trebuie recunoscute. Reamintim însă, că ordinea publică de DIP a forului, în cazul aplicării indirecte a legii străine, are nişte limite mult mai relaxate decât în cazul aplicării directe a legii străine. Acestor acte li se pot recunoaşte, din raţiuni de justiţie şi de echitate, efectele parţiale îngăduite de dreptul forului.

Codul civil român reglementează recunoaşterea drepturilor dobândite în străinătate în articolul 2.567. Potrivit acestui articol, drepturile câştigate în țară străină sunt respectate în România cu excepția cazului în care sunt contrare ordinii publice în dreptul internațional privat român.

9.5. Excepţia generală de ordine publică

Atât în alte capitole cât şi acum am vorbit despre *ordinea publică în DIP*. Este momentul să lămurim acest concept şi efectele invocării excepției de încălcare a ordinii publice în DIP.

Ordinea publică în DIP reprezintă o noțiune greu de definit. În mod concret, instanța va stabili în fiecare caz în parte dacă unele norme ale legii străine încalcă sau nu ordinea publică de drept internațional al forului. Cu toate acestea, întreaga doctrină este de acord că în sfera conceptului de ordine publică în dreptul internațional privat intră normele fundamentale pentru sistemul de drept al instanței, care nu permit aplicarea normelor străine, deşi acestea sunt competente conform normelor conflictuale ale instanței[2]. În doctrină, s-a avansat o definiție interesantă a acestei noțiuni, definiție ce surprinde nu doar

---

[1] Ion P. Filipescu, Andrei Filipescu, *Tratat de drept internațional privat*, ediție revăzută şi adăugită, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2007, p. 137-138 şi Ovidiu Ungureanu, Călina Jugastru, Adrian Circa, *Manual de drept internațional privat*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2008, p. 117-119.

[2] Ovidiu Ungureanu, Călina Jugastru, Adrian Circa, *Manual de drept internațional privat*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2008, p. 104.

conţinutul şi sfera conceptului ci şi efectele pe care acesta le produce în cursul soluţionării unui litigiu cu element de extraneitate:

„Ordinea publică în dreptul internaţional privat constituie un mijloc prin care se înlătură aplicarea legii străine competente atunci când este contrară principiilor şi drepturilor fundamentale ale dreptului instanţei”[1].

Potrivit art. 2.564 alin. (2) din noul Cod civil român, în sfera conceptului de ordine publică în dreptul internaţional privat românesc intră şi „principiile fundamentale ale dreptului Uniunii Europene” şi „drepturile omului”.

Ordinea publică din dreptul internaţional privat nu trebuie confundată cu ordinea publică din dreptul intern. Cele două concepte au funcţii diferite: ordinea publică din dreptul internaţional privat limitează aplicarea legii străine, în vreme ce ordinea publică din dreptul intern limitează libertatea de voinţă a părţilor. De asemenea, cele două noţiuni au şi sfere diferite: nu orice normă de ordine publică în dreptul intern este de ordine publică şi în dreptul internaţional privat. Spre exemplu, normele privind încheierea cu ceremonie laică a căsătoriei reprezintă o normă de ordine publică în dreptul intern românesc fără a fi însă şi o normă de ordine publică în dreptul internaţional privat românesc, deoarece căsătoriile încheiate între cetăţeni străini în formă religioasă în străinătate, conform legii străine, sunt recunoscute în România.

Ordinea publică în DIP prezintă următoarele caractere juridice:

- Este variabilă în timp (pentru acelaşi sistem de drept, diferă de la o epocă la alta) şi spaţiu (de la un stat la altul);
- Actuală (instanţa se raportează la conţinutul ordinii publice din momentul litigiului şi nu din momentul naşterii raportului juridic);
- Are caracter de excepţie;
- Este relativă (nu vizează anihilarea legii străine ci doar împiedicarea producerii efectelor ei în speţă)[2].

---

[1] Ioan Macovei, Tratat de *drept internaţional privat*, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2011, p. 90.

[2] Dan Lupaşcu şi Diana Ungureanu, *Drept internaţional privat,* Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2012, p. 96.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Invocarea şi admiterea excepţiei de ordine publică în dreptul internaţional privat produce următoarele efecte, prevăzute de art. 2.564 alin. (1) al noului Cod civil român:

- Un efect negativ, care constă în înlăturarea legii străine normal competente;
- Un efect pozitiv, care constă în aplicarea legii române.

9.6. Titlul cu care se aplică legea străină

În dreptul internaţional privat românesc se consideră că legea străină se aplică în calitate de element de drept, fără însă a se încorpora sistemului juridic românesc. Prin urmare, judecătorul român este obligat să stabilească din oficiu, potrivit art. 2.562 Cod civil, conţinutul legii străine prin atestări obţinute de la organele statului care au edictat-o, prin avizul unui expert sau printr-un alt mod adecvat, în ultimă instanţă putând să solicite părţilor dovada conţinutului legii străine.

În doctrina franceză şi belgiană sau în cea din statele Americii Latine, susţinute de jurisprudenţă, legea străină se aplică în calitate de element de fapt, părţilor revenindu-le sarcina invocării şi stabilirii conţinutului acestei legi[1].

În SUA, judecătorii consideră legea străină ca pe un element de drept şi nu de fapt. De aceea judecătorii americani trimit comisii rogatorii pentru ca avocaţii străini să-i informeze asupra dispoziţiilor textelor, deciziilor instanţelor supreme, pentru ca ei, judecătorii americani să le aplice în speţele de drept internaţional privat pe care le judecă.

Orientarea dominantă este aceea că judecătorul forului ar trebui să procedeze întocmai ca judecătorul străin.

---

[1] Nicoleta Diaconu, *Drept internaţional privat*, Curs universitar, ed. a IV-a, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2009, p. 121 şi Yvon Loussouarn, Pierre Bourel, Pascal de Vareilles-Sommières, *Droit international privé*, 8e édition, Dalloz, Paris, 2004, p. 303-305.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

9.7. Adaptarea legii străine față de cea a forului

O problemă foarte interesantă legată de aplicarea legii străine este aceea a „adaptării legii străine şi a legii forului" (apropierea lor). Apropierea aceasta se face printr-o interpretare care extinde legea străină sau legea forului. Astfel, s-a încetățenit în jurisprudență recunoaşterea ca hotărâre judecătorească străină a divorțurilor declarate de organe administrative cum ar fi: Regele Danemarcei, guvernatorul unei provincii din Norvegia sau de către un primar japonez. De asemenea, interpretarea poate fi făcută şi în sensul restrângerii legii străine. Spre exemplu, Curtea Supremă Federală a Braziliei a echivalat hotărârile de divorț străine privindu-i pe brazilieni şi care produceau şi efecte patrimoniale doar cu separațiile de corp prevăzute în epocă de dreptul brazilian. În materia aplicării directe a legii străine, ca exemplu de adaptare a legii forului şi a legii străine se poate utiliza următorul exemplu: în perioada în care divorțul era interzis în Brazilia, instanțele braziliene au acordat separația de corp prin consimțământ mutual unei brazilience căsătorită cu un japonez, deşi dreptul japonez aplicabil în speță nu cunoştea această instituție. Dar judecătorii brazilieni au rațional astfel: dacă dreptul japonez permite divorțul prin consimțământ mutual, care este un plus, cu atât mai mult trebuie să permită separația de corp prin consimțământ mutual, care este un minus[1].

Această apropiere, adaptare sau conciliere, corespondență sau echivalență între legea străină şi cea a forului are o finalitate foarte importantă: de a conferi maximum de efecte atât legii forului cât şi legii străine, pentru realizarea justiției şi echității şi în beneficiul interesaților.

Adaptarea a avut un mare succes, poate chiar exagerat în doctrină, prin cele trei forme ale sale: transpoziție, substituție şi adaptare, pe care le putem reduce până la urmă la ultima formă. Într-o orientare foarte realistă, anumiți specialişti au propus ca forum-ul să aleagă legea materială cea mai justă prin efectele sale, dar numai în cazuri excepționale, pentru a satisface exigențe particulare sau ca un remediu în cazul lipsei unei norme conflictuale[2].

---

[1] *Ibidem*, p. 501.

[2] Pentru detalii, *ibidem*, p. 501.

Capitolul X

DREPT INTERTEMPORAL INTERNAŢIONAL ŞI DREPT INTERNAŢIONAL INTERTEMPORAL

10.1. Conflictele în timp ale normelor de DIP şi în spaţiu ale normelor de drept intertemporal

Normele de DIP pot diferi, de asemenea, în timp. Întrucât faptele şi raporturile juridice sunt frecvent în conexiune cu norme succesive de DIP, apar, în consecinţă, *conflicte intertemporale.* Spre exemplu, în dreptul internaţional privat al Braziliei, au existat mai întâi norme preluate din dreptul portughez, apoi au fost utilizate texte din vremea imperiului şi a republicii, texte care au fost în vigoare până pe 31 decembrie 1916. Aceste texte au fost la rându-le înlocuite prin Introducerea Codului civil (în vigoare între 1 ianuarie 1917 şi 23 octombrie 1942). Din 24 octombrie 1942, sediul juridic al DIP brazilian îl reprezintă Decretul-lege nr. 4657 din 4 septembrie 1942 de introducere în normele dreptului brazilian (decret lege modificat în mai multe rânduri)[1]. Dreptul internaţional privat românesc ne oferă un alt exemplu: începând cu 1 ianuarie 1865, normele de DIP din Moldova (Codul Calimach - 1817), respectiv principiile doctrinare din Ţara Românească[2] au fost înlocuite cu regulile şi principiile deduse din articolele 2 şi 11 din Codul civil român, care la rându-le au fost înlocuite începând cu 29 noiembrie 1992 cu dispoziţiile Legii nr. 105/1992. Începând cu 1 octombrie 2011, normele conflictuale ale

---

[1] Textul consolidat în limba portugheză poate fi consultat la următoarea adresă web: http://www.planalto.gov.br/ccivil_03/decreto-lei/Del4657.htm (accesat pe 5 iulie 2016).

[2] Pentru detalii a se vedea Cosmin Dariescu, *Norme de drept internaţional privat în Moldova, în prima jumătate a secolului al XIX-lea,* în *Analele Ştiinţifice ale Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi (Serie Nouă). Ştiinţe juridice,* Tom LIV, 2008. Ed. Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2010, p. 55-70 şi Cosmin Dariescu, *Principii de drept internaţional privat valah din prima jumătate a secolului al XIX-lea,* în *Anuarul Universităţii „Petre Andrei" din Iaşi. Drept. Tomul XIV. A XVIII-a Conferinţă Ştiinţifică Anuală cu Participare Internaţională „Tradiţie şi Reformă în Dreptul Românesc",* Iaşi, 29-31 Mai, 2008, p. 41-52.

Legii nr. 105/1992 au fost abrogate prin dispozițiile Cărții a VII-a a noului Cod civil român (Legea nr. 287/2009 cu modificările aduse prin Legea nr. 71/2011).

Astfel, autoritățile și judecătorii români sau brazilieni s-au confruntat cu soluționarea conflictelor în timp dintre norme de DIP.

Aceste conflicte, în cazul DIP, prezintă două aspecte fundamentale ce dau naștere la două noi discipline juridice: *dreptul intertemporal internațional* (disciplină ce-și propune să rezolve conflictele în timp dintre normele de DIP) și *dreptul internațional intertemporal* (disciplină care soluționează conflictele în spațiu dintre regulile de drept intertemporal ce țin de două sau mai multe sisteme juridice, aparținând fiecare unor state diferite)[1].

10.2. Drept intertemporal internaţional: soluţii jurisprudenţiale

În jurisprudența braziliană, în materie de drept intertemporal internațional, au existat spețe privind validitatea sau nulitatea căsătoriei, separației, regimului matrimonial al bunurilor, al succesiunii etc. Conform jurisprudenței braziliene, conflictele între două legi braziliene de DIP trebuie rezolvate conform *normelor braziliene generice de drept intertemporal*, fie că sunt reguli constituționale, fie legale (cum ar fi neretroactivitatea sub forma respectării drepturilor dobândite, a actelor juridice deja încheiate și a autorității de lucru judecat). Spre exemplu, pentru validitatea sau nulitatea căsătoriei, jurisprudența braziliană a aplicat norma de DIP din momentul căsătoriei, pentru regimul matrimonial al bunurilor a aplicat aceeași lege, pentru succesiuni, regula de DIP din ziua morții[2].

Jurisprudența braziliană a utilizat o soluție identică celei adoptate de instanțele altor state unde au avut loc schimbări temporale ale legilor de DIP (cum ar fi instanțele germane sau italiene). La fel, în

---

[1] Haroldo Valladão, *Développement et intégration du droit international privé, nottamment dans les rapports de famille (Cours général de droit international privé)*, în *Recueil des Cours de L'Académie de droit international de la Haye*, Tome 133 (1971), p. 477.

[2] *Ibidem*, p. 477.

Franța, jurisprudența dezvoltată odată cu anexarea de către statul francez a Savoiei și a Nisei a fost menținută odată cu anexarea Alsaciei-Lorenei în sensul neaplicării normelor franceze de DIP faptelor anterioare, care au fost guvernate fie de vechiul drept italian (Codul albertin) fie de Codul civil german, în materia succesiunii și testamentului sau a regimului matrimonial.

10.3. Drept intertemporal internațional: soluții doctrinare

Contrar acestei uniformități jurisprudențiale, observate în statele unde apar probleme de drept intertemporal internațional, doctrina, mai ales în Germania și în Italia a manifestat mari divergențe de opinie în această materie.

Prima teorie a fost formulată de Niedner, în 1900, în Germania. *Ea susținea retroactivitatea absolută a noilor norme de DIP*. Această teorie se întemeia pe predominanța coordonatei spațiale asupra celei temporale, ceea ce făcea ca pentru succesiunea unui francez, mort la Berlin, cu puțin înainte de 1900, să se aplice art. 25 din Legea de introducere la Codul civil german (EGBGB) în locul art. 213 privind dreptul intertemporal ce supunea succesiunea legii domiciliului *de cuius*-ului din momentul morții, adică Codului civil al Prusiei. Argumentul principal în favoarea retroactivității absolute a noilor norme de DIP consta în caracterul de drept public al normelor de DIP (așa le considera savantul german pentru că ele delimitează suveranitatea), iar regulile de drept public se aplică de o manieră imediată și retroactivă.

În doctrina ulterioară, se consideră că Niedner avea dreptate în prioritatea acordată coordonatei spațiale față de cea temporală, dar că el a eșuat în silogismul său subsecvent, deoarece nu toate normele de DIP sunt de drept public și toate legile de drept public (ce nu trebuie confundate cu cele de ordine publică), în epoca noastră cel puțin, nu sunt retroactive[1].

Retroactivitatea absolută a noilor norme de DIP a fost susținută, în doctrină, și pe considerentele absenței unor reguli de drept intertem-

[1] Haroldo Valladão, *Développement et intégration du droit international privé, nottamment dans les rapports de famille (Cours général de droit international privé)*, în *Recueil des Cours de L'Académie de droit international de la Haye*, Tome 133 (1971), p. 479.

poral pentru normele de DIP şi pe inadmisibilitatea transmiterii drepturilor (a devoluțiunii).

A doua teorie, formulată în doctrină, este cea a *neretroactivității noilor norme de DIP*. Aceasta întrucât şi normele de DIP se subordonează normelor de drept intertemporal comun care respectă drepturile dobândite. Această teorie a fost argumentată inițial pe considerentul că dimensiunea temporală are prioritate față de dimensiunea spațială. De asemenea, ea a mai fost argumentată şi pe considerentul includerii textelor de DIP în cele de drept intertemporal sau pe considerentul că neretroactivitatea înseamnă recunoaşterea drepturilor dobândite anterior, iar legile noi de DIP nu pot aduce atingere acestor drepturi (şi se invoca şi jurisprudența franceză după anexarea Savoiei sau a Alsaciei)[1]. În susținerea neretroactivității noilor norme de DIP, s-a susținut că şi în situația în care factorul spațial e mai important decât cel temporal, judecătorul este legat de dreptul său, adică inclusiv de dreptul intertemporal comun al forului ce reglementează conflictele în timp ale normelor de DIP. Dacă dreptul intertemporal al forului nu face în mod expres aceasta, judecătorul trebuie să rezolve succesiunea normelor de DIP prin analogie, după normele intertemporale comune. În doctrina franceză, neretroactivitatea normelor noi de DIP a fost susținută pe considerentul aceloraşi motive care împiedică retroactivitatea celorlalte legi materiale sau pe considerentul identității dintre situațiile juridice de DIP cu cele de drept intern, din punctul de vedere al conflictelor de legi în timp.

O a treia teorie manifestată în doctrină căuta un drept intertemporal specific DIP, autonom. Acest curent a apărut prin scrierile lui Franz Kahn, în Germania. El a propus un sistem nuanțat care porneşte de la specificul raportului juridic şi de la intensitatea legăturii sale cu un anumit sistem de drept, independent de legătura de contemporaneitate cu o anumită lege. El propune, aplicarea noii reguli de DIP dacă raportul juridic cu element de extraneitate (inclusiv raportul născut sub imperiul legii desemnate de vechea normă de DIP) nu avea nicio legătură cu teritoriul german (al forului) şi dacă sunt respectate

[1] *Ibidem*, p. 480.

așteptările rezonabile ale părților și drepturile câștigate[1]. Vechea normă de DIP era aplicabilă dacă se realizau următoarele trei condiții cumulative:

- Dacă raportul juridic de DIP avea o legătură cu teritoriul german;
- Dacă vechea normă de DIP german declara ca aplicabil dreptul german și
- Dreptul german impregnase raportul juridic de DIP, prin crearea unui drept subiectiv dobândit după dreptul intertemporal german.

În concluzie, Franz Kahn subordonează aplicarea normelor conflictuale vechi de desemnarea dreptului forului și de legătura raportului juridic cu acest sistem de drept. El considera că, întâi, trebuie să se verifice norma conflictuală veche. Dacă aceasta menținea legătura cu dreptul german al forului, atribuind competența de reglementare dreptului material intern german, norma conflictuală veche câștiga concursul cu norma conflictuală nouă[2].

Teoria lui Kahn se întemeiază pe o concepție unilaterală a dreptului dobândit, drept dobândit doar după legea teritorială a forului. De aici, alt autor (Arrigo Cavaglieri) a extins înțelesul contactului anterior cu forul la orice element de legătură cu forul (spre exemplu chiar cetățenia interesatului) și considera că noua regulă de DIP trebuie aplicată chiar dacă vechea regulă de DIP declara competentă legea străină, pe care interesatul conta[3].

---

[1] Dan Andrei Popescu, *Rolul și misiunea dreptului internațional privat – conflictul intertemporal al normelor de conflict – fixarea proximității juridice– reședința obișnuită – clauza de excepție – repere privind legea străină*, în Academia Română, Institutul de Cercetări Juridice, Departamentul de Drept Privat „Traian Ionașcu", Marilena Uliescu (coordonator), *Noul Cod civil. Studii și comentarii. Sinteza propunerilor de modificare și completare a noului Cod civil*, vol. IV, Ed. Universul Juridic, București, 2016, p. 161.

[2] *Ibidem*, p. 163.

[3] Haroldo Valladão, *Développement et intégration du droit international privé, nottamment dans les rapports de famille (Cours général de droit international privé)*, în *Recueil des Cours de L'Académie de droit international de la Haye*, Tome 133 (1971), p. 481.

Schimbarea regulilor de DIP ale unui anumit stat reprezintă o problemă de drept intertemporal care se va rezolva, întâi, în domeniul spațial, prin dreptul intertemporal al statului respectiv. Aşadar, dreptul intertemporal brazilian sau cel românesc vor hotărî care dintre cele două norme de DIP, braziliene sau româneşti (cea veche sau cea nouă) trebuie aplicate raportului juridic cu element de extraneitate. Aceasta deoarece normele de drept intertemporal ale forului, ale statului care şi-a schimbat legile de DIP sunt texte generale, ele se aplică indiscutabil şi conflictelor în timp ale regulilor de DIP, fără posibilitatea de a le exclude prin distincția operată de Kahn. Şi în acest caz există neretroactivitate şi recunoaşterea drepturilor dobândite față de orice lege a forului, materială sau formală, ordinară sau chiar constituțională, de DIP şi chiar de drept intertemporal, națională sau străină.

Normele de drept intertemporal sunt practic uniforme în diferite sisteme juridice, cea privind neretroactivitatea constituind un adevărat principiu de drept natural, fie în formularea sa generală, fie în aplicările sale particulare. De aici, rezultatul comun la care s-a ajuns în legătură cu schimbările normelor de DIP, consfințite atât în jurisprudența cât şi în doctrina mai multor state. Acestea aplică, spre exemplu, pentru capacitatea de a contracta, pentru validitatea căsătoriei, pentru regimul matrimonial al bunurilor, legea veche şi pentru relațiile personale dintre soți şi pentru separație sau divorț, legea nouă.

10.4. Drept intertemporal internaţional românesc

Normele româneşti de drept intertemporal internațional sunt cuprinse în articolul 207 al Legii nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil.

Neretroactivitatea legii civile [consacrată la nivel de principiu atât de art. 15 alin. (2) din Constituție şi de art. 6 alin. (1) din Codul civil] este particularizată, în domeniul dreptului internațional privat, prin alin. (1) şi (3) ale art. 207 al Legii nr. 71/2011. Astfel, potrivit alin. (1) al art. 207, normele de drept internațional privat din Codul civil se vor aplica doar cauzelor cu element de extraneitate deduse instanțelor

judecătorești sau altor autorități românești după data intrării în vigoare a Codului civil (adică după 1 octombrie 2011, conform art. 220 al Legii nr. 71/2011), indiferent de data și de locul încheierii sau producerii actelor sau faptelor juridice care au generat respectivele litigii. Conform alin. (3) al art. 207 din Legea nr. 71/2011, pentru cauzele cu element de extraneitate aflate deja, la 1 octombrie 2011, pe rolul instanțelor judecătorești sau al autorităților competente, legea aplicabilă se va determina potrivit vechilor norme de drept internațional privat (adică potrivit normelor conflictuale din Legea nr. 105/1992).

Alin. (2) al art. 207 al Legii nr. 71/2011 instituie pentru cauzele deduse judecății după 1 octombrie 2011, dar izvorâte din raporturi juridice cu element de extraneitate născute înainte de această dată, posibilitatea înlăturării legii desemnate de normele conflictuale ale Codului civil, dacă aplicarea acesteia ar duce la consecințe vădit injuste.

Potrivit alin. (4) al art. 207 al Legii nr. 71/2011, aplicarea noilor norme conflictuale românești doar cauzelor deduse judecății după intrarea în vigoare a acestor reguli și posibilitatea înlăturării legii desemnate de aceste norme pentru cauzele izvorâte din raporturi juridice de drept internațional privat născute anterior intrării în vigoare a normelor conflictuale noi reprezintă principii de drept intertemporal internațional românesc, aplicabile ori de câte ori Cartea a VII-a a Codului civil va suferi vreo modificare.

10.5. Drept internațional intertemporal: soluții jurisprudențiale și doctrinare

Cealaltă problemă amintită la începutul acestui capitol, a dreptului internațional intertemporal care încearcă să soluționeze conflictele în spațiu dintre norme de drept intertemporal aparținând unor state diferite nu a suscitat atâtea discuții.

Conflictele în spațiu între normele intertemporale se rezolvă întotdeauna conform normelor intertemporale ale legii competente să guverneze raportul cu element de extraneitate. Această soluție decurge

din principiul prezentat anterior că legea competentă să guverneze raportul cu element de extraneitate se va aplica în integralitatea sa, cu regulile sale de vigoare juridică, spațială, temporală și personală, cu regulile sale de interpretare, cu DIP și cu normele de drept intertemporal. Procedând altfel, am desfigura legea străină, am crea un al treilea sistem de drept care nu a fost avut în vedere nici de către legislator și nici de către părți[1].

Aplicarea dreptului intertemporal al legii competente trebuie înțeles în sens larg, cuprinzând și normele de drept intertemporal internațional al acelei legi, ce oferă rezolvarea conflictelor în timp dintre normele sale de DIP.

Aplicarea dreptului intertemporal al legii competente a fost considerată ca o soluție atât de rezonabilă încât a fost admisă imediat fără discuție, uneori chiar instinctual, de jurisprudență și de către doctrină, cu sprijinul chiar al adversarilor înfocați ai retrimiterii speciale.

Dacă norma conflictuală a forului localizează în timp punctul de legătură (spre exemplu, cetățenia sau domiciliul din ziua morții sau din ziua încheierii contractului), pentru a preveni frauda la lege, atunci ea face o trimitere indirectă la forța juridică a legii pe care o declară competentă, forță juridică ce depinde de prevederile intertemporale ale însești legii competente.

10.6. Drept internațional intertemporal românesc

Normele de drept internațional intertemporal românești sunt grupate în art. 208 al Legii nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil.

Regula este consacrată în alin. (2) al art. 208. Astfel, dacă dreptul străin (indicat de normele conflictuale din Cartea a VII-a a Codului civil) a suferit modificări legislative, normele de drept substanțial străine aplicabile în cauză se vor determina conform normelor de drept

[1] Haroldo Valladão, *Développement et intégration du droit international privé, nottamment dans les rapports de famille (Cours général de droit international privé)*, în *Recueil des Cours de L'Académie de droit international de la Haye*, Tome 133 (1971), p. 484.

tranzitoriu străine. Această regulă are însă o excepție, plasată neinspirat de legiuitor în alin. (1) al art. 208 al Legii nr. 71/2011. Dreptul substanțial desemnat de părți sau de autorul actului unilateral, conform dispozițiilor conflictuale ale Cărții a VII-a a Codului civil, se va aplica în cauză cu normele juridice pertinente pe care le avea la momentul alegerii sau desemnării, cu excepția unor dispoziții contrare ale Codului civil. Practic, alegerea sau desemnarea dreptului material în baza normelor conflictuale românești, „îngheață" acel drept material în starea pe care o avea în acel moment, indiferent de transformările ulterioare.

Alin. (3) al art. 208 al Legii nr. 71/2008 reglementează situația determinării normei străine de drept internațional privat care dispune retrimiterea în situațiile permise de art. 2.599 Cod civil. Norma străină de DIP va fi luată în considerare în forma și conținutul existente la momentul determinării sistemului de drept străin aplicabil în cauză. Astfel, dispozițiile străine de drept intertemporal internațional sunt nesocotire, norma conflictuală străină fiind considerată în starea din momentul examinării cauzei cu element de extraneitate, fără a se ține cont de evoluția ei istorică.

10.7. Limitarea aplicării dreptului intertemporal străin de ordinea publică românească

Singura limită a aplicării dreptului intertemporal străin o reprezintă contradicția cu ordinea publică a forului. Simpla retroactivitate a legii străine nu ar trebui să împiedice aplicarea ei în statul forului. În doctrină și în jurisprudență se manifestă o tendință accentuată de a nu îndepărta pe motivul încălcării ordinii publice, aplicarea unei legi străine doar pentru faptul că este retroactivă. Trebuie luate în considerare, întotdeauna, efectele pe care o astfel de retroactivitate le poate avea[1].

[1] *Ibidem*, p. 486.

BCU IASI / CENTRUL UNIVERSITAR

Capitolul XI

NORME CONFLICTUALE PRIVIND PERSOANA FIZICĂ

11.1. Aspecte introductive

Populația reprezintă unul dintre elementele constitutive ale statului. În sens larg, populația unui stat reprezintă totalitatea persoanelor fizice care se află pe teritoriul statului. Pe teritoriul oricărui stat există următoarele categorii de persoane:

- cetățenii statului respectiv (naționalii), față de care statul își exercită jurisdicția și cărora le asigură protecție diplomatică, indiferent de originea etnică;
- persoane ce au cetățenia altor state, adică străinii;
- persoane cu dublă cetățenie (bipatrizii) sau lipsiți de cetățenie (apatrizii) și
- categorii speciale: solicitanții de azil, refugiații, persoanele strămutate.

Regimul juridic al fiecărei categorii de persoane este reglementat prin normele interne ale fiecărui stat (în virtutea jurisdicției sale teritoriale), pornind însă de la standardele minime stabilite de tratatele internaționale în materia apatrizilor, bipatrizilor, refugiaților, azilanților, minorităților naționale, personalului diplomatic și consular etc.[1]

În concepția dreptului românesc, *străinul este persoana care nu are cetățenia română sau cetățenia altui stat membru al Uniunii Europene sau al Spațiului Economic European ori cetățenia Confederației Elvețiene*[2].

---

[1] Carmen, Moldovan, *Drept internațional public: principii și instituții fundamentale*, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 332.

[2] Ioan Macovei, *Tratat de drept internațional privat*, Ed. Universul Juridic, București, 2017, p. 143.

BCU IAȘI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Condiția juridică străinului reprezintă totalitatea drepturilor pe care acesta le are în alt stat decât cel de cetățenie. Normele ce compun condiția juridică a străinului aparțin mai multor ramuri de drept românesc şi nu trebuie confundate cu regulile juridice specifice legii statului de cetățenie a străinului care îi prescriu drepturile şi obligațiile. Condiția juridică a străinului este, de asemenea, distinctă de conflictul de legi în domeniul stării şi capacității persoanelor. Între cele două noțiuni există două diferențe:

- normele juridice ce le conturează sunt diferite: condiția juridică a străinului este alcătuită din norme materiale, conflictul de legi în materia stării şi capacității persoanei este reglementat prin norme conflictuale şi
- se referă la capacități juridice diferite. Astfel, condiția juridică a străinului se referă la capacitatea de folosință a persoanei fizice, fiind vorba de drepturile şi obligațiile străinului recunoscute de legea statului unde acesta se află, în vreme ce conflictul de legi în materia stării şi capacității persoanei fizice se referă la capacitatea de exercițiu, el apărând doar după ce legea statului unde străinul se află îi recunoaşte acestuia un anumit drept. Aşadar, problema condiției juridice a străinului apare înaintea celei a conflictului de legi asupra exercițiului unui drept, respectiv al unei obligații a acestuia[1].

În rândurile ce urmează ne vom concentra asupra conflictelor de legi în materia stării şi capacității persoanei fizice. Condiția juridică a străinului are un caracter complex şi pluridisciplinar, fiind un subiect vast, susceptibil de a alcătui, el singur, obiectul unei monografii[2].

---

[1] *Ibidem*, p. 144.

[2] Pentru detalii asupra condiției juridice a străinului a se consulta Ioan Chelaru, Ana-Maria Chelaru, *Străinii în România-Regim juridic*, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2016, Ioan Macovei, *Tratat de drept internațional privat*, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2017, pp. 143-189 şi Carmen, Moldovan, *Drept internațional public:principii şi instituții fundamentale*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2017, pp. 346-395.

Statutul persoanei fizice în DIP vizează trei elemente:

a) Starea civilă;
b) Capacitatea civilă;
c) Relațiile de familie[1].

Starea civilă reprezintă ansamblul de elemente prin care persoana fizică se individualizează în familie și în societate. Această stare rezultă din faptele și actele de stare civilă[2].

Faptele de stare civilă sunt nașterea și moartea. Actele de stare civilă reprezintă manifestări de voință producătoare de efecte juridice care duc la individualizarea unei persoane fizice în familie și societate. Aceste acte de stare civilă sunt: căsătoria, adopția, recunoașterea filiației etc.

Capacitatea civilă constituie aptitudinea persoanei fizice de a avea și de a-și exercita drepturile și obligațiile săvârșind acte juridice. După cum se cunoaște de la teoria dreptului civil, capacitatea civilă are două componente: capacitatea de folosință și capacitatea de exercițiu.

Relațiile de familie sunt raporturi specifice izvorâte din căsătorie, rudenie, adopție, afinitate, filiație, obligație legală de întreținere etc.[3]

11.2. Legea aplicabilă stării și capacității persoanei fizice. Stabilirea legii naționale. Conceptul de reședință obișnuită în DIP românesc. Ocrotirea terților

Potrivit art. 2.572 Cod civil, starea civilă și capacitatea persoanei fizice sunt cârmuite de legea sa națională dacă prin dispoziții speciale nu se prevede altfel. Potrivit alin. (2), incapacitățile speciale referitoare la un anumit raport juridic sunt supuse legii aplicabile acestui raport juridic. Așadar, DIP românesc menține regula enunțată încă de Codul

[1] Dan Lupașcu, *Drept internațional privat,* ed. a II-a emendată și actualizată, Ed. Universul Juridic, București, 2010, p. 153.

[2] Ion P. Filipescu, Andrei Filipescu, *Tratat de drept internațional privat*, ediție revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2007, p. 275.

[3] Dan Lupașcu, *Drept internațional privat,* ed. a II-a emendată și actualizată, Ed. Universul Juridic, București, 2010, p. 153.

civil „Alexandru Ioan Cuza" din 1864, potrivit căreia în materia stării şi capacităţii persoanei fizice se aplică legea naţională.

Legea naţională este definită în art. 2.568 Cod civil. Legea naţională este legea statului a cărui cetăţenie o are persoana fizică. Conform art. 2.569 din Codul civil, determinarea şi proba cetăţeniei se fac după legea statului a cărui cetăţenie se invocă.

În materia stării şi capacităţii persoanei fizice există o scindare între statele de emigrare (cum este şi România), care folosesc aici legătura legii naţionale şi statele de imigrare (care primesc străini pe teritoriul lor) sau federale care utilizează în această materie legea domiciliului[1].

Argumentele care au îndemnat legiuitorul român să menţină ataşamentul stării şi capacităţii persoanei fizice de legătura legii naţionale au fost pe larg descrise în literatura de specialitate[2].

Potrivit art. 2.568 alin. (2) Cod civil, dacă persoana are mai multe cetăţenii, legea naţională a ei va fi legea aceluia dintre state a cărui cetăţenie o are şi de care este cel mai strâns legată în special prin reşedinţa sa obişnuită.

Reşedinţa obişnuită este explicată în art. 2.570 Cod civil. Conform acestui articol cu cinci alineate, reşedinţa obişnuită a persoanei fizice este, în sensul Cărţii a VII-a a Codului civil (ce cuprinde normele de drept internaţional privat), în statul unde persoana fizică îşi are locuinţa principală, chiar dacă nu a îndeplinit formalităţile legale de înregistrare. Pentru persoana fizică care acţionează în exercitarea activităţii sale profesionale, reşedinţa obişnuită este acolo unde se află stabilimentul său principal. Determinarea locuinţei principale se face în funcţie de circumstanţele personale şi profesionale ce indică legăturile durabile cu un anumit stat sau intenţia de a stabili acele legături. Dovada reşedinţei obişnuite se poate face prin orice mijloace de probă. Conform art. 87 din Codul civil, domiciliul persoanei fizice este acolo unde aceasta declară că are locuinţa principală. Art. 88 Cod

---

[1] Dan Lupaşcu şi Diana Ungureanu, *Drept internaţional privat,* Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2012, p. 108.

[2] A se vedea Dan Lupaşcu şi Diana Ungureanu, *Drept internaţional privat,* Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2012, p. 108.

civil definește reședința persoanei fizice drept locul unde aceasta își are locuința secundară. Trebuie să se rețină că și în noul Cod civil român, s-a preluat în art. 86 alin. (2), regula enunțată de Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 97/2005 privind evidența, domiciliul, reședința și actele de identitate ale cetățenilor români, conform căreia o persoană fizică nu poate să aibă în același timp decât un singur domiciliu și o singură reședință, chiar și în situația în care deține mai multe locuințe. Având în vedere toate aceste prevederi legale putem conchide că noțiunea de reședință obișnuită din DIP românesc coincide cu noțiunea de domiciliu din dreptul civil tradițional (așa cum fusese aceasta conturată de doctrină pe temeiul art. 13 al Decretului nr. 31/1954)[1].

Așadar, art. 2.568 alin. (2) al Codului civil poate fi reformulat astfel: dacă persoana fizică are mai multe cetățenii, legea sa națională va fi legea aceluia dintre state a cărui cetățenie o are și de care este cel mai strâns legată în special prin domiciliul ei.

Conform art. 2.568 alin. (3) al Codului civil, în cazul persoanei fizice care nu are nicio cetățenie, trimiterea la legea națională este înțeleasă ca fiind făcută la legea statului unde își are reședința obișnuită. Aceeași regulă se aplică și refugiaților, conform dispozițiilor din convențiile internaționale la care România este parte [art. 2.568 alin. (4) Cod civil]. Se observă cum în temeiul art. 2.572 coroborat cu articolul 2.568 alin. (3) și (4) din Codul civil, starea și capacitatea apatrizilor și refugiaților este determinată nu de legea națională ci de legea domiciliului acestora (a reședinței obișnuite).

Conform art. 2.573 Cod civil, începutul și încetarea personalității sunt determinate de legea națională a fiecărei persoane.

Declararea judecătorească a morții, stabilirea decesului, a datei prezumate a morții și prezumția că dispărutul este în viață sunt cârmuite de ultima lege națională a persoanei dispărute. Dacă respectiva

[1] Pentru detalii asupra acestei noțiuni a se vedea Ștefan Răuschi, *Drept civil. Partea generală. Persoana fizică. Persoana juridică*, Ed. Fundației „Chemarea" Iași, 1993, p. 222-223. Pentru o imagine a noii reglementări a domiciliului în Codul civil a se vedea Carmen Tamara Ungureanu, *Drept civil. Partea generală. Persoanele. În reglementarea noului Cod civil*, Ed. Hamangiu, București, 2012.

lege nu poate fi identificată, se va aplica legea română (art. 2.574 Cod civil).

Schimbarea legii naționale a persoanei fizice nu aduce atingere majoratului dobândit potrivit legii naționale aplicabile la momentul dobândirii, adică potrivit legii naționale vechi (art. 2.575 Cod civil). Astfel, o persoană fizică devenită majoră sub legea națională veche nu poate să-şi piardă capacitatea deplină de exercițiu conform legii naționale noi.

Art. 2.579 al Codului civil reglementează anumite măsuri de ocrotire ale terților izvorâte din imposibilitatea cunoașterii imediate a tuturor reglementărilor străine în materia capacității juridice a persoanei fizice. Astfel, persoana fizică care, conform legii naționale, este lipsită de capacitate de exercițiu sau are capacitate de exercițiu restrânsă nu poate opune această cauză de nevaliditate, celui care, de bună-credință, la momentul încheierii actului şi conform legii locului unde actul a fost încheiat, a considerat-o ca fiind pe deplin capabilă. Această regulă (concluzia speței Lizzardi) nu se aplică actelor juridice privind familia, celor privind moştenirea şi celor privind drepturi reale asupra imobilelor situate pe teritoriul altui stat decât cel al încheierii actului juridic.

11.3. Legea aplicabilă numelui persoanei fizice şi drepturilor inerente fiinţei umane

Articolul 2.576 Cod civil prevede că numele persoanei fizice este cârmuit de legea sa națională. Cu toate acestea, alegerea numelui copilului este cârmuită fie de legea națională comună a părinților şi a copilului, fie de legea statului unde s-a născut şi locuieşte copilul din momentul naşterii. Ocrotirea contra actelor de încălcare a dreptului la nume, acte săvârşite în România, este asigurată potrivit legii române.

Legea națională cârmuieşte existența şi conținutul drepturilor inerente ființei umane (art. 2.577 Cod civil). Ce înseamnă conceptul de „drepturi inerente ființei umane"? Potrivit art. 58 al Codului civil român, orice persoană are dreptul la viață, la sănătate, la integritate fizică şi psihică, la demnitate, la propria imagine, la respectarea vieții private, precum şi alte asemenea drepturi recunoscute de lege. Desigur, aceste drepturi nu sunt transmisibile, deci sunt inalienabile.

11.4. Legea aplicabilă ocrotirii majorului şi măsuri de protecţie a terţilor

Articolul 2.578 Cod civil stabileşte legea aplicabilă ocrotirii majorului. Astfel, măsurile de ocrotire a persoanei cu capacitate de exerciţiu deplină sunt guvernate de legea statului unde se afla reşedinţa obişnuită a ei „la data instituirii tutelei sau la data luării unei alte măsuri de ocrotire". Observăm utilizarea incorectă a noţiunii de tutelă în contextul în care este vorba de ocrotirea unei persoane cu capacitate deplină de exerciţiu. Considerăm că termenul de „curatelă" ar fi fost mult mai corect şi în deplin acord cu prevederile art. 106 alin. (2) Cod civil. În mod excepţional, se arată în alin. (2) al art. 2.578 Cod civil, măsurile de ocrotire a persoanei fizice majore pot fi luate, de către autoritatea competentă, conform legii altui stat ce prezintă legăturile cele mai strânse cu situaţia juridică. Legea statului unde se afla reşedinţa obişnuită a persoanei fizice majore la data instituirii măsurii de ocrotire guvernează şi existenţa, întinderea, modificarea şi stingerea puterii de reprezentare încredinţată de persoana majoră pentru situaţia în care nu se poate îngriji singură de interesele sale. Această persoană poate alege o altă reglementare aplicabilă puterii de reprezentare dintre următoarele legi: legea naţională, legea unei reşedinţe obişnuite anterioare sau legea statului unde sunt situate bunurile (aceasta din urmă doar dacă măsurile de ocrotire se referă la acele bunuri). Actele juridice concrete cu privire la persoana ocrotită şi la bunurile sale, săvârşite în temeiul măsurilor de ocrotire instituite, sunt guvernate de legea statului ale cărui autorităţi îndrumă şi supraveghează exercitarea ocrotirii. Remarcăm formularea defectuoasă a celui de-al patrulea alineat al art. 2.578 care pare, la prima lectură, în plină contradicţie cu alin. (1) al aceluiaşi articol.

Conform art. 2.579 alin. (2) Cod civil, lipsa calităţii de reprezentant, rezultată din legea aplicabilă ocrotirii persoanei fizice, nu poate fi opusă terţului de bună-credinţă care s-a încrezut în această calitate, potrivit legii locului unde actul a fost întocmit (dacă actul a fost încheiat pe teritoriul aceluiaşi stat şi între prezenţi).

11.5. Legea aplicabilă încheierii căsătoriei

Statutul personal include, aşa cum am văzut, statutul individual format din starea civilă şi capacitatea persoanei fizice şi statutul familial, alcătuit din raporturile de familie.

Raporturile de familie rezultă din căsătorie, rudenie firească, adopţie etc. Aici intră şi alte raporturi asimilate de lege cu raporturile de familie.

Raporturile de familie prezintă aspecte personal nepatrimoniale, preponderente şi aspecte patrimoniale[1].

Normele conflictuale privind raporturile de familie se găsesc în Capitolul al II-lea al Titlului al II-lea al Cărţii a VII-a, titlu intitulat „Familia". Acest titlu cuprinde norme conflictuale privind căsătoria, filiaţia, autoritatea părintească şi protecţia copilului şi norme conflictuale privind obligaţia de întreţinere.

În materia încheierii căsătoriei, Codul civil are mai multe norme conflictuale cuprinse în art. 2.585-2.588.

Art. 2.585 Cod civil conţine norma conflictuală privind logodna (adică promisiunea de căsătorie) ştiut fiind că noul Cod civil român are un întreg capitol (art. 266-270) dedicat logodnei şi efectelor juridice pe care această promisiune reciprocă de a încheia căsătoria le are[2]. Conform art. 2.585 Cod civil, condiţiile de fond pentru încheierea promisiunii de căsătorie sunt determinate de legea naţională a fiecăruia dintre viitorii soţi, la data încheierii acelei promisiuni. Efectele promisiunii de căsătorie şi consecinţele încălcării ei sunt guvernate de una dintre următoarele legi: legea reşedinţei obişnuite comune a viitorilor soţi, la data promisiunii de căsătorie, legea naţională comună a viitorilor soţi, dacă aceştia nu au reşedinţă obişnuită în acelaşi stat şi legea română, în lipsa legii naţionale comune.

Condiţiile de fond pentru încheierea căsătoriei sunt guvernate, potrivit art. 2.586 Cod civil, de legea naţională a fiecăruia dintre viitorii soţi, la momentul celebrării căsătoriei. Dacă una dintre legile

---

[1] Dan Lupaşcu şi Diana Ungureanu, *Drept internaţional privat,* Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2012, p. 131.

[2] În esenţă, consecinţele ruperii logodnei constau în restituirea darurilor şi în despăgubiri pentru cheltuielile făcute sau contractate în vederea căsătoriei.

străine astfel determinate prevede un impediment la căsătorie, care potrivit dreptului românesc este incompatibil cu libertatea de a încheia o căsătorie, acel impediment va fi înlăturat ca fiind inaplicabil dar numai în cazul în care unul dintre viitorii soți este cetățean român și căsătoria se încheie pe teritoriul României.

Forma încheierii căsătoriei este guvernată de legea statului pe teritoriul căruia se celebrează (art. 2.587 Cod civil). Dacă căsătoria a fost celebrată în fața agentului diplomatic sau consular al României în statul în care acesta este acreditat, forma căsătoriei va fi guvernată de legea românească.

Art. 2.588 Cod civil se referă la legea aplicabilă nulității căsătoriei. Legea care reglementează cerințele legale pentru încheierea căsătoriei se aplică și nulității căsătoriei și efectelor acestei nulități. Nulitatea unei căsătorii încheiate în străinătate cu încălcarea condițiilor de formă, poate fi admisă în România numai dacă sancțiunea nulității este prevăzută și de legea română. Observăm că dacă legea română nu prevede sancțiunea nulității, căsătoria încheiată în străinătate cu încălcarea unor condiții de formă va fi considerată ca validă în țara noastră.

11.6. Legea aplicabilă efectelor căsătoriei. Cooperarea extinsă în materia legii aplicabile regimului matrimonial

Normele conflictuale în materia efectelor căsătoriei se găsesc în articolele 2.589-2.596 Cod civil.

Art. 2.589 determină legea aplicabilă efectelor generale ale căsătoriei. Prin efecte generale ale căsătoriei, art. 2.589 înțelege atât efectele personale, cât și efectele patrimoniale ale căsătoriei de la care soții nu pot deroga indiferent de regimul matrimonial ales de aceștia [art. 2.589 alin. (2) Cod civil]. Potrivit alin. (1) al aceluiași articol, efectele generale ale căsătoriei sunt supuse legii reședinței obișnuite comune a soților, adică legii domiciliului comun al soților, iar în lipsă, legii cetățeniei comune a soților. În lipsa cetățeniei comune, se va aplica legea statului pe teritoriul căruia căsătoria a fost celebrată. Conform art. 2.589 alin. (3), drepturile soților asupra locuinței familiei și

regimul juridic al unor acte juridice privind această locuință sunt supuse legii locului unde aceasta este situată. O lacună a acestei norme conflictuale constă în faptul că nu defineşte actele juridice asupra locuinței comune a soților (locuința familială) la care se referă. Ar fi fost recomandabil ca această normă conflictuală să precizeze la ce acte juridice se referă, aşa cum face paragraful 3 al art. 48 din Codul belgian de drept internațional privat[1] care a slujit de model legiuitorului român. În lipsa unei astfel de precizări, juristul trebuie să coreleze art. 2.589 alin. (3) cu prevederile art. 322 alin. (1) şi (2) Cod civil pentru a descoperi categoriile de acte juridice vizate de legiuitor prin norma conflictuală în discuție (acte juridice privind dispoziția şi afectarea folosinței locuinței şi actele de dispoziție asupra sau care presupun deplasarea bunurilor ce mobilează sau decorează locuința familială).

Coroborând dispozițiile alin. (3) cu cele ale alin. (1) al art. 2.589 Cod civil român, redactarea defectuoasă a celor două alineate este şi mai evidentă. Aceasta deoarece cititorul poate fi indus în eroare de expresia „reşedinței obişnuite comune a soților" din alin. (1) al art. 2.589 Cod civil, în contextul în care alin. (3) al aceluiaşi articol vorbeşte şi de locuința familială a soților. La o primă vedere, reşedința obişnuită comună a soților, din pricina adjectivului „comună" ar putea fi interpretată ca adresa comună unde ambii soți îşi au locuința principală. Dacă interpretăm astfel, expresia „reşedința obişnuită comună a soților", atunci apar mai multe probleme: în primul rând, legiuitorul român ar fi inconsecvent, renunțând la sensul pe care-l conferă acestei expresii în art. 2.585 alin. (2) Cod civil, lit. a), coroborată cu lit. b) (aici reşedința obişnuită comună a viitorilor soți înseamnă statul pe teritoriul căruia fiecare dintre viitorii soți îşi are locuința principală), apoi, s-ar ridica problema legii ce guvernează efectele generale ale căsătoriei unor soți cu aceeaşi cetățenie dar care locuiesc la adrese diferite pe teritoriul altui stat (legea națională comună sau legea statului unde fiecare separat îşi are reşedința

[1] Disponibil la următoarea adresă web: http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=fr&la=F&cn=2004071631&table_name=loi (accesată pe 5 iulie 2016).

obișnuită?) și nu în ultimul rând, alin. (3) al art. 2.589 Cod civil ar fi inutil, întrucât locuința familială este în majoritatea cazurilor locuința principală a soților, deci reședința obișnuită comună a lor, ceea ce ar face ca statutul juridic al locuinței familiale să fie oricum reglementat de legea statului unde este situată, în virtutea alin. (1) al art. 2.589 Cod civil, ca lege a reședinței obișnuite comune a soților. Având în vedere aceste inconveniente și formularea art. 48 din Codul belgian de drept internațional privat, care a slujit în mod sigur legiuitorului român ca sursă de inspirație, recomandăm reformularea alin. (1) al art. 2.589 Cod civil în sensul eliminării adjectivului „comună" din expresia „reședinței obișnuite comune a soților" sau chiar înlocuirea întregii expresii, după modelul belgian, cu următoarea perifrază „statului pe teritoriul căruia fiecare dintre soți își are reședința obișnuită...". O altă soluție ar fi introducerea unui alineat prin care legiuitorul să explice înțelesul conceptului de reședință obișnuită comună a soților în cuprinsul art. 2.570 Cod civil unde definește reședința obișnuită. Cum este puțin probabil ca soții cu aceeași cetățenie și care locuiesc în state diferite să aibă o locuință familială care, însă, să nu aibă statut de reședință obișnuită a lor, recomandăm și abrogarea alin. (3) al art. 2.589 Cod civil, întrucât nu este de utilitate (a se vedea justificarea inutilității în rândurile de mai sus). În felul acesta s-ar evita scindarea statutului juridic al bunurilor soților, în funcție de legea aplicabilă, urmându-se astfel, tendința în materie manifestată la nivelul Uniunii Europene[1].

Articolele 2.590-2.595 Cod civil determină legea aplicabilă regimului matrimonial adică efectelor patrimoniale ale căsătoriei.

Potrivit art. 2.590 Cod civil, regimul matrimonial este guvernat de legea aleasă de către soți. Conform alin. (2), soții pot alege între: legea statului pe teritoriul căruia unul dintre ei își are reședința obișnuită la data alegerii, legea statului a cărui cetățenie o are oricare dintre ei la data alegerii și legea statului unde amândoi își stabilesc prima

[1] A se vedea art. 21 al Regulamentul (UE) 2016/ 1103 din 24 iunie 2016 de punere în aplicare a unei cooperări consolidate în domeniul competenței, al legii aplicabile și al recunoașterii și executării hotărârilor judecătorești în materia regimurilor matrioniale.

reşedinţă obişnuită după celebrarea căsătoriei („prima reşedinţă obişnuită comună")[1].

Convenţia de desemnare a legii aplicabile regimului matrimonial se poate încheia, conform art. 2.591 Cod civil, fie înainte de celebrarea căsătoriei, fie la momentul încheierii căsătoriei, fie în timpul căsătoriei. Condiţiile de formă ale convenţiei de desemnare a legii aplicabile sunt cele prevăzute fie de legea aleasă pentru a guverna regimul matrimonial, fie de legea locului încheierii convenţiei de desemnare. Oricum, desemnarea legii aplicabile trebuie să fie expresă, constatată printr-un înscris, semnat şi datat de soţi, sau să rezulte în mod neîndoielnic din clauzele unei convenţii matrimoniale. Când legea română este aplicabilă, trebuie respectate condiţiile de formă cerute de aceasta pentru validitatea convenţiei matrimoniale. Conform alin. (3) al art. 2.591 Cod civil, soţii pot alege oricând o altă lege aplicabilă regimului matrimonial cu respectarea condiţiilor de formă de mai sus. Legea nouă va produce efecte numai pentru viitor dacă soţii nu au dispus altfel şi nu poate prejudicia în niciun caz drepturile terţilor.

În situaţia în care soţii nu au ales legea aplicabilă regimului lor matrimonial (situaţie extrem de frecventă), art. 2.592 Cod civil determină această lege. Regimul matrimonial al soţilor va fi guvernat, în acest caz, de legea aplicabilă efectelor generale ale căsătoriei (adică de legea indicată de art. 2.589 Cod civil: legea reşedinţei obişnuite a soţilor, în lipsă, legea cetăţeniei comune, iar în lipsa acesteia, legea statului unde s-a celebrat căsătoria).

Art. 2.593 Cod civil precizează sfera de reglementare a legii aplicabile regimului matrimonial. Conform acestui articol, legea aplicabilă regimului matrimonial reglementează şase chestiuni: condiţiile de validitate a convenţiei de desemnare a legii aplicabile, cu excepţia capacităţii, admisibilitatea şi condiţiile de validitate ale convenţiei matrimoniale, cu excepţia capacităţii, limitele alegerii regimului matrimonial, posibilitatea schimbării regimului matrimonial şi efectele acestei schimbări, conţinutul patrimoniului fiecăruia dintre soţi, drepturile soţilor asupra bunurilor şi regimul datoriilor soţilor şi în sfârşit încetarea şi lichidarea regimului matrimonial precum şi regulile

[1] Adrian Alexandru Banciu, *Raporturile patrimoniale dintre soţi potrivit noului Cod civil*, ed. a II-a revăzută şi actualizată, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2011, p. 168.

privind împărțeala bunurilor comune. Alin. (2) al art. 2.593 Cod civil precizează că formarea loturilor şi atribuirea lor sunt supuse legii unde bunurile sunt situate la data partajului şi nu legii aplicabile regimului matrimonial. Această ultimă prevedere este deconcertantă, deoarece atât timp cât legea aplicabilă regimului matrimonial guvernează şi partajul bunurilor comune, nu înțelegem de ce formarea loturilor şi mai cu seamă atribuirea lor nu ar fi supuse exact aceleiaşi legi. Dacă legea aplicabilă regimului matrimonial guvernează partajul bunurilor comune, cum se poate concepe ca atribuirea loturilor să se supună legii locului unde se află bunurile la data partajului? Din nou, se impune intervenția legiuitorului pentru clarificarea chestiunii legii care guvernează partea esențială a oricărui partaj (atribuirea loturilor).

Art. 2.594 Cod civil determină legea aplicabilă condițiilor de formă a convenției matrimoniale (cele de fond fiind guvernate de legea aplicabilă regimului matrimonial). Condițiile de formă sunt cele prevăzute de legea aplicabilă regimului matrimonial sau cele prevăzute de legea locului unde convenția matrimonială se încheie.

Art. 2.595 Cod civil se referă la ocrotirea terților. Conform alin. (1), măsurile de publicitate şi de opozabilitate a regimului matrimonial față de terți sunt supuse legii aplicabile regimului matrimonial. Conform alin. (2), atunci când, la data naşterii raportului juridic dintre un soț şi un terț, aceştia îşi aveau reşedința obişnuită pe teritoriul aceluiaşi stat, publicitatea şi opozabilitatea regimului matrimonial vor fi guvernate de legea acelui stat unde atât soțul, cât şi terțul îşi au reşedința obişnuită, cu excepția următoarelor trei cazuri:

- au fost îndeplinite condițiile de publicitate sau de înregistrare prevăzute de legea aplicabilă regimului matrimonial;
- terțul cunoştea la data naşterii raportului juridic regimul matrimonial sau l-a ignorat din imprudență;
- au fost respectate regulile de publicitate imobiliară prevăzute de legea statului pe teritoriul căruia este situat imobilul.

Art. 2.596 Cod civil reglementează legea aplicabilă efectelor căsătoriei în situația în care soții care au avut reşedință obişnuită comună sau cetățenie comună nu vor mai avea unul din aceste atribute în comun (adică unul dintre soți îşi mută reşedința obişnuită în alt stat sau îşi schimbă cetățenia). Legea reşedinței obişnuite comune sau

legea cetățeniei comune a soților continuă să reglementeze efectele căsătoriei în cazul în care unul dintre ei își schimbă după caz, reședința obișnuită ori cetățenia. Așadar, legea competentă anterior să guverneze efectele căsătoriei (legea reședinței obișnuite comune sau legea națională comună) nu este afectată de modificarea survenită în reședința obișnuită a unuia dintre soți sau în cetățenia acestuia. Dacă ambii soți își schimbă reședința obișnuită sau cetățenia, legea comună a noii reședințe obișnuite sau a noii cetățenii se aplică regimului matrimonial numai pentru viitor, dacă soții nu au convenit altfel și în niciun caz nu poate prejudicia drepturile terților. Ne întrebăm de ce legiuitorul, în alin. (2) al art. 2.596 Cod civil, supune legii noii reședințe obișnuite comune sau noii cetățenii comune numai regimul matrimonial, când potrivit art. 2.589 Cod civil și efectele generale ale căsătoriei se vor supune aceleiași legi. Probabil este vorba de o eroare de redactare, care ar trebui corectată cândva. Dacă soții au ales legea aplicabilă regimului matrimonial, aceasta nu va fi afectată, conform alin. (3) al art. 2.596 Cod civil, de schimbarea reședinței obișnuite sau a cetățeniei soților. Acest alineat determină sfera de aplicare a regulilor din alin. (1) și (2) ale art. 2.596 Cod civil, care sunt valabile numai pentru legea aplicabilă efectelor generale ale căsătoriei și pentru determinarea obiectivă a legii aplicabile regimului matrimonial.

Dreptul Uniunii Europene conține norme conflictuale uniforme în materia regimului matrimonial, prevăzute în Regulamentul (UE) 2016/1103 din 24 iunie 2016 de punere în aplicare a unei cooperări consolidate în domeniul competenței, al legii aplicabile și al recunoașterii și executării hotărârilor judecătorești în materia regimurilor matrimoniale[1]. Normele conflictuale prevăzute de regulament se vor aplica (în temeiul art. 1 al Deciziei (UE) 2016/954 a Consiliului din 9 iunie 2016 de autorizare a unei cooperări consolidate în domeniul competenței, al legii aplicabile și al recunoașterii și executării hotărârilor judecătorești privind regimurile patrimoniale ale cuplurilor internaționale, care includ atât regimurile matrimoniale cât și efectele patrimoniale ale parte-

[1] Textul este disponibil la următoarea adresă web: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R1103&from=EN (accesat pe 12 iulie 2017).

neriatelor înregistrate[1]) *căsătoriilor încheiate după 29 ianuarie 2019* sau *în care soţii desemnează legea aplicabilă regimului matrimonial după data menţionată, căsătorii ce implică două dintre următoarele state*: Austria, Belgia, Bulgaria, Cehia, Croaţia, Cipru, Estonia, Finlanda, Franţa, Germania, Grecia, Italia, Luxemburg, Malta, Olanda, Portugalia, Slovenia, Spania şi Suedia (*nouăsprezece din cele douăzeci şi opt de state membre*). România este unul dintre cele nouă state membre care nu participă la această cooperare extinsă, deoarece, aşa cum se deduce şi din art. 1 al Deciziei (UE) 2016/954 a Consiliului din 9 iunie 2016, aplicarea Regulamentului (UE) nr. 2016/1103 din 24 iunie 2016 este indisolubil legată de aplicarea Regulamentului (UE) 2016/1104 al Consiliului din 24 iunie 2016, de punere în aplicare a unei cooperări consolidate în domeniul competenţei, al legii aplicabile şi al recunoaşterii şi executării hotărârilor judecătoreşti în materia efectelor patrimoniale ale parteneriatelor înregistrate. Or, dreptul românesc nu reglementează instituţia parteneriatelor înregistrate (adică acel regim de viaţă în comun între două persoane, prevăzut de lege, a cărui înregistrare este obligatorie în temeiul respectivei legi şi care îndeplineşte formalităţile prevăzute de aceasta). Mai mult, dreptul românesc prin art. 277 alin. (3) Cod civil interzice recunoaşterea unor parteneriate civile încheiate în străinătate. Aşadar, normele conflictuale uniforme în materia regimului matrimonial din Regulamentul (UE) 2016/1103 nu vor fi aplicate şi de autorităţile româneşti!!! În schimb, pentru stabilirea legii aplicabile regimului matrimonial în căsătoriile în care vor fi implicaţi cetăţeni români, încheiate după 29 ianuarie 2019 sau în căsătoriile în care soţii îşi aleg legea aplicabilă regimului matrimonial după 29 ianuarie 2019, judecătorul român sau alte autorităţi publice vor aplica normele conflictuale din Codul civil, prezentate mai sus (art. 2.589-2.596).

Deşi Regulamentul (UE) 2016/1103 nu se va aplica în căsătoriile cu element străin contractate de cetăţeni români, consider că este util din punct de vedere ştiinţific să vedem ce soluţii conflictuale a pro-

[1] Textul deciziei poate fi consultat la următoarea adresă web: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A32016D0954 (accesat pe 25 iulie 2016).

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

mulgat legiuitorul european (acest regulamentul fiind rodul muncii unor specialişti din diverse state europene).Normele conflictuale în materia regimului matrimonial se găsesc în Capitolul al III-lea al regulamentului.

Potrivit art. 21 al regulamentului, legea aplicabilă regimului matrimonial, aşa cum este ea desemnată de art. 22 sau 26, se va aplica tuturor bunurilor soţilor, care sunt incluse în respectivul regim, indiferent de locul unde sunt situate, deci, indiferent dacă sunt mobile, sau imobile. Astfel, regulamentul doreşte să simplifice determinarea legii aplicabile regimului matrimonial al soţilor. În dreptul internaţional privat clasic, această problemă era mult complicată prin scindarea (dépeçage) care avea loc între legea aplicabilă bunurilor mobile ale soţilor (legea desemnată de soţi prin convenţia matrimonială sau o altă lege, a reşedinţei obişnuite etc.) şi legea aplicabilă bunurilor imobile ale soţilor care era legea situării acelor imobile.

În art. 22 se vorbeşte despre posibilitatea soţilor sau a viitorilor soţi de a-şi desemna sau de a-şi modifica legea aplicabilă regimului matrimonial. Posibilitatea de alegere a soţilor este una limitată, legea trebuind să aibă legătură cu viaţa comună a soţilor. Astfel, soţii pot alege una dintre următoarele trei legi: legea statului reşedinţei obişnuite comune a soţilor sau a viitorilor soţi, legea statului reşedinţei obişnuite a unuia dintre soţi în momentul efectuării alegerii şi în sfârşit legea statului al cărui cetăţean este unul dintre soţi sau viitori soţi, la momentul alegerii[1]. Potrivit paragrafelor 2 şi 3 al art. 22, soţii pot, în orice moment, în timpul căsătoriei, să-şi supună regimul matrimonial unei alte legi decât cea aplicabilă până în acel moment. Dacă soţii nu prevăd altfel, schimbarea legii aplicabile regimului matrimonial făcută în timpul căsătoriei va produce efecte doar pentru viitor. Dacă soţii convin ca această lege să se aplice retroactiv, atunci efectele retroactive nu vor afecta drepturile terţilor derivând din legea aplicabilă până în momentul schimbării.

---

[1] Cristiana-Mihaela Crăciunescu, *Capitolul II, Familia* în Academia Română, Institutul de Cercetări Juridice, Departamentul de Drept Privat „Traian Ionaşcu", Marilena Uliescu (coordonator), *Noul Cod civil. Studii şi comentarii. Sinteza propunerilor de modificare şi completare a noului Cod civil,* vol. IV, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2016, pp. 328-329.

Conform art. 26 în situația în care soții nu au făcut această alegere în mod expres, legea aplicabilă regimului matrimonial va fi una dintre următoarele trei legi (aceste puncte de legătură fiind orânduite în cascadă):

- legea statului pe teritoriul căruia soții și-au stabilit prima reședință comună, după căsătorie;
- dacă nu există un astfel de stat, se va aplica legea statului ai cărui cetățeni sunt ambii soți la momentul căsătoriei;
- dacă nu există niciun astfel de stat, se va aplica legea statului cu care soții au în comun cea mai strânsă legătură, individualizată prin toate circumstanțele.

Conform paragrafului 2 al art. 26, legea statului cetățeniei comune a soților nu va guverna regimul matrimonial al soților dacă aceștia au mai multe cetățenii comune. Paragraful 3 al aceluiași articol 26 prevede că, la cererea unui soț, legea statului unde soții și-au stabilit reședința comună după căsătorie va fi înlăturată în favoarea legii acelui stat pe teritoriul căruia soții și-au avut reședința obișnuită pe perioada de timp cea mai îndelungată și pe care lege ambii soți au considerat-o când și-au organizat raporturile patrimoniale. Această substituire nu va afecta însă drepturile terților conferite de legea statului unde soții și-au stabilit reședința obișnuită după căsătorie. De asemenea, substituirea nu poate funcționa în situația în care, înainte de mutarea soților pe teritoriul statului unde au locuit cel mai mult, ei au încheiat o convenție matrimonială[1].

Articolul 27 al regulamentului reglementează domeniul legii aplicabile regimului matrimonial. Aceasta stabilește clasificarea bunurilor, aflate în proprietatea soților în timpul căsătoriei sau după aceasta, transferul bunurilor dintr-o categorie într-alta, responsabilitatea unui soț pentru datoriile celuilalt, prerogativele și obligațiile soților, împreună sau separat, cu privire la bunuri, lichidarea regimului matrimonial, împărțirea, distribuirea sau lichidarea bunurilor, efectele

[1] Cristiana-Mihaela Crăciunescu, *Capitolul II, Familia* în Academia Română, Institutul de Cercetări Juridice, Departamentul de Drept Privat „Traian Ionașcu", Marilena Uliescu (coordonator), *Noul Cod civil. Studii și comentarii. Sinteza propunerilor de modificare și completare a noului Cod civil,* vol. IV, Ed. Universul Juridic, București, 2016, pp. 330-331.

regimului matrimonial asupra raporturilor juridice dintre un soț și terți (cu excepțiile prevăzute în art. 28 al regulamentului) și condițiile de fond ale convenției matrimoniale.

Art. 23 reglementează formalitățile desemnării legii aplicabile regimului matrimonial. Astfel, desemnarea legii aplicabile va fi făcută printr-un înscris, datat și semnat de către soți (sau prin comunicare electronică ce permite consemnarea durabilă a acordului). Dacă legea statului membru unde soții își au reședința obișnuită comună la momentul alegerii prevede formalități suplimentare pentru convenția matrimonială, aceste formalități trebuie complinite. Dacă, la data încheierii acordului, soții locuiesc în state membre diferite, ale căror legi prevăd condiții diferite de formă pentru convențiile matrimoniale, acordul soților privind desemnarea legii aplicabile regimului matrimonial va fi validă formal dacă va respecta condițiile impuse de una din cele două legi. Dacă doar unul dintre soți locuiește pe teritoriul unui stat membru, acordul de alegere a legii aplicabile regimului matrimonial va fi valid dacă va respecta condițiile de formă impuse de legea respectivului stat pentru convențiile matrimoniale.

În ceea ce privește condițiile de fond ale acordului de alegere a legii aplicabile regimului matrimonial și a tuturor clauzelor lui, acestea vor fi guvernate, conform art. 24 al regulamentului, de legea desemnată de soți. Lipsa consimțământului unuia dintre soți se poate stabili conform legii statului unde acel soț își are reședința obișnuită la data sesizării instanței judecătorești, dacă din împrejurările cauzei rezultă că nu este rezonabil să se stabilească efectul comportamentului său conform legii desemnate de soți.

Art. 25 stabilește legea ce guvernează forma convenției matrimoniale. Convenția matrimonială trebuie să îmbrace forma unui document semnat și datat de ambii soți (sau forma unei comunicații electronice care permite consemnarea durabilă a acordului). Dacă legea aplicabilă regimului matrimonial prevede formalități suplimentare pentru convenția matrimonială, atunci se va aplica acea lege. Dacă legea statului membru unde soții își au reședința obișnuită comună la momentul încheierii convenției matrimoniale prevede formalități suplimentare pentru convenția matrimonială, aceasta va fi

validă din punct de vedere formal dacă respectă aceste condiții de formă. Dacă, la data încheierii convenției, soții locuiesc în state membre diferite, ale căror legi prevăd condiții diferite de formă pentru convenția matrimonială, aceasta va fi validă din punctul de vedere al formei, dacă respectă condițiile impuse de legea unuia dintre cele două state. Dacă la data încheierii convenției, doar unul dintre soți locuiește într-un stat membru, a cărui lege prevede condiții suplimentare de formă pentru convenția matrimonială, atunci convenția va fi validă dacă îmbracă forma prevăzută de legea acestui stat membru.

Art. 20 se referă la natura universală a normelor conflictuale prezentate mai sus. Astfel, orice lege determinată conform prevederilor acestor norme conflictuale se va aplica chiar dacă nu este vorba de legea unui stat membru.

Art. 30 se referă la normele de aplicare imediată. Prevederile regulamentului se vor aplica fără a împiedica aplicarea normelor de aplicare necesară ale forului. În al doilea paragraf, se găsește definiția normelor de aplicare necesară. Acestea sunt dispozițiile legale a căror respectare este considerată esențială de către un stat membru, pentru salvgardarea intereselor publice precum: organizarea socială, politică, economică, într-o asemenea măsură încât aceste dispoziții cruciale trebuie să fie aplicabile în orice situație ce intră în domeniul lor de reglementare, indiferent de legea aplicabilă regimului matrimonial conform regulamentului. Aşadar, prevederile regulamentului nu vor aduce atingere dispozițiilor de aplicare imediată ale statelor membre. Aceste norme se vor aplica, mai ales în materia salvgardării gospodăriei comune a soților, indiferent de legea aleasă de aceştia pentru a le guverna regimul matrimonial.

Art. 31 se referă la ordinea publică. Aplicarea legii indicate de normele conflictuale ale acestui regulament poate fi refuzată doar dacă această aplicare este în mod manifest incompatibilă cu ordinea publică a forului.

În sfârşit, art. 32 dispune că acolo unde regulamentul prevede aplicarea legii unui stat, el se referă la dreptul substanțial în vigoare în acel stat, fără normele sale de drept internațional privat. Aşadar, şi acest regulament exclude retrimiterea.

Comparând normele conflictuale ale regulamentului cu cele ale articolelor2589 alin. 3 şi 2590-2595 Cod civil, se observă existenţa unor asemănări în domeniul soluţiilor de principiu dar şi a unor însemnate deosebiri în privinţa legii care guvernează forma acordului de alegere, condiţiile de fond ale acordului, regimul matrimonial în lipsa alegerii, forma convenţiei matrimoniale şi opozabilitatea regimului matrimonial faţă de terţi.

11.7. Legea aplicabilă desfacerii căsătoriei. Cooperarea extinsă în materia legii aplicabile desfacerii căsătoriei

După ce am studiat normele conflictuale privind încheierea căsătoriei şi efectele ei, este momentul să studiem normele conflictuale privind desfacerea căsătoriei. Acestea sunt cuprinse în art. 2.597-2.602 din noul Cod civil.

Conform art. 2.602 Cod civil, legea care cârmuieşte divorţul se aplică în mod corespunzător şi separaţiei de corp. Aşadar, deşi conform art. 373 Cod civil, căsătoria se desface numai prin divorţ, dreptul internaţional privat român recunoaşte şi separaţia de corp pronunţată în străinătate pentru străini (ea nefiind cunoscută în dreptul românesc contemporan). Separaţia de corp reprezintă încetarea obligaţiei soţilor de a conviețui, deşi căsătoria lor continuă să existe („separaţie de pat şi de masă" cum spuneau juriştii din vechime). Separaţia de corp a fost multă vreme remediul găsit de dreptul popoarelor catolice pentru dificultăţile insurmontabile pe care traiul în comun le ridică în multe căsnicii.

Potrivit art. 2.597 Cod civil, soţii pot alege de comun acord una dintre următoarele legi aplicabile divorţului: legea statului pe teritoriul căruia soţii au reşedinţa obişnuită la data încheierii convenţiei de desemnare a legii aplicabile divorţului, legea statului pe teritoriul căruia soţii au avut ultima reşedinţă obişnuită, dacă cel puţin unul dintre ei mai locuieşte acolo la data încheierii convenţiei de desemnare a legii aplicabile, legea statului a cărui cetăţean este unul dintre soţi, legea statului pe teritoriul căruia soţii au locuit cel puţin trei ani şi legea română. Aceste legi nu sunt organizate în cascadă. Soţii pot alege oricare dintre aceste legi. Desemnarea uneia dintre ele nu este

condiționată de imposibilitatea desemnării legii precedente, așa cum se întâmplă cu legăturile așezate în cascadă (sau în „scara lui Gerhard Kegel").

Art. 2.598 se preocupă de convenția de desemnare a legii aplicabile divorțului. Aceasta se poate încheia sau modifica cel mai târziu până la data sesizării autorității competente să pronunțe divorțul. Cu toate acestea, instanța judecătorească poate să ia act de acordul soților cel mai târziu până la primul termen de judecată la care părțile au fost legal citate. Se observă că spre deosebire de divorțul administrativ, divorțul pe cale judecătorească le conferă soților beneficiul unui răstimp suplimentar în care se pot decide asupra legii aplicabile divorțului.

În privința formei convenției de desemnare a legii aplicabile divorțului, art. 2.599 Cod civil dispune ca această convenție să fie încheiată în scris, datată și semnată de către soți.

Art. 2.600 Cod civil stabilește legea aplicabilă divorțului atunci când soții nu au desemnat expres o astfel de reglementare. Conform acestui articol, în această situație, divorțul va fi cârmuit de:

- legea statului pe teritoriul căruia soții își au reședința obișnuită la data introducerii cererii de divorț;
- în lipsa reședinței obișnuite situate pe teritoriul aceluiași stat, legea statului pe teritoriul căruia soții și-au avut ultima reședință obișnuită, dacă cel puțin unul dintre soți mai are reședința obișnuită pe teritoriul acelui stat la data introducerii cererii de divorț;
- în lipsa reședinței obișnuite a unuia dintre soți pe teritoriul statului unde soții și-au avut ultima reședința obișnuită, legea cetățeniei comune a soților la data introducerii cererii de divorț;
- în lipsa cetățeniei comune a soților, legea ultimei cetățenii comune a soților dacă cel puțin unul dintre ei a păstrat această cetățenie la data introducerii cererii de divorț;
- legea română, în toate celelalte cazuri.

Spre deosebire de art. 2.597 Cod civil, legăturile din art. 2.600 sunt organizate în cascadă (scara lui Kegel). Dacă nu pot folosi o legătură, abia atunci voi trece la următoarea, la cea subsidiară. Dacă nici pe aceasta nu o pot folosi, atunci voi trece la următoarea și tot așa.

Potrivit alin. (2) al art. 2.600, dacă legea străină astfel determinată nu îngăduie divorțul sau îl permite în condiții deosebit de restrictive, se va aplica legea română în cazul în care unul dintre soți este la data cererii de divorț, cetățean român sau își are reședința obișnuită în România. Prevederile acestui alineat sunt aplicabile și în cazul în care divorțul este cârmuit de legea aleasă de soți.

Potrivit art. 2.601 Cod civil, actul întocmit în străinătate prin care se constată voința unilaterală a bărbatului de a desface căsătoria, fără ca legea aplicabilă să recunoască femeii un drept egal nu poate fi recunoscut în România decât dacă sunt îndeplinite cumulativ următoarele trei condiții:

- actul a fost întocmit cu respectarea tuturor condițiilor de fond și de formă prevăzute de legea străină aplicabilă;
- femeia a acceptat în mod liber și neechivoc această modalitate de desfacere a căsătoriei;
- nu există niciun alt motiv de refuz al recunoașterii pe teritoriul României a hotărârii prin care s-a încuviințat desfacerea căsătoriei în această modalitate. Această condiție îngăduie o mare libertate de apreciere autorităților române care pot găsi alte motive pentru care repudiul pronunțat în străinătate să nu fie recunoscut pe teritoriul României.

Întrucât, potrivit art. 2.557 alin. (3) Cod civil, normele conflictuale ale Codului civil se aplică doar dacă tratatele internaționale la care România este parte sau dreptul Uniunii Europene nu conțin alte reglementări, se cuvine să prezentăm în continuare normele conflictuale uniforme conținute în Regulamentul Consiliului (EU) nr. 1259/2010 din 20 decembrie 2010 implementând cooperarea extinsă în materia legii aplicabile divorțului și separației legale (cunoscut și sub denumirea de Roma III)[1], care au devenit obligatorii din 21 iunie 2012, pentru căsniciile alcătuite din cetățeni ai statelor membre ale Uniunii Europene care participă la această cooperare extinsă.

[1] Textul acestui regulament, în limba engleză poate fi găsit la următoarea adresă web: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:343:0010:0016:EN:PDF (accesată pe 5 iulie 2016).

Statele membre ale UE care participă la cooperarea extinsă în materia legii aplicabile divorțului și separației legale sunt următoarele: Austria, Belgia, Bulgaria, Estonia, Franța, Germania, Grecia, Italia, Letonia, Lituania, Luxemburg, Malta, Portugalia, România, Slovenia, Spania și Ungaria (în total șaptesprezece state din totalul de douăzeci și opt)[1].

Având în vedere relația ce există între normele conflictuale ale acestui regulament și normele conflictuale în materia desfacerii căsătoriei prevăzute de noul Cod civil român, rezultă că după 21 iunie 2012, autoritățile române vor aplica mai multe seturi de norme conflictuale în materia desfacerii căsătoriei dintre cetățeni ai statelor membre ale UE: normele conflictuale din Regulamentul Consiliului (EU) nr. 1259/2010 din 20 decembrie 2010 în căsniciile dintre cetățeni ai statelor participante la cooperarea extinsă, normele conflictuale uniforme în materia divorțului din tratatele de asistență juridică în materie civilă încheiate de România cu alte state membre ale UE dar care nu participă la cooperarea extinsă (cazul Republicii Polone sau al Republicii Cehe) și normele conflictuale din Codul civil în căsătoriile alcătuite din cetățeni ai statelor membre ale UE ce nu participă la cooperarea extinsă și care nu au încheiat tratate de asistență juridică în materie civilă cu România care să conțină norme conflictuale uniforme în materia desfacerii căsătoriei[2].

Regulamentul Consiliului (EU) nr. 1259/2010 din 20 decembrie 2010 ca și Codul civil român propune, în esență, următorul mecanism de rezolvare a conflictelor de legi în materia desfacerii căsătoriei: soții au puterea de a alege prin convenție legea aplicabilă divorțului sau separației de corp dintre mai multe variante propuse de regulament. În lipsa unei astfel de convenții, regulamentul (asemeni noului Cod civil român) desemnează legea aplicabilă printr-o serie de puncte de legătură în cascadă.

---

[1] Potrivit Decizia Comisiei (EU) 2016/1366 din 10 august 2016, regulamentul va intra în vigoare în Estonia, începând cu 11 februarie 2018.

[2] Cosmin Dariescu. *Propunere de lege ferenda privind normele conflictuale asupra desfacerii căsătoriei din noul Cod Civil*, în Curierul judiciar nr. 6/2011, București, Ed. C.H. Beck, 2011, p. 322-326.

BCU IAȘI CENTRU UNIVERSITAR

Conform art. 5 al regulamentului, soții pot desemna legea aplicabilă divorțului sau separației de corp dintre următoarele legi: legea statului reședinței obișnuite a soților la momentul încheierii convenției sau legea statului ultimei reședințe obișnuite a soților, atât timp cât unul dintre ei mai locuiește acolo la momentul încheierii convenției, sau legea statului de cetățenie a unuia dintre soți la momentul încheierii convenției sau, în sfârșit, legea forului.

Această convenție de desemnare a legii aplicabile poate fi încheiată și modificată în orice moment, dar cel mai târziu până în momentul sesizării autorității competente să pronunțe divorțul sau separația de corp.

Potrivit art. 6 al regulamentului, existența și validitatea de fond (materială) a convenției de desemnare a legii aplicabile desfacerii căsătoriei se vor judeca, după legea ce ar fi fost aplicabilă, în temeiul regulamentului, dacă convenția sau clauza ar fi fost validă. Totuși, pentru a stabili absența consimțământului, unul dintre soți poate să invoce legea statului unde își are reședința obișnuită în momentul în care autoritatea competentă să pronunțe desfacerea căsătoriei a fost sesizată, dacă circumstanțele indică că nu ar fi fost rezonabil să se determine efectul comportamentului acestui soț conform legii desemnate să guverneze desfacerea căsătoriei.

Art. 7 determină validitatea formală a convenției de desemnare a legii aplicabile desfacerii căsătoriei. Convenția trebuie să fie formulată în scris, datată și semnată de ambii soți. Orice transmitere pe cale electronică ce permite consemnarea durabilă a convenției este considerată ca formă scrisă. Totuși, dacă legea unui stat membru participant la cooperarea extinsă, în care ambii soți își au reședința obișnuită în momentul încheierii convenției prevede formalități suplimentare pentru acest tip de convenție, atunci aceste formalități suplimentare vor trebui îndeplinite. Dacă în momentul încheierii convenției, soții își au reședința obișnuită în state membre participante diferite și dacă legile celor două state prevăd formalități diferite, convenția va fi valabilă formal dacă va satisface condițiile stabilite de legea unuia dintre aceste state. Dacă în momentul încheierii convenției doar unul dintre soți își are reședința obișnuită într-un stat membru participant și

acest stat prevede formalități suplimentare pentru convenție, aceste formalități vor trebui îndeplinite.

Art. 8 al regulamentului stabileşte legea aplicabilă desfacerii căsătoriei în lipsa unei alegeri exprese a soților. În lipsa unei astfel de alegeri, divorțul sau separația de corp vor fi guvernate de (urmează o serie de legături organizate în scara lui Kegel):

- legea statului reşedinței obişnuite a soților în momentul sesizării autorității competente;
- în lipsă, de legea ultimei reşedințe obişnuite a soților, cu condiția ca această reşedință să nu fi încetat cu mai mult de un an înaintea sesizării autorității competente şi dacă unul dintre soți mai locuieşte acolo, la data sesizării autorității competente;
- în lipsă, de legea cetățeniei celor doi soți în momentul sesizării autorității competente;
- în lipsă, se va aplica legea forului.

Comparând această normă conflictuală cu cea din art. 2.600 Cod civil, se observă că actul normativ românesc utilizează mai multe puncte de legătură pentru determinarea legii competente să guverneze desfacerea căsătoriei în lipsa alegerii soților. Soluția legiuitorului român este mai armonioasă, prin simetrie față de soluția reținută de regulament. Aşa cum ambele acte normative folosesc punctele de legătură ale reşedinței obişnuite şi ale ultimei reşedințe obişnuite, după punctul de legătură al cetățeniei comune, Codul civil român utilizează ca punct de legătură subsidiar ultima cetățenie comună a soților. Din pricina acestui punct de legătură în plus, desfacerea căsătoriei dintre soți cetățeni ai unor state membre ale Uniunii Europene, soți ce nu au ales prin acord legea aplicabilă, care nu au şi nu au avut reşedință obişnuită pe teritoriul aceluiaşi stat şi care nici nu au cetățenie comună, poate fi guvernată de legi diferite, după cum statele de care aparțin sunt, sau nu, participante la cooperarea extinsă în materia divorțului şi separației legale.

Şi în cazul normelor conflictuale prevăzute de acest regulament, se exclude retrimiterea şi de asemenea, invocându-se ordinea publică se poate înlătura aplicarea legii străine.

Între normele conflictuale ale Regulamentului Roma III şi cele privind desfacerea căsătoriei din Codul civil românesc apare astfel o nouă diferenţă, legată de retrimitere. Codul civil o acceptă, regulamentul o respinge, ceea ce poate duce la aplicarea unor legi diferite desfacerii căsătoriei, în funcţie de normele conflictuale aplicabile în speţă.

Din toate cele de mai sus, observăm că adoptarea Regulamentului Consiliului (EU) nr. 1259/2010 din 20 decembrie 2010 implementând cooperarea extinsă în materia legii aplicabile divorţului şi separaţiei legale într-o formă diferită decât cea avută în vedere la redactarea noului Cod civil român impune revizuirea articolelor 2.559 alin. (3), 2.597, 2.599 şi 2.600, în sensul prevederilor Uniunii Europene şi introducerea unui articol care să preia norma conflictuală din art. 6 al regulamentului. Această modificare a normelor conflictuale privind desfacerea căsătoriei este justificată pe de-o parte de nevoia de simplitate şi eficienţă a sistemului legal românesc (altfel, de pe 21 iunie 2012, judecătorul român va opera cu două sau trei seturi de norme conflictuale pentru desfacerea căsătoriei dintre cetăţeni ai statelor membre ale UE) şi pe de altă parte de însăşi metoda de legiferare a redactorilor noului Cod civil român (care prin art. 2.640 şi 2.641 au receptat toate normele conflictuale ale UE în materia obligaţiilor contractuale şi extracontractuale).

11.8. Legea aplicabilă filiaţiei şi adopţiei

După ce am prezentat normele conflictuale în materia căsătoriei, este vremea să studiem regulile privind legea aplicabilă filiaţiei (produsul firesc al căsătoriei) şi adopţiei.

Normele conflictuale privind filiaţia sunt împărţite în două paragrafe, unul corespunzând filiaţiei copilului din căsătorie (art. 2.603 şi 2.604 Cod civil), celălalt, filiaţiei copilului din afara căsătoriei (art. 2.605 şi 2.606 Cod civil). Normele conflictuale privind adopţia îşi au sediul juridic în articolele 2.607-2.610 Cod civil.

În privinţa filiaţiei copilului din căsătorie, potrivit art. 2.603 Cod civil, aceasta se va stabili potrivit legii care la data naşterii copilului cârmuieşte efectele generale ale căsătoriei părinţilor. Dacă înainte de naşterea copilului, căsătoria părinţilor a încetat sau a fost desfăcută, se

aplică legea care la data încetării sau desfacerii îi cârmuia efectele. Legea arătată se aplică, de asemenea, tăgăduirii paternității copilului născut din căsătorie precum și dobândirii numelui de către copil. Observăm că norma conflictuală din art. 2.603 Cod civil stabilește o altă lege competentă să cârmuiască stabilirea numelui copilului decât cele indicate de art. 2.576 alin. (2) Cod civil. Cum împăcăm cele două norme? În lipsa unei intervenții exprese a legiuitorului, singura cale de împăcare a celor două norme conflictuale contradictorii constă în a considera că art. 2.603 Cod civil stabilește o excepție pentru legea ce cârmuiește numele copilului din căsătorie, față de regula generală din art. 2.576 alin. (2) Cod civil. În opinia noastră, această excepție este oricum inutilă și discriminatorie [numele copilului din afara căsătorie fiind stabilit conform art. 2.576 alin. (2) Cod civil], deci referirea la nume ar trebui înlăturată din viitoarea redactare a art. 2.603 alin. (3) Cod civil[1].

Conform art. 2.604 Cod civil, în cazul în care părinții sunt în drept să procedeze la legitimarea prin căsătorie subsecventă a copilului născut anterior, condițiile cerute în acest scop vor fi guvernate de legea aplicabilă efectelor generale ale căsătoriei.

În privința filiației copilului din afara căsătoriei, art. 2.605 Cod civil dispune că aceasta se stabilește potrivit legii naționale a copilului de la data nașterii. Dacă copilul are mai multe cetățenii, altele decât cea română, se va aplica legea cetățeniei cea mai favorabilă în materie. Aceeași lege va guverna recunoașterea filiației și efectele acesteia și contestarea recunoașterii filiației.

Art. 2.606 Cod civil dispune că dreptul mamei de a cere tatălui copilului din afara căsătoriei să răspundă pentru cheltuielile din timpul sarcinii și pentru cele prilejuite de naștere este guvernat de legea națională a mamei.

Potrivit art. 2.607 Cod civil, condițiile de fond necesare pentru încheierea adopției sunt cele stabilite de legea națională a adoptatorului și de legea națională a adoptatului. Aceștia trebuie să îndepli-

[1] Pentru detalii a se consulta Cosmin Dariescu. O lămurire asupra legii aplicabile stabilirii numelui copilului conform noului Cod civil român (Legea nr. 287/2009 republicată), în Analele științifice ale Universității „AL.I. Cuza" IAȘI (Serie Nouă), Tomul LVII, Științe Juridice, nr. II/2011, p. 83-89.

nească şi condiţiile care sunt obligatorii pentru ambii, stabilite în fiecare din cele două legi naţionale. Condiţiile de fond cerute soţilor ce adoptă împreună sunt, potrivit alin. (2), cele stabilite de legea ce guvernează efectele generale ale căsătorie lor. Aceeaşi lege se aplică şi atunci când unul dintre soţi adoptă copilul celuilalt soţ.

Efectele adopţiei şi relaţiile dintre adoptat şi adoptator sunt guvernate, în conformitate cu dispoziţiile art. 2.608 Cod civil, de legea naţională a adoptatorului, iar în cazul ambilor soţi adoptatori, de legea care guvernează efectele generale ale căsătoriei. Aceeaşi lege cârmuieşte şi desfacerea adopţiei.

Art. 2.609 Cod civil supune forma adopţiei legii statului pe teritoriul căruia se încheie.

Art. 2.610 Cod civil stabileşte că nulitatea adopţiei este supusă legii aplicabile condiţiilor de fond (în cazul încălcării unei astfel de condiţii) sau legii ce guvernează forma adopţiei (în cazul încălcării unor condiţii de formă).

11.9. Legea aplicabilă autorităţii părinteşti şi protecţiei copiilor

Legea aplicabilă acestor materii se stabileşte conform Convenţiei privind competenţa, legea aplicabilă, recunoaşterea, executarea şi cooperarea cu privire la răspunderea părintească şi măsurile de protecţie a copiilor, adoptată la Haga, la 19 octombrie 1996 şi ratificată de România prin Legea nr. 361/2007, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 895 din 28 decembrie 2007 (art. 2.611 Cod civil).

În continuare, vom prezenta normele conflictuale incluse în acest tratat internaţional. Ele sunt cuprinse în Capitolul al III-lea al convenţiei, de la art. 15 la art. 22.

Potrivit art. 15, în exercitarea competenţei lor potrivit prevederilor Capitolului al II-lea al convenţiei, autorităţile competente ale statului contractant pe teritoriul căruia se află reşedinţa obişnuită a copilului vor aplica propria lege. Totuşi, atât timp cât protecţia persoanei sau a averii copilului o cere, autorităţile competente pot, în mod excepţional, să ia în considerare şi legea altui stat, care are o legătură substanţială cu situaţia. Dacă reşedinţa obişnuită a copilului se mută în alt stat,

legea acelui alt stat va guverna, de la momentul mutării reședinței, condițiile de aplicare a măsurilor luate în statul fostei reședințe obișnuite.

Conform art. 16, atribuirea sau stingerea responsabilității părinteşti în puterea legii, fără intervenția unei autorități administrative sau judiciare este guvernată de legea statului reședinței obișnuite a copilului. Atribuirea sau stingerea responsabilității părinteşti, printr-o convenție sau printr-un act unilateral, fără intervenția unei autorități administrative sau judiciare este guvernată de legea statului reşedinței obișnuite a copilului, la momentul când actul unilateral sau convenția produc efecte. Responsabilitatea părintească guvernată de legea statului reşedinței obișnuite a copilului subzistă şi după schimbarea acestei reşedințe în alt stat. Dacă reşedința obișnuită a copilului s-a schimbat, atribuirea responsabilității părinteşti în puterea legii unei persoane care nu are deja o astfel de responsabilitate este guvernată de legea statului noii reşedințe obișnuite.

Potrivit art. 17, exercițiul responsabilității părinteşti este guvernat de legea statului reşedinței obișnuite a copilului. Dacă reşedința obișnuită a copilului se mută, atunci legea statului noii reşedințe obișnuite a copilului va guverna exercițiul responsabilității parentale.

Art. 18 prevede că responsabilitatea parentală la care se referă art. 16 poate fi stinsă sau condițiile exercițiului ei pot fi modificate prin măsuri luate conform prevederilor convenției.

Art. 19 al convenției dispune că validitatea tranzacțiilor încheiate între un terț şi o altă persoană care ar fi aptă să acționeze ca reprezentant legal al copilului, după legea statului unde tranzacția a fost încheiată, nu poate fi contestată şi terțul nu poate fi considerat răspunzător pe simplul motiv că acea altă persoană nu avea calitatea să acționeze ca reprezentant legal al copilului după legea determinată de convenție, decât dacă terțul ştia sau ar fi trebuit să ştie că responsabilitatea parentală era guvernată de această din urmă lege. Această dispoziție se aplică doar dacă tranzacția a fost încheiată între persoane prezente pe teritoriul aceluiaşi stat.

Art. 20 prevede că dispozițiile Capitolului al III-lea al convenției se vor aplica chiar dacă legea desemnată de ele este legea unui stat necontractant.

În art. 21 se dispune că retrimiterea este exclusă. Totuşi dacă legea aplicabilă potrivit art. 16 este cea a unui stat necontractant şi dacă normele conflictuale ale acelui stat desemnează dreptul altui stat necontractant, legea acestui din urmă stat se aplică. Dacă şi acest stat necontractant nu-şi aplică propria lege, atunci legea aplicabilă va fi dreptul material al statului necontractant desemnat de art. 16. Cu alte cuvinte retrimiterea este exclusă dacă se aplică legea unui stat contractant, dar este permisă în forma retrimiterii de gradul al II-lea când este vorba de aplicarea legii unui stat necontractant.

11.10. Legea aplicabilă obligaţiei de întreţinere

Legea aplicabilă obligației de întreținere se determină potrivit reglementărilor dreptului Uniunii Europene (art. 2612 Cod civil). În această materie, la nivelul Uniunii Europene, există Regulamentul (CE) nr. 4/2009 al Consiliului din 18 decembrie 2008 privind competența, legea aplicabilă, recunoaşterea şi executarea hotărârilor şi cooperarea în materie de obligații de întreținere[1].

Regulamentul în discuție prevede, în Capitolul al III-lea, în art. 15, că legea aplicabilă obligațiilor de întreținere se stabileşte conform Protocolului de la Haga din 23 noiembrie 2007 privind legea aplicabilă obligațiilor de întreținere între statele membre părți contractante la acel protocol (toate statele Uniunii Europene[2]).

Conform art. 2 al acestui protocol[3], el se va aplica chiar dacă legea aplicabilă este cea a unui stat necontractant.

Art. 3 conține norma conflictuală generală. Obligațiile de întreținere vor fi guvernate de legea statului reşedinței obişnuite a credi-

---

[1] Textul în limba română al regulamentului poate fi consultat la următoarea adresă web: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:007:0001:0079:RO:PDF (accesată pe 5 iulie 2016).

[2] A se vedea http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.status&cid=133#mem (accesată pe 5 iulie 2016).

[3] Versiunea în limba engleză a Protocolului poate fi consultată la adresa: https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=133 (accesată pe 5 iulie 2016).

torului, cu excepția altor prevederi ale protocolului. În situația schimbării reședinței obișnuite a creditorului, legea statului noii reședințe obișnuite se va aplica din momentul în care această schimbare a survenit.

Art. 4 conține norme conflictuale speciale favorabile anumitor creditori. Conform alin. (1), prevederile acestui articol se vor aplica în cazul obligației de întreținere a părinților față de copii, a copiilor față de părinți și a persoanelor, altele decât părinții, față de persoanele care nu au împlinit vârsta de 21 de ani, cu excepția obligațiilor izvorâte din relația la care se referă art. 5 (între soți sau foști soți). Potrivit alin. (2), dacă creditorul este incapabil în temeiul legii la care face trimitere art. 3 (legea reședinței obișnuite) să obțină întreținere de la debitor, se va aplica legea forului. În ciuda prevederilor art. 3, dacă creditorul a sesizat autoritatea competentă a statului unde debitorul își are reședința obișnuită se va aplica legea forului. Totuși, dacă creditorul este incapabil după această lege să obțină întreținere de la debitor, legea statului reședinței obișnuite a creditorului se va aplica. Dacă creditorul nu este îndreptățit în virtutea legii la care face trimitere art. 3 și paragrafele 2 și 3 ale art. 4 (redate mai sus) să obțină întreținere de la debitor, atunci se va aplica legea statului cetățeniei comune a creditorului și debitorului (în măsura în care există).

Potrivit art. 5, în cazul obligației de întreținere dintre soți, foști soți sau părți ale unei căsătorii anulate, art. 3 nu se va aplica dacă una dintre părți obiectează că legea altui stat, mai ales legea statului ultimei reședințe obișnuite comune are o mai strânsă legătură cu căsătoria. Într-un astfel de caz, legea acelui alt stat se va aplica. Și aici reședința obișnuită comună a soților trebuie înțeleasă doar ca stat pe teritoriul căruia ambii își au reședința obișnuită.

Art. 6 prevede că, în cazul obligațiilor de întreținere altele decât cele care rezultă din relațiile părinți-copii, față de un copil sau cele care rezultă între soți sau foști soți (art. 5), debitorul poate să conteste cererea creditorului pe motiv că nu există o astfel de obligație de întreținere prevăzută atât de legea statului reședinței obișnuite a debitorului cât și de legea cetățeniei comune a părților, dacă există așa ceva.

Art. 7 se referă la desemnarea legii aplicabile pentru anumite proceduri particulare. Prin derogare de la dispozițiile art. 3-6, creditorul întreținerii și debitorul pot desemna în mod expres, doar pentru o anumită procedură ce se derulează într-un anumit stat, legea acelui stat ca aplicabilă întreținerii. Desemnarea făcută în fața autorității ce instrumentează respectiva procedură se va face printr-un act scris, semnat de ambele părți sau înregistrat pe orice mediu, atât timp cât informația conținută pe el este accesibilă și poate fi utilizată ulterior.

Art. 8 prevede desemnarea legii aplicabile de către creditor și debitor. Prin derogare de la prevederile articolelor 3-6, creditorul întreținerii și debitorul pot în orice moment să desemneze una dintre legile următoare ca aplicabile obligației de întreținere: legea statului al cărui cetățean este una dintre părți la momentul desemnării, legea statului reședinței obișnuite a oricăreia dintre părți la momentul desemnării, legea desemnată de către părți ca aplicabilă sau legea aplicabilă obiectiv regimului matrimonial sau legea desemnată de către părți ca aplicabilă sau aplicabilă obiectiv divorțului sau separației legale. Un astfel de acord trebuie consemnat în scris sau trebuie înregistrat pe orice mediu care permite accesarea ulterioară a informației. Această alegere nu este permisă pentru obligațiile de întreținere față de o persoană sub 18 ani sau față de un adult care din pricina unui handicap sau al insuficienței facultăților mintale nu-și poate proteja interesele. Prin derogare de la legea desemnată de părți, problema dacă un creditor poate să renunțe la dreptul său de întreținere se va stabili în acord cu legea reședinței obișnuite a debitorului la momentul desemnării. Legea desemnată de părți nu se va aplica, atunci când ea ar avea consecințe nedrepte sau nerezonabile pentru oricare dintre părți, decât dacă la momentul alegerii, părțile erau pe deplin informate și conștiente de consecințele acestei alegeri.

Potrivit art. 9, un stat care folosește conceptul de domiciliu ca punct de legătură în materia familiei, trebuie să informeze Biroul Permanent al Conferinței de la Haga de Drept Internațional Privat că pentru cauzele aduse în fața autorităților sale, cuvântul „cetățenie" din art. 4 și 6 va fi înlocuit cu cel de „domiciliu".

Conform art. 11, legea aplicabilă obligațiilor de întreținere va determina printre altele dacă și în ce măsură și de la ce debitor se poate pretinde întreținere, măsura în care creditorul poate să pretindă întreținere retroactivă, baza de calcul a cuantumului întreținerii, indexarea, prescripția etc.

Retrimiterea este interzisă (art. 12) și legea desemnată de protocol poate fi refuzată doar în măsura în care încalcă ordinea publică a forului (art. 13).

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul XII

NORME CONFLICTUALE PRIVIND PERSOANA JURIDICĂ

Normele conflictuale privind persoana juridică sunt prevăzute de articolele 2580 la 2584 Cod civil, coroborate cu articolele 2570-2571 Cod civil. Aceste prevederi se referă la persoanele juridice care țin de ordinea juridică internă a unui stat şi nu la persoanele juridice componente ale ordinii de drept internațional public (stat sau organizație internațională).

12.1. Legea care guvernează statutul organic al persoanei juridice. Domeniul ei de aplicare

Potrivit articolului 2580 alin. (1) Cod civil, *statutul organic persoanei juridice este cârmuit de legea națională a acelei persoane.*

Statutul organic reprezintă ansamblul normelor juridice care reglementează naşterea, manifestarea şi încetarea existenței persoanei juridice, inclusiv normele ce reglementează raporturile persoanei juridice cu terții[1].

Determinarea sensului şi întinderii acestei instituții constituie o problemă de calificare primară care se va face după lex fori, adică în cazul juristului român după dreptul românesc. Codul civil stabileşte domeniul de aplicare al legii statutului organic în art. 2581, enumerând cu caracter exemplificativ (caracter sugerat de utilizarea în textul legal a adverbului „îndeosebi") principalele elemente ale acestuia:

a. capacitatea persoanei juridice (atât cea de folosință cât şi cea de exercițiu);

b. modul de dobândire şi de pierdere a calității de asociat;

c. drepturile şi obligațiile ce decurg din calitatea de asociat;

---

[1] Nicoleta Diaconu, *Drept internațional privat*, ed. a VI-a, Ed. Universitară, Bucureşti, 2013, p. 249.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

d. modul de alegere, competențele și funcționarea organelor de conducere;

e. reprezentarea persoanei juridice prin intermediul organelor proprii;

f. răspunderea persoanei juridice față de terți pentru deciziile luate de organele de conducere;

g. modificarea actelor constitutive și

h. dizolvarea și lichidarea persoanei juridice. Doctrina include în rândul elementelor guvernate de legea statului organic și atributele de identificare a persoanei juridice (denumirea, firma și sediul)[1].

Sistemul de drept aplicabil statutului organic al persoanei juridice reprezintă *lex societatis*, adică legea personală a persoanei juridice[2].

12.2. Legea care guvernează statutul organic al sucursalei și al filialei

Alineatul al doilea al art. 2580 Cod civil prevede că *statutul organic al sucursalei înființată de către persoana juridică într-un alt stat este guvernat de legea națională a persoanei juridice.*

Alineatul al treilea al art. 2580 Cod civil prevede că *statutul organic al filialei este supus legii statului pe al cărui teritoriu și-a stabilit propriul sediu, independent de legea persoanei juridice care a înființat-o*[3].

Așadar, există o distincție între legea aplicabilă statutului organic al sucursalelor și cea aplicabilă statutului organic al filialei: statutul sucursalei este guvernat de legea națională a societății-mamă, iar cel al filialei este guvernat de legea sediului propriu. Această diferență, în planul dreptului internațional privat, reprezintă efectul

---

[1] Nicoleta Diaconu, *Drept internațional privat*, ed. a VI-a, Ed. Universitară, București, 2013, p. 249-250 și Sitaru, Dragoș-Alexandru, *Drept internațional privat,* Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 170-172.

[2] Dragoș-Alexandru Sitaru, *Drept internațional privat,* Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 163.

[3] Nicoleta Diaconu, *Drept internațional privat*, ed. a VI-a, Ed. Universitară, București, 2013, p. 250.

BCU IAȘI - CENTRUL UNIVERSITAR LIBRARY

diferenței dintre sucursală și filială în planul dreptului material: sucursalele nu au personalitate juridică proprie, distinctă de societății mamă în vreme ce filialele se bucură de o astfel de personalitate[1], fiind subiecte de drept de sine-stătătoare (a se vedea articolele 42 și 43 din Legea societăților nr. 31/1990 republicată[2]).

12.3. Stabilirea naționalității persoanei juridice

Prin *naționalitatea persoanei juridice se înțelege apartenența persoanei juridice la un stat.*

Naționalitatea persoanei juridice se determină după legea forului (fiind o problemă de calificare), având în vedere criteriul de determinare stabilit în această lege[3]. Criteriul de determinare a naționalității, în dreptul internațional privat, este punctul de legătură al normei conflictuale privind persoana juridică[4]. Principalele criterii de determinare a naționalității persoanei juridice sunt: sediul social, voința fondatorilor, locul de înregistrare a statutului persoanei juridice, locul unde se află centrul activității economice, apartenența conducătorilor sau a capitalului social (numit și criteriul controlului) sau criterii mixte[5].

În dreptul internațional privat românesc, naționalitatea persoanei juridice se stabilește cu ajutorul unui *criteriu de drept comun (criteriul sediului social). Criteriile speciale* precum cel *al controlului* sau *al locului constituirii sau al înregistrării* sunt folosite de anumite tratate internaționale la care România este parte, pentru determinarea apartenenței persoanei juridice la un anumit stat, în raport cu anumite efecte juridice speciale reglementate de respectiva

---

[1] Pentru detalii a se consulta Olga-Andreea Urda, *Drept comercial român*, Ed. Universul Juridic, București, 2016, p. 59-60.

[2] Dragoș-Alexandru Sitaru, *Drept internațional privat*, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 169.

[3] Nicoleta Diaconu, *Drept internațional privat*, ed. a VI-a, Ed. Universitară, București, 2013, p. 243.

[4] Dragoș-Alexandru Sitaru, *Drept internațional privat*, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 164.

[5] Nicoleta Diaconu, *Drept internațional privat*, ed. a VI-a, Ed. Universitară, București, 2013, p. 245.

convenție. Astfel, conform art. 25 paragraful 2 lit. b) al Convenției pentru reglementarea diferendelor relative la investiții între state și persoane ale altor state, părțile litigante ale unui astfel de diferend pot considera o persoană juridică ce posedă naționalitatea statului implicat în diferend, ca aparținând altui stat din cauza controlului exercitat asupra persoanei juridice de interese străine. În acordurile de promovare și protejare reciprocă a investițiilor încheiate de țara noastră cu Emiratele Arabe Unite, Republica Bolivia și cu Israel, se prevede că o persoană juridică care este înregistrată sau constituită conform dreptului uneia dintre statele-părți, dar care este controlată de investitori ai celuilalt stat parte (fie prin deținerea majorității acțiunilor de către aceştia, fie printr-o altă formă de control direct sau indirect), va fi considerată ca investitor aparținând celuilalt stat-parte la tratat[1].

În continuare, vom studia criteriul principal de stabilire a naționalității persoanei juridice în dreptul românesc, adică criteriul sediului social.

Potrivit art. 2571 alin. (1) Cod civil, persoana juridică are naționalitatea statului pe al cărui teritoriu și-a stabilit sediul social, conform prevederilor actului constitutiv. Aşadar, o persoană juridică va fi română sau străină, în funcție de voința asociaților ce o alcătuiesc, care, prin actul constitutiv, au stabilit sediul social pe teritoriul României sau pe teritoriul altui stat. Sediul social trebuie să fie *serios* (nu fraudulos) și *real* (nu inventat, fictiv)[2].

Dacă există sedii în mai multe state, determinant pentru stabilirea naționalității persoanei juridice este sediul real [art. 2571 alin. (2) Cod civil]. Prin sediu real se înțelege locul unde se află centrul principal de conducere și gestiune a activității statutare, chiar dacă, hotărârile organului respectiv sunt adoptate conform ordinelor unor acționari sau asociați din alte state.

Conform art. 2571 alin. (4) Cod civil, dacă dreptul străin al țării unde se află sediul social retrimite, prin normele sale conflictuale în materie la dreptul statului în conformitate cu care a

[1] Dragoș-Alexandru Sitaru, *Drept internațional privat*, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 166-167.

[2] *Ibidem*, p. 165.

fost constituită persoana juridică, naționalitatea persoanei juridice va fi guvernată de legea acestui din urmă stat (de legea constituirii)[1]. În literatura de specialitate, s-a arătat că avem de-a face cu un exemplu de retrimitere de gradul al doilea[2].

Criteriul sediului social în stabilirea naționalității persoanei juridice este prevăzut și în alte acte normative interne (precum Legea nr. 31/1990 privind societățile, republicată sau în Ordonanța Guvernului nr. 26/2000 cu privire la asociații și fundații) sau în tratate internaționale la care țara noastră este parte contractantă (precum Convenția de la Viena asupra contractelor de vânzare internațională de mărfuri - 1980 sau în tratatele de asistență juridică în materie civilă cu Republica Populară Chineza și cu Republica Moldova)[3].

Criteriul sediului social pentru stabilirea naționalității persoanei juridice este tradițional în practica judiciară și arbitrală română și va fi utilizat ori de câte ori nu există o reglementare specială (prin urmare, este dreptul comun în materie)[4].

12.4. Reşedinţa obişnuită a persoanei juridice

Conform art. 2570 alin. (3) Cod civil, *reşedinţa obişnuită a persoanei juridice se află în statul în care această persoană îşi are stabilimentul principal. Stabilimentul principal* este locul unde persoana juridică şi-a stabilit administraţia centrală [alin. (4) al art. 2570 Cod civil]. Dovada reşedinţei obişnuite se poate face prin orice mijloace de probă. Există voci, în literatura de specialitate, ce

---

[1] Nicoleta Diaconu, *Drept internațional privat*, ed. a VI-a, Ed. Universitară, București, 2013, p. 246.

[2] Pentru precizări și completări a se consulta Alina Oprea, *Observații privind regimul persoanelor juridice în dreptul internațional privat român din perspectiva reglementărilor din noul Cod Civil*, în Dan Andrei Popescu (coord), *Specificitate și complementaritate în dreptul privat european. Conflicte de legi și de jurisdicții și integrare juridică europeană*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 211.

[3] Dragoș-Alexandru Sitaru, *Drept internațional privat,* Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 165-166.

[4] Nicoleta Diaconu, *Drept internațional privat*, ed. a VI-a, Ed. Universitară, București, 2013, p. 246.

consideră că reglementarea privind reședința obișnuită a persoanei juridice este inutilă, deoarece nu există în Codul civil vreo normă conflictuală privind persoanele juridice care să folosească expres reședința obișnuită ca punct de legătură[1]. Alt autor, coroborând prevederile articolului 2570 alin. (3) și (4) cu dispozițiile articolului 2571 Cod civil ajunge la concluzia că naționalitatea persoanei juridice se determină după legea statului unde își are reședința obișnuită, așadar noțiunea de reședință ar avea o oarecare utilitate[2].

12.5. Legile aplicabile fuziunii unor persoane juridice de naționalități diferite

Articolul 2584 Cod civil prevede că fuziunea persoanelor juridice de naționalități diferite se poate realiza doar cu respectarea cumulativă a condițiilor prevăzute de legile naționale aplicabile statutului lor organic.

Condițiile prevăzute de legile naționale se referă atât la condițiile de fond (conținutul documentelor necesare fuziunii, intervenția instanței de judecată etc.), cât și la condițiile de formă (act autentic etc.) și de publicitate (publicarea în Monitorul Oficial, înscrierea în Registrul comerțului etc.) dispuse de legile naționale în prezență[3].

În dreptul material românesc, fuziunea transfrontalieră a societăților de profesioniști este reglementată de articolele 251^2-251^{19} ale Legii nr. 31/1990 a societăților.

12.6. Legile aplicabile schimbării naționalității persoanei juridice

Persoana juridică își poate schimba naționalitatea fie ca urmare a unor evenimente independente de voința persoanei juridice (cum ar

---

[1] Dragoș-Alexandru Sitaru, *Drept internațional privat*, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 170.

[2] Nicoleta Diaconu, *Drept internațional privat*, ed. a VI-a, Ed. Universitară, București, 2013, p. 244.

[3] Dragoș-Alexandru Sitaru, *Drept internațional privat*, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 169.

fi trecerea unui teritoriu sub suzeranitatea altui stat, ca urmare a prevederilor unui tratat internațional) sau ca urmare a voinței persoanei juridice (cum ar fi, de exemplu, schimbarea sediului social)[1]. Strămutarea sediului social al persoanei juridice dintr-un stat într-altul declanșează un conflict mobil de legi, punând problema stabilirii domeniului de aplicare în timp al celor două legi în conflict.

Dreptul internațional privat românesc nu conține o reglementare expresă privind legile aplicabile în cazul schimbării naționalității persoanei juridice. În doctrină, se manifestă două maniere de a complini această lacună. Prima dintre ele *propune aplicarea prin analogie a art. 2584 Cod civil cu privire la fuziune*. Astfel, schimbarea naționalității unei persoane juridice se produce doar în condițiile în care schimbarea sediului social respectă cumulativ condițiile de fond, de formă și de publicitate prevăzute atât de legea statului vechii naționalități (care corespunde statului de origine al sediului social) cât și de legea statului noii naționalități (ce corespunde statului de destinație al sediului social). Noul sediu trebuie să fie serios și nesimulat[2]. A doua manieră de rezolvare a acestei probleme lasă o mare libertate de acțiune legiuitorului în realizarea unei reforme legislative, limitată doar de câteva norme materiale în materie din jurisprudența Curții Europene de Justiție[3]. Astfel, în cazul transferului de sediu dublat de schimbarea legii aplicabile persoanei juridice, statul de origine nu poate impune încetarea personalității juridice a societății și nici nu-i poate limita transformarea, în absența unor justificări de interes general (regulile statului de origine ce încalcă această interdicție sunt contrare dreptului Uniunii Europene). Statul de destinație al transferului de sediu social nu

---

[1] Nicoleta Diaconu, *Drept internațional privat*, ed. a VI-a, Ed. Universitară, București, 2013, p. 247.

[2] Nicoleta Diaconu, *Drept internațional privat*, ed. a VI-a, Ed. Universitară, București, 2013, p. 247 și Dragoș-Alexandru Sitaru, *Drept internațional privat*, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 170.

[3] Alina Oprea, *Observații privind regimul persoanelor juridice în dreptul internațional privat român din perspectiva reglementărilor din noul Cod civil*, în Dan Andrei Popescu (coord), *Specificitate și complementaritate în dreptul privat european. Conflicte de legi și de jurisdicții și integrare juridică europeană*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 215.

poate refuza recunoaşterea personalității juridice a unei societăți valabil constituită conform dreptului altui stat membru al Uniunii Europene. De asemenea, schimbarea naționalității persoanei juridice este posibilă numai dacă noua lege națională permite această transformare. Statul de destinație are dreptul de a se opune transformării şi de a refuza supraviețuirea personalității juridice, dar numai pentru motive întemeiate de interes general[1].

12.7. Legea aplicabilă societăţilor fără personalitate juridică

În doctrină, s-a exprimat opinia potrivit căreia art. 2580 alin. (1) Cod civil (statutul organic al persoanei juridice este cârmuit de legea sa națională, adică, în lumina art. 2571, de legea statului unde se află sediul real, sau în anumite cazuri de legea statului de constituire) se aplică nu doar pentru societățile cu personalitate juridică (cu scop lucrativ sau fără) ci şi grupărilor de persoane care, fără să aibă personalitate juridică, acționează ca subiecte de drept independente, dobândind drepturi, asumându-şi obligații şi dispunând de un patrimoniu propriu cu care răspunde pentru datoriile sociale. Astfel de societăți sunt Anstalt-ul (stabilimentul din dreptul Principatului de Lichtenstein), OHG-ul (societatea în nume colectiv din Republica Federală Germană), KG-ul (societatea în comandită simplă, tot din dreptul german), VoF-ul (societatea în nume colectiv din dreptul olandez) şi CV-ul (societatea în comandită simplă, tot din dreptul olandez).

Nu sunt considerate persoane juridice în înțelesul art. 2580 alin. (1) Cod civil, următoarele societăți fără personalitate juridică: société de fait (societatea de fapt din dreptul francez), société civile (societatea civilă, din dreptul francez, belgian sau al Marelui Ducat al Luxemburgului), BGB-Gesellschaft (societatea civilă din dreptul german) şi partnership-ul din dreptul englez ori irlandez. Legea ce guvernează aceste societăți este legea aplicabilă contractului de societate[2].

---

[1] *Ibidem*, p. 215.

[2] Alina Oprea, *Observații privind regimul persoanelor juridice în dreptul internațional privat român din perspectiva reglementărilor din noul Cod civil*, în

Simplele patrimonii de afectațiune (trust-ul din common law sau întreprinderea fiduciară din dreptul Principatului Lichtenstein-Treuunternehmen) vor fi guvernate de legile indicate de articolele 2659 şi 2660 Cod civil (adică de legea aleasă de către constitutor sau, în lipsă de legea statului cu care fiducia are cele mai strânse legături)[1]. Ele nu sunt considerate persoane juridice pentru a li se aplica art. 2580 Cod civil[2].

12.8. Recunoaşterea persoanelor juridice străine în România şi efectele acestei recunoaşteri

Persoana juridică străină poate încheia acte juridice şi poate desfăşura activități în România numai dacă este recunoscută.

Recunoaşterea unei persoane juridice străine reprezintă hotărârea judecătorească declarativă de drepturi prin care se constată existența persoanei juridice străine şi se recunosc efectele existenței acestei persoane pe teritoriul românesc. Prin această hotărâre se recunosc: calitatea de subiect de drept a respectivei persoane juridice străine şi modificările capacității de folosință a acesteia (survenite prin reorganizare, lichidare, faliment, încetarea existenței persoanei juridice)[3].

În principiu, condițiile recunoaşterii unei persoane juridice străine sunt stabilite de legea statului solicitat cu recunoaşterea. Recunoaşterea în România a persoanelor juridice străine este reglementată prin articolele 2582 (condiții), 2583 (efecte) din Codul civil şi prin articolele relevante din Ordonanța Guvernului nr. 26/2000 cu privire la asociații şi fundații (cu modificările şi completările

---

Dan Andrei Popescu (coord), *Specificitate şi complementaritate în dreptul privat european. Conflicte de legi şi de jurisdicții şi integrare juridică europeană*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2012, p. 212 şi Nicoleta Diaconu, *Drept internațional privat*, ed. a VI-a, Ed. Universitară, Bucureşti, 2013, p. 249.

[1] Dragoş-Alexandru Sitaru, *Drept internațional privat*, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2013, p. 301.

[2] Alina Oprea, *op. cit.*, p. 212.

[3] Nicoleta Diaconu, *Drept internațional privat*, ed. a VI-a, Ed. Universitară, Bucureşti, 2013, p. 251.

ulterioare). Toate acestea sunt norme materiale care aparțin condiției juridice a străinului[1].

Conform art. 2582 alin. (1) Cod civil, *persoanele juridice străine cu scop patrimonial, valabil constituite în statul a cărui naționalitate o au, sunt recunoscute de plin drept în țara noastră.* Din analiza textului legal deducem condițiile pe care trebuie să le îndeplinească persoana juridică cu scop lucrativ pentru a fi recunoscută în România:

- să fie valid constituită potrivit legii naționale;
- să aibă calitatea de subiect de drept;
- să nu se încalce ordinea publică de drept internațional privat românesc[2].

Actele juridice (inclusiv hotărârile judecătorești străine) care produc modificări ale capacității de folosință a persoanei juridice străine cu scop patrimonial produc efecte în țara noastră fără a fi nevoie de exequatur (încuviințarea executării silite), dacă nu presupun măsuri de urmărire silită[3].

Recunoașterea de plin drept a persoanelor juridice străine cu scop lucrativ este confirmată și de dispozițiile art. 5 din Decretul-lege nr. 122/1990 privind autorizația și funcționarea reprezentanțelor firmelor comerciale și organizații economice străine, cu modificările și completările ulterioare, întrucât autorizația de funcționare a acestora implică recunoașterea lor.

Principiul recunoașterii de drept a persoanelor juridice străine cu scop lucrativ este prevăzut expres sau rezultă, în mod logic și în convențiile internaționale ratificate de țara noastră.

Potrivit art. 2582 alin. (2)-(4) Cod civil, *persoanele juridice fără scop lucrativ, de naționalitate străină sunt supuse unei proceduri de recunoaștere individuală în România.*

---

[1] Dragoș-Alexandru Sitaru, *Drept internațional privat*, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 172.

[2] Nicoleta Diaconu, *Drept internațional privat*, ed. a VI-a, Ed. Universitară, București, 2013, p. 251.

[3] Nicoleta Diaconu, *Drept internațional privat*, ed. a VI-a, Ed. Universitară, București, 2013, p. 251-252.

BCU "ALEXANDRU IOAN CUZA" UNIVERSITY LIBRARY

Persoanele juridice străine fără scop lucrativ pot fi recunoscute în țara noastră prin hotărâre judecătorească dacă sunt întrunite următoarele condiții:

- ✓ dacă sunt valabil constituite în statul a cărui naționalitate o au;
- ✓ scopurile statutare ale persoanei juridice străine sunt compatibile cu ordinea socială și economică românească;
- ✓ pe baza aprobării prealabile a Guvernului;
- ✓ sub condiția reciprocității.

Hotărârea de recunoaștere se publică în Monitorul Oficial al României și într-un ziar central și este supusă apelului în termen de șaizeci de zile de la data ultimei publicări. Orice persoană interesată poate exercita apelul dacă constată că una dintre condițiile de recunoaștere nu este îndeplinită[1].

Reglementările cuprinse în Codul civil privind recunoașterea persoanelor juridice străine fără scop lucrativ sunt în concordanță cu dispozițiile Ordonanței Guvernului nr. 26/2000 privind asociațiile și fundațiile. Această ordonanță conține prevederi de drept internațional privat în articolele 76 și 77 și în art. 81.

După intrarea în vigoare a Codului civil, hotărârile Guvernului României privind aprobarea prealabilă în vederea recunoașterii prin hotărâre judecătorească a unor persoane juridice străine fără scop lucrativ s-au întemeiat pe dispozițiile art. 76 alin. (1) al Ordonanței Guvernului nr. 26/2000[2]. Potrivit acestui aliniat, persoanele juridice străine fără scop patrimonial pot fi recunoscute în România, sub condiția reciprocității, prin înscrierea în Registrul asociațiilor și fundațiilor de la grefa Tribunalului București, dacă sunt valabil constituite în statul a cărui naționalitate o au și dacă scopurile lor statutare nu încalcă ordinea publică din România. În doctrină se arată că încheierea judecătorului delegat al Tribunalului București, pronunțată în materia recunoașterii va fi atacată cu apel în termenul de șaizeci de zile prevăzut în art. 2582 Cod civil[3].

---

[1] Dragoș-Alexandru Sitaru, *Drept internațional privat*, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 173.

[2] Dragoș-Alexandru Sitaru, *Drept internațional privat*, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 177.

[3] *Ibidem*, p. 177.

Articolul 77 din Ordonanță reglementează un regim special privind drepturile reale asupra terenurilor necesare realizării scopului pentru care au fost create asociațiile şi fundațiile româneşti de către persoane fizice sau juridice străine. Conform alin. (1), asociațiile şi fundațiile în cauză dobândesc drepturile reale menționate pe întreaga durată de funcționare. Aliniatul al doilea prevede că în momentul dizolvării şi lichidării acestor asociații şi fundații, lichidatorii sunt obligați să înstrăineze terenurile în termen de cel mult un an, către persoane capabile să dobândească astfel de bunuri. Termenul de un an se calculează fie de la rămânerea definitivă a hotărârii judecătoreşti prin care se dispune ori se constată dizolvarea, fie de la data hotărârii de dizolvare voluntară.

Efectele recunoaşterii persoanelor juridice străine sunt aceleaşi, indiferent de scopul lucrativ sau nelucrativ al persoanei juridice şi indiferent de modalitatea de recunoaştere: de drept (pentru persoanele juridice cu scop lucrativ) şi prin recunoaştere judecătorească (dacă nu au scop patrimonial). Cele mai importante dintre aceste efecte sunt reglementate de art. 2583 Cod civil. Conform aliniatului întâi, o persoană juridică străină recunoscută beneficiază de toate drepturile ce decurg din legea statului ei organic, în afară de cele pe care statul care face recunoaşterea le refuză prin dispozițiile sale legale. Cu alte cuvinte, *recunoaşterea unei persoane juridice în România, obligă celelalte subiecte de drept din țara noastră să ia în considerare capacitatea de folosință a acelei persoane juridice, aşa cum este ea conturată de către legea națională a ei. Însă, statul român, prin autoritățile sale, va interzice, exercitarea acelor drepturi prevăzute de legea națională a persoanei juridice recunoscute dar care contravin unor dispoziții legale româneşti.* În doctrină, acest alineat a fost utilizat ca temei pentru a se reliefa următoarele reguli privind efectele recunoaşterii persoanelor juridice străine: *prin recunoaştere, persoanele juridice străine sunt asimilate celor române în ceea ce priveşte drepturile civile, adică beneficiază de regim național* (în plan procesual civil, regimul național le este conferit prin art. 1084 Cod procedură civilă), *persoanele juridice străine nu pot avea mai multe drepturi decât au persoanele juridice române de acelaşi fel, dar pot avea mai puține dacă dispozițiile de ordine*

publică ale dreptului românesc prevăd acest lucru[1]. Aliniatul al doilea al art. 2583 Cod civil prevede că activitatea persoanei juridice străine recunoscute în România se va desfăşura pe teritoriul ţării noastre în condiţiile stabilite de legea română referitoare la exercitarea activităţilor economice, sociale, culturale sau de altă natură. *Aşadar, exercitarea drepturilor şi asumarea obligaţiilor prevăzute de legea naţională a persoanei juridice străine recunoscute în România se va face doar în cadrul trasat de normele materiale româneşti aplicabile în respectivul domeniu de activitate.* Totalitatea acestor norme materiale aplicabile persoanelor juridice străine care doresc să funcţioneze pe teritoriul României constituie *condiţia juridică a străinului persoană juridică*[2].

Recunoaşterea persoanelor juridice străine le conferă acestora dreptul de a se manifesta ca subiect de drept în România (prin sesizarea instanţelor române sau a altor autorităţi, prin încheierea anumitor contracte cu persoane fizice sau juridice de naţionalitate românească), dar nu le conferă automat şi dreptul de a desfăşura o activitate cu caracter permanent. Pentru a desfăşura o activitate cu caracter permanent în ţara noastră, persoanele juridice străine trebuie să obţină alte autorizaţii necesare, eliberate de organele româneşti competente[3].

O menţiune specială merită drepturile şi obligaţiile dobândite de o *asociaţie sau fundaţie* ce a fost recunoscută ca fiind *de utilitate publică*. Drepturile conferite de un astfel de titlu sunt: dreptul de a i se concesiona servicii publice fără caracter comercial, în condiţiile legii, dreptul preferenţial la resurse provenite din bugetul de stat şi din bugetele locale, dreptul de a menţiona în toate documentele întocmite că este de utilitate publică. Obligaţiile suplimentare ce incumbă unei asociaţii sau fundaţii de utilitate publică sunt: obligaţia

---

[1] Dragoş-Alexandru Sitaru, *Drept internaţional privat*, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2013, p. 174 şi Nicoleta Diaconu, *Drept internaţional privat*, ed. a VI-a, Ed. Universitară, Bucureşti, 2013, p. 254.

[2] Dragoş-Alexandru Sitaru, *Drept internaţional privat*, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2013, p. 175.

[3] Nicoleta Diaconu, *Drept internaţional privat*, ed. a VI-a, Ed. Universitară, Bucureşti, 2013, p. 255.

de a menține nivelul calitativ al activității care a determinat recunoașterea, obligația comunicării către autoritatea competentă a oricărei modificări ale actului constitutiv și ale statutului precum și raporturile de activitate și bilanțurile anuale (aceste documente putând fi consultate de orice persoană interesată prin intermediul autorității) și obligația de a publica în extras rapoartele de activitate și bilanțurile anuale în Partea a IV-a a Monitorului Oficial al României și în Registrul național al persoanelor juridice fără scop patrimonial[1].

Din 2012, conform dispozițiilor Legii nr. 312/2005, *persoanele juridice străine pot dobândi dreptul de proprietate asupra terenurilor altele decât cele forestiere și agricole,* indiferent dacă au sau nu constituit pe teritoriul României un sediu secundar. *Din 1 ianuarie 2014, în baza acestei legi, terenurile agricole și forestiere pot fi, la rându-le, dobândite de persoanele juridice străine legal constituite în statele membre ale Uniunii Europene*[2]. Persoanele juridice legal constituite în state terțe dobândesc dreptul de proprietate asupra terenurilor conform tratatelor internaționale, pe bază de reciprocitate. În prezent, 5,3 milioane de hectare din terenul arabil românesc (adică 40% din total) aparține străinilor[3].

[1] *Ibidem*, p. 254.

[2] *Ibidem*, p. 255.

[3] Pentru detalii, a se consulta Alina Stanciu, *Studiu UE: Aproape jumătate din terenul agricol al României este deținut de cetățeni străini. Statul nu are date oficiale*, articol disponibil la următoarea adresă web: http://www.economica.net/studiu-ue-aproape-jumatate-din-terenul-agricol-al-romaniei-este-detinut-de-cetateni-straini-statul_109876.html#n (accesat pe 21 iunie 2016).

BCU IAȘI / CENTRU DE CERCETARE

Capitolul XIII

NORME CONFLICTUALE PRIVIND BUNURILE

13.1. Norme conflictuale generale

Noul Cod civil dedică materiei legii aplicabile diferitelor categorii de bunuri un întreg capitol (Capitolul al III-lea al Titlului al II-lea din Cartea a VII-a), care grupează articolele 2613-2632. Cu alte cuvinte, acest capitol reglementează legea aplicabilă statului real. Prin *statut real se înțelege ansamblul elementelor care configurează regimul juridic al bunurilor*[1].

Esențială pentru corecta înțelegere și aplicare a normelor conflictuale din capitolul menționat mai sus este explicarea noțiunii de *bun.* Doctrina românească a criticat definiția bunurilor din art. 535 Cod civil, considerând-o lipsită de rigoare, deoarece ea operează cu noțiunea de *lucruri incorporale*, noțiune ce reprezintă o absurditate filosofică. Aceasta întrucât *bunul este întotdeauna un drept patrimonial care are ca obiect un lucru corporal.* Așadar, ceea ce legiuitorul român numește *lucruri incorporale* sunt de fapt drepturi evaluabile în bani (în special drepturi de creanță) legate de anumite lucruri corporale, drepturi care figurează ca atare în orice patrimoniu[2]. În doctrina franceză, se arată că termenul de *bunuri* are *două accepțiuni.* În prima accepțiune, termenul desemnează obiectele materiale folositoare omului care au, astfel, pentru el valoare. Acestea sunt *bunurile corporale.* În a doua accepțiune, termenul desemnează drepturi care ele însele au valoare întrucât permit folosirea unor obiecte materiale sau obținerea unor avantaje de la alte persoane.

---

[1] Dragoș-Alexandru Sitaru, *Drept internațional privat. Partea generală. Partea specială-Normele conflictuale în diferite ramuri și instituții ale dreptului privat*, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 279.

[2] Marilena Uliescu, *Capitolul III Bunurile* în Academia Română, Institutul de Cercetări Juridice, Departamentul de Drept Privat „Traian Ionașcu", Marilena Uliescu (coordonator), *Noul Cod civil. Studii și comentarii. Sinteza propunerilor de modificare și completare a noului Cod civil,* vol. IV, Ed. Universul Juridic, București, 2016, pp. 387-390.

Acestea sunt *bunurile incorporale*. În jurisprudența Curții Europene pentru Drepturile Omului, noțiunea de *bun* evocă ideea unei valori de care profită o persoană[1].

În continuare, vom prezenta normele conflictuale esențiale pentru cititorii începători în studierea dreptului internațional românesc (adică pe cele generale, pe cele privind mobilele corporale, bunurile necorporale și pe cele privind formele de publicitate), lăsând studierea regulilor ultraspecializate (cum ar fi cele privind mijloacele de transport – art. 2.620 și 2.621 Cod civil, titlurile de valoare – art. 2.622 și 2.623 Cod civil sau ipotecile mobiliare – art. 2.627-2.632 Cod civil) pe seama dreptului comerțului internațional sau a programelor de studii aprofundate în drept internațional privat.

Conform art. 2.613 Cod civil, posesia, dreptul de proprietate și celelalte drepturi reale asupra bunurilor, inclusiv cele de garanții reale, sunt cârmuite de legea locului unde acestea sunt situate sau se află, afară numai dacă prin dispoziții speciale se prevede altfel. Platformele și alte instalații durabile de exploatare a resurselor submarine situate pe platoul continental al unui stat sunt considerate bunuri imobile. Doctrina a remarcat faptul că, în materia statutului real, Codul civil recurge la calificarea legală a numitor noțiuni. Pe lângă calificarea ca bunuri imobile a platformelor și instalațiilor durabile de exploatare a resurselor submarine, art. 2558 alin. (3) procedează la o calificare secundară dispunând că natura mobiliară sau imobiliară a bunurilor se determină potrivit legii locului unde acestea se află (dacă sunt imobile) sau unde sunt situate (dacă sunt mobile)[2]. Cum se împacă aceste două norme juridice aparent contradictorii? Cheia armonizării lor se găsește în formularea textului din alin. (2) al art. 2613 Cod civil: "Platformele și alte instalații durabile de exploatare a resurselor submarine situate pe platoul continental al unui stat sunt considerate, *în înțelesul prezentului capitol* (s.n.-C.D.) *ca bunuri imobile*. Așadar, legiuitorul a dorit să transmită mesajul că drepturile reale asupra platformelor marine (bunuri care se pot transporta, de fapt, dintr-o mare în altă

[1] *Ibidem*, p. 391.

[2] Dragoș-Alexandru Sitaru, *Drept internațional privat. Partea generală. Partea specială-Normele conflictuale în diferite ramuri și instituții ale dreptului privat*, Ed. C.H. Beck, București, 2013, pp. 279-280.

mare) vor fi guvernate de legea indicată de art. 2613 Cod civil, atât timp cât sunt fixate pe platoul continental şi nu de legea indicată de articolele 2617 sau 2618 Cod civil (acest din urmă articol având vocaţia de a li se aplica atât timp cât platformele respective sunt transportate prin marea liberă).

Legea statului pe teritoriul căruia bunul este situat sau se află (lege numită, în limba latină, *lex rei sitae*) *reglementează următoarele elemente care constituie statutul real*:calificarea secundară a bunurilor (definiţia bunurilor), clasificarea lor, distincţia dintre fructe şi produse şi soarta juridică a acestora, drepturile reale ce pot exista, modurile şi condiţiile de dobândire(mai ales, modurile de dobândire originare, cele derivate putând fi supuse şi altor legi), transmitere şi stingere a drepturilor reale, conţinutul acestor drepturi şi mijloacele de apărare a lor, posesia şi acţiunile posesorii, obligaţiile propter rem, modurile de urmărire şi de executare silită asupra bunurilor[1].

Excepţiile de la principiul guvernării statului real de către lex rei sitae sunt prevăzute în articolele 2614-2632 Cod civil. Totuşi, o categorie de bunuri care nu sunt guvernate de lex rei sitae este trecută sub tăcere de aceste articole de lege. Este vorba de bunurile aparţinând unui stat aflate pe teritoriul altui stat (clădirea ambasadei sau consulatului, autovehiculele utilizate de diplomaţi, aeronavele şi navele militare, aeronavele, navele, trenurile oficiale, adică cele folosite de şeful statului pentru deplasări etc.). Acestea sunt supuse, în principiu, legii statului căruia îi aparţin ca urmare a aplicării *principiului imunităţii statului străin*, principiu consacrat în convenţii internaţionale (cum ar fi Convenţia Naţiunilor Unite cu privire la imunităţile de jurisdicţie ale statelor şi bunurilor acestora, adoptată la 2 decembrie 2004 şi ratificată de România prin Legea nr. 438/2006). Acelaşi principiu al imunităţii de jurisdicţie se aplică şi bunurilor aparţinând organizaţiilor internaţionale, regimul lor juridic fiind reglementat prin

[1] Dragoş-Alexandru Sitaru, *Drept internaţional privat. Partea generală. Partea specială-Normele conflictuale în diferite ramuri şi instituţii ale dreptului privat*, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2013, pp. 280-282 şi Marilena Uliescu, *Capitolul III Bunurile* în Academia Română, Institutul de Cercetări Juridice, Departamentul de Drept Privat „Traian Ionaşcu", Marilena Uliescu (coordonator), *Noul Cod civil. Studii şi comentarii. Sinteza propunerilor de modificare şi completare a noului Cod civil.* vol. IV, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2016, pp. 399-401.

tratate internaționale. Spre exemplu, bunurile aparținând instituțiilor specializate ale O.N.U. sunt supuse *Convenției cu privire la privilegiile și imunitățile instituțiilor specializate*, aprobată de Adunarea Generală a O.N.U. la 21 noiembrie 1947 (la care țara noastră a aderat prin Decretul nr. 343/1970), iar bunurile aparținând Uniunii Europene sunt guvernate de Protocolul nr. 7 privind privilegiile și imunitățile U.E., adoptat conform art. 343 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene[1].

Patrimoniul afectat unei destinații speciale (profesionale sau de altă natură) este guvernat de legea statului cu care această masă de bunuri are cele mai strânse legături (art. 2.614 Cod civil). Conform art. 31 alin. (3) Cod civil, patrimoniile de afectațiune sunt masele patrimoniale fiduciare, constituite conform dispozițiilor Titlului al IV-lea al Cărții a III-a a Codului civil, cele afectate unei profesii autorizate, precum și alte patrimonii determinate potrivit legii. Regula conflictuală de mai sus exclude din conținutul său patrimoniile fiduciare, legea aplicabilă lor fiind reglementată prin articolele 2659-2661 Cod civil. Legăturile cele mai strânse ale patrimoniului de afectațiune vor fi apreciate în concret de autoritatea chemată să determine legea aplicabilă[2].

Conform art. 2.615 Cod civil, revendicarea bunurilor furate sau exportate ilegal este guvernată fie de legea statului de unde au fost furate sau exportate, fie de legea statului unde se află bunurile în momentul revendicării (alegerea îi aparține proprietarului originar). Dacă legea statului de unde au fost furate sau exportate bunurile nu cuprind dispoziții de protecție a terțului dobânditor de bună-credință, acesta poate invoca protecția oferită de legea statului unde se află bunurile în

---

[1] Marilena Uliescu, *Capitolul III Bunurile* în Academia Română, Institutul de Cercetări Juridice, Departamentul de Drept Privat „Traian Ionașcu", Marilena Uliescu (coordonator), *Noul Cod civil. Studii și comentarii. Sinteza propunerilor de modificare și completare a noului Cod civil,* vol. IV, Ed. Universul Juridic, București, 2016, p. 402 și Dragoș-Alexandru Sitaru, *Drept internațional privat. Partea generală. Partea specială-Normele conflictuale în diferite ramuri și instituții ale dreptului privat*, Ed. C.H. Beck, București, 2013, pp. 300-301.

[2] Dragoș-Alexandru Sitaru, *Drept internațional privat. Partea generală. Partea specială-Normele conflictuale în diferite ramuri și instituții ale dreptului privat*, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 296.

momentul revendicării. Aceste prevederi se aplică şi bunurilor furate sau exportate ilegal din patrimoniul cultural al unui stat. Această normă conflictuală este în acord cu prevederile *Convenţiei UNIDROIT privind bunurile culturale furate sau exportate ilegal* (Roma, 24 iunie 1995) şi ratificată de ţara noastră prin Legea nr. 149/24 iulie 1997[1].

Prescripţia achizitivă (uzucapiunea) asupra bunurilor mobile este guvernată de legea statului unde se afla bunul la începerea termenului de prescripţie. Dacă bunul a fost mutat într-un alt stat, unde se împlineşte termenul de uzucapiune, posesorul poate cere să se aplice legea acestui din urmă stat, dacă de la momentul deplasării bunului în acest stat, sunt întrunite toate condiţiile cerute de această lege. Doctrina a criticat reglementarea uzucapiunii în dreptul intern românesc, reglementare după care se face calificarea primară a conceptului de uzucapiune din textul art. 2616 Cod civil, prezentat mai sus. Astfel, s-a arătat că potrivit art. 935 Cod civil, uzucapiunea reprezintă prezumţia legală că posesorul de bună-credinţă al bunului mobil are un titlu de dobândire a dreptului de proprietate asupra acestuia. Pe de altă parte, conform teoriei clasice a dreptului civil, fundamentată pe dreptul roman, uzucapiunea este un mod originar de dobândire a dreptului de proprietate. Prin urmare ea însăşi constituie un titlu de dobândire a dreptului de proprietate, neavând nevoie de alt titlu de dobândire[2]. Soluţia conflictului mobil de legi în materia uzucapiunii, descris în aliniatul (2) al art. 2616 Cod civil, îl protejează pe posesorul uzucapant, care poate beneficia, conform legii noului loc de situare a bunului mobil, de condiţii mai favorabile pentru a dobândi dreptul de proprietate asupra mobilului. Legea aplicabilă uzucapiunii reglementează condiţiile de fond ale uzucapiunii, termenul şi efectele pe care le produce prescripţia achizitivă[3].

---

[1] Marilena Uliescu, *Capitolul III Bunurile* în Academia Română, Institutul de Cercetări Juridice, Departamentul de Drept Privat „Traian Ionaşcu", Marilena Uliescu (coordonator), *Noul Cod civil. Studii şi comentarii. Sinteza propunerilor de modificare şi completare a noului Cod civil,* vol. IV, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2016, p. 404.

[2] *Ibidem*, p. 405.

[3] Dragoş-Alexandru Sitaru, *Drept internaţional privat. Partea generală. Partea specială-Normele conflictuale în diferite ramuri şi instituţii ale dreptului privat*, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2013, p. 285.

13.2. Norme conflictuale aplicabile bunurilor mobile corporale

Secțiunea a doua a Capitolului al III-lea este dedicată normelor conflictuale privind bunurile mobile corporale, reguli care derogă de la cele generale prezentate mai sus.

Potrivit art. 2.617 Cod civil, constituirea, transmiterea, stingerea drepturilor reale asupra unui bun care şi-a schimbat aşezarea sunt cârmuite de legea statului unde se afla acel bun în momentul când s-a produs faptul juridic care a născut, modificat sau stins dreptul respectiv. În domeniul legii aplicabile bunurilor mobile corporale intră constituirea, transmiterea şi stingerea drepturilor reale asupra bunului mobil. Acest articol reglementează regimul conflictual al bunurilor mobile corporale, în general[1].Legea aplicabilă unui bun în curs de transport este prevăzută de art. 2.618 Cod civil. Regula generală este aceea că bunul transportat este guvernat de legea statului de unde a fost expediat. De la acest principiu, Codul civil admite trei excepții: părțile interesate au ales o altă lege aplicabilă, bunul a fost depozitat sau sechestrat ca urmare a unei măsuri asigurătorii sau a vânzării silite, legea aplicabilă fiind cea a locului unde a fost reaşezat temporar bunul şi bunul face parte din cele personale ale unui pasager, fiind cârmuit de legea națională a acestuia.

Art. 2.619 Cod civil supune legii statului exportator (în lipsă de stipulație contrară) condițiile şi efectele rezervei dreptului de proprietate asupra unui bun supus exportului. Conform art. 1.755 Cod civil, rezerva dreptului de proprietate reprezintă mijlocul de garantare al plății prețului bunului vândut în rate, cumpărătorul devenind proprietarul bunului cumpărat, abia după plata integrală a prețului, deşi riscul bunului cumpărat îl suportă din momentul predării bunului. Conținutul norme conflictuale din art. 2619 Cod civil îl constituie condițiile şi efectele izvorâte din rezerva dreptului de proprietate asupra unui bun destinat exportului. Cerința ca bunul să fie destinat

[1] *Ibidem*, p. 286.

exportului este foarte importantă! În acest fel, articolul 2619 se conectează cu art. 2618 Cod civil, făcând ca legea expeditorului să guverneze atât drepturile reale asupra mărfii exportate cât şi condiţiile de validitate şi efectele rezervei dreptului de proprietate asupra ei. Doctrina consideră că atunci când bunul nu este supus exportului, validitatea şi efectele rezervei dreptului de proprietate sunt supuse legii care guvernează fondul contractului[1].

13.3. Norme conflictuale aplicabile bunurilor incorporale

Codul civil român reglementează legea aplicabilă bunurilor necorporale în Secţiunea a V-a Capitolului al III-lea al Titlului al II-lea din Cartea a VII-a. În viziunea legiuitorului, bunurile necorporale la care se referă sunt: drepturile de proprietate intelectuală şi de proprietate industrială.

Conform art. 2.625 Cod civil, naşterea, conţinutul şi stingerea drepturilor de autor asupra unei opere de creaţie intelectuală sunt supuse legii statului unde aceasta a fost pentru întâia dată adusă la cunoştinţa publicului. Operele de creaţie intelectuală nedivulgate sunt guvernate de legea naţională a autorului. Legea aplicabilă operei de creaţie intelectuală (fie divulgată, fie nedivulgată) reglementează naşterea dreptului de autor, obiectul şi conţinutul acestuia, raporturile dintre subiectele dreptului de autor, limitele exercitării dreptului de autor şi modalităţile de apărare a lui[2].

În materia drepturilor de autor, au prioritate de aplicare prevederile următoarelor convenţii internaţionale la care România este parte: Convenţia de la Berna pentru protecţia operelor literare şi artistice din 9 septembrie 1886 cu completările şi revizuirile ulterioare

---

[1] Dragoş-Alexandru Sitaru, *Drept internaţional privat. Partea generală. Partea specială-Normele conflictuale în diferite ramuri şi instituţii ale dreptului privat*, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2013, p. 296.

[2] Marilena Uliescu, *Capitolul III Bunurile* în Academia Română, Institutul de Cercetări Juridice, Departamentul de Drept Privat „Traian Ionaşcu", Marilena Uliescu (coordonator), *Noul Cod civil. Studii şi comentarii. Sinteza propunerilor de modificare şi completare a noului Cod civil,* vol. IV, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2016, pp. 4123-414.

(țara noastră a aderat la ea prin Legea nr. 77/1998), Convenția internațională pentru protecția artiștilor interpreți sau executanți, a producătorilor de fonograme și a organismelor de radiodifuziune, încheiată la Roma, la 26 octombrie 1961(aderarea României făcându-se prin Legea nr.76/1998), Convenția pentru protejarea producătorilor de fonograme împotriva reproducerii neautorizate a fonogramelor lor, adoptată la Geneva, la 29 octombrie 1971 (România aderând prin Legea nr. 78/1998), Tratatul O.M.P.I. privind dreptul de autor, adoptat la Geneva, la 20 decembrie 1996 (ratificat de țara noastră prin Legea nr. 205/2000) și Tratatul O.M.P.I. privind interpretările, execuțiile și fonogramele, adoptat la Geneva, la 20 decembrie 1996 (ratificat de țara noastră prin Legea nr. 206/2000)[1].

Art. 2.625 Cod civil stabilește legea aplicabilă dreptului de proprietate industrială. Nașterea, conținutul și stingerea acestui drept sunt cârmuite de legea statului unde s-a efectuat depozitul sau înregistrarea sau unde s-a depus cererea de depozit sau înregistrare. Deci, legea aplicabilă este aceea a locului unde s-au îndeplinit formalitățile de fond și de formă cerute de lege pentru depozitarea, înregistrarea și protejarea dreptului respectiv. Soluția conflictuală se întemeiază pe modul în care ia naștere dreptul de proprietate industrială: doar prin îndeplinirea unor cerințe de formă și de înregistrare necesare pentru constituirea și intrarea în posesie a titlului ce este opozabil terților. Formularea normei conflictuale ține seama de diferențele ce apar între legile diverselor state în materia procedurii de înregistrare și de depozitare a dreptului de proprietate industrială. Spre exemplu, în materia invențiilor, în cazul în care legislația română este lex causae, depunerea cererii de brevet produce efectele unui depozit național reglementar. În cazul cererii internaționale de brevet sau a cererii de brevet european, data de depozit este reglementată de tratatele internaționale la care țara noastră este parte[2]. Noțiunea de drepturi de

[1] Dragoș-Alexandru Sitaru, *Drept internațional privat. Partea generală. Partea specială-Normele conflictuale în diferite ramuri și instituții ale dreptului privat*, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 704.

[2] Marilena Uliescu, *Capitolul III Bunurile* în Academia Română, Institutul de Cercetări Juridice, Departamentul de Drept Privat „Traian Ionașcu", Marilena

proprietate industrială cuprinde drepturile având ca obiect invențiile, descoperirile științifice, modelele de utilitate, know-how-ul, desenele și modelele industriale, mărcile și indicațiile geografice, denumirile de origine, indicațiile de proveniență și altele. Legea aplicabilă acestor drepturi reglementează modurile și condițiile de constituire ale dreptului de proprietate industrială, raporturile dintre subiectele dreptului de proprietate industrială, conținutul dreptului, obiectul lui, condițiile de formă ale protecției dreptului (deși aspectele de procedură vor fi guvernate de lex fori), regimul titlului de protecție, limitele exercitării dreptului de proprietate industrială, modalitățile de apărare ale acestui drept (reparația morală și materială izvorâtă din încălcarea dreptului va fi guvernată de legea țării unde se solicită protecție, conform art. 15 al Regulamentului Roma II) și stingerea dreptului[1].

În materia proprietății industriale, au prioritate de aplicare dispozițiile unei multitudini de convenții internaționale, dintre care amintim Convenția de la Paris pentru protecția proprietății industriale din 20 martie 1883 cu modificările ulterioare (ratificată de România prin Decretul nr. 1177/1968), Convenția pentru instituirea Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale de la Stockholm din 13 iunie 1967 (ratificată de țara noastră prin Decretul nr. 1175/1968), Acordul de la Marrakech privind constituirea Organizației Mondiale a Comerțului (ratificat de țara noastră prin Legea nr. 133/1994) și Tratatul de cooperare în domeniul brevetelor, adoptat la conferința diplomatică de la Washington la 19 iunie 1970 (ratificat prin Decretul nr. 81/1979)[2].

Uliescu (coordonator), *Noul Cod civil. Studii și comentarii. Sinteza propunerilor de modificare și completare a noului Cod civil,* vol. IV, Ed. Universul Juridic, București, 2016, p. 414.

[1] Dragoș-Alexandru Sitaru, *Drept internațional privat. Partea generală. Partea specială-Normele conflictuale în diferite ramuri și instituții ale dreptului privat*, E. C.H. Beck, București, 2013, pp. 705-706.

[2] Pentru o lista completă a convențiilor internaționale în materia drepturilor de proprietate intelectuală a se consulta Dragoș-Alexandru Sitaru, *Drept internațional privat. Partea generală. Partea specială-Normele conflictuale în diferite ramuri și instituții ale dreptului privat*, Ed. C.H. Beck, București, 2013, pp. 706-708.

13.4. Norme conflictuale privind formele de publicitate

Potrivit art. 2.626 Cod civil, formele de publicitate referitoare la bunuri (realizate în orice mod) sunt guvernate de legea aplicabilă la data și locul unde sunt îndeplinite, dacă nu se prevede altfel prin dispoziții speciale. Observăm dubla determinare spațială și temporală a legii competente. Formele de publicitate și cele constitutive de drepturi referitoare la un bun imobil sunt guvernate de legea situării imobilului, chiar dacă temeiul juridic al nașterii, transmiterii, restrângerii sau stingerii unui drept real sau temeiul juridic al garanției reale s-au constituit potrivit altei legi. Soluția conflictuală este impusă de faptul că măsurile de publicitate presupun intervenția unei autorități publice, de aceea legea aplicabilă trebuie sa fie legea statului unde funcționează autoritatea. În practică, legea locului unde se îndeplinește măsura de publicitate coincide cu legea locului situării bunului. Codul civil conține dispoziții speciale privind publicitatea unor bunuri mobile cum ar fi: mijloacele de transport (art. 2621 lit. d) sau pentru ipotecile mobiliare (articolele 2627-2632). În cazul măsurilor de publicitate imobiliară, legiuitorul face o distincție între legea aplicabilă actului juridic din care izvorăște dreptul real sau garanția reală și legea aplicabilă formelor de publicitate imobiliară. Articolul 2626 Cod civil trebuie corelat cu articolul 1091 din același act normativ. Conform acestuia, formalitățile de înregistrare și publicitate, efectele lor și autoritățile abilitate să instrumenteze sunt cele prevăzute de dreptul țării unde operațiunea are loc. În materie imobiliară se va aplica legea locului unde este imobilul[1].

[1] *Ibidem*, pp. 298-299.

BCU IAȘI / CENTRUL DE DOCUMENTARE

Capitolul XIV
NORME CONFLICTUALE PRIVIND MOŞTENIREA

14.1. Aspecte introductive

Identificarea normelor conflictuale româneşti în materia succesiunii este complicată de evoluţia istorico-legislativă înregistrată în această materie în dreptul Uniunii Europene[1].

Normele conflictuale cu privire la succesiune se găsesc în Capitolul al IV-lea (art. 2.633-2.636) al Titlului al II-lea al Cărţii a VII-a a Codului civil român (Legea nr. 287/2009, cu modificările şi completările aduse prin Legea nr. 71/2011 şi republicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 505 din 15 iulie 2011). Potrivit art. 2.557 alineat (3) Cod civil, aceste norme conflictuale se vor aplica doar în măsura în care convenţiile internaţionale la care România este parte, dreptul Uniunii Europene sau dispoziţiile din legi speciale nu stabilesc o altă reglementare. Totodată, articolul 5 Cod civil acordă prioritate normelor dreptului Uniunii Europene în materiile reglementate de Codul civil român, indiferent de calitatea sau statutul părţilor. Iată de ce, doctrina românească consideră că începând cu data de 17 august 2015, *normele conflictuale privind succesiunea cuprinse în Codul civil au fost abrogate implicit şi înlocuite cu normele conflictuale cuprinse în Capitolul al III-lea al Regulamentului* (UE) nr. 650/2012 al Parlamentului European şi al Consiliului din 4 iulie 2012 privind competenţa, legea aplicabilă, recunoaşterea şi executarea hotărârilor judecătoreşti şi acceptarea şi executarea actelor autentice în materie de succesiuni şi privind crearea unui certificat european de moştenitor. Această soluţie este susţinută şi de către articolele 20 (Aplicare

[1] Pentru evoluţia reglementărilor româneşti de drept internaţional privat a se consulta Dan Andrei Popescu, *Inheritance Evolutive Codification in Private International Law. A Romanian Approach*, în Dan Andrei Popescu (coordonator), *Specificitate şi complementaritate în dreptul privat european. Conflictele de legi şi de jurisdicţii şi integrarea juridică europeană*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2012, pp. 44-55 şi 56-57.

BUCHAREST UNIVERSITY LIBRARY

universală) și 75 (Raportul cu convențiile internaționale existente) din regulament[1]. Așadar, normele conflictuale românești în materia succesiunii diferă din punct de vedere intertemporal astfel:

a. pentru succesiunile deschise până la data de 1 octombrie 2011, se vor aplica normele conflictuale din art. 66 al Legii nr.105/1992, prin aplicarea clauzei intertemporale de excepție din alin. (2) al art. 207 al Legii nr. 71/2011;
b. pentru succesiunile deschise între 1 octombrie 2011 și 17 august 2015, se vor aplica normele conflictuale din articolele 2633-2636 Cod civil;
c. pentru succesiunile deschise după 17 august 2015, se vor aplica normele conflictuale prevăzute în Capitolul al III-lea al Regulamentului (UE) nr. 650/2012, mai precis în articolele 20-33[2].
d. pentru raporturile de drept internațional privat ale României cu alte state ce nu sunt membre ale Uniunii

[1] Dan Andrei Popescu, *Rolul și misiunea dreptului internațional privat – conflictul intertemporal al normelor de conflict – fixarea proximității juridice – reședința obișnuită – clauza de excepție – repere privind legea străină*, în Academia Română, Institutul de Cercetări Juridice, Departamentul de Drept Privat „Traian Ionașcu", Marilena Uliescu (coordonator), *Noul Cod civil. Studii și comentarii. Sinteza propunerilor de modificare și completare a noului Cod civil,* vol. IV, Ed. Universul Juridic, București, 2016, pp. 153, 181; Ioan-Luca Vlad, *Succesiuni internaționale. Regulamentul nr. 650/2012. Tratate internaționale în domeniu,* Ed. Universul Juridic, București, 2016, pp. 83-84, Bogdan Pătrașcu și Ilioara Genoiu, *Legea aplicabilă moștenirii (Art. 2633-2636)* în Academia Română, Institutul de Cercetări Juridice, Departamentul de Drept Privat „Traian Ionașcu", Marilena Uliescu (coordonator), *Noul Cod civil. Studii și comentarii. Sinteza propunerilor de modificare și completare a noului Cod civil,* vol. IV, Ed. Universul Juridic, București, 2016, p. 432.

[2] Dan Andrei Popescu, *Rolul și misiunea dreptului internațional privat – conflictul intertemporal al normelor de conflict – fixarea proximității juridice – reședința obișnuită – clauza de excepție – repere privind legea străină*, în Academia Română, Institutul de Cercetări Juridice, Departamentul de Drept Privat „Traian Ionașcu", Marilena Uliescu (coordonator), *Noul Cod civil. Studii și comentarii. Sinteza propunerilor de modificare și completare a noului Cod civil,* vol. IV, Ed. Universul Juridic, București, 2016, p. 181 și Șerban-Alexandru Stănescu, *Legislația privind raporturile de drept internațional privat. Îndrumar practic,* Ed. Hamangiu, București, 2017, pp. 18 și 82.

Europene dar care au încheiat tratate de asistență juridică în materie civilă cu țara noastră se vor aplica normele conflictuale în materia succesiunii prevăzute de respectivele tratate, indiferent de datele de deschidere a succesiunii menționate mai sus[1].

Ce semnificație are data de 17 august 2015? Potrivit art. 83 şi 84 ale Regulamentului (UE) nr. 650/2012, acest act normativ se va aplica succesiunilor persoanelor care au decedat la 17 august 2015 sau după această dată, deşi unele prevederi ale regulamentului, expres menționate, se vor aplica de la 5 iulie 2012 (art. 79-81) sau de la 16 ianuarie 2014 (art. 77 şi 78)[2].

Înainte de studia în paginile ce urmează normele conflictuale în materia succesiunii prevăzute de Regulamentul (UE) nr. 650/2012, precizăm faptul că o parte din normele regulamentului reglementează competența internațională a autorităților din statele membre în materia succesiunilor cu element de extraneitate[3]. Regulile uniforme de competență internațională stabilite de Regulamentul (UE) nr. 650/2012 în articolele 4-11 nu sunt aplicabile notarilor publici din România, deoarece ei nu exercită atribuții judiciare şi nici nu acționează în temeiul delegației acordate de o instanță judecătorească (aşa cum cere art. 1 paragraful 2 al regulamentului). Doctrina este unanimă în această materie[4]. Totuşi, normele de competență

---

[1] Pentru o listă a acestor tratate a se consulta Ioan-Luca Vlad, *Succesiuni internaționale. Regulamentul nr. 650/2012. Tratate internaționale în domeniu*, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2016, p. 107.

[2] Dan Andrei Popescu, *Ghid de drept internațional privat în materia succesiunilor*, Notarom, Bucureşti, 2015, p. 28.

[3] Pentru o analiză detaliată a normelor de competență internațională în materia succesiunilor, a se studia Dan Andrei Popescu, *Ghid de drept internațional privat în materia succesiunilor*, Notarom, Bucureşti, 2015, p. 29-38 şi Ioan Chelaru şi Luisa Chelaru, *Competența instituțională specifică în materia moştenirii străinului în România. Certificatul european de moştenitor*, articol disponibil la următoarea adresă web: http://www.universuljuridic.ro/competenta-institutionala-specifica-materia-mostenirii-strainului-romania-certificatul-european-de-mostenitor/ (accesat pe 5 iulie 2016).

[4] Dan Andrei Popescu, *Ghid de drept internațional privat în materia succesiunilor*, Notarom, Bucureşti, 2015, p. 30 şi Ioan-Luca Vlad, *Competența internațională în materie succesorală a notarilor români sub imperiul Regulamentului (UE) nr. 650/2012*, p. 2, disponibil la următoarea adresă web: http://www.universuljuridic.

internațională uniforme se aplică notarilor români pentru determinarea competenței lor de a emite un Certificat European de Moștenitor[1] (art. 64 din regulament). Competența internațională în materie succesorală a notarilor publici români (ca și în cazul celor francezi) se va determina și în relațiile cu celelalte state membre ale UE potrivit legislației forului (adică a dreptului românesc, respectiv a celui francez)[2]. Acestor norme uniforme de competență internațională sunt, însă, obligatorii pentru instanțele judecătorești române.

Doctrina românească, având în vedere cele două sensuri juridice ale noțiunii de *succesiune* (unul larg, altul restrâns), consideră că pentru a denumi transmiterea drepturilor din cauză de moarte este mai indicată noțiunea de *moștenire* (a se vedea în acest sens art. 46 al Constituției). Astfel, conform art. 953 Cod civil, moștenirea reprezintă transmiterea patrimoniului unei persoane fizice decedate către una sau mai multe persoane în ființă. Cu toate acestea, traducătorii români ai regulamentului au decis să folosească în mod constant termenul de *succesiune*. Regulamentul definește succesiunea în art. 3 alin. (1) lit. (a) drept "succesiunea privind patrimoniul unei persoane decedate și acoperă orice formă de transfer de bunuri, drepturi și obligații pentru cauză de moarte, fie că este vorba de un act voluntar de transfer, sub forma unei dispoziții pentru cauză de moarte, fie de un transfer sub forma succesiunii ab intestat[3]."

Definiția moștenirii din regulament, asemenea art. 955 din Codul civil, consacră două forme ale succesiunii: *testamentară* (transmiterea

---

ro/competenta-internationala-in-materie-succesorala-a-notarilor-romani-sub-imperiul-regulamentului-650-2012/2/ (accesat pe 24 iunie 2016).

[1] *Certificatul European de Moștenitor (CEM)* reprezintă înscrisul recunoscut de plin drept în toate statele Uniunii Europene cu excepția Regatului Unit și al Danemarcei care permite moștenitorilor, legatarilor, executorilor testamentari și administratorilor patrimoniului succesoral să-și dovedească calitatea și să-și exercite atribuțiile în alte state ale Uniunii Europene (articolele 62 și 63 din regulament). CEM-ul este facultativ, nu înlocuiește documentele interne cu scopuri similare ale fiecărui stat membru, dar odată emis de către un stat membru poate suplini aceste documente interne în statul emitent.

[2] Dan Andrei Popescu, *Ghid de drept internațional privat în materia succesiunilor*, Notarom, București, 2015, p. 30-31.

[3] Ioan-Luca Vlad, *Succesiuni internaționale. Regulamentul nr. 650/2012. Tratate internaționale în domeniu*, Ed. Universul Juridic, București, 2016, p. 126.

operează în temeiul testamentului) şi *legală* (transmiterea succesiunii se face în temeiul legii). Formularea art. 3 alin.(1) din Regulament, asemeni alin. (1) al art. 955 Cod civil subliniază concepţia priorităţii moştenirii testamentare (concepţie specifică Dreptului roman, preluată în Occident, inclusiv pe teritoriul Transilvaniei) în faţa concepţiei etatiste, delăsătoare a priorităţii moştenirii ab intestat, legale (concepţie promovată de juriştii români din Vechiul Regat, pe considerentul superiorităţii cunoştinţelor juridice ale legiuitorului[1].

Regulamentul foloseşte în textul său noţiunea de *dispoziţie pentru cauză de moarte*. Conform art. 3 alin. (1) lit. d) din regulament, prin *dispoziţie pentru cauză de moarte se înţelege un testament, un testament conjunctiv sau un pact asupra unei succesiuni viitoare.* Aşadar, noţiunea de *testament* reprezintă doar un element al sferei noţiunii de dispoziţie pentru cauză de moarte. În lipsa unei definiţii a *testamentului* în textul regulamentului suntem nevoiţi să apelăm la definiţia oferită de Codul civil român în art. 1034: *act unilateral, personal şi revocabil prin care testatorul dispune într-una din formele cerute de lege pentru momentul când nu va mai fi în viaţă.* Prin *testament conjunctiv,* regulamentul înţelege *un testament întocmit de două sau mai multe persoane într-un singur act.* Aşadar, testamentul conjunctiv din regulament nu se confundă cu *legatul conjunctiv consacrat de art. 1065 Cod civil român*, acesta din urmă fiind legatul cu titlu particular prin care testatorul lasă prin acelaşi testament un bun determinat individual sau generic mai multor legatari cu titlu particular, fără a preciza cota-parte a fiecăruia. Testamentul conjunctiv din regulament înglobează în sfera sa atât *testamentul reciproc* (prin care două sau mai multe persoane testează, prin acelaşi testament, una în favoarea alteia sau în favoarea unui terţ, tip de testament lovit *de nulitate absolută* în dreptul român, conform art. 1036 Cod civil, deoarece încalcă caracterul esenţialmente revocabil al acestui act juridic) cât şi *testamentele separate scrise pe aceeaşi coală de hârtie* (permise de dreptul românesc atât timp cât ele rămân două acte juridice distincte, ce se pot revoca separat, chiar dacă au dispoziţii reciproce şi

[1] *Ibidem*, p. 24.

interdependente)[1]. Prin *pact asupra unei succesiuni (moşteniri) viitoare (nedeschise),* regulamentul înţelege *un acord, inclusiv un acord rezultat din testamente reciproce, care creează, modifică sau încetează, cu sau fără contraprestaţie, drepturi asupra patrimoniului sau patrimoniilor viitoare ale uneia sau mai multor persoane care sunt părţi la acord. Codul civil român interzice astfel de pacte*, prin art. 956, cu următoarele *patru excepţii*:

a) convenţia prin care asociaţii stipulează că la moartea unui asociat, societatea va continua cu moştenitorii asociatului decedat (art. 1939Cod civil);
b) împărţeala de ascendent făcută prin donaţie dacă s-au respectat condiţiile de fond şi de formă prescrise de lege (articolele 1160-1163 Cod civil);
c) actul prin care succesibilul rezervatar consimte la înstrăinarea cu titlu oneros către un descendent, ascendent privilegiat sau soţ supravieţuitor cu rezerva uzufructului, uzului sau habitaţiei ori în schimbul întreţinerii pe viaţă sau a unei rente viagere (art. 1091 alin.4 Cod civil);
d) substituţiile fideicomisare şi liberalităţile reziduale (articolele 994-1005 Cod civil)[2].

Normele conflictuale prevăzute de regulament au o aplicare universala. Astfel, art. 20 al regulamentului prevede că legea indicată de normele conflictuale uniforme se va aplica şi în situaţia în care aparţine unui stat ce nu este membru al UE.

14.2. Legea aplicabilă moştenirii

Regula conflictuală generală este prevăzută de paragraful 1 al art. 21 al regulamentului. Astfel, *moştenirea este supusă legii statului pe teritoriul căruia defunctul a avut la data morţii, reşedinţa obişnuită.*

---

[1] Ioan-Luca Vlad, *Succesiuni internaţionale. Regulamentul nr. 650/2012. Tratate internaţionale în domeniu*, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2016, pp. 97-99.

[2] Ioan-Luca Vlad, *Succesiuni internaţionale. Regulamentul nr. 650/2012. Tratate internaţionale în domeniu*, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2016, pp. 99-100.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Paragraful 2 al art. 21 al regulamentului prevede *aplicarea legii unui alt stat decât cel al reşedinţei obişnuite, în situaţia în care defunctul avea, în momentul decesului, o legătură mai strânsă cu acesta.*

14.3. Desemnarea legii aplicabile succesiunii

Art. 22 al regulamentului îngăduie unei persoane să aleagă ca lege aplicabilă succesiunii sale în ansamblul său, legea statului a cărui cetăţenie o deţine. Textul regulamentului permite desemnarea legii statului a cărui cetăţenie o avea persoana în momentul efectuării alegerii sau a cărui cetăţenie o va deţine în momentul decesului. Pluralitatea de cetăţenii îi îngăduie persoanei să selecteze oricare din legile statelor al cărui cetăţean este la momentul alegerii sau la momentul decesului pentru a guverna întreaga moştenire. Alegerea legii trebuie să îmbrace forma expresă a unei dispoziţii pentru cauză de moarte. Condiţiile de fond ale actului de alegere se supun legii naţionale alese. Condiţiile de formă ale actului de alegere, precum şi cele pentru modificarea sau revocarea lui vor fi cele privind dispoziţia pentru cauză de moarte (prevăzute de art. 27 al regulamentului).

14.4. Domeniul de aplicare a legii succesiunii

Domeniul de aplicare al legii ce guvernează succesiunea este detaliat în art. 23 al regulamentului. Legea guvernează întreaga succesiune şi stabileşte momentul, locul şi cauzele deschiderii succesiunii, vocaţia succesorală a beneficiarilor, cotele-părţi, drepturile succesorale ale soţului sau partenerului supravieţuitor (în cazul parteneriatelor civile, instituţie nerecunoscută de dreptul românesc), capacitatea succesorală, nedemnitatea, dezmoştenirea, acceptarea succesiunii, transferul către moştenitori al drepturilor şi obligaţiilor ce compun moştenirea, rezerva succesorală, partajul succesoral etc.

14.5. Legea aplicabilă condiţiilor de fond şi de formă ale dispoziţiilor pentru cauză de moarte

Dispoziţiile pentru cauză de moarte, cu excepţia pactelor privind o succesiune viitoare, sunt supuse, conform art. 24, în privinţa admi-

sibilității și condițiilor de fond, legii aplicabile succesiunii conform regulamentului, dacă persoana ar fi decedat în ziua întocmirii dispoziției. Persoana poate desemna ca lege aplicabilă condițiilor de fond ale dispoziției pentru cauză de moarte, o lege națională a sa, conform art. 22, prezentat mai sus. Legile ce guvernează admisibilitatea și fondul dispoziției pentru cauză de moarte vor guverna și condițiile de fond ale modificării sau revocării dispoziției.

Art. 25 reglementează legea aplicabilă condițiilor de fond ale *pactelor privind o succesiune viitoare.* Considerăm că importanța practică a acestui articol în dreptul internațional privat român este mult redusă, deoarece, așa cum am arătat mai sus, Codul civil român sancționează cu nulitatea absolută pactele asupra unei succesiuni nedeschise, cu cele patru excepții prezentate la subcapitolul 14.1., iar art. 35 al regulamentului interzice aplicarea unei dispoziții din legea oricărui stat specificată în regulament dacă aplicarea este vădit incompatibilă cu ordinea publică a forului. În opinia noastră, aplicarea unei legi menționate în art. 25 al regulamentului pe teritoriul României, în afara celor patru excepții prevăzute de Codul civil român, încalcă ordinea publică de drept internațional privat românesc, fiind posibilă doar în contextul recunoașterii unor drepturi dobândite anterior în străinătate. Totuși pentru a facilita recunoașterea efectelor unor pacte asupra succesiunii nedeschise încheiate valid în străinătate, vom prezenta normele conflictuale în materie care-l vor ghida pe notarul public român sau pe judecător în evaluarea legalității încheierii respectivelor pacte peste hotare. Astfel, potrivit art. 25 al regulamentului, există două categorii de pacte asupra succesiunii nedeschise: cele privind succesiunea unei persoane și cele privind succesiunea mai multor persoane (aici intrând mai cu seamă testamentele reciproce permise de exemplu de dreptul german). Importanța acestei diviziuni se relevă în legile diferite ce cârmuiesc admisibilitatea și condițiile de fond ale pactelor. *Astfel, pactele privind succesiunea nedeschisă a unei singure persoane sunt guvernate atât sub aspectul admisibilității cât și sub aspectul condițiilor de fond, al puterii obligatorii și al desfacerii de legea aplicabilă succesiunii respective potrivit regulamentului, dacă persoana ar fi decedat în ziua încheierii pactului.* Pactele privind succesiunea nedeschisă a mai multor persoane sunt *permise* doar

dacă toate legile aplicabile conform regulamentului succesiunii persoanelor în cauză, dacă acestea ar fi decedat în ziua încheierii pactului, îngăduie astfel de pacte. În schimb, *condiţiile de fond, caracterul obligatoriu şi desfacerea pactelor privind succesiunea mai multor persoane vor fi guvernate doar de o singură lege adică de acea lege aplicabilă succesiunii uneia dintre persoanele vizate cu care pactul respectiv are cea mai strânsă legătură. De asemenea, toate aspectele privind pactele asupra unei succesiuni nedeschise pot fi supuse expres legii naţionale (la momentul alegerii sau în momentul decesului) a persoanei sau a uneia dintre persoanele al căror patrimoniu este vizat în condiţiile art. 22 din regulament.*

Articolul 26 stabileşte sfera conceptului de „condiţii de fond ale dispoziţiilor pentru cauză de moarte şi ale pactelor privind succesiunea nedeschisă". Trebuie să reţinem că schimbarea ulterioară a legii aplicabile capacităţii de a întocmi o dispoziţie pentru cauză de moarte nu afectează capacitatea persoanei de a modifica sau de a revoca o astfel de dispoziţie.

Condiţiile de formă ale dispoziţiei pentru cauză de moarte, întocmită în formă scrisă, vor fi guvernate, conform art. 27, *de legea locului unde actul a fost întocmit, de legea situării imobilului ce formează obiectul testamentului sau de oricare dintre legile următoare: legea naţională a testatorului, legea domiciliului testatorului sau legea reşedinţei obişnuite a testatorului* (toate aceste legi considerate fie la data când a fost întocmit testamentul, fie la data decesului testatorului). Regulamentul foloseşte în mod nejustificat atât legea domiciliului cât şi legea reşedinţei obişnuite a testatorului, deşi cele două noţiuni sunt sinonime în dreptul internaţional privat modern.

Aceleaşi legi guvernează condiţiile de formă ale modificării sau revocării dispoziţiei scrise pentru cauză de moarte.

Orice norme juridice care limitează formele permise pentru dispoziţii pentru cauză de moarte, prin trimitere la vârstă, cetăţenie sau alte condiţii personale ale testatorului sau ale persoanelor a căror succesiune este vizată de un pact asupra succesiunii viitoare sunt considerate chestiuni de formă. Acelaşi lucru este valabil pentru condiţiile pe care trebuie să le îndeplinească martorii pentru validarea unei dispoziţii pentru cauză de moarte.

14.6. Legea aplicabilă declarației privind acceptarea sau renunțarea la succesiune (a unui legat, a rezervei succesorale) sau ale unei declarații privind limitarea răspunderii declarantului

Condițiile de formă ale declarației privind acceptarea sau renunțarea la succesiune, a unui legat sau a rezervei succesorale, sau ale unei declarații privind limitarea răspunderii declarantului sunt guvernate, conform art. 28 al regulamentului, *fie de legea aplicabilă succesiunii conform art. 21 sau 22, fie de legea statului unde declarantul își are reședința obișnuită.*

Reamintim că legea aplicabilă succesiunii guvernează condițiile de fond ale acestor declarații, potrivit art. 23 al regulamentului.

14.7. Soarta succesiunii vacante

Articolul 33 reglementează *legea aplicabilă succesiunii vacante. Astfel, dacă potrivit legii aplicabile succesiunii, aceasta este vacantă, statul membru sau o entitate desemnată de acesta va dobândi, conform legii proprii, bunurile succesiunii care sunt situate pe teritoriul său*, sub condiția ca să fie respectat dreptul creditorilor de a solicita satisfacerea creanțelor lor din patrimoniul succesoral în ansamblul său.

14.8. Retrimiterea, normele de aplicare necesară și excepția de ordine publică în materia succesiunii cu element de extraneitate

Conform art. 34 al regulamentului, *retrimiterea* este permisă dacă normele de drept internațional privat ale *statului terț* retrimit la legea unui stat membru sau la legea unui stat terț ce ar aplica propria lege.

Retrimiterea nu este permisă în situația legii aplicabile succesiunii sau a alegerii acesteia, în situația desemnării legii naționale a de cuius-ului pentru a cârmui succesiunea, în situația legii aplicabile condițiilor de formă ale dispozițiilor pentru cauză de moarte, sau a formei declarației privind acceptarea sau renunțarea la succesiune precum și în cazul normelor de aplicare necesară amintite mai sus.

Potrivit art. 30 al regulamentului, *normele de aplicare imediată* ale statului unde sunt situate anumite *bunuri imobile, anumite întreprinderi sau alte categorii speciale de bunuri*, reguli ce stabilesc restricţii privind succesiunile, *se vor aplica indiferent de legea aplicabilă succesiunii.*

Aşa cum am amintit în momentul în care am vorbit despre pactele asupra succesiunilor nedeschise, Regulamentul (UE) nr. 650/2012 reglementează în art. 35, excepţia de *ordine publică în dreptul internaţional privat.* Conform acestui articol, singurul motiv pentru care se poate refuza aplicarea unei dispoziţii din legea străină indicată prin normele conflictuale ale regulamentului este încălcarea ordinii publice a forului (a statului unde lucrează notarul public însărcinat cu procedura succesorală cu element de extraneitate).

Posibilitatea de cuius-ului de a-şi alege ca lege a succesiunii legea naţională poate crea ocazia fraudării rezervei succesorale prevăzute de dreptul reşedinţei obişnuite din momentul decesului. Această ocazie se iveşte în situaţia în care de cuius-ul cu dublă cetăţenie: israeliană şi o cetăţenie a unui stat membru al Uniunii Europene, desemnează ca lege aplicabilă succesiunii legea israeliană, deşi are moştenitori rezervatari, conform fie legii ultimei reşedinţe obişnuite, fie celeilalte legi naţionale. Conform art. 83 alin. (2) coroborat cu prevederile art. 22 alin. (1) din Regulament, alegerea legii israeliene ca aplicabilă succesiunii este valabilă. Dar, Legea succesiunilor israeliană din 1965 nu cunoaşte rezerva succesorală.

Desemnarea de către de cuius, ca lege aplicabila succesiunii, a dreptului israelian (ce nu cunoaşte rezerva succesorală a descendenţilor), în ciuda legii ultimei reşedinţe obişnuite care instituie moştenitori rezervatari, este semnul unei fraude la lege. Astfel, se fraudează rezerva succesorală instituită de legea ce avea vocaţie de a se aplica moştenirii în temeiul art. 21 din regulament (ca lege a reşedinţei obişnuite a decuius-ului). Intenţia frauduloasă este şi mai evidentă dacă ţinem cont de următorul aspect: de cuius-ul a ales dreptul israelian pentru a împiedica jocul retrimiterii de gradul întâi din art. 34 al regulamentului, care ar fi dus tot la aplicarea dreptului reşedinţei obişnuite ce cunoaşte rezerva succesorală. Daca nu ar fi fost vorba de o alegere expresă, ce cade sub incidenta paragrafului 2 al art. 34 din regulament, retrimiterea de gradul întâi ar fi intervenit.

Aceasta, deoarece, potrivit avocatului israelian Alon Kaplan, care comentează Decizia Curții Supreme a Statului Israel în Dosarul nr. 594/04, art. 137 al Legii succesiunilor din 1965 supune testamentul și succesiunea legii reședinței obișnuite a testatorului în momentul morții. Iată de ce, Curtea Supremă israeliană a considerat că rezerva succesorală a descendenților prevăzută, în speță, de legea olandeză trebuie sa fie respectată în ciuda alegerii dreptului israelian prin testament[1].

Având în vedere cele de mai sus precum și paragraful 26 din Preambulul Regulamentului (UE) nr. 650/2012, legea israeliană trebuie înlăturată deoarece alegerea ei a fost făcută cu unicul scop de a sustrage succesiunea aplicării dispozițiilor rezervei succesorale prevăzute de legea ultimei reședințe obișnuite a de cuius-ului. Deoarece regulamentul nu are în textul lui o prevedere destinata sancționării fraudei la lege, autoritățile reședinței obișnuite, de la notari până la judecători, sunt obligate să înlăture legea aleasa de decuius și să invalideze testamentul pe considerentul că dreptul israelian contravine ordinii publice de drept internațional privat a reședinței obișnuite, apărate și prin art. 35 al Regulamentului (UE) nr. 650 din 2012.

[1] Pentru detalii a se consulta Alon Kaplan, *Forced Heirship in Israel - Is a Choice of Law Provision in a Last Will and Testament Enforceable*, disponibil la următoarea adresă web: https://www.step. org/sites/default/files/Branches/ Resources/Forced-heirship-in-Israel.pdf (accesat pe 24 iunie 2016).

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul XV

NORME CONFLICTUALE PRIVIND ACTELE JURIDICE

15.1. Aspecte introductive

Prin condiții de fond ale actului juridic, în sensul dreptului internațional privat (DIP) înțelegem aspectele de fond privind încheierea actului juridic, efectele și executarea lui, precum și transmiterea și stingerea raportului juridic izvorât din actul respectiv[1].

Prin condiție de formă a actului juridic se înțelege modalitatea de exteriorizare a manifestării de voință cu intenția de a crea, modifica sau stinge un raport juridic concret.

Noțiunea de „formă a actului juridic" are în general două sensuri. În sens strict, forma actului juridic se referă la modalitatea de exteriorizare a voinței părților, iar în sens mai larg include atât condițiile de validitate formală cât și cele necesare pentru probațiune și opozabilitate față de terți. Așadar, în doctrina de DIP se distinge între forma exterioară a actelor juridice (care include forma cerută *ad validitatem* cât și pe cea cerută *ad probationem*), forma de publicitate (impusă de opozabilitatea față de terți) și forma de abilitare (dispusă de lege pentru validarea actului juridic încheiat în numele unei persoane incapabile sau pentru actul juridic încheiat de o persoană cu capacitate de exercițiu restrânsă)[2].

Normele conflictuale privind legea aplicabilă condițiilor de fond și de formă ale actului juridic se găsesc în Cartea a VII-a a Codului civil, Titlul al II-lea, Capitolul al V-lea (intitulat *actul juridic*) în art. 2.637-2.639. În noul Cod civil, legea aplicabilă contractelor este

---

[1] Dan Lupașcu și Diana Ungureanu, *Drept internațional privat*, Ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 218.

[2] Dan Lupașcu și Diana Ungureanu, *Drept internațional privat*, Ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 226.

BCU "LUCIAN BLAGA" UNIVERSITY LIBRARY

reglementată de o normă juridică separată cuprinsă în Capitolul al VI-lea (intitulat *Obligațiile*), în art. 2.640. Deoarece contractele reprezintă o specie de acte juridice, principiile determinării legii aplicabile fondului și formei contractelor vor fi înfățișate în acest capitol.

Ca și în cazul normelor conflictuale în materia succesiunilor, reglementarea conflictelor de legi în materia actelor juridice a cunoscut următoarea evoluție temporală:

a. între 1864-1992, reglementarea lor s-a făcut pe baza Codului civil "Alexandru Ioan Cuza" și a tratatelor internaționale;
b. între 1 octombrie 1992-15 ianuarie 2008, pe baza normelor conflictuale ale Legii nr. 105/1992 cu privire la reglementarea raporturilor de drept internațional privat;
c. între 15 ianuarie 2008-17 decembrie 2009, pe baza prevederilor Convenției de la Roma (19 iunie 1980), pentru raporturile României cu state ale U.E. și pe baza Legii nr. 105/1992, în celelalte cazuri;
d. între 17 decembrie 2009-1 octombrie 2011, prin Regulamentul (CE) nr. 593/2008 al Parlamentului European și Consiliului din 17 iunie 2008 privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale (numit și Roma I) și pe baza Legii nr. 105/1992, care se aplică în completare;
e. din 1 octombrie 2011, Regulamentul Roma I se aplică cu prioritate, completată cu dispozițiile Codului Civil (Legea nr. 287/2009). Practic, normele conflictuale ale Codului civil se vor aplica actelor juridice unilaterale și contractelor excluse din domeniul de aplicare al Regulamentului Roma I, în măsura în care nu există prevederi speciale în tratatele internaționale la care România este parte, în dreptul U.E. sau în legi speciale[1].

[1] Raluca Dimitriu, *Capitolul V, Actul juridic* în Academia Română, Institutul de Cercetări Juridice, Departamentul de Drept Privat „Traian Ionașcu", Marilena Uliescu (coordonator), *Noul Cod civil. Studii și comentarii. Sinteza propunerilor de*

BCU IASI UNIVERSITY LIBRARY

15.2. Legea aplicabilă condiţiilor de fond ale actului juridic. Legea desemnată şi legea aplicabilă în lipsa alegerii. Comparaţie cu vechea reglementare

Legea aplicabilă condiţiilor de fond ale actului juridic este determinată de art. 2.637 Cod civil. Condiţiile de fond ale actului juridic sunt stabilite de legea aleasă de părţi sau, după caz, de autorul său *(lex voluntatis)*. Observăm că legiuitorul român a menţinut în noua reglementare principiul conflictual din art. 69 alin. (1) al Legii nr. 105/1992. Alegerea legii aplicabile actului trebuie să fie expresă sau să rezulte cu certitudine din cuprinsul actului sau din circumstanţe. Părţile pot alege legea aplicabilă actului juridic în întregime sau doar anumitor părţi ale lui. Şi noul Cod civil îngăduie acea scindare (dépeçage) în materia legii aplicabile actul juridic. În alin. (4) al art. 2.637 Cod civil se prevede că înţelegerea privind legea aplicabilă actului juridic poate fi modificată ulterior încheierii actului. Modificarea va avea efect retroactiv, dar nu va putea infirma validitatea formei actului juridic şi nu va putea afecta drepturile dobândite de către terţi. Acest alin. (4) al art. 2.637 Cod civil, vorbind de o înţelegere se va aplica numai pentru actele juridice bilaterale sau multilaterale, adică acolo unde existenţa actului juridic depinde de două sau mai multe voinţe.

Doctrina numeşte lex voluntatis şi *legea subiectiv aplicabilă*, pentru a o deosebi de *legea obiectiv aplicabilă* (care reglementează condiţiile de fond ale actului juridic în lipsa manifestării de voinţă a autorului sau a părţilor). De asemenea, se arată că lex voluntatis trebuie să fie întotdeauna legea unui anumit stat. Deşi părţile pot include în contractul lor un corp de norme suprastatale sau o convenţie internaţională, ele nu pot declara drept lege subiectiv aplicabilă un astfel de ansamblu de norme[1]. Această opinie evidenţiază o limită a

---

modificare şi completare a noului Cod civil, vol. IV, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2016, pp. 451-453.

[1] Raluca Dimitriu, *Capitolul V, Actul juridic* în Academia Română, Institutul de Cercetări Juridice, Departamentul de Drept Privat „Traian Ionaşcu", Marilena Uliescu (coordonator), *Noul Cod civil. Studii şi comentarii. Sinteza propunerilor de modificare şi completare a noului Cod civil. vol. IV-lea*, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2016, pp. 454-455.

dreptului internațional privat în competiția sa cu dreptul comerțului internațional. În vreme ce dreptul internațional privat operează întotdeauna cu legi ale unor state, dreptul comerțului internațional caută să utilizeze în special norme materiale suprastatale (*lex mercatoria*) cuprinse fie în cutumele comerciale, fie în legile model, fie în convenții internaționale, pentru a evita incertitudinea izvorâtă din rezolvarea conflictului de legi pe baza unor norme conflictuale internaționale. În prezent, contractele între profesioniști s-au desprins tot mai mult din domeniul dreptului internațional privat, constituind domeniul predilect al dreptului comerțului internațional. Această tendință este reflexul juridic al globalizării.

Tot doctrina consideră că alin. (4) al art. 2637 Cod civil ar trebui reformulat, în spiritul art. 3 alin. (2) al Regulamentului Roma I, în sensul prevederii posibilității părților de a supune actul juridic altei legi decât cea care îl guverna anterior, fără a se mai condiționa această posibilitate de cazul în care părțile aleseseră deja o anumită lege pe care doresc sa o schimbe acum[1].

Potrivit art. 2.638 Cod civil, în lipsa alegerii se va aplica legea statului cu care actul juridic prezintă cele mai strânse legături. Dacă această lege nu poate fi identificată se va aplica legea locului unde actul juridic a fost încheiat. Şi în această normă conflictuală, legiuitorul român menține punctul de legătură al statului cu care actul prezintă cele mai strânse legături, acest punct de legătură fiind considerat de doctrina românească drept transpunerea formulei anglo-saxone *the proper law of the contract*[2].

---

[1] Raluca Dimitriu, *Actul juridic-legea aplicabilă condițiilor de fond [Art. 2637 alin. (4)] în Sinteza propunerilor de modificare şi completare a noului Cod Civil* în Academia Română, Institutul de Cercetări Juridice, Departamentul de Drept Privat „Traian Ionaşcu", Marilena Uliescu (coordonator), *Noul Cod civil.Studii şi comentarii. Sinteza propunerilor de modificare şi completare a noului Cod civil,* vol. IV, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2016, p. 757.

[2] Dan Lupaşcu şi Diana Ungureanu, *Drept internațional privat*, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2012, p. 222.

15.3. Legea aplicabilă condiţiilor de formă ale actului juridic. Obligativitatea formei solemne impuse de legea aplicabilă fondului

Art. 2.639 Cod civil reglementează legea aplicabilă condiţiilor de formă ale actului juridic. Condiţiile de formă ale unui act juridic sunt guvernate de legea care îi cârmuieşte fondul (determinată potrivit prevederilor art. 2.637 şi 2.638 Cod civil, prezentate mai sus). Actul se consideră totuşi valabil din punct de vedere al formei dacă îndeplineşte condiţiile prevăzute de una dintre legile următoare: legea locului unde a fost întocmit sau legea cetăţeniei sau legea reşedinţei obişnuite a persoanei care l-a consimţit sau legea aplicabilă potrivit dreptului internaţional privat al autorităţii care examinează validitatea actului juridic.

În doctrina românească s-a arătat că legătura legii cetăţeniei sau a reşedinţei obişnuite (domiciliului) persoanei care l-a consimţit este valabilă doar pentru actele juridice unilaterale, în vreme ce legătura dreptului internaţional privat al autorităţii ce examinează validitatea se va aplica atât pentru actele unilaterale, cât şi pentru cele bilaterale[1]. Aceste aprecieri îşi menţin validitatea şi în contextul noului Cod civil, deoarece alin. (2) al art. 2.639 Cod civil preia dispoziţiile art. 71 din Legea nr. 105/1992.

Potrivit alin. (3) al art. 2.639 Cod civil, în cazul în care legea aplicabilă condiţiilor de fond ale actului juridic impune, sub sancţiunea nulităţii, o anumită formă solemnă, nicio altă lege dintre cele menţionate mai sus nu poate înlătura această cerinţă, indiferent de locul întocmirii actului. Legiuitorul a preluat aici dispoziţiile art. 72 din Legea nr. 105/1992 privind reglementarea raporturilor de drept internaţional privat.

---

[1] Ovidiu Ungureanu, Călina Jugastru, Adrian Circa, *Manual de drept internaţional privat*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2008, p. 175.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

15.4. Norma de trimitere din art. 2634 Cod civil privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale. Regulamentul (CE) nr. 593/2008 (Roma I). Materiile excluse din sfera de reglementare a regulamentului. Aplicarea universală a regulamentului

În privința legii aplicabile obligațiilor izvorâte din contracte, norma conflictuală în materie se găsește, așa cum am arătat, în Capitolul al VI-lea al Titlului al II-lea al Cărții a VII-a a Codului civil, în art. 2.640. Aici, avem de-a face cu o normă de trimitere care dispune că legea aplicabilă obligațiilor contractuale se determină potrivit reglementărilor dreptului Uniunii Europene. Potrivit alineatului al doilea, în materiile care nu intră sub incidența reglementărilor europene, pentru a afla legea aplicabilă obligațiilor contractuale se vor aplica dispozițiile Codului civil privind legea aplicabilă actului juridic, dacă nu se prevede altfel prin convenții internaționale sau prin dispoziții speciale. Așadar, conflictele de legi în materia actelor juridice unilaterale și în materia contractelor ce depășesc domeniul reglementărilor europene vor fi supuse normelor conflictuale din Capitolul al V-lea (art. 2637-2639) al Cărții a VII-a a Codului civil[1].

La nivelul Uniunii Europene, legea aplicabilă obligațiilor izvorâte din contracte este determinată potrivit Regulamentului (CE) nr. 593/2008 al Parlamentului European și Consiliului din 17 iunie 2008 privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale (numit și Roma I[2]).

Conform art. 1, regulamentul se aplică obligațiilor contractuale în materie civilă și comercială în situațiile în care există un conflict de

---

[1] Aurelian Gherghe, *Capitolul VI. Obligațiile. Normele conflictuale privind obligațiile (art. 2640-2646)* în Academia Română, Institutul de Cercetări Juridice, Departamentul de Drept Privat „Traian Ionașcu", Marilena Uliescu (coordonator), *Noul Cod civil. Studii și comentarii. Sinteza propunerilor de modificare și completare a noului Cod civil,* vol. IV, Ed. Universul Juridic, București, 2016, p. 475.

[2] Această denumire i s-a aplicat regulamentului pentru că el a înlocuit Convenția de la Roma din 19 iunie 1980 asupra legii aplicabile obligațiilor contractuale. Textul în limba română poate fi accesat la următoarea adresă web: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:32008R0593&from=RO (accesată pe 5 iulie 2016).

legi. Potrivit aceluiaşi articol, regulamentul nu se aplică în materie fiscală, vamală sau administrativă. Conform alin. (2), sunt excluse din domeniul de reglementare al regulamentului, următoarele materii:

- aspectele privind starea şi capacitatea persoanelor fizice, fără a se aduce atingere art. 13;
- obligaţiile rezultate din relaţiile de familie şi din relaţii care în conformitate cu legea aplicabilă sunt considerate ca având efecte comparabile, inclusiv obligaţiile de întreţinere (am văzut că legea aplicabilă obligaţiilor de întreţinere este determinată potrivit dispoziţiilor Regulamentul (CE) nr. 4/2009 al Consiliului din 18 decembrie 2008);
- obligaţiile rezultate din aspectele patrimoniale ale regimurilor matrimoniale sau din aspectele patrimoniale ale relaţiilor care sunt considerate, potrivit legii aplicabile, ca având efecte comparabile cu cele ale căsătoriei (pentru rezolvarea conflictelor de legi în materia aceasta există Regulamentele 2016/1103 şi 2016/1104) precum şi obligaţiile izvorâte din testamente şi succesiuni;
- obligaţiile rezultate din cambii, cecuri şi bilete la ordin, precum şi din alte instrumente negociabile, în măsura în care obligaţiile acestea derivă din caracterul negociabil al acestor titluri;
- convenţiile de arbitraj şi convenţiile privind alegerea instanţei competente;
- aspectele reglementate de dreptul societăţilor comerciale sau al altor organisme constituite sau nu ca persoane juridice, precum constituirea, capacitatea, organizarea internă, dizolvarea, răspunderea internă a asociaţilor etc.
- chestiunea de a şti dacă un reprezentant poate angaja faţă de terţi răspunderea persoanei pentru care acţionează sau dacă un organ al unei societăţi poate angaja răspunderea faţă de terţi a respectivei societăţi;
- constituirea de trusturi şi
- obligaţiile izvorâte din înţelegerile premergătoare încheierii unui contract;
- probele şi aspectele de procedură, cu excepţia art. 18 etc.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Pentru aceste materii, autoritățile române vor aplica, în lipsa altor prevederi speciale, potrivit art. 2.640 alin. (2) Cod civil, dispozițiile Codului civil privind legea aplicabilă actului juridic.

Potrivit art. 2, legea desemnată de regulament se aplică indiferent dacă este vorba de legea unui stat care este sau nu membru al Uniunii Europene. Astfel, în materiile prevăzute de Regulament, instanțele de judecată şi tribunalele arbitrale române sunt obligate să aplice dispozițiile sale, indiferent dacă legea la care regulamentul trimite este reglementarea românească, legea altui stat-membru al U.E. sau cea a unui stat terț. Deci, aplicarea în spațiu a Regulamentului Roma I are caracter universal, fiind opozabilă erga omnes, fără condiția reciprocității[1].

Singura excepție de la aplicarea Regulamentului Roma I este reprezentată de Danemarca. Cu toate acestea, în temeiul art. 2, prezentat mai sus, instanțele celorlalte state-membre sunt obligate să aplice legea daneză, oricărui litigiu în care dispozițiile Regulamentului indică această lege drept lex causae[2].

15.5. Legea aplicabilă condiţiilor de fond ale contractului. Legea desemnată şi normele imperative ale statului unde sunt localizate elementele relevante ale situaţiei. Legea aplicabilă validităţii convenţiei părţilor privind legea aplicabilă. Legea aplicabilă în lipsa alegerii părţilor. Incapacitatea uneia dintre părţi după legea altei ţări

Normele uniforme privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale se găsesc în Capitolul al II-lea al Regulamentului (CE) nr. 593/2008.

---

[1] Aurelian Gherghe, *Capitolul VI. Obligațiile. Normele conflictuale privind obligațiile (art. 2640-2646)* în Academia Română, Institutul de Cercetări Juridice, Departamentul de Drept Privat „Traian Ionașcu", Marilena Uliescu (coordonator), *Noul Cod civil. Studii şi comentarii. Sinteza propunerilor de modificare şi completare a noului Cod civil, vol. IV*, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2016, p. 478.

[2] *Ibidem*, p. 476.

Legea competentă pentru a reglementa condițiile de fond și efectele actului juridic se numește *lex actus,* iar în cazul contractelor, *lex contractus*. În principiu, legea contractului este aleasă de părți prin voința lor, în acest caz numindu-se *lex voluntatis*[1].

Astfel, potrivit art. 3 paragraful 1, contractul este guvernat de legea aleasă de către părți. Desemnarea trebuie să fie expresă sau să rezulte cert din clauzele contractuale sau din împrejurările cauzei. Prin alegere, părțile pot desemna legea aplicabilă contractului în întregul său sau doar unor părți ale contractului. Această soluție juridică a fragmentării contractului, supunându-i diferitele elemente unor sisteme de drept diferite este cunoscută sub numele de *splitting-up, severability sau dépéçage*[2].

În orice moment, părțile pot conveni să supună contractul altei legi decât cea care-l guverna anterior, fie în temeiul unei alegeri anterioare, fie în temeiul altor dispoziții ale regulamentului. Orice modificare efectuată de către părți cu privire la legea aplicabilă care intervine ulterior încheierii contractului nu va afecta validitatea formală a contractului și nici drepturile terților. Traducerea românească a art. 3 paragraful 2 din regulament șchioapătă în acest punct, deoarece „nu afectează în mod negativ" este un pleonasm.

În privința raportului dintre clauza de alegere și contractul principal, doctrina subliniază faptul că, în principiu, clauza de alegere urmează regimul juridic al contractului principal, însă, sub anumite aspecte, clauza poate avea un regim juridic distinct, adică clauza și contractul principal pot fi supuse unor legi deosebite[3].

Conform art. 3 paragraful 2 al Regulamentului (CE) nr. 593/2008, în cazul în care toate elementele relevante pentru situația respectivă (în momentul în care are loc desemnarea legii aplicabile contractului) se

---

[1] Aurelian Gherghe, *Capitolul VI. Obligațiile. Normele conflictuale privind obligațiile (art. 2640-2646)* în Academia Română, Institutul de Cercetări Juridice, Departamentul de Drept Privat „Traian Ionașcu", Marilena Uliescu (coordonator), *Noul Cod civil. Studii și comentarii. Sinteza propunerilor de modificare și completare a noului Cod civil, vol. IV*, Ed. Universul Juridic, București, 2016, p. 478.

[2] *Ibidem*, p. 481.

[3] *Ibidem*, p. 480.

află în altă țară decât cea a cărei lege a fost desemnată, alegerea făcută de părți nu aduce atingere aplicării dispozițiilor imperative ale legii acelei alte țări, de la care nu se poate deroga prin acord. Cu alte cuvinte, în cazul în care toate elementele relevante ale situației se află la momentul alegerii legii, în alt stat decât statul a cărui lege a fost desemnată, legea aleasă se va aplica în continuare contractului doar în limitele trasate de dispozițiile imperative ale legii statului unde sunt localizate elementele relevante. Dacă toate elementele relevante ale situației se află în unul sau mai multe state membre ale UE, alegerea de către părți a legii aplicabile, alta decât cea a unui stat membru, nu va aduce atingere aplicării dispozițiilor de drept comunitar imperative, așa cum au fost transpuse în statul membru al instanței competente.

Existența și validitatea consimțământului părților cu privire la desemnarea legii aplicabile se va determina, conform articolelor 10 (Consimțământul și validitatea de fond), 11 (Validitatea de formă) și 13 (Incapacitatea).

Potrivit art. 4, dacă părțile nu au desemnat legea aplicabilă contractului, legea aplicabilă contractului se va determina, fără a se aduce atingere articolelor 5-8 ale regulamentului, după cum urmează:

a) contractul de vânzare-cumpărare de bunuri va fi reglementat de legea țării unde se află reședința obișnuită a vânzătorului;
b) contractul de prestări servicii va fi reglementat de legea statului unde se află reședința obișnuită a prestatorului de servicii;
c) contractul privind un drept imobiliar sau contractul de locațiune al unui imobil este reglementat de legea țării unde se află imobilul;
d) contractul de locațiune având drept obiect folosința privată și temporară a unui imobil, pe o perioadă de maximum șase luni consecutive este guvernat de legea statului unde atât proprietarul, cât și locatarul persoană fizică își au reședința obișnuită;
e) contractul de franciză va fi guvernat de legea țării unde își are reședința obișnuită beneficiarul francizei;
f) contractul de distribuție va fi guvernat de legea reședinței obișnuite a distribuitorului;

g) contractul de vânzare-cumpărare de bunuri la licitație se va supune legii statului unde are loc licitația, dacă se poate stabili acest loc;

h) orice contract încheiat în cadrul unui sistem multilateral care reunește sau facilitează reunirea de interese multiple de vânzare-cumpărare de instrumente financiare ale terților, va fi reglementat de legea sa unică.

Dacă contractului nu i se aplică prevederile paragrafului 1 (de mai sus) sau dacă elementelor contractului li s-ar aplica mai multe dintre prevederile de la literele a)-h), art. 4 paragraful 2 dispune că legea aplicabilă contractului va fi legea reședinței obișnuite a părții contractante care efectuează prestația caracteristică. Remarcăm că redactorii regulamentului au exemplificat în paragraful 1 al art. 4 ce înseamnă prestație caracteristică pentru anumite tipuri de contracte, iar în paragraful 2 al aceluiași articol au enunțat regula generală după care trebuie să se ghideze autoritatea ce examinează un contract care nu se încadrează în prevederile art. 4 par. 1 și pentru care părțile nu au desemnat legea aplicabilă.

Art. 5-8 nu vor mai fi prezentate aici, deoarece normele conflictuale se referă la niște categorii de contracte specializate: de transport (art. 5), cu consumatorii (art. 6), de asigurare (art. 7) sau contractele individuale de muncă (art. 8). Aceste norme conflictuale speciale se vor studia în cadrul programelor de studii aprofundate în materia dreptului internațional privat sau în cadrul disciplinei dreptului comerțului internațional.

Art. 10 determină legea aplicabilă consimțământului și condițiilor de fond ale contractului. Astfel, existența și validitatea contractului sau a oricărei clauze contractuale sunt determinate de legea care l-ar reglementa în temeiul regulamentului, dacă contractul sau clauza ar fi valide (deci legea aleasă de părți sau cea aplicabilă în lipsa alegerii). Cu toate acestea pentru a stabili că nu și-a dat consimțământul, o parte poate invoca legea statului unde își are reședința obișnuită, dacă din circumstanțele respective reiese faptul că nu ar fi fost rezonabil să se

stabilească efectele comportamentului acelei părți în conformitate cu legea aplicabilă contractului, dacă acesta ar fi valid.

Potrivit art. 13, în cazul contractului încheiat între persoane aflate în aceeași țară, persoana fizică care ar avea capacitate juridică conform legii acelei țări, poate invoca incapacitatea sa rezultând din legea altei țări numai în cazul în care, la data încheierii contractului, cealaltă parte contractantă avea cunoștință de respectiva incapacitate sau nu o cunoștea ca urmare a neglijenței sale. Aici avem o reluare a vechii reguli de DIP consacrată, în secolul al XIX-lea, de Curtea de Casație franceză în speța Lizzardi.

15.6. Legea aplicabilă condițiilor de formă ale contractului

Art. 11 determină legea aplicabilă condițiilor de formă ale contractului. Astfel, în contractul încheiat între persoane sau reprezentanți ai acestora care se află în același stat la momentul încheierii contractului, este valid încheiat din punctul de vedere al formei, dacă îndeplinește condițiile de formă prevăzute de legea care îl reglementează pe fond, conform regulamentului sau de legea statului unde se încheie contractul. Contractul încheiat între persoane sau reprezentanți ai acestora care se află în state diferite la momentul încheierii contractului este considerat valid din punct de vedere formal dacă îndeplinește condițiile de formă prevăzute de legea care-l reglementează pe fond sau de legea oricărei țări unde se află oricare dintre părți sau reprezentant al acesteia la momentul încheierii contractului sau de legea țării în care la data respectivă își avea reședința obișnuită oricare dintre părțile contractante.

Actul juridic unilateral, menit să producă efecte juridice în legătură cu un contract încheiat sau care urmează a fi încheiat va fi valid din punct de vedere al formei dacă va îndeplini cerințele formale prevăzute de legea care reglementează sau ar reglementa contractul pe fond sau de legea statului unde a fost încheiat actul unilateral sau de legea țării unde autorul actului își avea reședința obișnuită la acea dată (data încheierii actului).

Toate normele conflictuale de mai sus nu se aplică contractelor încheiate cu consumatorii. Forma lor va fi guvernată de legea țării unde își are reședința obișnuită consumatorul.

Contractul care are ca obiect un drept real imobiliar sau contractul de locațiune al unui imobil va fi supus condițiilor de formă prevăzute de legea statului unde se află situat imobilul dacă, conform legii respective, condițiile formale sunt aplicate indiferent de țara unde este încheiat contractul și indiferent de legea ce-l guvernează și dacă de la respectivele dispoziții nu se poate deroga prin convenție (condiții cumulative).

15.7. Domeniul de reglementare al legii aplicabile contractului. Excluderea retrimiterii

Legea aplicabilă contractului, în temeiul Regulamentului (CE) nr. 593/2008, va reglementa, potrivit art. 12, în special:

- interpretarea contractului;
- executarea obligațiilor născute din contract;
- consecințele neexecutării totale sau parțiale a obligațiilor, inclusiv evaluarea prejudiciului astfel produs, în limitele competenței conferite instanței de legea sa procedurală;
- diferitele moduri de stingere a obligațiilor precum și prescripția și decăderea din drepturi;
- efectele nulității contractului.

În privința modalității concrete de executare și a măsurilor ce pot fi luate în cazul unei executări defectuoase se va avea în vedere legea statului unde are loc executarea. Se observă aici scindarea (dépeçage) dintre executarea obligațiilor din contract (supusă legii ce guvernează contractul) și modalitatea de executare și măsurile în caz de executare defectuoasă (guvernate, ambele, de legea locului de executare). Nu înțelegem de ce cele trei aspecte atât de strâns legate unele de altele nu sunt supuse unei singure reglementări. Astfel s-ar simplifica mult problematica executării contractelor în DIP.

Și în cazul acestui regulament, retrimiterea este exclusă prin art. 20. Acest lucru este firesc, deoarece contractul este guvernat în

principal de legea aleasă de către părţi. Ori desemnarea de către părţi a unei legi aplicabile unei anumite situaţii cu element de extraneitate reprezintă, după cum ştim, o excepţie de la retrimitere.

15.8. Limitele aplicării legii ce guvernează contractul. Normele de aplicare necesară şi ordinea publică

Conform art. 9, dispoziţiile conflictuale ale Regulamentului (CE) nr. 593/2008 nu vor restrânge efectul normelor de aplicare imediată din legea instanţei sesizate.

Ce sunt normele de aplicare imediată? Aşa cum am arătat şi în partea generală, art. 9 paragraful 1 ne oferă o definiţie. Normele de aplicare necesară sunt norme a căror respectare este privită ca esenţială de o anumită ţară pentru păstrarea intereselor sale publice precum: organizarea politică, socială sau economică, în asemenea măsură încât aceste norme sunt aplicabile oricărei situaţii care intră în sfera lor de aplicare, indiferent de legea aplicabilă contractului în temeiul prezentului regulament. De asemenea, este permisă aplicarea normelor de aplicare necesară din legea statului unde obligaţiile contractuale trebuie să fie sau au fost executate în măsura în care aceste norme antrenează nelegalitatea executării contractului. Pentru a decide aplicarea acestor dispoziţii se va ţine cont de natura şi de obiectul acestora precum şi de consecinţele aplicării sau neaplicării lor. Cu alte cuvinte, determinarea exactă a statutului de normă de aplicare necesară precum şi decizia aplicării ei într-o anumită speţă sunt prerogative exclusive ale autorităţii sesizate cu soluţionarea conflictului de legi în materia unui anumit contract[1].

Potrivit art. 21, aplicarea unei dispoziţii din legea oricărei ţări determinate în temeiul regulamentului nu poate fi înlăturată decât dacă o astfel de aplicare este vădit incompatibilă cu ordinea publică a instanţei sesizate.

---

[1] Alina Oprea, *Legile de poliţie în Regulamentul european Roma I privind legea aplicabilă obligaţiilor contractuale*, în Dan Andrei Popescu (coordonator), *Specificitate şi complementaritate în dreptul privat european. Conflictele de legi şi de jurisdicţii şi integrarea juridică europeană*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2012, p. 156-157.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

15.9. Legea aplicabilă mijloacelor de probă ale contractului

Conform art. 18, legea care reglementează contractul potrivit dispozițiilor regulamentului se aplică în materia prezumțiilor legale și a sarcinii probei. Contractul sau actul juridic menit să producă efecte juridice va putea fi probat prin orice mijloace de probă, admise fie de legea forului, fie de oricare dintre legile menționate la art. 11 (Validitatea de formă), sub condiția ca mijloacele de probă respective să poată fi administrate în fața instanței sesizate.

15.10. Raportul normelor conflictuale din Regulamentul (CE) nr. 593/2008 (Roma I) cu alte dispoziții din dreptul UE. Data contractelor care intră sub incidența regulamentului

Potrivit art. 27 al Regulamentului (CE) nr. 593/2008, normele conflictuale ale acestui act normativ reprezintă dreptul comun pentru UE în materia obligațiilor contractuale și din această cauză, de la aceste norme se poate deroga prin dispoziții speciale conținute în dreptul UE. Doar de la art. 7 (Contractele de asigurare) nu se poate deroga.

Normele conflictuale din acest regulament se aplică, conform art. 28, doar contractelor încheiate după 17 decembrie 2009.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul XVI

NORME CONFLICTUALE PRIVIND FAPTELE JURIDICE

16.1. Norma conflictuală din art. 2.641 Cod civil. Regulamentul (CE) nr. 864/2007 privind legea aplicabilă obligaţiilor extracontractuale (Roma II). Materiile excluse din sfera de reglementare a regulamentului. Conceptul de obligaţie extracontractuală. Aplicarea universală a regulamentului

Normele conflictuale privind obligațiile extracontractuale se găsesc în Capitolul al VI-lea („Obligațiile") ale Titlului al II-lea („Conflictele de legi") din Cartea a VII-a („Dispoziții de drept internațional privat") a Codului civil, în articolul 2.641 (norma conflictuală generală). Conform art. 2.641 Cod civil, obligațiile extracontractuale sunt guvernate de reglementările dreptului Uniunii Europene. În materiile care nu intră sub incidența reglementărilor comunitare se va aplica legea ce guvernează fondul raportului juridic preexistent între părți (dacă nu se prevede altfel prin convenții internaționale sau prin dispoziții speciale).

Determinarea legii aplicabile obligațiilor extracontractuale a fost unificată la nivelul Uniunii Europene prin intermediul prevederilor Regulamentul (CE) nr. 864/2007 privind legea aplicabilă obligațiilor extracontractuale (Roma II)[1], regulament ce a intrat în vigoare pe 11 iulie 2008 (art. 32). Potrivit art. 1 alin. (4) şi 28 alin. (2) ale

[1] Textul în limba română al regulamentului poate fi descărcat de la următoarea adresă web: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:199:0040:0049:RO:PDF (accesată pe 11 iulie 2016). Din pricina traducerii defectuoase (evidentă în cazul versiunii româneşti a art. 9, 10, 11 şi 12), recomandăm utilizarea versiunii engleze (disponibile la următoarea adresă web: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:199:0040:0049:EN:PDF) sau a celei franţuzeşti (disponibilă la următoarea adresă web: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:199:0040:0049:FR:PDF).

regulamentului, acesta este obligatoriu pentru toate statele membre ale Uniunii Europene cu excepția Danemarcei.

Art. 1 al regulamentului stabileşte domeniul de aplicare al actului normativ. Astfel, regulamentul se aplică situațiilor ce presupun un conflict de legi în materia obligațiilor extracontractuale. Prevederile actului normativ nu se aplică în materie fiscală, vamală, administrativă sau în privința răspunderii unui stat pentru acte sau omisiuni săvârşite în exercitarea puterii publice. Alineatul al doilea exclude din sfera de aplicare a acestui regulament următoarele materii: obligațiile extracontractuale rezultate din relațiile de familie sau asimilate lor (inclusiv cele alimentare), din regimurile matrimoniale (şi din relațiile patrimoniale asimilate lor), din succesiuni, din cambii, cecuri, bilete la ordin (şi alte titluri negociabile), din dreptul societăților comerciale (constituire, înregistrare, personalitate juridică, răspunderea personală a angajaților şi a membrilor etc.), din relațiile dintre fondatorii, membrii consiliului de administrație şi beneficiarii unui trust, din daune nucleare sau din atingerile aduse vieții private şi drepturilor referitoare la personalitate, inclusiv calomnia. Potrivit alin. (3) al art. 1 al regulamentului, cu excepția art. 21 şi 22, regulamentul nu se aplică în materie probatorie şi procedurală. Pentru multe dintre aceste obligații extracontractuale, autoritățile române vor aplica, în lipsa altor prevederi speciale, potrivit art. 2.641 alin. (2) Cod civil, legea aplicabilă fondului raportului juridic preexistent între părți.

Art. 2 defineşte noțiunea de obligație necontractuală (extracontractuală). Conform alin. (1), prejudiciul reprezintă orice consecință a unei fapte ilicite, a îmbogățirii fără justă cauză, a gestiunii de afaceri sau a culpei „*in contrahendo*" (apărută în cursul tratativelor menite să ducă la încheierea unui contract). Din alin. (2) şi (3), rezultă că regulamentul se aplică şi obligațiilor extracontractuale ce vor surveni în viitor şi că orice referire la un fapt cauzator de prejudicii trebuie înțeleasă şi ca o trimitere la un fapt susceptibil să producă prejudicii în viitor, iar orice referire la prejudiciu trebuie să cuprindă nu doar prejudiciul actual ci şi pe cel probabil a se produce. Aşadar, Regulamentul (CE) nr. 864/2007 determină legea aplicabilă obligațiilor prezente sau viitoare născute din prejudicii actuale sau probabile rezultate din fapte ilicite dar şi din îmbogățirea fără justă cauză, gestiunea de afaceri şi din culpa *in contrahendo*. Prin urmare, sfera de

aplicare a regulamentului nu se limitează doar la obligațiile de a repara prejudiciul rezultat din delicte civile ci se extinde și asupra reparării prejudiciilor cauzate prin culpa *in contrahendo*, îmbogățirea fără justă cauză sau gestiunea de afaceri.

Conform art. 3 al regulamentului, orice lege indicată de prezentul regulament drept competentă se va aplica, indiferent dacă aparține unui stat membru al Uniunii Europene sau nu.

16.2. Legea aplicabilă obligaţiilor izvorâte din fapte ilicite. Norma conflictuală generală din art. 4. Desemnarea legii aplicabile. Excepţii de la norma conflictuală generală

Capitolul al II-lea al Regulamentului (CE) nr. 864/2007 (Roma II) este dedicat determinării legii aplicabile obligațiilor rezultând din faptele ilicite. În vreme ce articolul 4 conține regula conflictuală generală, art. 5-9 conțin norme conflictuale speciale aplicabile doar anumitor categorii de fapte ilicite.

Potrivit art. 4 al regulamentului, cu excepția dispozițiilor contrare din regulament, legea aplicabilă unei obligații extracontractuale izvorâtă dintr-un fapt ilicit este legea țării unde s-a produs prejudiciul, indiferent în ce țară s-a produs faptul ilicit sau în ce țară sau țări s-au manifestat consecințele indirecte ale acestui fapt. Cu toate acestea, dacă în momentul producerii prejudiciului, atât persoana a cărei responsabilitate este invocată, cât și persoana păgubită își au reședința obișnuită în același stat, legea respectivului stat se va aplica. Dacă din ansamblul circumstanțelor rezultă că fapta ilicită are în mod manifest legături mult mai strânse cu legea altui stat decât cel unde s-a produs prejudiciul sau decât cel unde se află reședința obișnuită a autorului delictului și a păgubitului, atunci se va aplica legea acestui stat terț. O legătură mai strânsă a faptului ilicit cu un alt stat se poate întemeia pe existența unui raport preexistent între părți, raport ce este într-o strânsă legătură cu faptul ilicit (spre exemplu un contract).

Înainte de a discuta excepțiile de la norma conflictuală generală din art. 4 al regulamentului este necesar să studiem și norma conflictuală din art. 14 care introduce și în materia obligațiilor extracon-

tractuale libertatea părților de a desemna legea aplicabilă. Astfel, legea aplicabilă obligațiilor extracontractuale poate fi aleasă de către părți (persoana chemată să răspundă pentru prejudiciu și persoana păgubită) fie printr-un acord posterior producerii faptului ilicit sau printr-o înțelegere liber negociată înainte de producerea faptului păgubitor (în cazul în care părțile desfășoară activități comerciale). Această alegere trebuie să fie explicită sau să rezulte în mod cert din circumstanțe și trebuie să respecte drepturile terților. Dacă toate elementele situației respective, în momentul producerii faptului generator de prejudiciu, sunt localizate în altă țară decât cea a cărei lege a fost aleasă, legea desemnată de părți nu va împiedica aplicarea dispozițiilor legii acelei alte țări de la care nu se poate deroga prin acord (deci, a normelor imperative). Dacă toate elementele situației respective, în momentul producerii faptului generator de prejudiciu, sunt localizate într-unul sau în mai multe state membre ale Uniunii Europene, iar legea aleasă de părți aparține unui stat ce nu este membru, legea desemnată de părți nu va împiedica aplicarea dispozițiilor imperative ale dreptului UE, așa cum sunt acestea aplicate în statul membru al instanței competente.

De la normele conflictuale generale din articolele 4 și 14 ale regulamentului se derogă prin dispozițiile speciale cuprinse în articolele 5 (Răspunderea pentru produse defectuoase), 6 (Concurența neloială și actele care îngrădesc libera concurență), 7 (Daune aduse mediului), 8 (Încălcarea drepturilor de proprietate industrială) și 9 (Acțiunile sindicale). Nu vom insista asupra acestor norme conflictuale speciale deoarece ele se studiază în cadrul programelor de studii aprofundate.

16.3. Legea aplicabilă obligațiilor izvorâte din fapte licite (gestiunea de afaceri, îmbogățirea fără justă cauză, culpa *in contrahendo*)

Capitolul al III-lea (adică art. 10-13) al regulamentului este dedicat legii aplicabile obligațiilor extracontractuale izvorâte din îmbogățirea fără justă cauză, gestiunea de afaceri și din culpa *in contrahendo* (greșeală, vină la încheierea unui contract).

Conform art. 10, dacă o obligație extracontractuală izvorâtă dintr-o îmbogățire fără justă cauză (inclusiv o plată nedatorată) se leagă de o relație existentă între părți (precum cea rezultată dintr-un contract sau dintr-un delict), strâns legată de îmbogățirea fără justă cauză, obligația extracontractuală va fi guvernată de aceeași lege ce guvernează relația preexistentă între părți. Dacă această lege nu poate fi determinată, dar părțile își au reședința obișnuită în aceeași țară în momentul producerii evenimentului ce produce îmbogățirea fără justă cauză, se va aplica legea țării respective. Dacă legea competentă nu se poate determina nici așa, se va aplica legea statului unde s-a produs îmbogățirea fără justă cauză. În situația în care din toate circumstanțele speței rezultă că obligația extracontractuală rezultată din îmbogățirea fără justă cauză este în mod manifest mai strâns legată de o altă țară decât cele indicate mai sus (statul a cărui lege guvernează relația preexistentă, statul de reședință sau statul unde s-a produs îmbogățirea injustă), obligația va fi guvernată de legea acelei alte țări.

În conformitate cu art. 11 al regulamentului, obligația extracontractuală rezultată din gestiunea de afaceri, care se leagă în mod strâns de o relație preexistentă între părți (precum cea rezultată dintr-un contract sau dintr-un delict), va fi guvernată de legea aplicabilă acelei relații preexistente între părți. Dacă această lege nu poate fi determinată, dar părțile își au reședința obișnuită în aceeași țară în momentul producerii evenimentului păgubitor, se va aplica legea țării respective. Dacă legea competentă nu se poate determina nici așa, se va aplica legea statului unde s-a produs gestiunea de afaceri. În situația în care din toate circumstanțele speței rezultă că obligația necontractuală rezultată din gestiunea de afaceri este în mod manifest mai strâns legată de o altă țară decât cele indicate mai sus (statul a cărui lege guvernează relația preexistentă, statul de reședință sau statul unde s-a produs gestiunea de afaceri), obligația va fi guvernată de legea acelei alte țări.

Conform art. 12, obligația extracontractuală izvorâtă din negocierile purtate înainte de încheierea unui contract este guvernată de legea care guvernează contractul încheiat sau care ar fi guvernat contractul, dacă acesta ar fi fost încheiat. Dacă legea aplicabilă nu se poate determina astfel, obligația extracontractuală izvorâtă din negocierile purtate înainte de încheierea unui contract va fi guvernată de: legea țării unde s-a produs prejudiciul, indiferent în ce țară s-a

produs faptul păgubitor sau în ce țară sau țări s-au manifestat consecințele indirecte ale acestui fapt, sau de legea țării unde părțile își au reședința obișnuită în momentul producerii evenimentului păgubitor, sau de legea acelei alte țări decât cele indicate mai sus care prezintă cele mai strânse legături cu obligația extracontractuală rezultată din tratativele premergătoare încheierii unui contract.

Dacă prin îmbogățirea fără justă cauză, gestiunea de afaceri sau culpa *in contrahendo* s-a adus atingere unui drept de proprietate intelectuală, obligația extracontractuală rezultată din această încălcare va fi guvernată de legea indicată în art. 8 al regulamentului (unde se găsesc normele conflictuale speciale pentru lezarea drepturilor de proprietate intelectuală).

16.4. Domeniul de reglementare al legii aplicabile obligațiilor extracontractuale. Excluderea retrimiterii

Potrivit art. 15, legea aplicabilă obligațiilor extracontractuale reglementează mai ales următoarele aspecte:

- temeiul și întinderea răspunderii (inclusiv identificarea persoanelor susceptibile de a fi declarate responsabile pentru faptele lor),
- cauzele de exonerare, de limitare sau de partajare a răspunderii,
- existența, natura, evaluarea prejudiciului și despăgubirilor,
- măsurile pe care instanța le poate lua pentru prevenirea, încetarea sau repararea prejudiciului (desigur, în limitele dreptului procedural al forului),
- transmisibilitatea dreptului la despăgubiri, inclusiv prin succesiune,
- persoanele îndreptățite să solicite repararea prejudiciului suferit personal,
- răspunderea pentru fapta altuia,
- modul de stingere al obligațiilor și normele privind prescripția extinctivă și
- decăderea.

Art. 24 al regulamentului precizează că și în materia legii aplicabile obligațiilor extracontractuale, retrimiterea este exclusă.

16.5. Limitele aplicării legii aplicabile obligaţiilor extracontractuale. Normele de aplicare necesară şi ordinea publică

Art. 16 al Regulamentului (CE) nr. 864/2007 (Roma II) atrage atenția asupra faptului că prevederile regulamentului nu împiedică aplicarea dispozițiilor legii forului care guvernează în mod imperativ situația, indiferent de legea aplicabilă obligației extracontractuale (cu alte cuvinte regulamentul nu poate împiedica efectul normelor de aplicare imediată ale forului).

Potrivit art. 26 al regulamentului, aplicarea unei norme a legii străine indicate de regulament poate fi refuzată numai dacă o astfel de aplicare este în mod vădit incompatibilă cu ordinea publică a forului.

16.6. Legea aplicabilă mijloacelor de probă ale obligaţiei extracontractuale

Art. 22 al regulamentului conține dispoziții privind sarcina probei. Astfel, legea care guvernează obligația extracontractuală conform acestui regulament se va aplica şi în materia prezumțiilor şi a sarcinii probei. Actele juridice vor fi dovedite prin orice mijloc de probă admis fie de legea forului, fie de legea aplicabilă obligației extracontractuale, fie de legea locului unde a fost îndeplinit actul (în aceste din urmă două cazuri numai dacă legea forului îngăduie, la rându-i, acele mijloace de probă).

16.7. Raportul normelor conflictuale din Regulamentul (CE) nr. 864/2007 (Roma II) cu alte dispoziţii din dreptul UE

Conform art. 27, Regulamentul (CE) nr. 864/2007 (Roma II), nu va împiedica aplicarea normelor conflictuale speciale în materia unor obligații necontractuale, norme prevăzute de dreptul Uniunii Europene. Cu alte cuvinte, la fel ca în cazul Regulamentului (CE) nr. 593/2007 (Roma I), Regulamentul Roma II reprezintă dreptul comun, de la care se poate deroga prin dispoziții speciale adoptate tot la nivelul Uniunii Europene.

Capitolul XVII

EFICACITATEA INTERNAȚIONALĂ A HOTĂRÂRILOR JUDECĂTOREȘTI CIVILE (ÎN SENSUL LARG AL TERMENULUI)

17.1. Aspecte generale. Noțiunea de hotărâre străină. Efectele hotărârii străine. Forța probantă, recunoașterea și exequatur-ul

Orice litigiu civil internațional adus în fața unui organ jurisdicțional și mai cu seamă în fața instanțelor judecătorești se finalizează prin obținerea unei hotărâri[1]. Această hotărâre fiind obținută într-un proces civil internațional trebuie să producă efecte nu doar în statul ale cărui autorități jurisdicționale au pronunțat-o, ci și în alte state, unde respectiva hotărâre va fi considerată străină, deoarece nu a fost emisă de organele competente ale statului unde este invocată.

În DIP, în general, și în cel românesc, în special, noțiunea de hotărâre străină are o sferă cu mult mai cuprinzătoare decât conceptul de hotărâre judecătorească[2]. Conform art. 1.094 Cod procedură civilă, prin hotărâre străină se înțeleg actele de jurisdicție contencioasă (urmare a unei proceduri ce permite părților să-și contrazică susținerile) sau necontencioasă ale instanțelor judecătorești, ale notariatelor sau ale oricăror autorități dintr-un stat nemembru al Uniunii Europene. Precizarea privind calitatea statului de a nu fi membru al UE nu este esențială pentru ca un act jurisdicțional să fie considerat hotărâre. Această precizare a fost făcută deoarece potrivit art. 1.065 Cod procedură civilă, hotărârilor pronunțate în statele membre ale UE nu le sunt aplicabile dispozițiile Codului de procedură civilă, ci dispoziții

---

[1] Ion P. Filipescu, Andrei Filipescu, *Tratat de drept internațional privat*, ediție revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2007, p. 449.

[2] Dan Lupașcu, *Drept internațional privat*, ed. a II-a amendată și actualizată, Ed. Universul Juridic, București, 2010, p. 259 și Ovidiu Ungureanu, Călina Jugastru, Adrian Circa, *Manual de drept internațional privat*, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 259.

speciale ale dreptului UE care vor fi amintite mai jos [spre exemplu, Regulamentul (UE) nr. 1215/2012 - Brussels I bis].

Principalele efecte produse de o hotărâre judecătorească sunt: puterea probantă, autoritatea de lucru judecat și forța executorie[1].

Puterea probantă a hotărârii străine este reglementată de articolul 1.108 Cod procedură civilă. Dacă această hotărâre îndeplinește criteriile de autenticitate stabilite de legea statului unde a fost pronunțată, atunci ea beneficiază de forță probantă în privința constatărilor pe care le cuprinde. Însă, dacă constatările făcute de instanța străină sunt în mod manifest incompatibile cu ordinea publică de drept internațional privat român, acestea sunt lipsite de forță probantă. De asemenea, constatările făcute de instanța străină pot fi răsturnate prin orice mijloc de probă.

Cu excepția puterii probante, o hotărâre judecătorească străină nu poate produce celelalte două efecte de plin drept (în mod automat) pe teritoriul altui stat, pentru că cele două efecte ar încălca suveranitatea statului respectiv[2]. Hotărârea, nefiind pronunțată de autoritățile statului unde este invocată, nu obligă aceste autorități să-i confere respectivului înscris autoritate de lucru judecat sau forță executorie. Dar viața internațională, circulația mondială a bunurilor și a persoanelor au impus limitarea acestei atitudini izolaționiste în materia hotărârilor străine. Aceste limitări s-au materializat în procedurile recunoașterii și *exequatur*-ului, care se aplică doar în situațiile în care partea împotriva căreia se invocă respectiva hotărâre străină nu recunoaște validitatea acestei hotărâri sau nu dorește să o execute din proprie inițiativă.

Recunoașterea hotărârilor străine reprezintă operațiunea de constatare a existenței și de acceptare a efectului de lucru judecat al unei hotărâri pronunțate în alt stat[3]. Prin recunoaștere, hotărârea străină este

---

[1] Nicoleta Diaconu, *Drept internațional privat*, ed. a IV-a, Ed. Lumina Lex, București, 2009, p. 320.

[2] În doctrina mai veche de drept internațional privat și forța probantă a unei hotărâri străine într-un alt stat depindea de recunoașterea ei acolo. A se vedea în acest sens Ernestina Ungureanu, *Drept internațional privat*, Partea a II-a, Ed. „Cugetarea", Iași, 2000, p. 77-81.

[3] Dan Lupașcu și Diana Ungureanu, *Drept internațional privat*, Ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 309 și Ion P. Filipescu; Andrei Filipescu, *Tratat de drept internațional privat*, ediție revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2007, p. 450.

pusă pe picior de egalitate cu hotărârile jurisdicționale pronunțate de autoritățile competente ale statului unde a fost invocată.

Exequatur-ul reprezintă procedura judiciară în cadrul căreia instanța statului pe teritoriul căruia se cere executarea silită declară hotărârea străină executorie și-i încuviințează executarea silită, în urma controlului exercitat asupra acestei hotărâri.

În cele ce urmează vom prezenta, pe scurt, chestiunile legate de recunoașterea hotărârilor străine, apoi pe cele privind exequatur-ul, conform dispozițiilor Cărții a VII-a a Codului de procedură civilă, pentru ca apoi să ne referim la normele privind recunoașterea și executarea hotărârilor străine pronunțate în statele membre ale UE, potrivit Regulamentul (UE) nr. 1215/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 12 decembrie 2012, privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (Brussels I revizuit sau Brussels I bis), cu modificările și completările ulterioare. În încheiere, vom prezenta câteva noțiuni despre recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești provenite din Elveția, Islanda și Norvegia în țara noastră, conform Convenției de la Lugano din 2007.

17.2. Recunoașterea hotărârilor străine conform Codului de procedură civilă

În istoria dreptului internațional privat român, instituția recunoașterii hotărârilor judecătorești este o instituție relativ nouă, spre deosebire de instituția *exequatur*-ului. Existența autonomă a instituției recunoașterii hotărârii judecătorești străine (numită, în literatura epocii, „puterea lucrului judecat a hotărârilor judecătorești străine") era încă contestată în 1971[1]. Abia prin Legea nr. 105/1992 (în prezent abrogată) această instituție și-a găsit consacrarea expresă în dreptul internațional privat românesc.

[1] A se vedea în acest sens pledoaria în favoarea existenței de sine stătătoare a acestei instituții în Academia de Științe Sociale și Politice, Institutul de Cercetări Juridice, Octavian Căpățână, *Efectele hotărârilor judecătorești străine în România*, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, București, 1971, p. 181.

Dispozițiile românești în materia recunoașterii și executării hotărârilor străine sunt cuprinse în Titlul al III-lea („Eficacitatea hotărârilor străine") al Cărții a VII-a („Procesul civil internațional") a Codului de procedură civilă. Acest titlu, la rându-i, este împărțit în două capitole: Capitolul I (articolele 1.094-1.102) este dedicat recunoașterii hotărârii străine, în vreme ce al doilea capitol (articolele 1.103-1.110) se preocupă de executarea hotărârii străine.

Toate aceste norme juridice din noul Cod de procedură civilă se aplică, în temeiul art. 1.065, doar în măsura în care tratatele internaționale la care România este parte și dreptul Uniunii Europene nu prevăd altceva.

Recunoașterea hotărârii străine are două forme:

- recunoașterea de plin drept (în temeiul legii în sens larg) și
- recunoașterea judecătorească[1].

Recunoașterea de plin drept a hotărârilor străine însemna în doctrina de DIP din vechime recunoașterea efectelor (cu excepția forței executorii) unor hotărâri străine în afara procedurii *exequatur*-ului. Literatura și practica judecătorească mai veche acceptau această formă simplificată de recunoaștere mai ales pentru hotărârile străine legate de starea și capacitatea persoanei fizice. În prezent, prin recunoaștere de plin drept se înțelege recunoașterea de către autoritățile române a unor hotărâri străine specificate de lege, doar pe baza verificării îndeplinirii unor condiții minimale stabilite de legea română, fără vreo procedură contradictorie și fără emiterea unei hotărâri de recunoaștere. Întrucât această recunoaștere poate fi făcută în anumite situații și de alte autorități publice românești decât instanțele judecătorești, doctrina a mai denumit această formă de recunoaștere și recunoaștere extrajudiciară[2]. Dacă această recunoaștere simplificată este refuzată sau dacă efectele ei relative (e valabilă numai pentru acel caz, doar înaintea autorității ce face recunoașterea și nu este opozabilă terților) nu convin părții ce dorește să se prevaleze de hotărârea străină, aceasta va recurge la recunoașterea judecătorească care se va concretiza într-o hotărâre

[1] Dan Lupașcu și Diana Ungureanu, *Drept internațional privat*, Ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 309.

[2] Ernestina Ungureanu, *Drept internațional privat*, Partea a II-a, Ed. „Cugetarea", Iași, 2000, p. 86-88.

judecătorească românească de recunoaștere și care va avea efecte *erga omnes* în țara noastră.

În România, potrivit art. 1.095 Cod procedură civilă, sunt recunoscute de plin drept hotărârile străine privind statutul personal al cetățenilor statului unde au fost pronunțate sau hotărârile în materie de statut personal pronunțate într-un stat terț și care fie au fost recunoscute în statul de cetățenie al fiecărei părți, fie, în lipsă de recunoaștere, îndeplinesc cumulativ următoarele trei condiții:

- au fost pronunțate potrivit legii indicate de dreptul internațional privat român,
- nu sunt contrare ordinii publice de drept internațional privat românesc și
- au respectat dreptul la apărare.

Comparând dispozițiile art. 1.096 Cod de procedură civilă cu cele ale art. 166 din Legea nr. 105/1992 (vechea reglementare românească de DIP), se observă că noua formulare este mult prea complicată pentru a fi ușor aplicată și de alte autorități publice românești decât instanțele de judecată. Verificarea îndeplinirii celor trei condiții prezentate mai sus presupune un control judiciar mai detaliat și deschide calea refuzului de recunoaștere. Cele trei condiții de mai sus ar trebui abrogate din textul articolului 1.081 din Codul de procedură civilă, deoarece, pe de o parte, conduc tot la o procedură judecătorească de verificare a regularității internaționale a hotărârii străine (ori art. 1.095 Cod procedură civilă voia să evite chiar această procedură) și, pe de altă parte, pentru că, potrivit art. 1.097 Cod procedură civilă, neaplicarea legii desemnate de dreptul internațional privat românesc, încălcarea ordinii publice de drept internațional privat românesc și încălcarea dreptului la apărare figurează, oricum, printre motivele de refuz al recunoașterii unei hotărâri străine.

Condițiile recunoașterii judecătorești în România a altor hotărâri străine decât cele menționate în art. 1.095 Cod procedură civilă sunt detaliate în art. 1.096 al aceluiași act normativ. Conform acestui din urmă articol, hotărârile străine sunt recunoscute în România, pentru a beneficia de autoritatea lucrului judecat, dacă sunt îndeplinite următoarele condiții:

- hotărârea este definitivă conform legii statului unde a fost pronunțată. Aprecierea caracterului definitiv al hotărârii

trebuie făcută considerând nu numai calea de atac prevăzută de lege ci şi momentul în care se face verificarea. Aceasta deoarece expirarea termenului prevăzut pentru calea de atac, fără introducerea unei cereri în acest sens transformă hotărârea în definitivă[1];

- instanța care a pronunțat-o avea competență jurisdicțională potrivit dreptului statului de care aparține, întemeiată pe alt element decât exclusiv pe prezența pârâtului ori a unor bunuri ale sale care nu au legătură directă cu litigiul în statul respectivei instanțe;
- există reciprocitate în materia efectelor hotărârilor străine între România şi statul instanței ce a pronunțat hotărârea. Întrucât Codul de procedură civilă nu are un articol dedicat chestiunii probării reciprocității suntem nevoiți să apelăm la art. 2561 alin. (2) Cod civil, potrivit căruia îndeplinirea condiției reciprocității de fapt este prezumată până la dovada contrară care se stabileşte de Ministerul Justiției şi Libertăților Cetățeneşti, prin consultare cu Ministerul Afacerilor Externe;
- dacă hotărârea a fost pronunțată în lipsa părții care a pierdut procesul, hotărârea trebuie să constate că părții respective i-au fost înmânate, în timp util, atât actul de sesizare al instanței, cât şi citația pentru termenul de dezbateri pe fond şi că i s-a oferit posibilitatea de a se apăra şi de a exercita calea de atac contra hotărârii. Caracterul nedefinitiv al hotărârii decurgând din omisiunea citării părții care nu a participat la proces în fața instanței străine poate fi invocată doar de această parte.

Motivele pentru care instanțele române refuză recunoaşterea unei hotărâri străine sunt specificate în art. 1.097 Cod procedură civilă. Aceste motive sunt în număr de şapte:

- hotărârea este, în mod manifest, contrară ordinii publice de drept internațional privat (în evaluarea acestui aspect se consideră intensitatea legăturii cauzei cu ordinea juridică românească şi gravitatea efectului produs);

[1] Nicolae-Horia Țiț, *Executarea silită. Parte generală*, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 55.

- hotărârea pronunțată într-o materie în care persoanele nu dispun liber de drepturile lor a fost obținută cu scopul exclusiv de a sustrage cauza incidenței legii aplicabile potrivit dreptului internațional privat român;
- procesul a fost soluționat, între aceleași părți, printr-o hotărâre, chiar nedefinitivă, a instanțelor române sau se află în curs de judecare în fața acestora la data sesizării instanței străine;
- hotărârea este ireconciliabilă cu o hotărâre pronunțată anterior ei în străinătate și susceptibilă de a fi recunoscută în România;
- instanțele române erau competente exclusiv să judece cauza;
- a fost încălcat dreptul la apărare;
- hotărârea poate face obiectul unei căi de atac în statul unde a fost pronunțată;
- hotărârea privește starea și capacitatea unui cetățean român, iar instanța străină, aplicând o altă lege decât cea indicată de dreptul internațional privat român, a ajuns la un rezultat diferit de cel la care s-ar fi ajuns conform dreptului românesc.

Aceste cazuri de refuz al recunoașterii (de fapt, condiții ale recunoașterii hotărârilor străine) nu le-am examinat împreună cu condițiile descrise de art. 1.096 Cod procedură civilă, întrucât ele se referă și la hotărârile care se recunosc de plin drept (descrise în art. 1.095 Cod procedură civilă). Formularea dispoziției acestei norme juridice („Recunoașterea hotărârii străine poate fi refuzată...") fiind facultativă sugerează marea libertate a instanțelor române, care, chiar în prezența unuia dintre motivele enunțate de art. 1.097 Cod procedură civilă, au libertatea să decidă dacă permit sau refuză recunoașterea hotărârii străine, în funcție de gravitatea consecințelor juridice produse în România prin recunoașterea sau refuzul recunoașterii.

Conform art. 1.098 Cod procedură civilă, instanța română nu poate examina pe fond hotărârea străină (ci doar condițiile de recunoaștere din articolele 1.096 și 1097 Cod procedură civilă) și nici nu o poate modifica.

Art. 1.099 Cod procedură civilă stabilește instanța română competentă pentru recunoașterea unei hotărâri străine. Astfel, competența aparține tribunalului în circumscripția căruia se găsește domiciliul sau sediul persoanei care a refuzat recunoașterea hotărârii străine. Dacă acest tribunal nu poate fi stabilit, atunci competența aparține

Tribunalului București. Dacă în cursul unui proces cu un alt obiect se invocă excepția autorității lucrului judecat sau o chestiune prealabilă, ambele întemeiate pe o hotărâre străină, instanța sesizată cu soluționarea respectivului proces este competentă să se pronunțe și asupra recunoașterii hotărârii străine.

Art. 1.100 Cod procedură civilă descrie documentele care trebuie atașate la cererea de recunoaștere a hotărârii străine. Această cerere trebuie să respecte cerințele Codului de procedură civilă și trebuie să fie însoțită de o copie a hotărârii străine, de o dovadă a caracterului definitiv al acesteia, eventual, de copia dovezii de înmânare a citației și a actului de sesizare a instanței, comunicate părții care a lipsit înaintea instanței străine și în contra căreia s-a pronunțat hotărârea (sau orice act oficial din care să rezulte că citația și actul de sesizare au fost cunoscute în timp util de acea parte), la care se adaugă orice act de natură să probeze îndeplinirea condițiilor de recunoaștere prevăzute în art. 1.096 Cod procedură civilă. Toate aceste acte vor fi însoțite de traduceri certificate. Dacă părțile nu sunt de acord să utilizeze copii certificate pentru conformitate, atunci documentele însoțitoare trebuie supralegalizate (a se vedea și art. 1.093 Cod procedură civilă). Dacă unul din documentele menționate mai sus nu a fost anexat cererii de recunoaștere, instanța poate acorda un termen pentru a le obține sau poate accepta documente echivalente ori se poate dispensa de ele. Desigur, această prevedere nu se aplică hotărârii străine propriu-zise și dovezii caracterului ei definitiv.

Conform art. 1.101 Cod procedură civilă, cererea de recunoaștere a hotărârii străine întrerupe termenul de prescripție a executării ei. În literatura de specialitate, a fost criticată introducerea acestui articol înaintea capitolului privind executarea hotărârilor străine[1]. Se consideră că legiuitorul a dorit să lămurească ipoteza în care partea interesată optează să formuleze mai întâi o cerere de recunoaștere și ulterior o cerere de încuviințare a executării, deși atât jurisprudența cât și doctrina consideră că recunoașterea nu constituie o condiție prealabilă obligatorie pentru declanșarea procedurii de exequatur. Însă, același articol creează o confuzie între prescripția dreptului de a cere

[1] Sergiu Popovici, *Executarea silită transfrontalieră: instrument de consolidare a creditului*, Ed. C.H. Beck, București, 2015, p. 20-21.

executarea silită și prescripția dreptului de a cere încuviințarea executării silite a hotărârii străine. Această distinctive va fi subliniată atunci când vom vorbi de exequatur.

Potrivit art. 1.102 Cod procedură civilă, cererea de recunoaștere a hotărârii străine se soluționează numai după citarea părților, prin hotărâre (dacă tribunalul a fost sesizat cu această cerere pe cale principală), ori prin încheiere interlocutorie (dacă instanța a fost sesizată cu această cerere pe cale incidentală). Doar dacă din hotărârea străină rezultă că pârâtul a fost de acord cu admiterea acțiunii, cererea de recunoaștere a respectivei hotărâri străine poate fi soluționată și fără citarea părților.

După ce am parcurs reglementările legale românești privind recunoașterea hotărârilor străine, a sosit vremea să ne ocupăm de reglementările românești în materia executării acestor hotărâri.

17.3. Executarea hotărârilor străine conform Codului de procedură civilă

Articolul 1.103 Cod procedură civilă stabilește instanța competentă în materia încuviințării executării silite a hotărârilor străine. Instanța română competentă în această materie este tribunalul în circumscripția căruia urmează a se face executarea. Același articol precizează că hotărârile străine prin care s-au dispus măsuri asigurătorii sau cele cu executare provizorie nu se pot executa silit pe teritoriul României.

Articolul 1.104 Cod procedură civilă stabilește condițiile pentru încuviințarea de către tribunalele românești a executării silite a hotărârilor străine pronunțate în state care nu fac parte din Uniunea Europeană. Atragem atenția cititorului asupra faptului că încuviințarea executării silite (ca și recunoașterea) hotărârilor pronunțate în Elveția, Norvegia și Islanda este reglementată de Convenția de la Lugano din 2007 (încheiată de Uniunea Europeană cu aceste state nemembre) și nu de dispozițiile Codului de procedură civilă[1]. Revenind la condițiile

[1] Nicolae-Horia Țiț, *Executarea silită. Parte generală*, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 56.

exequatur-ului potrivit Codului de procedură civilă, pentru ca executarea silită a unei hotărâri străine să fie permisă pe teritoriul României, aceasta trebuie să fie:

- executorie potrivit legii statului unde a fost pronunțată și
- trebuie să îndeplinească toate condițiile pentru a fi recunoscută în România (cele prevăzute în articolele 1.096 și 1.097 Cod procedură civilă și, am adăuga noi, și în art. 1.095 din același act normativ).

Și în cazul încuviințării executării, tribunalul român nu poate examina pe fond hotărârea străină și nu o poate modifica în vreun fel.

Cererea de încuviințare a executării se întocmește în aceleași condiții ca și cererea de recunoaștere (a se vedea art. 1.100 Cod procedură civilă), dar pe lângă actele însoțitoare specificate la acel tip de cerere se mai adaugă și dovada caracterului executoriu al hotărârii străine, dovadă emisă de instanța ce a pronunțat respectiva hotărâre.

Cererea de încuviințare a executării hotărârii străine se soluționează, potrivit art. 1.106 Cod procedură civilă, întotdeauna, după citarea părților, prin hotărâre. Dacă hotărârea străină se pronunță asupra mai multor capete de cerere, încuviințarea executării se poate acorda doar pentru unele dintre aceste capete. Executarea hotărârii străine privind o obligație alimentară prin vărsăminte periodice se încuviințează pentru vărsămintele scadente și cele subsecvente. Hotărârea de încuviințare a executării unei hotărâri străine ce obligă la plata unei sume de bani în monedă străină trebuie să dispună convertirea acestei sume în moneda națională românească, la cursul de schimb din ziua când hotărârea străină devenise executorie în statul unde a fost pronunțată. Până la data conversiei, dobânda la suma prevăzută în hotărârea străină este guvernată de legea statului unde a fost pronunțată.

În temeiul hotărârii tribunalului românesc de încuviințare a executării hotărârii străine, se emite titlul executoriu care trebuie să menționeze obligatoriu și hotărârea românească de încuviințare.

În doctrină s-a subliniat un lucru extrem de important, esențial pentru clarificarea locului și rolului exequatur-ului. Astfel, s-a arătat că procedura încuviințării executării hotărârii străine, prevăzută în art. 1104 Cod procedură civilă nu trebuie confundată cu procedura încuviințării executării silite, reglementată în art. 666 Cod procedură

civilă. Prima este de competența tribunalului în circumscripția căruia se face executarea și are drept țel emiterea titlului executoriu ce va constitui fundamentul executării silite. Cea de-a doua vizează verificarea de către judecătorie (ca instanța de executare) a condițiilor privind declanșarea executării silite. Încuviințarea executării silite a hotărârii judecătorești străine (adică exequatur-ul) are caracterul unei proceduri prealabile executării silite propriu-zise. Parcurgerea procedurii încuviințării executării silite reglementată de articolele 1103-1107 Cod procedură civilă nu face ca, după formularea cererii de executare, hotărârea străină să fie scutită de încuviințarea prevăzută de art. 666 Cod procedură civilă. Este de reținut faptul că țintele celor două proceduri cu denumiri atât de asemănătoare sunt diferite: exequatur-ul (reglementat în articolele 1103-1107 Cod procedură civilă) vizează condițiile pentru ca hotărârea străină să constituie titlu executoriu în țara noastră, în vreme ce procedura încuviințării executării silite din art. 666 Cod procedură civilă vizează condițiile prevăzute de lege pentru a fi declanșată executarea silită[1].

Diferența dintre cele două proceduri de exequatur și de executare silită implică *diferențe între prescripția dreptului de a cere încuviințarea executării silite și prescripția dreptului de a cere executarea silită.* În literatura de specialitate se arată că *dreptul de a cere încuviințarea executării silite a unei hotărâri străine se prescrie în termenul pe care dreptul statului de origine al respectivei hotărâri îl statorniceşte pentru prescripția executării silite a hotărârii.* Dacă creditorul optează, mai întâi, pentru recunoașterea hotărârii străine și, ulterior, pentru încuviințarea executării, termenul de prescripție al dreptului de a cere exequatur-ul se întrerupe în momentul formulării cererii de recunoaștere (art. 1101 Cod procedură civilă). Dacă creditorul solicită direct încuviințarea executării silite a hotărârii străine, atunci cererea de exequatur va întrerupe prescripția dreptului de a cere încuviințarea executării silite a hotărârii străine. După încuviințarea executării silite a hotărârii străine și obținerea titlului executoriu conform art. 1107 Cod procedură civilă, va începe să curgă termenul de prescripție a dreptului de a obține executarea silită în

[1] Nicolae-Horia Țiț, *Executarea silită. Parte generală*, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 56-57.

România, reglementat de art. 706 și următoarele Cod procedură civilă (10 ani pentru titluri emise în materia drepturilor reale și 3 ani pentru celelalte titluri executorii, termen care curge de la data nașterii dreptului de a cere executarea silită)[1].

17.4. Recunoașterea și executarea hotărârilor pronunțate într-un stat membru al UE potrivit Regulamentului (UE) nr. 1215/2012 - Bruxelles I bis

Normele juridice comunitare în materia recunoașterii și executării hotărârilor judecătorești în materie civilă și comercială, pronunțate într-un stat membru se găsesc în următoarele regulamente: Regulamentul (UE) nr. 1215/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 12 decembrie 2012 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (Brussels I reformulat)[2], cu modificările și completările ulterioare, în Regulamentul (CE) nr. 805/2004 al Parlamentului European și al Consiliului din 21 aprilie 2004 privind crearea unui Titlu Executoriu European pentru creanțele necontestate, cu modificările și completările ulterioare, în Regulamentul (CE) nr. 2201/2003 al Consiliului din 27 noiembrie 2003 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii parentale, de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 1347/2000, în Regulamentul (CE) nr. 4/2009 din 18 decembrie 2008 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor și cooperarea în materie de obligații de întreținere[3], în Regulamentul (UE) nr. 650/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 4 iulie 2007 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și

---

[1] Sergiu Popovici, *Executarea silită transfrontalieră: instrument de consolidare a creditului,* Ed. C.H. Beck, București, 2015, p. 24 și p. 21 nota de subsol 3.

[2] Publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 351 din 20 decembrie 2012.

[3] Acest regulament poate fi consultat la următoarea adresă web: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009R0004&from=RO (accesată pe 11 iulie 2016).

executarea hotărârilor judecătorești și acceptarea și executarea actelor autentice în materie de succesiuni și privind crearea unui certificat european de moștenitor[1], în Regulamentul (UE) 2016/1103 al Consiliului din 24 iunie 2016 de punere în aplicare a cooperării consolidate în domeniul competenței, al legii aplicabile și al recunoașterii și executării hotărârilor judecătorești în materia regimurilor matrimoniale și, în sfârșit, în Regulamentul (UE) 2016/1104 al Consiliului din 24 iunie 2016 de punere în aplicare a cooperării consolidate în domeniul competenței, al legii aplicabile și al recunoașterii și executării hotărârilor judecătorești în materia efectelor patrimoniale ale parteneriatelor înregistrate. Întrucât lucrarea de față constituie o introducere în studiul problemelor fundamentale ale DIP, în cele ce urmează vom studia numai reglementările din regulamentul-cadru (nr. 1215/2012), celelalte prevederi în materie fiind studiate în cadrul programelor de master[2].

În Regulamentul (UE) nr. 1215/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 12 decembrie 2012, dispozițiile privind recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești sunt grupate în Capitolul al III-lea („Recunoaștere și executare"), capitol care la rându-i este împărțit în patru secțiuni: Secțiunea I („Recunoașterea"), ce înglobează articolele 36-38, Secțiunea a II-a („Executarea"), care cuprinde articolele 39-44, Secțiunea a III-a („Refuzul recunoașterii și al executării"), cu articolele 45-51 și Secțiunea a IV-a („Dispoziții comune"), cu articolele 52-57. În materia recunoașterii și executării silite a hotărârilor judecătorești, domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 1215/2012 a fost precizat prin intermediul art. 71d, introdus în textul regulamentului în temeiul art. 1 al Regulamentului (UE) nr. 542/2014 al Parlamentului European și al Consiliului din 15 mai

[1] Acest regulament poate fi consultat la următoarea adresă web: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:201:0107:0134:RO:PDF (accesată pe 11 iulie 2016).

[2] Pentru studierea executării silite a titlurilor provenind din state ale UE, în lumina dreptului Uniunii Europene, recomandăm a se consulta Sergiu Popovici, *Executarea silită transfrontalieră: instrument de consolidare a creditului*, Ed. C.H. Beck, București, 2015.

2014 de modificare a Regulamentului (UE) nr. 1215/2012 în ceea ce privește normele aplicabile cu privire la Curtea Unică în Materie de Brevete și Curtea de Justiție din Benelux[1]. Potrivit art. 71d al Regulamentului nr. 1215/2012, dispozițiile regulamentului se aplică recunoașterii și executării hotărârilor pronunțate de Curtea Unică în Materie de Brevete și de Curtea de Justiție din Benelux într-un stat membru al UE care nu este parte la instrumentul de instituire a celor două instanțe comune și recunoașterii și executării hotărârilor pronunțate de instanțele unui stat membru care nu este parte la instrumentele de instituire a celor două instanțe comune într-un stat membru parte la unul din instrumentele respective. Dar dispozițiile relevante ale Regulamentului nr. 1215/2012 nu se vor aplica în materia recunoașterii și executării silite a hotărârilor uneia din cele două instanțe comune într-un stat parte la instrumentul prin care a fost creată instanța comună respectivă (Acordul privind Curtea Unică în Materie de Brevete - „Acordul U.P.C.", semnat la 19 februarie 2013, de 25 de state membre ale UE și Protocolul de modificare a Tratatului din 31 martie 1965 privind instituirea și statutul Curții de Justiție din Benelux). În acest caz se vor aplica dispozițiile relevante ale celor două instrumente internaționale menționate.

Noțiunea de hotărâre judecătorească este definită de art. 2 litera (a) a Regulamentului nr. 1215/2012. Potrivit acestui articol, prin hotărâre în sensul regulamentului se înțelege orice hotărâre pronunțată de o instanță dintr-un stat membru, indiferent de denumirea acestei hotărâri (decizie, sentință, decret, ordin, ordonanță, mandat de executare, sau decizie de stabilire de către grefier a cheltuielilor de judecată).

Regula generală în materie de recunoaștere a hotărârilor judecătorești pronunțate într-un stat membru este trasată în art. 36: acestea sunt recunoscute în alte state membre fără a mai fi necesară vreo procedură specială. Cu alte cuvinte regula este că hotărârile

[1] Acest regulament poate fi consultat la următoarea adresă web: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0542&from=RO (accesată pe 11 iulie 2016).

judecătorești pronunțate într-un stat membru sunt **recunoscute de drept** în celelalte state membre ale Uniunii Europene.

Recunoașterea hotărârilor străine pronunțate într-un alt stat al Uniunii Europene, deși este de drept (adică subînțeleasă, automată), este, totuși, supusă controlului instanțelor de judecată ale statului unde se invocă respectiva hotărâre străină. Coroborând dispozițiile articolelor 36 alineatul (2) cu art. 45 din regulament, se constată că regulamentul reglementează două proceduri judiciare legate de recunoașterea unei hotărâri străine pronunțate într-un alt stat membru. Acestea sunt: procedura de judecare a cererii de refuz a recunoașterii hotărârii judecătorești străine (art. 45 din regulament) și procedura de soluționare a cererii de constatare a absenței motivelor pentru refuzul recunoașterii [instituită prin art. 36 alin. (2)]. Aceste două cereri principale sunt strâns legate între ele, deoarece partea împotriva căreia se invocă hotărârea străină nu are alt mijloc de apărare decât sesizarea instanței competente cu o cerere de refuz al recunoașterii, în vreme ce partea ce se prevalează de hotărârea străină în fața unei contestări a acesteia de către adversar este nevoită să introducă la instanța competentă o cerere de constatare a absenței motivelor pentru refuzul recunoașterii. Legătura strânsă dintre cele două tipuri de cereri în justiție este subliniată în regulament și prin instituirea unei proceduri unice de soluționare a lor, procedură descrisă în Secțiunea a III-a, Subsecțiunea 2 și în Secțiunea a IV-a a Capitolului al III-lea al regulamentului. Această procedură este asemănătoare cu cea pentru încuviințarea executării hotărârii și va fi descrisă mai jos.

Ambele cereri principale vor avea ca anexă o copie a hotărârii, la care se adaugă fie un certificat prevăzut de Anexa I a regulamentului, eliberat de instanța străină care a pronunțat-o [pentru cererea de recunoaștere a hotărârii străine, conform art. 37 alin. (1)], fie de o traducere sau de o transcriere a hotărârii (pentru cererea de refuz al recunoașterii, potrivit art. 47 alin. (3). Legislația statului membru solicitat stabilește modalitățile de depunere a cererii. Conform art. 47 alin. (2), procedura de recunoaștere sau de refuz al recunoașterii unei hotărâri străine (întocmai ca și procedura de încuviințare a executării ei silite) este reglementată de dispozițiile regulamentului și de legislația statului membru solicitat, legislație care completează toate aspectele procedurale care nu sunt cuprinse în regulament.

O problemă spinoasă a Regulamentului nr. 1215/2012 este cea a determinării instanței competente teritorial să soluționeze chestiunile legate de recunoașterea unei hotărâri străine provenite dintr-un alt stat membru al Uniunii Europene[1]. Dacă, în situația în care problema recunoașterii unei hotărâri străine apare pe cale incidentală[2], instanța în fața căreia s-a invocat hotărârea străină și care este sesizată cu tranșarea litigiului principal devine competentă să se pronunțe și asupra recunoașterii [art. 36 alin. (3)], regulamentul păstrează o tăcere desăvârșită asupra instanței competente teritorial să soluționeze cererile principale legate de recunoașterea sau de refuzul recunoașterii unei hotărâri străine. În această materie, regulamentul conține doar o referință ambiguă în art. 47 alin. (1), conform căreia cererea „de refuz al executării se depune la instanța pe care statul membru în cauză a comunicat-o Comisiei în temeiul art. 75 litera (a), ca fiind instanța la care se depune cererea". Oricum, această dispoziție ne poate ajuta să determinăm cel mult gradul jurisdicțional al instanței solicitate cu recunoașterea pe cale principală, dar în niciun caz nu lămurește problema competenței teritoriale, așa cum făcea art. 39 alin. (2) din Regulamentul nr. 44/2001 care prevedea: „Competența teritorială [în materia executării – n.a.] este determinată de domiciliul părții împotriva căreia se solicita executarea sau de locul de executare"[3].

Și atunci, ce este de făcut? Cum aflăm instanța competentă teritorial să se pronunțe, pe cale principală, asupra problemei recunoașterii unei hotărâri străine dintr-un alt stat membru al Uniunii Europene?

---

[1] Pentru detalii a se consulta Cosmin Dariescu, *The Jurisdictional Competence for the Recognition of the Foreign Judgements compliant to Regulation (EU) no. 1215/2012. În Supplement of Valahia University Law Study, Year 2015*, dedicat Conferinței Internaționale «Societatea întemeiată pe cunoastere. Norme, valori și repere contemporane», ed. a XI-a, Târgoviște, 12.06.2015-13.06.2015, p. 352-358.

[2] Pe cale incidentală înseamnă că în cursul unui litigiu de drept internațional privat desfășurat în fața unui tribunal românesc, una din părți invocă o hotărâre judecătorească străină pronunțată între aceleași părți și relevantă pentru soluționarea cauzei, dar cealaltă parte se opune conformării față de acea hotărâre.

[3] În Regulamentul nr. 44/2001, procedura de recunoaștere judecătorească a hotărârilor străine era cvasiidentică cu cea de încuviințare a executării silite a acelorași hotărâri.

Jiddu Krishnamurti (1895-1986) spunea: „Dacă înțelegem cu adevărat problema, răspunsul va veni de la sine, fiindcă răspunsul nu este exterior problemei"[1]. Așadar, vom găsi răspunsul cercetând textul Regulamentului nr. 1215/2012. Aceasta deoarece este de neînchipuit ca legiuitorul european, vrând să edicteze un regulament care să armonizeze normele de competență judiciară internaționale din statele membre, să nu fi avut în vedere și desemnarea instanțelor competente în materia recunoașterii hotărârilor străine. În acest caz, legiuitorul european ar fi fost la fel de nesocotit ca cineva care încearcă să zboare cu un avion fără o aripă.

Singura normă de competență internațională relevantă pentru soluționarea problemei în discuție o reprezintă cea din art. 24 punctul 5 al Regulamentului nr. 1215/2012. Potrivit acesteia, competența exclusivă în ceea ce privește executarea hotărârilor aparține instanțelor statului membru „pe teritoriul căruia a fost sau urmează să fie executată hotărârea". Se observă formularea „urmează să fie executate". Această formulare prezintă relevanță în lumina faptului că recunoașterea unei hotărâri judecătorești străine este o etapă premergătoare încuviințării executării ei silite.

Ce alte argumente de text avem în sprijinul ideii că această normă de competență internațională în materia executării silite poate fi folosită și pentru determinarea instanței competente să se pronunțe asupra recunoașterii unei hotărâri pronunțate într-un alt stat membru al UE?

Coroborând art. 36 alin. (2) și art. 45 alin. (4), ambele din regulament, deducem că atât cererea de constatare a absenței motivelor pentru refuzul recunoașterii (adică, mai pe românește, cererea de recunoaștere judiciară), cât și cererea de refuz al recunoașterii se judecă ambele potrivit procedurii descrise în Secțiunea 3, subsecțiunea 2 a regulamentului („Refuzul executării"), care se completează, unde este cazul cu dispozițiile din Secțiunea 4 („Dispoziții comune"). Așadar, cererea de recunoaștere și cea de nerecunoaștere a unei

[1] Helen Exley, *Înțelepciune. 365 de idei înțelepte pentru fiecare zi. O carte în dar pentru orice an*, Ed. Helen Exley Com, București, 2011, pagina dedicată zilei de 5 iunie.

hotărâri străine se judecă după procedura refuzului încuviințării executării silite a hotărârii străine, ceea ce înseamnă că legiuitorul european a considerat aceste cereri drept foarte apropiate ca natură de cele privind exequatur-ul.

Având în vedere identitatea de procedură existentă între soluționarea cererilor privind recunoașterea hotărârilor judecătorești străine și cea a cererilor privind încuviințarea executării silite a aceloraşi hotărâri, la care adăugăm şi prevederile art. 24 punctul 5 al regulamentului, concluzionăm că, şi *în materia recunoașterii hotărârilor judecătorești străine, competența jurisdicțională internațională aparține instanțelor statului pe teritoriul căruia se solicită recunoașterea hotărârii judecătorești străine.*

Dar cum vom determina, în concret, instanța competentă să se pronunțe, pe cale principală, asupra recunoașterii unei hotărâri pronunțate într-un stat membru al Uniunii Europene?

Aşa cum am mai arătat, Regulamentul nr. 1215/2012 nu are o prevedere asemănătoare celei din art. 39 alin. (2) a Regulamentului nr. 44/2001, care acorda competența teritorială în materia executării (deci şi a recunoaşterii) hotărârilor judecătoreşti străine instanței de la domiciliul părții împotriva căreia se solicită executarea (respectiv recunoașterea) sau de la locul de executare. Mai mult, potrivit art. 47 alin. (4) al Regulamentului nr. 1215/2012, partea care solicită refuzul executării hotărârii pronunțate în alt stat membru nu are obligația de a avea o adresă poştală în statul membru solicitat. Nu are nici obligația de a avea un reprezentant autorizat în statul solicitat, cu excepția cazului în care numirea unui astfel de reprezentant este obligatorie, indiferent de cetățenia sau domiciliul părților. De asemenea, conform art. 56 al Regulamentului nr. 1215/2012, părții care solicită, într-un stat membru, executarea unei hotărâri pronunțate în alt stat membru nu i se poate solicita vreo cauțiune sau garanție, indiferent de denumirea acestora, pe motiv că este cetățean străin sau că nu îşi are domiciliul sau reşedința în statul membru solicitat. Deşi aceste prevederi ale Regulamentului nr. 1215/2012 se referă la încuviințarea executării silite a hotărârilor străine, ca urmare a identității de procedură dintre recunoaştere şi exequatur, pe care am demonstrat-o mai sus, ele pot fi extinse şi în materia recunoaşterii hotărârilor judecătoreşti străine. Aşadar, partea care solicită refuzul recunoaşterii hotărârii pronunțate în

alt stat membru sau cea care solicită constatarea absenței motivelor de refuz al recunoașterii nu trebuie să fie domiciliată în statul membru al instanței solicitate. Aceasta este o consecință firească a obiectivului afirmat la punctul 27 din Preambulul regulamentului, potrivit căruia „o hotărâre pronunțată într-un stat membru ar trebui să fie recunoscută și executată în alt stat membru, chiar dacă este pronunțată împotriva unei persoane care nu are domiciliul într-un stat membru".

Dispoziția alineatului (2) al art. 47 din Regulamentul nr. 1215/2012 prevede că procedura de refuz a executării, în măsura în care nu este reglementată de prezentul regulament, se determină conform legislației statului membru solicitat. Aceasta ar însemna că, și în cazul competenței teritoriale în materia recunoașterii unei hotărâri pronunțate în alt stat membru al Uniunii Europene, am putea folosi, în cazul cererilor de recunoaștere introduse în România, normele din art. 1098 Cod procedură civilă. Sunt aceste norme potrivite pentru a complini lacunele Regulamentului nr. 1215/2012? Alineatul (1) al art. 1098 Cod procedură civilă nu poate tranșa problema, deoarece el conferă competența teritorială în materia recunoașterii instanței române de la sediul sau de la domiciliul părții ce refuză recunoașterea. Dar Regulamentul nr. 1215/2012 vrea să permită recunoașterea și executarea hotărârilor străine indiferent de situarea domiciliului părților. Alineatul al doilea al art. 1098 Cod procedură civilă nu oferă o soluție satisfăcătoare problemei, deoarece ar consfinți monopolul jurisdicțional al Tribunalului București în materia recunoașterii hotărârilor judecătorești străine originare dintr-un stat membru al Uniunii Europene. Un asemenea monopol, oricât de onorant ar fi, se poate dovedi o povară prea greu de purtat care poate îngreuna sau chiar bloca activitatea acestei instanțe. Cel de-al treilea alineat al art. 1098 Cod procedură civilă se referă la competența teritorială în materia recunoașterii pe cale incidentală și reia dispozițiile art. 36 alin. (3) al Regulamentului nr. 1215/2012.

Având în vedere cele de mai sus, concluzionăm că Regulamentul nr. 1215/2012 prezintă o lacună în materia determinării în concret a instanței abilitate să se pronunțe asupra cererii principale de recunoaștere a unei hotărâri străine, lacună care nu poate fi suplinită nici măcar pe baza normelor de competență interne în acele state care leagă competența în materie de domiciliul părții ce refuză recunoașterea.

Această lacună va trebui complinită de legiuitorul european, deoarece este susceptibilă să nască numeroase dificultăți.

O posibilă soluție, în opinia noastră, ar fi introducerea unui nou alineat în cuprinsul art. 36 al regulamentului în sensul următor: „Dacă recunoașterea unei hotărâri străine este invocată, pe cale principală, în fața unei instanțe dintr-un stat membru, din categoria notificată de statul membru în cauză Comisiei, în temeiul art. 75 lit. (a), instanța respectivă este competentă să se pronunțe asupra chestiunii respective." O astfel de normă de competență ar fi în acord atât cu prevederea din art. 24 punctul 5, cât și cu cea din art. 47, ambele din Regulamentul nr. 1215/2012, dispoziții care deși sunt formulate pentru încuviințarea executării silite se aplică, în temeiul celor discutate mai sus, și recunoașterii hotărârilor judecătorești pronunțate într-un alt stat membru al Uniunii Europene[1].

Instanța se pronunță asupra recunoașterii după ce examinează cererea, certificatul prevăzut în Anexa I a regulamentului și copia hotărârii. În tradiția Regulamentului nr. 44/2001, considerăm că, în examinarea în primă instanță a cererilor legate de recunoașterea unei hotărâri judecătorești străine pronunțate într-un alt stat membru al UE, nu se pot formula apărări de către cealaltă parte.

Conform art. 45 al regulamentului, recunoașterea hotărârii judecătorești pronunțate într-un stat membru este interzisă în următoarele situații:

1) dacă recunoașterea este vădit contrară ordinii publice a statului membru solicitat;

2) dacă hotărârea a fost pronunțată în absența pârâtului, întrucât actul de sesizare a instanței sau alt act echivalent nu a fost comunicat

[1] Această soluție este combătută în Sergiu Popovici, *Executarea silită transfrontalieră: instrument de consolidare a creditului*, Ed. C.H. Beck, București, 2015, p. 141, nota de subsol 1, pe motiv că procedura principală de recunoaștere nu mai există, recunoașterea operând de plin drept prin suprimarea exequatur-ului. Cu toate acestea, autorul vorbește la pagina 107 a aceleiași lucrări de cererea de refuz a recunoașterii unei hotărâri, distinctă de cererea de refuz a executării, studiază în detaliu motivele de refuz (p. 108-122) dar evită să se pronunțe asupra instanței competente să judece o astfel de cerere.

sau notificat pârâtului în timp util și într-o manieră care să-i îngăduie să-și pregătească apărarea, cu excepția cazului în care pârâtul aflat în această situație nu a contestat hotărârea atunci când era posibil pentru el să procedeze în acest fel;

3) dacă hotărârea este ireconciliabilă cu o hotărâre pronunțată între aceleași părți în statul solicitat;

4) dacă hotărârea este ireconciliabilă cu o hotărâre pronunțată anterior într-un alt stat membru sau într-un stat terț între aceleași părți într-o cauză având același obiect și aceeași cauză, sub condiția ca hotărârea pronunțată anterior să întrunească condițiile pentru a fi recunoscută în statul membru solicitat;

5) dacă au fost nesocotite dispozițiile privind competența exclusivă și competența în materiile: asigurărilor, contractelor încheiate de consumatori și a contractelor individuale de muncă.

Autoritatea solicitată, atunci când verifică temeiurile de competență menționate la punctul 5 de mai sus, este legată de constatările de fapt pe baza cărora instanța din statul de origine al hotărârii și-a întemeiat competența [art. 45 alin. (2) din regulament]. Autoritatea solicitată nu poate revizui competența instanței de origine decât sub aspectul respectării normelor de competență menționate mai sus la punctul 5 și nu poate invoca ordinea publică pentru a înlătura competența acestei instanțe [art. 45 alin. (3)].

Potrivit art. 52 din regulament, hotărârea străină nu poate forma obiectul unei revizuiri pe fond în statul membru solicitat cu recunoașterea.

Potrivit art. 48 coroborat cu art. 36 alin. (2) ale regulamentului, instanța se pronunță fără întârziere în privința cererilor de refuz al recunoașterii, respectiv de recunoaștere pe cale judecătorească. Hotărârea privind cererea de recunoaștere este adusă de îndată la cunoștința părților, conform procedurii prevăzute de dreptul statului solicitat.

Oricare dintre părți poate ataca hotărârea privind recunoașterea la instanța pe care statul membru solicitat a comunicat-o Comisiei în temeiul art. 75 lit. (b) din regulament. Această acțiune este examinată în procedură contradictorie.

Luând ca temei juridic articolul 47 alin. (2) din regulament, putem afirma că termenul pentru contestarea hotărârii privind recunoașterea este reglementat de legea statului solicitat, adică, în cazul României, de prevederile Codului de procedură civilă.

Hotărârea dată în soluționarea contestației recunoașterii poate fi atacată doar printr-o cale de atac specificată expres (împreună cu instanța competentă să o soluționeze) de către statul membru solicitat, într-un comunicat adresat Comisiei, conform art. 75 lit. (c) din regulament. Se subînțelege că termenul de formulare a acestei căi de atac va fi cel prevăzut de legea forului.

Coroborând articolele 36 alin. (2), 45, 49, 50 și 52 din regulament, putem afirma că instanța sesizată cu o cale de atac privind hotărârea de recunoaștere nu poate refuza sau revoca hotărârea de recunoaștere decât în cazurile strict prevăzute de regulament, în care recunoașterea nu este posibilă. Instanța nu poate revizui pe fond hotărârea străină[1].

Conform art. 38 din regulament, autoritatea judiciară a unui stat membru înaintea căreia este invocată recunoașterea unei hotărâri pronunțate într-un alt stat membru poate suspenda cauza, dacă această hotărâre face obiectul unei căi ordinare de atac sau dacă a fost făcută o cerere pentru adoptarea unei decizii de constatare a absenței motivelor de refuz al recunoașterii sau de refuz al recunoașterii în temeiul unuia dintre motivele precizate în art. 45 al regulamentului. Conform, art. 51 alin. (2), pentru hotărârile pronunțate în Irlanda, Cipru sau în Regatul Unit, orice cale de atac prevăzută în acele state de origine este considerată cale de atac susceptibilă să provoace suspendarea procedurii de recunoaștere. Acest articol poate justifica și suspendarea deliberării autorității publice asupra solicitării recunoașterii de drept a unei hotărâri străine pronunțate într-un stat membru al UE.

Marea noutate introdusă de Regulamentul nr. 1215/2012 (numit în doctrină și Regulamentul Brussels I bis[2]) se află în materia punerii în executare a unei hotărâri originare dintr-un stat membru al Uniunii

[1] Dan Lupașcu, *op. cit.*, p. 277.

[2] Gilles Cuniberti, Dickinson on Brussels I bis, știre disponibilă la următoarea adresă web: http://conflictoflaws.net/2011/dickinson-on-brussels-i-bis/ (accesată pe 16 iulie 2014).

Europene într-un alt stat membru. Redactorii Regulamentului nr. 1215/2012 prin noul conținut al Capitolului al III-lea au dorit să transmită următorul mesaj: hotărârile pronunțate într-un alt stat membru trebuie considerate la fel de ușor și de rapid de pus în executare silită ca hotărârile locale[1]. Astfel, conform art. 39 din regulament, o hotărâre pronunțată într-un stat membru, dacă este executorie în statul de origine, este executorie în celelalte state membre fără a fi necesară o hotărâre de încuviințare a executării, emisă de vreo instanță a statului de executare.

În doctrină se arată că, în materia executării silite a hotărârilor străine, Regulamentul nr. 1215/2012 inversează mecanismul Regulamentului nr. 44/2001. Potrivit Secțiunilor 2 și 3 ale Capitolului al III-lea al Regulamentului nr. 1215/2012, creditorul hotărârii judecătorești străine își va pune în executare silită hotărârea, printr-un act administrativ (în România prin angajarea unui executor judecătoresc), fără să mai fie nevoit să introducă la tribunalul de executare o acțiune privind încuviințarea executării silite a acelei hotărâri străine, acțiune a cărei soluție putea fi contestată de debitorul hotărârii străine (cum se întâmpla potrivit prevederilor Regulamentului nr. 44/2001). Conform Regulamentului nr. 1215/2012, debitorul hotărârii judecătorești trebuie să introducă o acțiune pentru refuz de executare silită, dacă dorește să se opună executării respectivei hotărâri străine originare dintr-un stat membru al Uniunii Europene. Se consideră că decizia de a plasa sarcina procedurilor judiciare în seama debitorului hotărârii judecătorești are o importanță simbolică. Hotărârea străină și certificatul îi sunt comunicate debitorului, care va decide dacă va introduce sau nu o acțiune privind refuzul executării silite a hotărârii străine[2].

În continuare vom prezenta detaliat dispozițiile Regulamentului nr. 1215/2012 privind procedura de executare silită a hotărârilor străine provenite din spațiul Uniunii Europene, precum și modul în care debitorul hotărârii străine se poate apăra împotriva acestei executări. Procedura de executare silită instituită prin regulament este aproape

---

[1] Adrian Briggs, *The Conflict of Laws*, Third Edition, Oxford University Press, Oxford, 2013, p. 161.

[2] Adrian Briggs, *The Conflict of Laws*, Third Edition, Oxford University Press, Oxford, 2013, p. 161-162.

identică cu cea de recunoaștere, dar prezintă și anumite particularități ce vor fi înfățișate în rândurile de mai jos.

În acord cu art. 40 al regulamentului, în statul de executare, creditorul hotărârii străine, executorii în statul de origine, poate solicita adoptarea oricăror măsuri de conservare prevăzute de dreptul statului solicitat.

Articolul 41 aduce precizări privind sediul juridic al procedurii de executare silită a unei hotărâri pronunțate într-un alt stat membru al Uniunii Europene. Astfel, dispozițiile în materie ale regulamentului se vor completa cu prevederile legislației statului solicitat, hotărârea străină executorie în statul membru de origine fiind executată în aceleași condiții ca o hotărâre judecătorească a statului solicitat. Motivele de refuz sau de suspendare a executării silite prevăzute de legislația statului membru solicitat vor putea fi invocate de debitorul hotărârii judecătorești străine numai în măsura în care acestea nu contravin motivelor precizate în art. 45 al regulamentului (adică motivelor ce justifică refuzul recunoașterii unei hotărâri străine din spațiul UE, motive ce au fost prezentate mai sus). Creditorul hotărârii străine nu mai are obligațiile de a avea o adresă poștală în statul solicitat și de a avea un reprezentant autorizat în statul membru solicitat, cu excepția situației în care conform legislației locale un astfel de reprezentant este obligatoriu, indiferent de reședința obișnuită ori cetățenia părților. De asemenea, creditorului hotărârii judecătorești străine nu i se poate solicita vreo cauțiune sau garanție, indiferent de denumirea acestora, pe motiv că este cetățean străin sau nu își are domiciliul sau reședința în statul membru solicitat (art. 56).

Pentru executarea silită a unei hotărâri străine provenită din spațiul UE într-un alt stat membru, creditorul hotărârii trebuie, potrivit art. 42 al regulamentului, să anexeze cererii de executare silită adresate autorității competente cu executarea (în țara noastră, executorului judecătoresc) următoarele documente:

- o copie a hotărârii străine, copie ce întrunește condițiile necesare în vederea stabilirii autenticității documentului original;
- certificatul prevăzut în Anexa nr. I a Regulamentului nr. 1215/2012, de către instanța de origine, certificat ce atestă că hotărârea este executorie și care conține un rezumat al hotărârii și informații relevante cu privire la cheltuielile de

judecată recuperabile și la calcularea dobânzii. Recunoaștem, aici, influența Titlului Executoriu European pentru creanțe necontestate, instituit prin Regulamentul (CE) nr. 805/2004. Potrivit art. 53 al regulamentului, orice parte interesată poate solicita instanței de origine să emită acest certificat.

Dacă se dorește executarea silită într-un stat membru a unor măsuri provizorii și de conservare dispuse printr-o hotărâre judecătorească pronunțată în alt stat membru al UE, reclamantul (creditorul hotărârii) trebuie să se îngrijească ca certificatul să ateste că instanța străină emitentă este competentă să judece cauza și că hotărârea respectivă este executorie în statul de origine. Dacă respectiva măsură a fost dispusă fără citarea pârâtului, reclamantul trebuie să atașeze și o dovadă a notificării sau comunicării respectivei hotărâri străine către pârât.

Autoritatea de executare competentă poate solicita, dacă este necesar, o traducere sau o transcriere a certificatului, precum și o traducere a hotărârii (aceasta din urmă doar dacă este indispensabilă pentru continuarea procedurii de executare silită).

După prezentarea actelor menționate mai sus, înainte de prima măsură de executare, se va comunica sau notifica certificatul prevăzut în Anexa nr. I a regulamentului persoanei împotriva căreia se solicită executarea silită (debitorul hotărârii străine). Certificatul trebuie însoțit și de hotărârea de executat, dacă aceasta nu a fost deja notificată sau comunicată debitorului hotărârii. Debitorul hotărârii poate solicita de la autoritatea însărcinată cu executarea și o traducere a hotărârii străine de executat, dacă sunt îndeplinite cumulativ următoarele două condiții:

- debitorul hotărârii nu este domiciliat în statul membru de origine a hotărârii;
- hotărârea nu este scrisă sau tradusă într-o limbă înțeleasă de debitor sau în limba oficială sau una din limbile oficiale ale statului membru unde debitorul își are domiciliul (reședința obișnuită).

Până la furnizarea traducerii, procedura de executare silită se oprește, regulamentul permițând doar luarea măsurilor de conservare.

Dacă hotărârea a fost comunicată sau notificată debitorului în una din limbile de mai sus, înainte de demararea procedurii de executare silită, nu se mai poate invoca obținerea unei traduceri pentru a bloca procedura de executare [articolul 43 din regulament alin. (1) și (2)].

Notificarea și transmiterea traducerii nu se aplică în situația executării silite a unei hotărâri străine ce dispune măsuri de conservare sau în cazul instituirii unor măsuri de conservare de către instanța competentă de la locul de executare [art. 43 alin. (3) din regulament].

Conform art. 46 din regulament, după comunicarea sau notificarea certificatului și eventual a hotărârii, persoana împotriva căreia se solicită executarea silită (debitorul hotărârii) poate formula o cerere de refuz al executării. Prin această cerere, debitorul hotărârii solicită instanței competente a statului solicitat să refuze executarea silită a hotărârii străine, deoarece există cel puțin unul din motivele prevăzute în articolul 45 al regulamentului, adică unul din motivele care împiedică recunoașterea unei hotărâri pronunțate într-un alt stat membru. Deoarece aceste motive au fost prezentate mai sus, în cadrul studierii problemei recunoașterii hotărârilor judecătorești provenind din spațiul UE, nu vom mai insista asupra lor. Un efect imediat al cererii de refuz de executare introduse de debitorul hotărârii este reglementat de art. 44 din regulament. Dacă s-a formulat o cerere de refuz de executare silită, la cererea debitorului hotărârii, adică a reclamantului în această cerere, instanța din statul membru solicitat poate dispune limitarea procedurii de executare la măsuri de conservare, condiționarea executării de constituirea unei garanții stabilite de instanță sau să suspende, în tot sau în parte, procedura de executare.

Suspendarea procedurii de executare survine la cererea persoanei împotriva căreia se solicită executarea și în situația în care forța executorie a hotărârii străine este suspendată în țara de origine. Spre deosebire de cazul de mai sus, suspendarea procedurii de executare poate fi dispusă aici și de autoritatea de executare, și nu doar de instanța sesizată cu judecarea cererii de refuz al executării silite.

Cererea de refuz al executării silite a hotărârii străine se introduce la instanța comunicată de statul solicitat Comisiei în temeiul art. 75 lit. (a), în a cărei circumscripție se află locul de executare [art. 24

alin. (5) și art. 47 alin. (1) din regulament]. Pentru România, această instanță este tribunalul[1]. Reamintim că, potrivit art. 47 alin. (2) al regulamentului, procedura de refuz al executării, în măsura în care nu este reglementată de regulament, se determină conform legislației statului membru solicitat.

Persoana împotriva căreia se solicită executarea silită va anexa cererii de refuz de executare următoarele documente:

- copie de pe hotărâre și
- dacă este cazul, o traducere sau transcriere a acesteia. Se observă că nu trebuie anexat certificatul ce însoțește hotărârea de executat, deși în majoritatea cazurilor și acesta va fi notificat sau comunicat părții împotriva căreia se solicită executarea silită. Considerăm că absența certificatului dintre anexele cererii de refuz al executării silite este justificată de dorința legiuitorului european de a-i îngădui debitorului hotărârii judecătorești să se apere de o executare silită nedreaptă cât mai repede, fără să mai depindă de comunicarea sau notificarea certificatului.

Instanța se poate dispensa de aceste documente, dacă le deține deja sau dacă nu consideră că e rezonabil să le solicite debitorului hotărârii. În acest din urmă caz poate să le solicite creditorului hotărârii.

Ca și la recunoaștere, partea ce solicită refuzul executării silite nu este obligată să aibă o adresă poștală în statul membru solicitat și nici un reprezentant autorizat în statul membru solicitat, cu excepția situației în care conform legislației locale un astfel de reprezentant este obligatoriu, indiferent de reședința obișnuită ori cetățenia părților [art. 47 alin. (4) din regulament].

Conform art. 48, instanța se va pronunța fără întârziere în privința cererii de refuz al executării.

Decizia judecătorească privind cererea de refuz al executării poate fi atacată de oricare dintre părți la instanța pe care statul membru solicitat a comunicat-o Comisiei în temeiul art. 75 lit. (b) din regula-

[1] A se vedea Regulamentul Bruxelles I (reformare) disponibil la următoarea adresă web: https://e-justice.europa.eu/content_brussels_i_regulation_recast-350-ro-ro.do?init=true&member=1 (accesat pe 19 aprilie 2016).

ment (art. 49). Pentru România, instanța competentă este Curtea de Apel[1]. Această acțiune este examinată în procedură contradictorie. Potrivit articolului 47 alin. (2) din regulament, putem afirma că termenul pentru contestarea hotărârii privind refuzul de executare este reglementat de legea statului solicitat, adică, în cazul României, de prevederile Codului de procedură civilă. Hotărârea dată în soluționarea contestației refuzului de executare poate fi atacată printr-o cale de atac specificată expres împreună cu instanța competentă să o soluționeze de către statul membru solicitat, într-un comunicat adresat Comisiei, conform art. 75 lit. (c) din regulament (articolul 50). Pentru România, instanța competentă este Înalta Curte de Casație și Justiție[2]. Termenul de formulare a acestei căi de atac va fi și el prevăzut de legea forului.

Conform art. 51 alin. (1), instanța care judecă o cerere de refuz al executării sau instanța care judecă o cale de atac împotriva deciziei privind refuzul de executare poate să suspende acțiunea, dacă împotriva hotărârii străine a fost introdusă o cale de atac ordinară în statul membru de origine sau dacă termenul pentru introducerea acestei căi nu a expirat încă (în acest caz, se poate preciza un termen în interiorul căruia instanța de executare să aștepte exercitarea acelei căi ordinare de atac în statul de origine). Alineatul 2 al art. 51 dispune că, pentru hotărârile pronunțate în Irlanda, Cipru sau în Regatul Unit, orice cale de atac prevăzută în acele state de origine sunt considerate căi de atac susceptibile să provoace suspendarea procedurii de soluționare a cererii de refuz de executare sau a căilor de atac împotriva deciziei privind refuzul de executare.

Reamintim că, și în cazul judecării cererii de refuz al executării, hotărârea străină nu poate fi revizuită pe fond (art. 52).

Articolul 54 introduce instituția adaptării măsurii sau ordinului din hotărârea străină, fără corespondent direct în dreptul statului solicitat la o măsură sau un ordin reglementate de statul membru solicitat. Adaptarea se face în funcție de următoarele criterii: efectele

[1] A se vedea Regulamentul Bruxelles I (reformare) disponibil la următoarea adresă web: https://e-justice.europa.eu/content_brussels_i_regulation_recast-350-ro-ro.do?init=true&member=1 (accesat pe 19 aprilie 2016).

[2] *Ibidem*.

să fie echivalente, iar obiectivele și interesele să fie similare. Această prevedere a fost sensibil influențată de practica judecătorească germană[1].

Potrivit art. 55 din regulament, dacă hotărârea străină obligă la plata unor penalități cominatorii, ea este executorie în statul membru solicitat doar dacă suma ce urmează a fi plătită a fost stabilită definitiv de instanța statului de origine.

Articolul 57 reglementează efectuarea traducerilor sau transcrierilor solicitate în temeiul dispozițiilor Regulamentului nr. 1215/2012. Astfel, traducerile vor fi realizate de o persoană autorizată în acest scop, de unul dintre statele membre ale UE, și vor fi efectuate în limba oficială a statului membru unde se desfășoară procedura de recunoaștere sau de executare silită sau în limba oficială corespunzătoare locului unde se desfășoară procedura. Certificatele pot fi traduse sau transcrise în orice limbă oficială a instituțiilor europene, limbă acceptată de statul membru unde se desfășoară procedura.

Actele autentice înregistrate care sunt executorii în statul membru de origine sunt executate, la cerere, într-un alt stat membru, fără a fi necesară o hotărâre de încuviințare a executării (articolul 59 din regulament). Se vor aplica, după caz, dispozițiile privind procedura executării silite a hotărârii străine. La cererea de executare adresată autorității de executare din statul membru solicitat se anexează, însă, certificatul din Anexa II a regulamentului, care, potrivit art. 60, se eliberează de autoritatea competentă din statul membru de origine, la cererea oricărei părți și care rezumă obligația executorie izvorâtă din actul autentic sau, în cazul tranzacțiilor judiciare, acordul părților. Actul autentic de executat silit trebuie să îndeplinească condițiile necesare pentru autentificare în statul de origine. Instanța sesizată cu cererea de refuz de executare a actului autentic poate admite cererea doar dacă executarea silită a actului autentic este vădit contrară ordinii publice a statului membru solicitat [art. 58 alin. (1)].

[1] Adrian Briggs, *The Conflict of Laws*, Third Edition, Oxford University Press, Oxford, 2013, p. 162.

BCU MIHAI EMINESCU LIBRARY

Tranzacțiile judiciare sunt asimilate în materia executării silite cu actele autentice. Pentru executarea silită a unei astfel tranzacții într-un alt stat membru este necesar ca tranzacția să fie executorie în statul de origine, iar cererea să fie însoțită de certificatul din Anexa II (art. 59 și 60 din regulament).

17.5. Recunoașterea și executarea în România a hotărârilor civile pronunțate în Elveția, Islanda și Norvegia (Convenția de la Lugano-2007)

Pe 15 octombrie 2007, prin Decizia Consiliului 2007/712/CE, Uniunea Europeană decidea semnarea tratatului încheiat cu Elveția, Islanda și Norvegia denumit *Convenția de la Lugano din 2007 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială*. Semnarea propriu-zisă a avut loc pe 30 octombrie 2007, iar convenția a intrat în vigoare pe 1 ianuarie 2010. Această convenție din 2007 a înlocuit Convenția de la Lugano din 1988, care avea același obiect[1].

Țelurile acestei convenții constau în reglementarea unei proceduri speciale, simplificate de recunoaștere și încuviințare a executării silite a hotărârilor provenind de pe teritoriul părților contractante și unificarea normelor de competență internațională. Cu alte cuvinte, prin Convenția de la Lugano din 2007, normele Regulamentului (CE) nr. 44/2001 (precursorul Regulamentului nr. 1215/2012) se extind și la raporturile de drept internațional privat ale Uniunii Europene cu Elveția, Islanda și Norvegia[2].

Conform art. 73 paragraful 1 al Regulamentului (UE) nr. 1215/2012, o hotărâre pronunțată într-un stat obligat prin Convenția de la Lugano din 2007 va fi recunoscută și executată silit în străinătate potrivit prevederilor convenției.

---

[1] Nicolae-Horia Țiț, *Executarea silită. Parte generală*, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 58.

[2] Textul în limba română al Convenției de la Lugano din 30 octombrie 2007 se găsește la următoarea adresă web: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:32007D0712&from=RO (accesată pe 13 iulie 2016).

Conform Convenției de la Lugano din 2007, hotărârile originare dintr-un stat-parte la convenție sunt recunoscute de drept în celelalte state-părți (art. 33). Cu toate acestea, convenția reglementează și posibilitatea recunoașterii judecătorești a respectivelor hotărâri, fie pe cale principală, fie pe cale incidentală (art. 11) conform procedurilor prevăzute în articolele 38-56 (destinate exequatur-ului). Motivele care împiedică recunoașterea unei hotărâri originare dintr-un stat-parte la tratat în alt stat-parte la tratat sunt enumerate în articolele 34 și 35 ale convenției.

În ceea ce privește exequatur-ul, conform art. 38 alin. (1), o hotărâre pronunțată într-un stat-parte la convenție și care este executorie în statul de origine este pusă în executare în alt stat-parte la convenție, la cererea oricărei părți interesate. Cererea de exequatur va fi introdusă de partea interesată la instanța competentă din statul de executare (adică, în România, la tribunal, potrivit Anexei II la convenție). Cererea va fi soluționată în condițiile articolelor 40-41 din convenție. Un rol însemnat îl are certificatul eliberat de instanța sau autoritatea competentă din statul de origine al hotărârii (reglementat în articolele 54-55 din convenție)[1].

La finalul acestui demers, dragă cititorule, poate că te întrebi care îi este utilitatea? Ce ai câștigat din învățarea mecanismelor fundamentale ale dreptului internațional privat, a normelor conflictuale ori a celor de competență internațională? Întrucât viața este o continuă luptă dusă în împrejurări inedite și întrucât societatea globală contemporană multiplică numărul raporturilor cu element de extraneitate, folosul acestui material îl vei găsi în următoarea maximă a vestitului strateg chinez din Epoca Celor Trei Regate[2], Zhuge Liang (se pronunță Giukă Liang): „Cei iscusiți în luptă nu devin mânioși, celor iscusiți în obținerea victoriei nu le este teamă. Astfel, înțelepții învinge înainte de a lupta, în timp ce ignoranții luptă ca să învingă"[3].

---

[1] Nicolae-Horia Țiț, *Executarea silită. Parte generală*, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 59.

[2] Această epocă din istoria Chinei a durat din 220 până în 280 era noastră.

[3] Citatul atribuit lui Zhuge Liang poate fi găsit la următoarea adresă web: http://www.chinahistoryforum.com/index.php?/topic/26484-zhuge-liang-quote/ (accesată pe 18 octombrie 2011).

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BIBLIOGRAFIE

Tratate. Cursuri. Monografii

Academia de Ştiinţe Sociale şi Politice, Institutul de Cercetări Juridice, Octavian Căpăţână, *Efectele hotărârilor judecătoreşti străine în România*, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, Bucureşti, 1971.

Audit, Bernard, *Droit international privé*, Quatrième édition, Economica, Paris, 2006.

Babără, Valeriu, *Drept internaţional privat*, ed. a IV-a revăzută şi adăugită, Chişinău, 2013.

Banciu, Adrian Alexandru, *Raporturile patrimoniale dintre soţi potrivit noului Cod civil*, ed. a II-a revăzută şi actualizată, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2011.

Boroi, Gabriel; Spineanu-Matei, Octavia; Constanda, Andreia Liana ş.a., *Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole*, vol. II, art. 527-1133, Ed. Hamangiu, Bucureşti,2013.

Briggs, Adrian, *The Conflict of Laws*, Third Edition, Oxford University Press, Oxford, 2013.

Buglea, Claudiu Paul, *Dreptul internaţional privat român*, ed. a II-a revăzută şi adăugită, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2015.

Cetean-Voiculescu, Laura, *Drept internaţional privat român*, Ed. Pro Universitaria, Bucureşti, 2017.

Chelaru, Ioan, Chelaru, Ana-Maria, *Străinii în România-Regim juridic*, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2016.

Ciutacu, Florin, *Drept internaţional privat. Note de curs*, Ed. Themis Cart, Slatina, 2006.

Clarkson C.M.V., Hill, Jonathan, *The Conflict of Laws. Third Edition.*, Oxford University Press, Oxford UK, 2006.

Crăciunescu, Cristiana-Mihaela, *Capitolul II, Familia* în Academia Română, Institutul de Cercetări Juridice, Departamentul de Drept Privat „Traian Ionaşcu", Marilena Uliescu (coordonator), *Noul Cod civil. Studii şi comentarii. Sinteza propunerilor de*

BUCHAREST UNIVERSITY LIBRARY

modificare și completare a noului Cod civil, vol. IV, Ed. Universul Juridic, București, 2016.

Deleanu, Sergiu, *Drept internațional privat. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2013.

Diaconu, Nicoleta, *Drept internațional privat*, ed. a VI-a, Ed. Universitară, București, 2013.

Dimitriu, Raluca *Capitolul V, Actul juridic* în Academia Română, Institutul de Cercetări Juridice, Departamentul de Drept Privat "Traian Ionașcu", Marilena Uliescu (coordonator), *Noul Cod civil. Studii și comentarii. Sinteza propunerilor de modificare și completare a noului Cod civil,* vol. IV, Ed. Universul Juridic, București, 2016.

Filipescu, Ion P. și Filipescu, Andrei, *Tratat de drept internațional privat*, ediție revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2007.

Gherghe, Aurelian *Capitolul VI. Obligațiile. Normele conflictuale privind obligațiile (art. 2640-2646)* în Academia Română, Institutul de Cercetări Juridice, Departamentul de Drept Privat „Traian Ionașcu", Marilena Uliescu (coordonator), *Noul Cod civil. Studii și comentarii. Sinteza propunerilor de modificare și completare a noului Cod civil,* vol. IV, Ed. Universul Juridic, București, 2016, pp. 474-526.

Jakotă, Mihai Vasile, *Drept internațional privat*, vol. I și II, Ed. Fundației „Chemarea", Iași, 1997.

Leș, Ioan (coordonator), Jugastru Călina, Lozneanu, Verginel, Circa, Adrian Hurubă, Eugen Spinei, Sebastian, *Tratat de drept procesual civil. Volumul II. Căile de atac. Procedurile speciale. Executarea silită. Procesul civil internațional. Conform Codului de procedură civilă republicat*, Ed. Universul Juridic, București, 2015.

Loussouarn, Yvon; Bourel, Pierre; de Vareilles-Sommières, Pascal, *Droit international privé*, 8e édition, Dalloz, Paris, 2004.

Lupașcu, Dan, *Drept internațional privat,* ed. a II-a amendată și actualizată, Ed. Universul Juridic, București, 2010.

Lupașcu, Dan și Ungureanu, Diana, *Drept internațional privat,* Ed. Universul Juridic, București, 2012.

Macovei, Ioan, *Tratat de drept internațional privat*, Ed. Universul Juridic, București, 2017.

Moldovan, Carmen, *Drept internațional public: principii și instituții fundamentale*, Ed. Hamangiu, București, 2017.

Oprea, Alina, *Observații privind regimul persoanelor juridice în dreptul internațional privat român din perspectiva reglementărilor din noul Cod civil*, în Popescu, Dan Andrei (coordonator), *Specificitate și complementaritate în dreptul privat european. Conflictele de legi și de jurisdicții și integrarea juridică europeană*, Ed. Hamangiu, 2012, pp. 208-224.

Oprea, Alina, *Legile de poliție în Regulamentul european Roma I privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale*, în Dan Andrei Popescu (coordonator), *Specificitate și complementaritate în dreptul privat european. Conflictele de legi și de jurisdicții și integrarea juridică europeană*, Ed. Hamangiu, București, 2012, pp. 153-173.

Păncescu, Flavius George, *Drept procesual civil internațional*, Ed. Hamangiu, București, 2014.

Pătraşcu, Bogdan şi Genoiu, Ilioara *Legea aplicabilă moștenirii (Art. 2633-2636)* în Academia Română, Institutul de Cercetări Juridice, Departamentul de Drept Privat „Traian Ionașcu", Marilena Uliescu (coordonator), *Noul Cod civil. Studii și comentarii. Sinteza propunerilor de modificare și completare a noului Cod civil,* vol. IV, Ed. Universul Juridic, București, 2016, pp. 431-450.

Popescu, Dan Andrei *Inheritance Evolutive Codification in Private International Law. A Romanian Approach*, în Dan Andrei Popescu (coordonator), *Specificitate și complementaritate în dreptul privat european. Conflictele de legi și de jurisdicții și integrarea juridică europeană*, Ed. Hamangiu, București, 2012, pp. 37-57.

Popescu, Dan Andrei, *Ghid de drept internațional privat în materia succesiunilor*, Notarom, București, 2015.

Popescu, Dan Andrei *Rolul si misiunea dreptului internațional privat– conflictul intertemporal al normelor de conflict – fixarea proximității juridice – reședința obișnuită – clauza de excepție – repere privind legea străină*, în Academia Română, Institutul de

Cercetări Juridice, Departamentul de Drept Privat „Traian Ionaşcu", Marilena Uliescu (coordonator), *Noul Cod civil. Studii şi comentarii. Sinteza propunerilor de modificare şi completare a noului Cod civil,* vol. IV, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2016, pp. 145-264.

Popovici, Sergiu, *Executarea silită transfrontalieră: instrument de consolidare a creditului*, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2015.

Răuschi, Ştefan, *Drept civil. Partea generală. Persoana fizică. Persoana juridică*, Ed. Fundației „Chemarea", Iaşi, 1993.

Sitaru, Dragoş-Alexandru, *Drept internațional privat. Partea generală. Partea specială-Normele conflictuale în diferite ramuri şi instituții ale dreptului privat,* Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2013.

Sitaru, Dragoş-Alexandru, *Drept internațional privat. Tratat*, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2001.

Țiț, Nicolae-Horia, *Executarea silită. Parte generală*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2016.

Uliescu, Marilena, *Capitolul III Bunurile* în Academia Română, Institutul de Cercetări Juridice, Departamentul de Drept Privat „Traian Ionaşcu", Marilena Uliescu (coordonator), *Noul Cod civil. Studii şi comentarii. Sinteza propunerilor de modificare şi completare a noului Cod civil,* vol. IV, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2016, pp. 386-430.

Ungureanu, Ernestina, *Drept internațional privat,* Partea I şi Partea a II-a, Ed. „Cugetarea", Iaşi, 1999, respectiv 2000.

Ungureanu, Ernestina; Tătar, Adrian Constantin, *Drept internațional privat. Partea generală actualizată*, Ed. Lumen, Iaşi, 2014.

Ungureanu, Carmen Tamara, *Drept civil. Partea generală. Persoanele. În reglementarea noului Cod civil*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2012.

Ungureanu, Ovidiu; Jugastru, Călina; Circa, Adrian, *Manual de drept internațional privat*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2008.

Urda, Olga-Andreea, *Drept comercial român*, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2016.

Vlad, Ioan-Luca, *Succesiuni internaționale. Regulamentul nr. 650/2012. Tratate internaționale în domeniu*, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2016.

Zidaru, Gheorghe-Liviu, *Competența în materie civilă potrivit Regulamentului Bruxelles I bis (nr. 1215/2012)*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2017.

Articole din publicații periodice

Arenas, Rafael *La aprobación por la UE del Convenio de la Haya sobre acuerdos de elección de foro: un cruce de caminos,* p. 8, La Ley-Unión Europea no. 22 din ianuarie 2015, disponibil la următoarea adresă web: https://www.academia.edu/10368527/La_aprobaci%C3%B3n_por_la_UE_del_Convenio_de_La_Haya_sobre_acuerdos_de_elecci%C3%B3n_de_foro_un_cruce_de_caminos.

Dariescu, Cosmin, *Norme de drept internațional privat în Moldova, în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, Analele Ştiințifice ale Universității „Al.I. Cuza" din Iaşi (Serie Nouă), Ştiințe juridice, Tom LIV, 2008, Ed. Universității „Al.I. Cuza", Iaşi, 2010.

Dariescu, Cosmin, *Principii de drept internațional privat valah din prima jumătate a secolului al XIX-lea*, Anuarul Universității „Petre Andrei" din Iaşi. Drept. Tomul XIV. A XVIII-a Conferință Ştiințifică Anuală cu Participare Internațională „Tradiție şi Reformă în Dreptul Românesc", Iaşi, 29-31 Mai, 2008.

Cosmin Dariescu, *Propunere de lege ferenda privind normele conflictuale asupra desfacerii căsătoriei din noul Cod civil*, în Curierul judiciar nr. 6/2011, Iunie 2011, Bucureşti, Ed. C.H. Beck, 2011.

Cosmin Dariescu, *O lămurire asupra legii aplicabile stabilirii numelui copilului conform noului Cod civil român (Legea nr. 287/2009 republicată)* în Analele ştiințifice ale Universității „AL.I. Cuza" Iaşi (Serie Nouă), Tomul LVII, Ştiințe Juridice, nr. II/2011.

Dariescu, Cosmin, *The Jurisdictional Competence for the Recognition of the Foreign Judgements compliant to Regulation (EU) no. 1215/2012*. În Supplement of Valahia University Law Study, Year 2015, ISSN 2247-9937, ISSN-L 2247-9937 (Categorie B) dedicat Conferinței Internaționale «Societatea întemeiată pe cunoastere. Norme, valori şi repere contemporane», ediția a XI-a, Târgovişte, 12.06.2015-13.06.2015.

Hatzimihail, Nikitas *Bartolus and the Conflict of Laws,* Revue Hellenique de Droit International, Vol. 60, 2007, pp. 12-79, disponibil la http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1600774.

Martin, Pérez, Antonio, *La obra juridica de Jacopo de las Leyes*: *Las Flores Del Derecho*, Cahiers de linguistique hispanique médiévale, Année 1998, Vol. 22, Numéro 1, articol disponibil la următoarea adresă web: http://www.persee.fr/doc/cehm_0396-9045_1998_num_22_1_896

Silva, Silva, Jorge Alberto, *La Lex Cunctos Populos. Un impulso al razionamento iusinternacional privatista contemporáneo*, Universidad Autonoma de Ciudad de Juarez, *Heurística jurídica*, Año I, Núm. 2, Enero-Junio de 2011, disponibil la următoarea adresă web: http://sirio.uacj.mx/difusion/publicaciones/Documents/Heuristica/Revista%20Heuristica%20a1%20n2.pdfValladão, Haroldo, *Développement et intégration du droit international privé, nottamment dans les rapports de famille (Cours général de droit international privé)*, Recueil des Cours de L'Académie de droit international de la Haye, Tome 133 (1971).

Acte normative

Codul civil. Colecția „I.N. Fințescu", No. 1, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1935.

Codul civil al Statului California din 1949. Disponibil la următoarea adresă web: http://www.leginfo.ca.gov/.html/civ_table_of_contents.html.

Convenția de la Bruxelles asupra competenței şi executării hotărârilor judecătoreşti în litigiile civile şi comerciale (1968) poate fi consultată la următoarea adresă web: http://curia.europa.eu/common/recdoc/convention/en/c-textes/brux-idx.htm

Convenția de la Haga asupra acordurilor de alegere a forului, încheiată pe 30 iunie 2005, disponibilă la următoarea adresă web: http://www.ipex.eu/IPEXL-WEB/dossier/files/download/082dbcc54314a3a30143e2b6d0352942.do

Convenția de la Lugano din 30 octombrie 2007 privind competența judiciară, recunoașterii și executării hotărârilor în materie civilă și comercială poate fi consultată la următoarea adresă web: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:32007D0712&from=RO (accesată pe 13 iulie 2016).

Decizia (UE) 2016/954 a Consiliului din 9 iunie 2016 de autorizare a unei cooperări consolidate în domeniul competenței, al legii aplicabile și al recunoașterii și executării hotărârilor judecătorești privind regimurile patrimoniale ale cuplurilor internaționale, care includ atât regimurile matrimoniale cât și efectele patrimoniale ale parteneriatelor înregistrate. Textul este disponibil la următoarea adresă web: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A32016R1103

Decretul-lege nr. 4657/1942 de introducere a normelor dreptului brazilian), cu modificările și completările ulterioare. Textul consolidat în limba portugheză poate fi consultat la următoarea adresă web: http://www.planalto.gov.br/ccivil_03/decreto-lei/Del4657.htmEuropean Parliament, Direcția Generală Politici Interne, Departamentul Tematic C: Drepturile Cetățenilor și Afaceri Constituționale, Afaceri Juridice, *Convenția de la Haga din 13 ianuarie 2000, Notă*, PE 462.496, Ro, disponibil la adresa: http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201301/20130110ATT58889/20130110ATT58889RO.pdf

Legea nr. 105/1992, publicată în M. Of. nr. 245 din 1 octombrie 1992.

Legea nr. 89/1 noiembrie 1995 privind aderarea României la Convenția privind unificarea anumitor reguli privind competența civilă în materie de abordaj (Bruxelles, 1952).

Legea nr. 91/1 noiembrie 1995 privind aderarea României la Convenția privind unificarea anumitor reguli asupra sechestrului asigurător de nave maritime (Bruxelles, 1952).

Legea nr. 218/1995, Reforma sistemului italian de drept internațional privat, disponibilă la următoarea adresă web: http://www.jus.unitn.it/cardozo/obiter_dictum/codciv/legge218_95.htm

Legea din 16 iulie 2004 asupra Codului de drept internațional privat (belgian). Disponibil la următoarea adresă web: http://www.ejus

tice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=fr&la=F&cn=200407 1631&table_name=loi

Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată în M. Of. nr. 505 din 15 iulie 2011.

Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, publicată în M. Of. nr. 485 din 15 iulie 2010.

Legea poloneză din 4 februarie 2011 privind dreptul internațional privat, disponibila la următoarea adresă web: http://pil.mateus zpilich.edh.pl/New_Polish_PIL.pdf

Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, publicată în M. Of. nr. 409 din 10 iunie 2011.

Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 79/2011 pentru reglementarea unor măsuri necesare intrării în vigoare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, publicată în M. Of. nr. 696 din 30 septembrie 2011.

Proiectul de lege pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134 din 1 iulie 2010 privind Codul de procedură civilă, disponibil la următoarea adresă web: http://www.just.ro/Sections/PrimaPagina_MeniuDreapta/ NoileCoduri/pregatiredezbatere4iulie2011/tabid/1829/Default.aspx

Propunerea COM (2013) 228 final de regulament al Parlamentului European și al Consiliului privind promovarea liberei circulații a cetățenilor și întreprinderilor prin simplificarea acceptării anumitor documente oficiale în Uniunea Europeană și de modificare a Regulamentului (UE) nr. 1024/2012, disponibilă la următoarea adresă web: http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2013/ RO/1-2013-228-RO-F1-1.Pdf

Proiectul Legii Model O.H.A.D.A.C. privind dreptul internațional privat, disponibil la următoarea adresă web: http://www.ohadac.com/ textes/5/draft-ohadac-model-law-relating-to-private-international-law. html?lang=fr

Protocolul de la Haga din 23 noiembrie 2007 privind legea aplicabilă obligațiilor de întreținere. Versiunea în limba engleză a Protocolului poate fi consultată la adresa: http://www.hcch.net/ index_en.php?act=conventions.text&cid=133

Regulamentul (CE) nr. 864/2007 privind legea aplicabilă obligațiilor extracontractuale (Roma II). Textul în limba engleză poate fi

accesat la următoarea adresă web: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:199:0040:0049:EN:PDF

Regulamentul (CE) nr. 593/2008 al Parlamentului European şi Consiliului din 17 iunie 2008 privind legea aplicabilă obligaţiilor contractuale (Roma I). Textul în limba română poate fi accesat la următoarea adresă web: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:32008R0593&from=RO.

Regulamentul (CE) nr. 4/2009 al Consiliului din 18 decembrie 2008 privind competenţa, legea aplicabilă, recunoaşterea şi executarea hotărârilor şi cooperarea în materie de obligaţii de întreţinere. Textul în limba română al regulamentului poate fi consultat la următoarea adresă web: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:007:0001:0079:RO:PDF

Regulamentul Consiliului (EU) nr. 1259/2010 din 20 decembrie 2010 implementând cooperarea extinsă în materia legii aplicabile divorţului şi separaţiei legale (Roma III). Textul acestui regulament, în limba engleză poate fi găsit la următoarea adresă web: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:343:0010:0016:EN:PDF

Regulamentul (UE) nr. 1215/2012 al Parlamentului European şi al Consiliului din 12 decembrie 2012, privind competenţa judiciară, recunoaşterea şi executarea hotărârilor în materie civilă şi comercială (Brussels I reformulat). Textul în limba română al regulamentului poate fi consultat la următoarea adresă web: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:351:0001:0032:ro:PDF

Regulamentul (UE) nr. 542/2014 al Parlamentului European şi al Consiliului din 15 mai 2014 de modificare a Regulamentului (UE) nr. 1215/2012 în ceea ce priveşte normele aplicabile cu privire la Curtea Unică în Materie de Brevete şi Curtea de Justiţie din Benelux. Textul în limba română al regulamentului poate fi consultat la următoarea adresă web: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0542&from=RO

Regulamentul (UE) 2016/ 1103 din 24 iunie 2016 de punere în aplicare a unei cooperări consolidate în domeniul competenţei, al legii aplicabile şi al recunoaşterii şi executării hotărârilor judecătoreşti în materia regimurilor matrioniale. Textul este disponibil la următoarea

adresă web: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A32016R1103

Alte documente

Ancel, Bertrand şi Lequette, Yves, *Les grands arrêts de la jurisprudence française de droit international privé*, 5e édition, Dalloz, Paris, 2006.

Bai Shouyi (coordonator), *Scurt tratat de istoria Chinei,* Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 1997.

Bernstein, Lisa *The Choice between Public and Private Law: The Diamond Industry's Preference for Extra-legal Contracts and a Private Law System of Dispute Resolution*, disponibil la următoarea adresă web: http://www.law.harvard.edu/programs/olin_center/papers/pdf/Bernstein_72.pdf

Blume, Fred H. and Kearly, Timtohy, *Annotated Justinian Code*, disponibil la următoarea adresă web: http://www.uwyo.edu/lawlib/blume-justinian/ajc-edition-2/books/book1/book%201-1rev.pdf

Calvet, Robert, *Istoria samurailor*, Ed. Herald, Bucureşti, 2015.

Centers for Disease Control and Prevention, *2014, Ebola Outbreak in West Africa-Case Counts*, disponibil la următoarea adresă web: http://www.cdc.gov/vhf/ebola/outbreaks/2014-west-africa/case-counts.html

Chelaru, Ioan şi Chelaru, Luisa, *Competența instituțională specifică în materia moştenirii străinului în România. Certificatul european de moştenitor*, articol disponibil la următoarea adresă web: http://www.universuljuridic.ro/competenta-institutionala-specifica-materia-mostenirii-strainului-romania-certificatul-european-de-moste nitor/

Cuniberti, Gilles, *Dickinson on Brussels I bis*, ştire disponibilă la următoarea adresă web: http://conflictoflaws.net/2011/dickinson-on-brussels-i-bis/ (accesată pe 16 iulie 2014).

Cosmin Dariescu, *Influența Convenției de la Haga din 2005 asupra reglementării acordului de alegere a forului în dreptul internațional privat românesc* în Institutul de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu" al Academiei Române, *Simplificarea - imperativ al modernizării şi ameliorării calității dreptului. Comunicări prezentate la Sesiunea Ştiințifică a Institutului de Cercetări*

Juridice, 17 aprilie 2015, Bucureşti, Ed. Universul juridic, Bucureşti, 2015.

Exley, Helen, *Înţelepciune. 365 de idei înţelepte pentru fiecare zi. O carte în dar pentru orice an*, Ed. Helen Exley Com, Bucureşti, 2011.

Fişe tehnice privind Uniunea Europeană. Protecţia consumatorilor, disponibil la următoarea adresă web: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/ro/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.5.2.html

Forum shopping disponibil la următoarea adresă web: https://en.wikipedia.org/wiki/Forum_shopping

González, Carrascosa, Javier, *Las primeras normas de conflicto escritas de la historia.Bolonia, Murcia y Jacobo de las Leyes*, p. 2 (disponibil la următoarea adresă web: https://www.academia.edu/12018542/Las_primeras_normas_de_conflicto_escritas_de_la_Historia._Bolonia_Murcia_y_Jacobo_de_las_Leyes).

Hogaş, Elena, *Actele de stare civilă - 21 de ţări vor accepta extrasele multilingve fără traduceri şi legalizări*, disponibil la următoarea adresă web: http://legestart.ro/actele-de-stare-civila-21-de-tari-vor-accepta-extrasele-multilingve-fara-traduceri-si-legalizari/

Kaplan, Alon, *Forced Heirship in Israel- Is a Choice of Law Provision in a Last Will and Testament Enforceable*, disponibil la următoarea adresă web: https://www.step.org/sites/default/files/Branches/Resources/Forced-heirship-in-Israel.pdf

Natural Law în Internet Enciclopedy of Philosophy, disponibilă la următoarea adresă web: http://www.iep.utm.edu/natlaw/

Stanciu, Alina, *Studiu UE: Aproape jumătate din terenul agricol al României este deţinut de cetăţeni străini. Statul nu are date oficiale*, articol disponibil la următoarea adresă web: http://www.economica.net/studiu-ue-aproape-jumatate-din-terenul-agricol-al-romaniei-este-detinut-de-cetateni-straini-statul_109876.html#n

Şerban-Alexandru Stănescu, *Legislaţia privind raporturile de drept internaţional privat. Îndrumar practic*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2017.

Vlad, Ioan-Luca, *Competenţa internaţională în materie succesorală a notarilor români sub imperiul Regulamentului (UE)*

nr. 650/2012, disponibil la următoarea adresă web: http://www.universuljuridic.ro/competenta-internationala-in-materie-succesorala-a-notarilor-romani-sub-imperiul-regulamentului-650-2012/2/

Uniunea Națională a Notarilor Publici, *Apostilare, Supralegalizare - Arhiva, Apostila*, material disponibil la următoarea adresă web: http://www.uniuneanotarilor.ro/?p=4.3#panel-1

Zhuge Liang Quote, La următoarea adresă web: http://www.chinahistoryforum.com/index.php?/topic/26484-zhuge-liang-quote/

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

CUPRINS

Introducere 5

Capitolul I. Noțiuni preliminare 9
1.1. Obiectul cursului 9
1.2. Diversitatea sistemelor de drept pozitive şi varietatea raporturilor sociale în spațiu şi timp 10
1.3. Conflictele de jurisdicție, conflictele legi în spațiu şi conflictele de legi în timp şi spațiu. Izvorul lor: raportul juridic cu element de extraneitate 10
1.4. Soluțiile oferite de dreptul internațional privat. Definiții 12
1.5. Legătură strânsă şi influență reciprocă dintre dreptul internațional privat şi dreptul intertemporal. Respectarea legii străine şi a celei vechi 13
1.6. Multitudinea conflictelor interspațiale şi interpersonale şi integrarea lor în obiectul dreptului internațional privat. Explicația denumirii 16
1.7. Eşecul măsurilor radicale şi totalitare de soluționare a conflictelor de legi în spațiu şi a celor în spațiu şi timp 19
1.8. Imposibilitatea unui drept uniform mondial. Încheierea unor convenții privind conflictele de legi paralele celor privind o lege uniformă. Noi izvoare formale cu dispoziții uniformizatoare 20
1.9. Soluționarea conflictelor de legi prin dreptul internațional privat respectă persoana umană, autonomia legislativă a diverselor grupuri sociale, asigurând continuitatea juridică spațială şi temporală a vieții oamenilor. Principiul adaptării 21

BCU LIBRARY

Capitolul II. Izvoarele formale ale dreptului internațional privat..23
2.1. Definiția și clasificarea izvoarelor formale ale DIP 23
2.2. Izvoarele internaționale...23
2.3. Izvoarele interne..25
2.4. Izvoarele convenționale 26
2.5. Însemnătatea doctrinei, jurisprudenței, dreptului natural......28
2.6. Conflictul între diversele izvoare ale DIP 30
2.7. Conflictul dintre izvoarele internaționale și cele interne.......31

Capitolul III. Natura normelor de drept internațional privat..33
3.1. Cele trei tipuri de norme juridice de DIP 33
3.2. Normele juridice materiale...33
3.3. Normele de aplicare imediată...34
3.4. Normele conflictuale (indirecte, indicatoare ale legii competente în speță)...36

Capitolul IV. Noțiuni fundamentale privind soluționarea conflictelor de jurisdicție...40
4.1. Noțiunea de proces civil internațional. Problemele ridicate de procesul civil internațional și ordinea soluționării lor. Cele două sensuri ale conceptului de conflict de jurisdicții 40
4.2. Sediul juridic al reglementărilor privind procesul civil internațional 41

Capitolul V. Soluționarea conflictelor de competență jurisdicțională internațională 43
5.1. Noțiunea de competență jurisdicțională în dreptul internațional privat. Competența generală. Conflicte pozitive și negative de competență. Forul de necesitate 43
5.2. Sediul juridic al competenței internaționale și caracterul normelor ce determină competența. Prioritatea normelor de competență din tratatele internaționale, din dreptul Uniunii Europene și din legile speciale 45

5.3. Regula generală în materia competenței internaționale conform Codului de procedură civilă. Cazul mai multor pârâți (litisconsorțiu subiectiv) 47
5.4. Competența exclusivă a instanțelor române conform Codului de procedură civilă 50
5.5. Competența exclusivă a instanțelor române rezultată din convenția părților sau din prezentarea și apărările pârâtului (prorogarea voluntară de competență). Efectele convenției de arbitraj (excepția de arbitraj) 56
5.6. Competența preferențială a instanțelor române conform Codului de procedură civilă 66
5.7. Instanțele române – for de necesitate 72
5.8. Verificarea din oficiu a competenței internaționale și determinarea concretă a instanței române competente 74
5.9. Competența asupra chestiunilor preliminare și în materia litispendenței și conexității internaționale 76
5.10. Norme de competență internațională aplicabile între statele Uniunii Europene (Regulamentul nr. 1215/2012 - Brussels I bis) 79

Capitolul VI. Legea aplicabilă desfășurării procesului civil internațional 98
6.1. Sediul juridic și regula generală a aplicării legii forului 98
6.2. Domeniul de aplicare a legii forului și rolul dreptului străin în procesul civil internațional 101
6.3. Capacitatea procesuală și drepturile străinilor părți în procesul civil 102
6.4. Calitatea procesuală, obiectul și cauza acțiunii. Chestiunea legii aplicabile interesului 104
6.5. Regimul probelor. Supralegalizarea 106

Capitolul VII. Interpretarea normelor conflictuale și calificările 112
7.1. Interpretarea normelor conflictuale și problema calificărilor 112
7.2. Sistemul sintetic tradițional (al secolului al XIX-lea) al formulării normelor conflictuale 113

BCU IAȘI CENTRALĂ UNIVERSITARĂ LIBRARY

7.3. Sistemul inovator al lui Freitas (Brazilia, 1860) al formulării analitice a regulilor conflictuale şi expansiunea lui în veacul al XX-lea 114
7.4. Definiția calificării şi soluția autonomă a problemei calificărilor, oferită chiar de DIP 114
7.5. Legea după care se efectuează calificarea: *lex fori* sau *lex causae*? 116
7.6. Soluția autentică şi integratoare: calificarea primară după legea forului şi secundară după legea competentă. Reglementarea românească contemporană 118
7.7. Minimalizarea problemei calificărilor în dreptul pozitiv 119

Capitolul VIII. Conflictele spațiale de norme de drept internațional privat - respectarea dreptului internațional privat străin 120
8.1. Divergența spațială a normelor de drept internațional privat (DIP). Conflictele pozitive şi negative ale normelor de DIP: aceeaşi soluție ca la conflictele dintre alte norme. Respectarea DIP străin în spiritul comunității de sisteme juridice 120
8.2. Conflictul pozitiv: eşecul soluțiilor doctrinare, legislative, jurisprudențiale şi convenționale. Respectul DIP străin şi limitarea DIP al forului 121
8.3. Limitarea DIP care nu are legătură efectivă cu speța: coexistența şi integrarea celor două DIP în materie reală sau în materie personală. Exemple românești. Frauda la lege 122
8.4. Conflictul negativ al normelor de DIP: adoptarea aproape unanimă a retrimiterii în hotărârile judecătoreşti, textele legislative şi convenționale 125
8.5. Reacția inițială virulentă a doctrinelor „aprioriste" 127
8.6. Dezvoltarea şi integrarea doctrinei retrimiterii. Poziția Institutului de Drept Internațional asupra considerării normelor străine de DIP 127
8.7. Argumente şi sofism 128
8.8. Concluzii 129

Capitolul IX. Aplicarea directă şi indirectă a legii străine şi adaptarea acesteia faţă de legea forului 130
9.1. Aplicarea directă şi indirectă a legii străine 130
9.2. Conflictele de legi şi drepturile dobândite: coexistenţă în DIP 131
9.3. Aplicarea indirectă a legii străine, conform doctrinei româneşti (rezolvarea conflictelor de legi în spaţiu şi în timp) 133
9.4. Condiţiile şi efectele recunoaşterii unui drept dobândit legal în străinătate, potrivit DIP românesc. Efectele atenuate ale ordinii publice în cazul recunoaşterii drepturilor dobândite în străinătate. Art. 2.567 Cod civil român 134
9.5. Excepţia generală de ordine publică 135
9.6. Adaptarea legii străine faţă de cea a forului 137

Capitolul X. Drept intertemporal internaţional şi drept internaţional intertemporal 139
10.1. Conflictele în timp ale normelor de DIP şi în spaţiu ale normelor de drept intertemporal 139
10.2. Drept intertemporal internaţional: soluţii jurisprudenţiale 140
10.3. Drept intertemporal internaţional: soluţii doctrinare 141
10.4. Drept intertemporal internaţional românesc 144
10.5. Drept internaţional intertemporal: soluţii jurisprudenţiale şi doctrinare 145
10.6. Drept internaţional intertemporal românesc 146
10.7. Limitarea aplicării dreptului intertemporal străin de ordine publică românească 147

Capitolul XI. Norme conflictuale privind persoana fizică 148
11.1. Aspecte introductive 148
11.2. Legea aplicabilă stării şi capacităţii persoanei fizice. Stabilirea legii naţionale. Conceptul de reşedinţă obişnuită în DIP românesc. Ocrotirea terţilor 150
11.3. Legea aplicabilă numelui persoanei fizice şi drepturilor inerente fiinţei umane 153

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

11.4. Legea aplicabilă ocrotirii majorului şi măsuri de protecţie a terţilor 154
11.5. Legea aplicabilă încheierii căsătoriei 155
11.6. Legea aplicabilă efectelor căsătoriei. Cooperarea extinsă în materia legii aplicabile regimului matrimonial 156
11.7. Legea aplicabilă desfacerii căsătoriei. Cooperarea extinsă în materia legii aplicabile desfacerii căsătoriei 167
11.8. Legea aplicabilă filiaţiei şi adopţiei 173
11.9. Legea aplicabilă autorităţii părinteşti şi protecţiei copiilor 175
11.10. Legea aplicabilă obligaţiei de întreţinere 177

Capitolul XII. Norme conflictuale privind persoana juridică 181
12.1. Legea care guvernează statutul organic al persoanei juridice. Domeniul ei de aplicare 181
12.2. Legea care guvernează statutul organic al sucursalei şi al filialei 182
12.3. Stabilirea naţionalităţii persoanei juridice 183
12.4. Reşedinţa obişnuită a persoanei juridice 185
12.5. Legile aplicabile fuziunii unor persoane juridice de naţionalităţi diferite 186
12.6. Legile aplicabile schimbării naţionalităţii persoanei juridice 186
12.7. Legea aplicabilă societăţilor fără personalitate juridică 188
12.8. Recunoaşterea persoanelor juridice străine în România şi efectele acestei recunoaşteri 189

Capitolul XIII. Norme conflictuale privind bunurile 195
13.1. Norme conflictuale generale 195
13.2. Norme conflictuale aplicabile bunurilor mobile corporale 200
13.3. Norme conflictuale aplicabile bunurilor incorporale 201
13.4. Norme conflictuale privind formele de publicitate 204

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul XIV. Norme conflictuale privind moştenirea 205
14.1. Aspecte introductive.....205
14.2. Legea aplicabilă moştenirii. 210
14.3. Desemnarea legii aplicabile succesiunii. 211
14.4. Domeniul de aplicare a legii succesiunii.....211
14.5. Legea aplicabilă condiţiilor de fond şi de formă ale dispoziţiilor pentru cauză de moarte 211
14.6. Legea aplicabilă declaraţiei privind acceptarea sau renunţarea la succesiune (a unui legat, a rezervei succesorale) sau ale unei declaraţii privind limitarea răspunderii declarantului 214
14.7. Soarta succesiunii vacante în România 214
14.8. Retrimiterea, normele de aplicare necesară şi excepţia de ordine publică în materia succesiunii cu element de extraneitate.....214

Capitolul XV. Norme conflictuale privind actele juridice.....217
15.1. Aspecte introductive.....217
15.2. Legea aplicabilă condiţiilor de fond ale actului juridic. Legea desemnată şi legea aplicabilă în lipsa alegerii. Comparaţie cu vechea reglementare.....219
15.3. Legea aplicabilă condiţiilor de formă ale actului juridic. Obligativitatea formei solemne impuse de legea aplicabilă fondului.....221
15.4. Norma de trimitere din art. 2634 Cod civil privind legea aplicabilă obligaţiilor contractuale. Regulamentul (CE) nr. 593/2008 (Roma I). Materiile excluse din sfera de reglementare a regulamentului. Aplicarea universală a regulamentului 222
15.5. Legea aplicabilă condiţiilor de fond ale contractului. Legea desemnată şi normele imperative ale statului unde sunt localizate elementele relevante ale situaţiei. Legea aplicabilă validităţii convenţiei părţilor privind legea aplicabilă. Legea aplicabilă în lipsa alegerii

BCU "LUCIAN BLAGA" UNIVERSITY LIBRARY

părţilor. Incapacitatea uneia dintre părţi după legea altei ţări 224
15.6. Legea aplicabilă condiţiilor de formă ale contractului 228
15.7. Domeniul de reglementare al legii aplicabile contractului. Excluderea retrimiterii 229
15.8. Limitele aplicării legii ce guvernează contractul. Normele de aplicare necesară şi ordinea publică 230
15.9. Legea aplicabilă mijloacelor de probă ale contractului 231
15.10. Raportul normelor conflictuale din Regulamentul (CE) nr. 593/2008 (Roma I) cu alte dispoziţii din dreptul UE. Data contractelor care intră sub incidenţa regulamentului 231

Capitolul XVI. Norme conflictuale privind faptele juridice 232
16.1. Norma conflictuală din art. 2.641 Cod civil. Regulamentul (CE) nr. 864/2007 privind legea aplicabilă obligaţiilor extracontractuale (Roma II). Materiile excluse din sfera de reglementare a regulamentului. Conceptul de obligaţie extracontractuală. Aplicarea universală a regulamentului 232
16.2. Legea aplicabilă obligaţiilor izvorâte din fapte ilicite. Norma conflictuală generală din art. 4. Desemnarea legii aplicabile. Excepţii de la norma conflictuală generală 234
16.3. Legea aplicabilă obligaţiilor izvorâte din fapte licite (gestiunea de afaceri, îmbogăţirea fără justă cauză, culpa *in contrahendo*) 235
16.4. Domeniul de reglementare al legii aplicabile obligaţiilor extracontractuale. Excluderea retrimiterii 237
16.5. Limitele aplicării legii aplicabile obligaţiilor extracontractuale. Normele de aplicare necesară şi ordinea publică 238
16.6. Legea aplicabilă mijloacelor de probă ale obligaţiei extracontractuale 238

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

16.7. Raportul normelor conflictuale din Regulamentul (CE) nr. 864/2007 (Roma II) cu alte dispoziții din dreptul UE 238

Capitolul XVII. Eficacitatea internațională a hotărârilor judecătorești civile (în sensul larg al termenului) 239

17.1. Aspecte generale. Noțiunea de hotărâre străină. Efectele hotărârii străine. Forța probantă, recunoașterea și exequatur-ul 239

17.2. Recunoașterea hotărârilor străine conform Codului de procedură civilă 241

17.3. Executarea hotărârilor străine conform Codului de procedură civilă 247

17.4. Recunoașterea și executarea hotărârilor pronunțate într-un stat membru al UE potrivit Regulamentului (UE) nr. 1215/2012 - Bruxelles I bis 250

17.5. Recunoașterea și executarea în România a hotărârilor civile pronunțate în Elveția, Islanda și Norvegia (Convenția de la Lugano-2007) 268

Bibliografie 271

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Editura Universul Juridic

Tratat de drept internațional privat

Autor Ioan Macovei

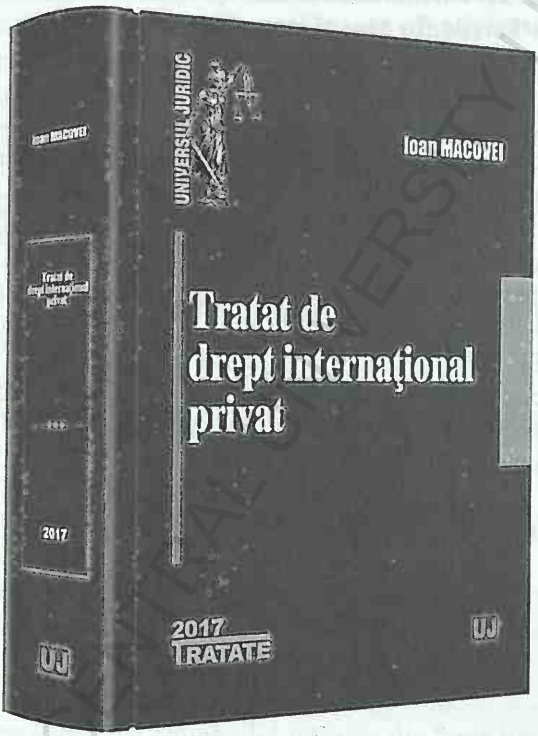

Format: Academic
Nr. pagini: 500

Preț: 70 lei

Până la -20%

Scanează codul!

Comandă rapid și comod: 021.312.22.21 | 0733.673.555 | comenzi@ujmag.ro | www.ujmag.ro

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Librăria ta de carte de specialitate
juridică, economică şi business

Din 2008 suntem
alegerea lor...

TU?

Cursuri universitare • Tratate • Monografii • Coduri • Legislaţie • Jurisprudenţă • Reviste de specialitate

www.ujmag.ro

ujmagro
UNIVERSUL JURIDIC MAGAZIN

Bd. Iuliu Maniu nr. 7, clădirea Cotroceni Business Center corp C,
sector 6, Bucureşti (lângă AFI MALL)
021.312.22.21 | 0733.673.555 | comenzi@ujmag.ro

BCU "MSI" / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Universul Juridic .ro

nihil sine iure

instrument de pregătire profesională

PARTENERIAT — Suntem o comunitate impresionantă – peste **40.000 de membri activi**

ONLINE — **Conținut juridic de calitate disponibil de pe orice dispozitiv:** laptop, mobil sau tabletă

REZULTATE — Puteți accesa informații juridice reale, certificate editorial, necesare activității dvs., în orice moment, sub **semnătura specialiștilor recunoscuți în domeniu**

TRADIȚIE — În **15 ani** am devenit cel mai important actor al pieței editoriale juridice! Peste **2.000 de titluri, 600 de autori, 10 reviste juridice.** Acum și **online!**

ARTICOLE — Peste **7.000 de pagini** de conținut profesional structurat pe **12 secțiuni,** pentru a facilita accesul la conținutul relevant

LEGISLAȚIE — **Modificări legislative, legi promulgate, decizii CCR și ÎCCJ, proiecte de legi**

ALĂTURĂ-TE CELOR 40.000 de profesioniști!
BENEFICIAZĂ de avantajele contului premium: GO PREMIUM!
Testează şi convinge-te!

www.universuljuridic.ro

CAMPANIA „ANTIPIRATERIE"

ujmagro

RESPECT PENTRU PROFESORII NOȘTRI!
FACULTATEA DE DREPT FORMEAZĂ JURIȘTI,
NU INFRACTORI!

Parteneri

FACULTATEA DE DREPT — UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI

FACULTATEA DE DREPTU — ȘTIINȚE ECONOMICE

ULBS — FACULTATEA DE DREPT

DREPT

BCU ASISTENȚĂ LA UNIVERSITY LIBRARY

ujmagro
UNIVERSUL JURIDIC MAGAZIN

DIMITRIE ALEXANDRESCO

EXPLICAȚIUNEA TEORETICĂ ȘI PRACTICĂ A DREPTULUI CIVIL ROMÂN

COMANDĂ ÎNTREAGA COLECȚIE DE 14 VOLUME LA UN PREȚ SPECIAL
1.500 lei
www.ujmag.ro

- *Republicare anastatică a primei opere fundamentale dedicate Codului civil român modern*
- *Serie de lux, lucrată manual, destinată pasionaților și colecționarilor*
- *Numerotarea fiecărui exemplar*
- *Seria limitată de seturi puse în circulație nu va depăși 100; în mod excepțional, în primul an vor fi puse în circulație maximum 200 de seturi*
- *Comenzile se vor realiza prin sistemul de precomandă pe ujmag.ro*
- *La achiziționarea setului complet, Editura Universul Juridic oferă cumpărătorilor, ca beneficiu suplimentar, accesul la portalul universuljuridic.ro pentru o perioadă de 6 luni*

www.ujmag.ro

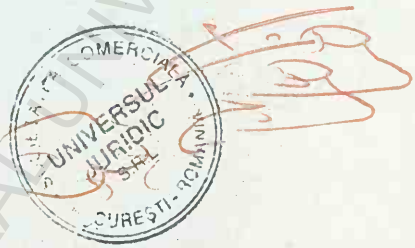

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Dreptul internațional privat este îngerul călăuzitor al drumeților.

Lucrarea de față își propune să îndrume primii pași ai cititorului în înțelegerea mecanismelor teoretice și a normelor dreptului internațional privat.

Primele trei capitole prezintă în detaliu noțiunile preliminare, iar în următoarele paisprezece sunt explicate elementele de specialitate ale disciplinei conform etapelor obligatorii pentru corecta soluționare a litigiului civil cu element străin.

Astfel, în paginile prezentei lucrări sunt incluse toate aspectele pe care le-am considerat importante pentru ca cititorul să ducă la bun sfârșit un proces civil internațional.

Ca elemente bibliografice am folosit principalele cursuri și tratate de drept internațional privat românesc apărute din anul 2011 până în decembrie 2017, lucrări ale unor autori străini consacrați, articole de specialitate de dată recentă, publicate în periodice sau pe *world wide web*, precum și o serie de acte normative de drept internațional privat din diverse state ale lumii.

În peisajul doctrinei românești de drept internațional privat de după 2011, această lucrare reprezintă elementul necesar ce conferă perspectivă și sintetizează aspectele teoretice, oferindu-i cititorului un ajutor real pentru descifrarea tainelor dreptului internaţional privat.

UNIVERSUL JURIDIC ®

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

ujmagro® UNIVERSUL JURIDIC MAGAZIN
Ai tot DREPTUL să alegi!
www.ujmag.ro

ISBN 978-606-39-0215-4
9 786063 902154